DUPLUM VENDITUM

Duplum

7109

BIBLIOTH. REG. SCIENT. UNIVERSIT. HUNGARICAE

DEBRECENI EGYETEMI KÖNYVTÁR
1940/2258 gyarapodási naplószám.

Jehovának szent legyen. — (33) Ne válogasson a' jó és a' hitvány között, se ki ne cseréltesse. Ha kicserélte valaki, mind a' kicserélt, mind az, a' mellyért kicserélte szent legyen, és meg ne váltassék. — (34) Ezek a' parancsok, mellyeket parancsolta Jehova Móseh által Jiszrael fiainak Színaj hegyén. —

V é g e.

---

vesszővel megszámította, minden tizedeket pedig vörös festékkel megbélyegezvén, e' szavakat ejté: ez tized. —

(לג) לֹא יְבַקֵּר בֵּין־טוֹב לָרָע וְלֹא יְמִירֶנּוּ וְאִם־הָמֵר יָמִיר בְּהֵמָה
וְהָיָה־הִוא וּתְמוּרָתוֹ יִהְיֶה־קֹדֶשׁ לֹא יִגָּאֵל: (לד) אֵלֶּה
הַמִּצְוֹת אֲשֶׁר צִוָּה יְהוָה אֶת־מֹשֶׁה אֶל־בְּנֵי יִשְׂרָאֵל
בְּהַר סִינָי:

ח ז ק

---

a' gazda a' marhát egyenkint az akolból ereszgetvén, azokat

a' föld annak birtokába, kitől azt vette volt ahoz tatt, kinek öröksége volt a' föld. — (25) Minden becsülés a' szentség sekele szerint legyen, húsz Gera a' sekel. — (26) A' baromnak első fajzását, melly már első fajzásánál fogva Jehováé, senki sem szentelheti fogadás képen; akár ökör, akár juh legyen, Jehováé az. — (27) Ha pedig tisztátalan az állat, váltsa meg a' becsülés szerint, és adja annak ötödét hozzá; ha pedig meg nem váltatik, adassék el a' becsülés szerint. — (28) De semmi átok alatt lévő, mit átok alá adott valaki Jehova tiszteletére sajátjából, akár ember legyen, akár barom, akár földbirtok, el ne adassék, se meg ne váltathassék; minden átok alatt lévő felette szentséges Jehovának. — (29) Az átok alatt lévő az emberek közül meg ne váltassék; hanem okvetlen megölettessék. — (30) A' föld minden tizede, akár vetemény, akár fák gyümölcse Jehováé, mint Jehova szentsége. — (31) Ha pedig valaki meg akarja váltani tizedét, adja árán felül ára ötödét. — (32) A' baromnak, a' juhnak tizede, mind a' mint a' vessző alól kijön, a' tizedik

---

(29) Itt a' halálnak szánt hadi foglyokról, a' rabbik szerint pedig törvényesen halálra ítéltekről van szó. Hogy itt az emberáldozat nem parancsoltatott a' világos tilalom Deut. 12. f. 31. v. és a' föltétlen ötödik parancs a' tíz parancsolatban nyilván mutatják. — (32) כל אשר יעבר וכו', mind a' mint a' vessző alól kijön. A' Misnach (Bechoroth 9. 7.) szerint

קָנָתוֹ מֵאִתּוֹ לַאֲשֶׁר־לוֹ אֲחֻזַּת הָאָרֶץ: (כה) וְכָל־עֶרְכְּךָ
יִהְיֶה בְּשֶׁקֶל הַקֹּדֶשׁ עֶשְׂרִים גֵּרָה יִהְיֶה הַשָּׁקֶל: (כו) אַךְ־
בְּכוֹר אֲשֶׁר יִבָּכֵר לַיהוָה בִּבְהֵמָה לֹא־יַקְדִּישׁ אִישׁ אֹתוֹ
אִם־שׁוֹר אִם־שֶׂה לַיהוָה הוּא: (כז) וְאִם בַּבְּהֵמָה הַטְּמֵאָה
וּפָדָה בְּעֶרְכֶּךָ וְיָסַף חֻמְשְׁתּוֹ עָלָיו וְאִם־לֹא יִגָּאֵל וְנִמְכַּר
בְּעֶרְכֶּךָ: (כח) אַךְ כָּל־חֵרֶם אֲשֶׁר יַחֲרִם אִישׁ לַיהוָה מִכֹּל־
אֲשֶׁר־לוֹ מֵאָדָם וּבְהֵמָה וּמִשְׂדֵּה אֲחֻזָּתוֹ לֹא יִמָּכֵר וְלֹא
יִגָּאֵל כָּל־חֵרֶם קֹדֶשׁ־קָדָשִׁים הוּא לַיהוָה: שביעי
(כט) כָּל־חֵרֶם אֲשֶׁר יָחֳרַם מִן־הָאָדָם לֹא יִפָּדֶה מוֹת יוּמָת:
(ל) וְכָל־מַעְשַׂר הָאָרֶץ מִזֶּרַע הָאָרֶץ מִפְּרִי הָעֵץ לַיהוָה
הוּא קֹדֶשׁ לַיהוָה: (לא) וְאִם־גָּאֹל יִגְאַל אִישׁ מִמַּעְשְׂרֹתָ
חֲמִשִׁיתוֹ יֹסֵף עָלָיו: מפטיר (לב) וְכָל־מַעְשַׂר בָּקָר וָצֹאן
כֹּל אֲשֶׁר־יַעֲבֹר תַּחַת הַשָּׁבֶט הָעֲשִׂירִי יִהְיֶה־קֹדֶשׁ לַיהוָה:

---

azokban tudni illik soha szavakkal kifejezve nincs, 's csak magától értetik. Illyen beszédbeli árnyéklatokat pedig minél rövidebb szavakkal kitehetjük, annál jobb. — (25) l. Exod. 30. f. 13. v. — (26) Minthogy itt alkalmasint mint az előbbi versben, első szülöttről van a' szó, tisztátalan állat első szülöttje pedig bárránnyal, és nem pénzzel váltaték meg (l. Exod. 13. f. 13. v.) itt az esetet csak úgy érthetjük, hogy ha ki tisztátalan barmot, miután érte a' bárányt a' papnak megadta, Istennek szentelte (l. Wessely). — (28) l. felj. 21. v. —

(17) Ha mindjárt a' harsogás évétől kezdve szentelte meg földét, a' becsüár álljon meg. — (18) Ha a' harsogás éve után szentelendi meg földét; számolja föl a' pap neki a' pénzt a' harsogás éveig hátra lévő évek szerint, es vonassék le a' becsüárból. — (19) Ha az, ki szentelte, viszsza akarja váltani a' földet, a' becsüáron felül még ötödét adja hozzá, és legyen övé. — (20) Ha meg nem váltja azt a' földet, vagy eladták a' földet másnak, azután azt meg nem válthatja. — (21) Midőn tehát a' föld a' harsogás évében megszabadúl, szent legyen Jehovának, mint az átok alatt lévő föld; a' papoknak legyen öröksége. — (22) Ha pedig valaki szerzett földet, melly nem ősi örökségéből való, szentele Jehovának. — (23) Számolja föl neki a' pap a' becsü szerinti értéket a' harsogás éveig, és adja meg a' becsüárt még azon nap, hogy szentség legyen Jehovának. — (24) A' harsogás évében pedig visszaesik

---

alá (l. Deut. 2. f. 34. v. 25. f. 19. v. Jos. 6. f. 17. v.). Az átok alá vetett városok elpusztíttattak, az egyes telkek a' papoknak jutottak, (l. Ezra 10. f. 8. v.) emberek pedig okvetlen megölettek. Ezen utolsó körülmény kemény vádokra szolgáltatott okot az Isteni törvény ellen, melly lelkes védőjét találta Lilienthalban (Gute Sache der Offenbarung IV. §. 63.) — (22) A' szerzett föld a' harsogás évében visszajutott első birtokosához, és igy akkor a' papoknak nem juthatott birtokába. — (24) Tatt elavúlt szó, annyi mint tudni illik, keleti nyelvekből fordításokban igen használható, minthogy

(יח) אִם־מִשְּׁנַת הַיֹּבֵל יַקְדִּישׁ שָׂדֵהוּ כְּעֶרְכְּךָ יָקוּם: (יט) וְאִם־
אַחַר הַיֹּבֵל יַקְדִּישׁ שָׂדֵהוּ וְחִשַּׁב־לוֹ הַכֹּהֵן אֶת־הַכֶּסֶף עַל־
פִּי הַשָּׁנִים הַנּוֹתָרֹת עַד שְׁנַת הַיֹּבֵל וְנִגְרַע מֵעֶרְכֶּךָ:
(יט) וְאִם־גֹּאֵל יִגְאַל אֶת־הַשָּׂדֶה הַמַּקְדִּישׁ אֹתוֹ וְיָסַף חֲמִשִׁת
כֶּסֶף־עֶרְכְּךָ עָלָיו וְקָם לוֹ: (כ) וְאִם־לֹא יִגְאַל אֶת־הַשָּׂדֶה
וְאִם־מָכַר אֶת־הַשָּׂדֶה לְאִישׁ אַחֵר לֹא־יִגָּאֵל עוֹד: (כא) וְהָיָה
הַשָּׂדֶה בְּצֵאתוֹ בַּיֹּבֵל קֹדֶשׁ לַיהוָה כִּשְׂדֵה הַחֵרֶם לַכֹּהֵן תִּהְיֶה
אֲחֻזָּתוֹ: ששי (כב) וְאִם אֶת־שְׂדֵה מִקְנָתוֹ אֲשֶׁר לֹא מִשְׂדֵה
אֲחֻזָּתוֹ יַקְדִּישׁ לַיהוָה: (כג) וְחִשַּׁב־לוֹ הַכֹּהֵן אֶת מִכְסַת
הָעֶרְכְּךָ עַד שְׁנַת הַיֹּבֵל וְנָתַן אֶת־הָעֶרְכְּךָ בַּיּוֹם הַהוּא
קֹדֶשׁ לַיהוָה: (כד) בִּשְׁנַת הַיֹּבֵל יָשׁוּב הַשָּׂדֶה לַאֲשֶׁר

---

ust vagy mérőt tett. — (18) A' 16. v. megállapitott becsüár negyven kilencz évi időszakra egy harsogás évétől a' másikig van kivetve, a' mennyi év tehát a' szentelt föld eladásakor a' 49-ből már lefolyt, annyival a' vevőnek kevesebbet kell fizetni. — (21) חרם *αναθεμα* illy nemű fogadás volt, minél fogva személyek vagy tárgyak Jehovának illy képen szenteltettek; hogy azok mintegy átok alatt lévén, a' fogadást tevő azokról nem rendelkezhetett, és azoknál a' kiváltásnak semmi helye nem volt. Leginkább a' hadban nyert martalékot szokás volt eként Istennek szentelni, és nem egyedül a' holmik, (l. I. Sám. 15. f. 21.) hanem a' hadifoglyok (l. Deut. 20. f. 16. v.), sőt egész városok és nemzetek is vetettek átok

zéthetne, állítsa azt a' pap elé, és becsülje azt a' pap, a' fogadás tevőnek tehetsége szerint becsülje a' pap. — (9) Ha a' fogadás barmot illet, a' mellyet szabad áldozatúl hozni Jehovának, valamit a' félét Jehovának ád, szent legyen. — (10) Föl ne cserélje, se mást ne adjon helyébe sem jót a' hitván, sem hitvánt a' jó helyébe: hogyha pedig elcseréli a' barmot barmon, legyen mind az, mind pedig a' mellyen elcserélte, szentség. — (11) Ha pedig fogadása tisztátalan barmot illet, a' mellyet nem szabad áldozatúl hozni Jehovának, állitsák a' barmot a' pap elé. — (12) És becsülje meg azt a' pap, akár jó, akár hitván legyen, a' mire becsüli azt a' pap, úgy maradjon. — (13) Ha pedig azt megakarná váltani, a' becsü áron felül még annak ötöd részét adja hozzá. — (14) Ha valaki házát szenteli Jehovának, becsülje meg azt a' pap, akár jó, akár alább való, a' mikép becsüli azt a' pap, úgy maradjon. — (15) Ha az, ki szentelte, meg akarja váltani a' házat, adjon a' becsüáron felül egy ötödet, és legyen övé. — (16) Ha ki földbirtokát szenteli Jehovának, határoztassék becsüára a' vetés magja szerint. Ha egy Chómer árpa a' vetés mag, ötven sekel ezüst legyen ára. —

---

zatnak. — (12) כערכך הכהן כן יהיה a' mire becsüli azt a' pap, úgy maradjon. — azon áron adassék el a' szentség javára. — (16) חמר Chómer. 10. Éfa. Minthogy pedig az Efa három *modius* (mérő) volt a' Chómer harmincz modi-

הוּא מֻעֲרָכֶךָ וְהֶעֱמִידוֹ לִפְנֵי הַכֹּהֵן וְהֶעֱרִיךְ אֹתוֹ הַכֹּהֵן
עַל־פִּי אֲשֶׁר תַּשִּׂיג יַד הַנֹּדֵר יַעֲרִיכֶנּוּ הַכֹּהֵן: ס (ט) וְאִם־
בְּהֵמָה אֲשֶׁר יַקְרִיבוּ מִמֶּנָּה קָרְבָּן לַיהוָה כֹּל אֲשֶׁר יִתֵּן
מִמֶּנּוּ לַיהוָה יִהְיֶה־קֹּדֶשׁ: (י) לֹא יַחֲלִיפֶנּוּ וְלֹא־יָמִיר אֹתוֹ
טוֹב בְּרָע אוֹ־רַע בְּטוֹב וְאִם־הָמֵר יָמִיר בְּהֵמָה בִּבְהֵמָה
וְהָיָה־הוּא וּתְמוּרָתוֹ יִהְיֶה־קֹּדֶשׁ: (יא) וְאִם כָּל־בְּהֵמָה
טְמֵאָה אֲשֶׁר לֹא־יַקְרִיבוּ מִמֶּנָּה קָרְבָּן לַיהוָה וְהֶעֱמִיד אֶת־
הַבְּהֵמָה לִפְנֵי הַכֹּהֵן: (יב) וְהֶעֱרִיךְ הַכֹּהֵן אֹתָהּ בֵּין טוֹב
וּבֵין רָע כְּעֶרְכְּךָ הַכֹּהֵן כֵּן יִהְיֶה: (יג) וְאִם־גָּאֹל יִגְאָלֶנָּה
וְיָסַף חֲמִשִׁתוֹ עַל־עֶרְכֶּךָ: (יד) וְאִישׁ כִּי־יַקְדִּישׁ אֶת־בֵּיתוֹ
קֹדֶשׁ לַיהוָה וְהֶעֱרִיכוֹ הַכֹּהֵן בֵּין טוֹב וּבֵין רָע כַּאֲשֶׁר
יַעֲרִיךְ אֹתוֹ הַכֹּהֵן כֵּן יָקוּם: (טו) וְאִם־הַמַּקְדִּישׁ יִגְאַל
אֶת־בֵּיתוֹ וְיָסַף חֲמִשִׁית כֶּסֶף־עֶרְכְּךָ עָלָיו וְהָיָה לוֹ: חמישי
שביעי (טז) וְאִם מִשְׂדֵה אֲחֻזָּתוֹ יַקְדִּישׁ אִישׁ לַיהוָה וְהָיָה
עֶרְכְּךָ לְפִי זַרְעוֹ זֶרַע חֹמֶר שְׂעֹרִים בַּחֲמִשִּׁים שֶׁקֶל כָּסֶף:

---

tős, a' törvény a' feljebbi árokat a' fogadást tevő tehetségéhez képest leszállíthatóknak mondja ugyan, de ezen leszállítást a' törvény át nem engedhette a' fogadást tevő avatlan kényének, mert az könnyen visszaélhetett volna e' kedvezéssel. — (9) יהיה קדש szent legyen — mutassék be áldo-

tették, és rendelésimtől iszonyodtak. — (44) De még akkor is, midőn az ellenség földén lesznek is, nem vetem meg, 's nem utálom meg annyira, hogy eltöröljem őket, és hogy megsemmisítsem szövetségemet velök, mert én, Jehova, vagyok Istenök. — (45) És megemlékezem hajdani szövetségemről, midőn a' nemzetek láttára kihoztam őket Miczrajim földéről, hogy Istenök legyek. Én vagyok Jehova. — (46) Ezek a' rendelések, a' végzések, és a' törvények, mellyeket szerzett Jehova, maga, és Jiszrael fiai között, a' Szinaj hegyén Móseh által. —

XXVII. (1) És szóla Jehova Mósehhez, mondván: — (2) Szólj Jiszrael fiaihoz, és mondd meg nekik: Ha ki fogadást tesz, szentelvén személy becsét Jehovának. — (3) Ha becsűd férfit illet, húsz évestől fogva hatvanig a' becs ötven sekel ezüstre tétessék, a' szentség sekele szerint. — (4) Ha pedig nőszemély az, a' becs harmincz sekel legyen. — (5) Öt évestől fogva húsz évesig következő legyen: fiuért húsz, és leányért tíz sekel. — (6) Az egy hónaptól az öt évesig, becse a' hímgyermeknek legyen öt sekel ezüst, és a' nőgyermek becse három sekel ezüst. — (7) Ha a' személy hatvan éves, vagy azon felül, a' férfi becse tizenöt, és a' nő becse tíz sekel legyen. — (8) Ha szegényebb, mintsem hogy a' becsü szerint fi-

---

szentségnek κατ' εξοχήν. (Cf. אל=*Sanscr.* val=*németül* Wahl=*magy.* vál-asztani). — (8) Ha a' fogadást tevő nem elég tehe-

חֻקֹּתַי גָּעָלָה נַפְשָׁם: (מד) וְאַף־גַּם־זֹאת בִּהְיוֹתָם בְּאֶרֶץ
אֹיְבֵיהֶם לֹא־מְאַסְתִּים וְלֹא־גְעַלְתִּים לְכַלֹּתָם לְהָפֵר בְּרִיתִי
אִתָּם כִּי אֲנִי יְהוָה אֱלֹהֵיהֶם: (מה) וְזָכַרְתִּי לָהֶם בְּרִית
רִאשֹׁנִים אֲשֶׁר הוֹצֵאתִי־אֹתָם מֵאֶרֶץ מִצְרַיִם לְעֵינֵי הַגּוֹיִם
לִהְיוֹת לָהֶם לֵאלֹהִים אֲנִי יְהוָה: (מו) אֵלֶּה הַחֻקִּים
וְהַמִּשְׁפָּטִים וְהַתּוֹרֹת אֲשֶׁר נָתַן יְהוָה בֵּינוֹ וּבֵין בְּנֵי יִשְׂרָאֵל
בְּהַר סִינַי בְּיַד־מֹשֶׁה: פ רביעי ששי

כז (א) וַיְדַבֵּר יְהוָה אֶל־מֹשֶׁה לֵאמֹר: (ב) דַּבֵּר אֶל־בְּנֵי
יִשְׂרָאֵל וְאָמַרְתָּ אֲלֵהֶם אִישׁ כִּי יַפְלִא נֶדֶר בְּעֶרְכְּךָ
נְפָשֹׁת לַיהוָה: (ג) וְהָיָה עֶרְכְּךָ הַזָּכָר מִבֶּן עֶשְׂרִים שָׁנָה
וְעַד בֶּן־שִׁשִּׁים שָׁנָה וְהָיָה עֶרְכְּךָ חֲמִשִּׁים שֶׁקֶל כֶּסֶף בְּשֶׁקֶל
הַקֹּדֶשׁ: (ד) וְאִם־נְקֵבָה הִוא וְהָיָה עֶרְכְּךָ שְׁלֹשִׁים שֶׁקֶל:
(ה) וְאִם מִבֶּן־חָמֵשׁ שָׁנִים וְעַד בֶּן־עֶשְׂרִים שָׁנָה וְהָיָה
עֶרְכְּךָ הַזָּכָר עֶשְׂרִים שְׁקָלִים וְלַנְּקֵבָה עֲשֶׂרֶת שְׁקָלִים:
(ו) וְאִם מִבֶּן־חֹדֶשׁ וְעַד בֶּן־חָמֵשׁ שָׁנִים וְהָיָה עֶרְכְּךָ הַזָּכָר
חֲמִשָּׁה שְׁקָלִים כָּסֶף וְלַנְּקֵבָה עֶרְכְּךָ שְׁלֹשֶׁת שְׁקָלִים כָּסֶף:
(ז) וְאִם מִבֶּן־שִׁשִּׁים שָׁנָה וָמַעְלָה אִם־זָכָר וְהָיָה עֶרְכְּךָ
חֲמִשָּׁה עָשָׂר שֶׁקֶל וְלַנְּקֵבָה עֲשָׂרָה שְׁקָלִים: (ח) וְאִם־מָךְ

XXVII. (2) פלא Jelent: kiválasztani, kijelelni

— (36) A' kik pedig megmaradnak közűletek, félékenységet eresztek szívökbe ellenségeik földén, hogy megszalasztja őket a' lebbenő haraszt zörgése, úgy, hogy futnak tőle, mint kard előtt, és hullanak, senkitől sem kergettetve. — (37) És egymásra dűlnek, mintha fegyver utánok volna, midőn senki nem kerget; és nem lesz elállhatástok ellenségeitek előtt. — (38) És elvesztek a' nemzetek között, és megemészt titeket az ellenség földe. — (39) A' kik pedig megmaradnak közületek, ellenségeitek földén enyésznek el gonoszságaik miatt, és nálok elharapódzott őseik bűnei miatt is elveszendnek. — (40) Akkor megvallják bűneiket, és atyáik bűneit, miként hütelenkedtek ellenem, és miként cselekedtek ellenemre. — (41) És ha akkor én is ellenökre cselekedvén, elvetem őket az ellenség földjére, végre megalázódik konok szívök, és akkor lerójják bűneiket. — (42) Én pedig megemlékezem Jákobbal, és Jiczehakkal, kötött szövetségemről, és Ábrahammal kötött szövetségemről is megemlékezem, és az országról is megemlékezem. — (43) Mert az ország tőlök elhagyatva lerója elpusztúlása ideje alatt elmulasztott szünetéveit, és ők is lerovandják bűneiket, azért hogy végzésimet megve-

---

Raschi hasonló tartalmú כתחומיהם מעצה תגומיהם בידיהם. Bővebb magyarázatot e' tárgyról l. Exod. 20. f. 5. v. és Mendelssohn gyönyörű jegyzetét e' versre. —

בִּשְׁבִתְכֶם עָלֶיהָ׃ (לה) וְהַנִּשְׁאָרִים בָּכֶם וְהֵבֵאתִי מֹרֶךְ
בִּלְבָבָם בְּאַרְצֹת אֹיְבֵיהֶם וְרַדָּף אֹתָם ׀ קוֹל עָלֶה נִדָּף וְנָסוּ
מְנֻסַּת־חָרֶב וְנָפְלוּ וְאֵין רֹדֵף׃ (לו) וְכָשְׁלוּ אִישׁ־בְּאָחִיו
כְּמִפְנֵי־חָרֶב וְרֹדֵף אָיִן וְלֹא־תִהְיֶה לָכֶם תְּקוּמָה לִפְנֵי
אֹיְבֵיכֶם׃ (לז) וַאֲבַדְתֶּם בַּגּוֹיִם וְאָכְלָה אֶתְכֶם אֶרֶץ אֹיְבֵיכֶם׃
(לח) וְהַנִּשְׁאָרִים בָּכֶם יִמַּקּוּ בַּעֲוֹנָם בְּאַרְצֹת אֹיְבֵיכֶם וְאַף
בַּעֲוֹנֹת אֲבֹתָם אִתָּם יִמָּקּוּ׃ (מ) וְהִתְוַדּוּ אֶת־עֲוֹנָם וְאֶת־עֲוֹן
אֲבֹתָם בְּמַעֲלָם אֲשֶׁר מָעֲלוּ־בִי וְאַף אֲשֶׁר־הָלְכוּ עִמִּי
בֶּקֶרִי׃ (מא) אַף־אֲנִי אֵלֵךְ עִמָּם בְּקֶרִי וְהֵבֵאתִי אֹתָם
בְּאֶרֶץ אֹיְבֵיהֶם אוֹ־אָז יִכָּנַע לְבָבָם הֶעָרֵל וְאָז יִרְצוּ אֶת־
עֲוֹנָם׃ (מב) וְזָכַרְתִּי אֶת־בְּרִיתִי ־יַעֲקוֹב וְאַף אֶת־בְּרִיתִי
יִצְחָק וְאַף אֶת־בְּרִיתִי אַבְרָהָם אֶזְכֹּר וְהָאָרֶץ אֶזְכֹּר׃
(מג) וְהָאָרֶץ תֵּעָזֵב מֵהֶם וְתֵרַץ אֶת־שַׁבְּתֹתֶיהָ בָּהְשַׁמָּהּ
מֵהֶם וְהֵם יִרְצוּ אֶת־עֲוֹנָם ־יַעַן וּבְיַעַן בְּמִשְׁפָּטַי מָאָסוּ וְאֶת־

מלא ו׳

---

tozását, melly jelentés tov. 41. és 43. v.-re és Ijob 14. f. 6. v. és Jes. 40. f. 20. v.-re is alkalmazható, és egyszersmind e' szó arab jelentésével fizetni is összeesik. — (39) ואף בעונת וכו׳ és nálok elharapódzott őseik bűnei miatt is elveszendnek. E' fordításban Onkelost és Raschit követtem. Onkelos szavai: ואף בחובי אבהתהון בישיא דאחידין בידיהון

és megutállak titeket. — (31) És teszem városaitokat kietlenséggé, és elpusztítom szentségeiteket, és nem gyönyörködendem jó illataitokban. — (32) És elpusztítom országtokat annyira, hogy elrémülnek rajta ellenségeitek, kik ott letelepedendnek. — (33) Titeket pedig elszórlak a' nemzetek közé, és kivonom utánatok a' kardot; így lesz országtok pusztává, és városaitok kietlenséggé. — (34) Akkor majd a' föld, elpusztúlása egész ideje alatt míg ti ellenségeitek földén lesztek, lerovandja elmulasztott szüneteit; akkor szünend a' föld és lerovandja szüneteveit. — (35) Elpusztúlása egész ideje alatt szünend, azért, hogy nem ülte meg szünetéveit, midőn rajta laktatok.

---

a' perzsában pedig *chamanjai* annyi mint hasonlatosság, kép, és így חמן kép, szobor általában. A' közönséges magyarázat szerint azonban a' szó חמה napból származik, és jelent különösen napi szobort. E' véleményen vannak a' régi magyarázók közül. Raschi, és Abarbanel, az újabbak között pedig Gesenius és ez a' phőnikai fölirásokra is vonatkozik, hol egy Istenség בעל חמן Baal solarisnak nevezetik. Figyelemre méltó, hogy a' Gheberek szent szertartásiban a' szent tűz *homa*, *hom*-nak mondaték. — (34) Mivel ti a' földet, ámbár a' törvény rendeli, a' szombati esztendőkben nyúgodni nem hagytátok; kiűzettelek onnét, hogy azon üdőközben műveletlenül heverve nyúgodhassék. — Kró 2. XXXVI. 21. szerint hetven szombati esztendőt múlasztának el a' zsidók megülni, 's épen annyi esztendeig tartott a' babiloniai fogság is. (Szepessy Bibliája). רצה eredeti értelme megelégedni valamivel, azután: kielégiteni, leróni tar-

פְּגֶרֵי גִלּוּלֵיכֶם וְגָעֲלָה נַפְשִׁי אֶתְכֶם: (לא) וְנָתַתִּי אֶת־עָרֵיכֶם
חָרְבָּה וַהֲשִׁמּוֹתִי אֶת־מִקְדְּשֵׁיכֶם וְלֹא אָרִיחַ בְּרֵיחַ נִיחֹחֲכֶם:
(לב) וְהַשְׁמֹתִי אֲנִי אֶת־הָאָרֶץ וְשָׁמְמוּ עָלֶיהָ אֹיְבֵיכֶם
הַיֹּשְׁבִים בָּהּ: (לג) וְאֶתְכֶם אָזָרֶה בַגּוֹיִם וַהֲרִיקֹתִי אַחֲרֵיכֶם
חָרֶב וְהָיְתָה אַרְצְכֶם שְׁמָמָה וְעָרֵיכֶם יִהְיוּ חָרְבָּה: (לד) אָז
תִּרְצֶה הָאָרֶץ אֶת־שַׁבְּתֹתֶיהָ כָּל יְמֵי הָשַּׁמָּה וְאַתֶּם בְּאֶרֶץ
אֹיְבֵיכֶם אָז תִּשְׁבַּת הָאָרֶץ וְהִרְצָת אֶת־שַׁבְּתֹתֶיהָ: (לה) כָּל־
יְמֵי הָשַּׁמָּה תִּשְׁבָּת אֵת אֲשֶׁר לֹא־שָׁבְתָה בְּשַׁבְּתֹתֵיכֶם

---

káz hegyét az Istenek házának. E' szokás okairól, Lucianus a' Syriai Istennőkről értekezésében, a' férfiről kit kétszer az évben a' legmagasb helyre szokás volt vallásos czélból fölküldeni, következőleg nyilatkozik οἱ μὲν πολλοὶ νομίζουσι, ὅτι ὑψοῦ τοῖσι Θεοῖσι ὁμιλέει, καὶ ἄγαθὰ πᾶσῃ Συρίῃ αἰτέει, οἱ δὲ τῶν εὐχολέων ἀγχόθεν επαΐουσι. *Sokan azt hiszik, hogy a' magasban az Istenekkel beszédbe ereszkedik, és azoktól egész Syria szerencsejeért esedezik. Ezek pedig az imádságokat közelről könnyebben meghallhatják.* Ugyan azt mondja Tacitus a' Hermundurok- és Kattokról (Annalium lib. XIII. cap. 57.) religione insita eos maxime locos propinquare coelo, precesque mortalium a' deis nusquam propius audiri. חמנים E' szót különbféleképen értették a' magyarázók. Teljesen alaptalan a' perzsa fordítással összehangzó magyarázat „tűzhely." A' két valószínűséggel biró vélemény szerint a' szót különbözőleg származtatták, de az értelemben nem térnek el igen egymástól: Lorsbach (Jen. A. L. Z. 1815. N. 59.) perzsa eredetünek tartja a' szót,

(22) Vad állatokat bocsátok rátok, hogy gyermekeitektől megfosszanak, és barmaitoktól titeket kipusztítsanak, és elfogyasszanak annyira, hogy elpusztúljanak utaitok. — (23) Hogy ha még e' fenyitésekkel sem gondoltok, és még tovább is ellenemre cselekedtek. — (24) Ellenetek cselekszem én is, és hétszerte nagyobb csapást bocsátok rátok bünеitekért. — (25) És hozok ellenetek fegyvert. melly bosszút álljon rajtatok a' megszegett szövetségért, úgy hogy a' városokba visszavonúlni kéntetve lesztek, akkor pedig mirigyet bocsátok közétek, és az ellenség kezébe adattok. — (26) Midön a' kenyér támasz botját eltöröm nálatok, nöitek a' kenyeret számatokra tizen sütendik egy kemenczében, és a' mérték szerint adván vissza kenyereteket, esztek, de jól nem laktok. — (27) Hogyha még sem hallgattok reám, és cselekesztek ellenemre. — (28) Én is megbúsúlt haraggal ellenetekre cselekszem, és megfenyitlek titeket hétszerte, bünеitekért. — (29) És megeszitek fiaitok, és leányitok húsát. — (30) És lerontom halmaitokat, és kiirtom szobraitokat, és holt testeiteket egybe hányatom bálványitok romjaival,

---

azoknak áldozni. A' Persákról Herodot (1. 131.) azt beszéli: *οἱ δὲ νομίζουσι Διὶ μεν, ἐπι τὰ ὑψηλότατα τῶν οὐρέων ἀναβαίνοντες, θυσίας ἕρδειν szokás nálok a' legmagasb helyekre fölmenni, 's ott Jupiternek áldozatokat hozni.* Ugyan azt mondja azokról Xenophon (Kyropaedia VIII. k. 7. f. 1. §.) Az Indusok nevezték Philostratus szerint (Apollonius élete II. kötet, 5. f.) a' Kau-

(כב) וְהִשְׁלַחְתִּי בָּכֶם אֶת־חַיַּת הַשָּׂדֶה וְשִׁכְּלָה אֶתְכֶם
וְהִכְרִיתָה אֶת־בְּהֶמְתְּכֶם וְהִמְעִיטָה אֶתְכֶם וְנָשַׁמּוּ דַּרְכֵיכֶם:
(כג) וְאִם־בְּאֵלֶּה לֹא תִוָּסְרוּ לִי וַהֲלַכְתֶּם עִמִּי קֶרִי:
(כד) וְהָלַכְתִּי אַף־אֲנִי עִמָּכֶם בְּקֶרִי וְהִכִּיתִי אֶתְכֶם גַּם־אֲנִי
שֶׁבַע עַל־חַטֹּאתֵיכֶם: (כה) וְהֵבֵאתִי עֲלֵיכֶם חֶרֶב נֹקֶמֶת
נְקַם־בְּרִית וְנֶאֱסַפְתֶּם אֶל־עָרֵיכֶם וְשִׁלַּחְתִּי דֶּבֶר בְּתוֹכְכֶם
וְנִתַּתֶּם בְּיַד־אוֹיֵב: (כו) בְּשִׁבְרִי לָכֶם מַטֵּה־לֶחֶם וְאָפוּ עֶשֶׂר
נָשִׁים לַחְמְכֶם בְּתַנּוּר אֶחָד וְהֵשִׁיבוּ לַחְמְכֶם בַּמִּשְׁקָל
וַאֲכַלְתֶּם וְלֹא תִשְׂבָּעוּ: ס (כז) וְאִם־בְּזֹאת לֹא תִשְׁמְעוּ
לִי וַהֲלַכְתֶּם עִמִּי בְּקֶרִי: (כח) וְהָלַכְתִּי עִמָּכֶם בַּחֲמַת־קֶרִי
וְיִסַּרְתִּי אֶתְכֶם אַף־אֲנִי שֶׁבַע עַל־חַטֹּאתֵיכֶם: (כט) וַאֲכַלְתֶּם
בְּשַׂר בְּנֵיכֶם וּבְשַׂר בְּנֹתֵיכֶם תֹּאכֵלוּ: (ל) וְהִשְׁמַדְתִּי אֶת־
בָּמֹתֵיכֶם וְהִכְרַתִּי אֶת־חַמָּנֵיכֶם וְנָתַתִּי אֶת־פִּגְרֵיכֶם עַל־

---

ellenére cselekedni valakinek. — (22) Az utak puszták lesznek, mert a' vad állatoktóli félelemből senki az utszára ki nem menend. — (26) A' kenyér, az életet fenntartó tulajdonságánál fogva igen szép jelentőséggel מטה támaszbotnak (l. Jes. 3. f. l. v.) annak fogyatkozása, hiánya pedig az éhség a' bot eltörésének mondatik a' sz. irásban. — (30) והשמדתי את וכו' és lerontom halmaitokat. Dombokon és hegyeken — azt mondja Rosenmüller — szoktak az ó kor népei isteneiknek oltárokat emelni, és

földéről, hogy azoknak rabjaik ne lennétek, és összetörtem jármatokat, és fennen járattalak titeket. — (14) Hogy ha pedig nem hallgattok reám, és nem cselekedtek mind e' parancsokat. — (15) Ha megvetitek rendélésimet, és megútáljátok végzésimet, nem teljesítvén parancsimat, és megszegvén kötésemet. — (16) Én is azt cselekszem nektek: reátok bocsátom rémülésül az aszkórt, és a' lázt, mellyek szemeidet megemésszék, és lelkedet gyötörjék; hijába vetitek el a' magot, ellenségeitek emésztik meg azt. — (17) És fenyitő pillanatomat vetvén reátok megveretettek ellenségeitektől; zsarnokoskodandnak rajtatok, a' kik titeket gyülölnek, és szaladni fogtok, még mikor senki sem kerget. — (18) Hogy ha mind ezek után is nem fogtok hallgatni reám, folytatni fogom, és hétszerte keményebben megfenyitlek titeket bűneitekért. — (19) És megtöröm daczos elbizottságtokat; ollyanná teszem felettetek az eget, mint a' vas, és földeteket mint az ércz. — (20) Hiába fogyasztjátok erőtöket, a' föld nem adandja meg termését, sem a' fa gyümölcsét. — (21) Ha még is ellenemre cselekedtek, és nem akartok engedelmeskedni, hétszerte nagyobb csapást bocsátok reátok bűneitekért. —

---

stb. ÷ az ég esőt nem adand, mintha vasból volna, és a' föld nem termend, mintha csupa ércz volna. — (21) קרי alkalmasint קרה szemközt jönni valakivel, vagy elébe menni valakinek igéből kölcsönzött, és annyi, mint

מְצָרַיִם מְהִיֹּת לָהֶם עֲבָדִים וָאֶשְׁבֹּר מֹטֹת עֻלְּכֶם וָאוֹלֵךְ
אֶתְכֶם קוֹמְמִיּוּת: פ

(יד) וְאִם־לֹא תִשְׁמְעוּ לִי וְלֹא תַעֲשׂוּ אֵת כָּל־הַמִּצְוֹת
הָאֵלֶּה: (טו) וְאִם־בְּחֻקֹּתַי תִּמְאָסוּ וְאִם אֶת־מִשְׁפָּטַי תִּגְעַל
נַפְשְׁכֶם לְבִלְתִּי עֲשׂוֹת אֶת־כָּל־מִצְוֹתָי לְהַפְרְכֶם אֶת־בְּרִיתִי:
(טז) אַף־אֲנִי אֶעֱשֶׂה־זֹּאת לָכֶם וְהִפְקַדְתִּי עֲלֵיכֶם בֶּהָלָה
אֶת־הַשַּׁחֶפֶת וְאֶת־הַקַּדַּחַת מְכַלּוֹת עֵינַיִם וּמְדִיבַת נָפֶשׁ
וּזְרַעְתֶּם לָרִיק זַרְעֲכֶם וַאֲכָלֻהוּ אֹיְבֵיכֶם: (יז) וְנָתַתִּי פָּנַי
בָּכֶם וְנִגַּפְתֶּם לִפְנֵי אֹיְבֵיכֶם וְרָדוּ בָכֶם שֹׂנְאֵיכֶם וְנַסְתֶּם
וְאֵין־רֹדֵף אֶתְכֶם: (יח) וְאִם־עַד־אֵלֶּה לֹא תִשְׁמְעוּ לִי
וְיָסַפְתִּי לְיַסְּרָה אֶתְכֶם שֶׁבַע עַל־חַטֹּאתֵיכֶם: (יט) וְשָׁבַרְתִּי
אֶת־גְּאוֹן עֻזְּכֶם וְנָתַתִּי אֶת־שְׁמֵיכֶם כַּבַּרְזֶל וְאֶת־אַרְצְכֶם
כַּנְּחֻשָׁה: (כ) וְתַם לָרִיק כֹּחֲכֶם וְלֹא־תִתֵּן אַרְצְכֶם אֶת־יְבוּלָהּ
וְעֵץ הָאָרֶץ לֹא יִתֵּן פִּרְיוֹ: (כא) וְאִם־תֵּלְכוּ עִמִּי קֶרִי וְלֹא
תֹאבוּ לִשְׁמֹעַ לִי וְיָסַפְתִּי עֲלֵיכֶם מַכָּה שֶׁבַע כְּחַטֹּאתֵיכֶם:

— (16) Minthogy nem mondatik את הבהלה mint את השחפת stb. בהלה úgy látszik, itt igehatározó, annyi, mint hirtelen rémitő. (Mendelssohn). — (19) ונחתי שמיכם וכו' olyanná teszem felettetek az eget, mint a' vas

hova, vagyok Istenetek. — (2) Tartsátok meg szombatimat, és legyetek tisztelettel szentségem iránt. Én vagyok Jehova. — (3) Ha rendelésem szerint járandatok, és parancsimat megtartjátok, és azok szerint cselekedtek. — (4) Esőt adandok annak idejében, és megadandja a' föld termését, és a' fa megtermi gyümölcsét. — (5) És a' cséplés érendi nálatok a' szüretet, és a' szüret a' vetést érendi; ehetitek a' jóllakásig, és bátorságban laktok országtokban. — (6) Mert békét adandok az országban, hogy mikor lefeküdtök senki föl ne riasszon; és kifogyasztom, az ártalmas vadat az országból, és háború nem menend keresztül országtokon. — (7) Sőt ellenségeiteket kergetitek és elhullanak elöttetek fegyver által. — (8) És öten közületek százat elűznek, és százan közületek elűznek tíz ezret, és elhullanak elöttetek ellenségeitek fegyver által. — (9) És hozzátok fordúlván megszaporitalak, és megsokasitalak titeket, és megtartom kötésemet veletek. — (10) Réginél régiebbet ehettek, és az új miatt kihányjátok a' régit. — (11) És közötökbe helyezem lakásomat, és nem utállak meg titeket. — (12) Köztetek járok kelek, és Istenetek leszek, ti pedig nekem népem lesztek. — (13) Én, Jehova, vagyok Istenetek, ki kihoztalak titeket Miczrajim

---

ki szokták fejezni, igy Deuteron. 32. f. 30. v. is. — (10) A' minden évi aratás olly bő lesz, hogy kéntelenek lesznek a' tavalit félre hányva helyt nyerni az évi termés betakarítására.

עָלֶיהָ כִּי אַתֶּם יְהוָה אֱלֹהֵיכֶם: (ג) אֶת־שַׁבְּתֹתַי תִּשְׁמֹרוּ
וּמִקְדָּשִׁי תִּירָאוּ אֲנִי יְהוָה: פ

(ג) אִם־בְּחֻקֹּתַי תֵּלֵכוּ וְאֶת־מִצְוֹתַי תִּשְׁמְרוּ וַעֲשִׂיתֶם אֹתָם:
(ד) וְנָתַתִּי גִּשְׁמֵיכֶם בְּעִתָּם וְנָתְנָה הָאָרֶץ יְבוּלָהּ וְעֵץ הַשָּׂדֶה
יִתֵּן פִּרְיוֹ: (ה) וְהִשִּׂיג לָכֶם דַּיִשׁ אֶת־בָּצִיר וּבָצִיר יַשִּׂיג
אֶת־זָרַע וַאֲכַלְתֶּם לַחְמְכֶם לָשֹׂבַע וִישַׁבְתֶּם לָבֶטַח בְּאַרְצְכֶם:
שני (ו) וְנָתַתִּי שָׁלוֹם בָּאָרֶץ וּשְׁכַבְתֶּם וְאֵין מַחֲרִיד וְהִשְׁבַּתִּי
חַיָּה רָעָה מִן־הָאָרֶץ וְחֶרֶב לֹא־תַעֲבֹר בְּאַרְצְכֶם: (ז) וּרְדַפְתֶּם
אֶת־אֹיְבֵיכֶם וְנָפְלוּ לִפְנֵיכֶם לֶחָרֶב: (ח) וְרָדְפוּ מִכֶּם חֲמִשָּׁה
מֵאָה וּמְאָה מִכֶּם רְבָבָה יִרְדֹּפוּ וְנָפְלוּ אֹיְבֵיכֶם לִפְנֵיכֶם
לֶחָרֶב: (ט) וּפָנִיתִי אֲלֵיכֶם וְהִפְרֵיתִי אֶתְכֶם וְהִרְבֵּיתִי
אֶתְכֶם וַהֲקִימֹתִי אֶת־בְּרִיתִי אִתְּכֶם: שלישי חמישי (י) וַאֲכַלְתֶּם
יָשָׁן נוֹשָׁן וְיָשָׁן מִפְּנֵי חָדָשׁ תּוֹצִיאוּ: (יא) וְנָתַתִּי מִשְׁכָּנִי
בְּתוֹכְכֶם וְלֹא־תִגְעַל נַפְשִׁי אֶתְכֶם: (יב) וְהִתְהַלַּכְתִּי
בְּתוֹכְכֶם וְהָיִיתִי לָכֶם לֵאלֹהִים וְאַתֶּם תִּהְיוּ־לִי לְעָם:
(יג) אֲנִי יְהוָה אֱלֹהֵיכֶם אֲשֶׁר הוֹצֵאתִי אֶתְכֶם מֵאֶרֶץ

---

ta leborulhassanak. — (8) Az e' versben mondottakat nem kell szószerint értenï, mert akkor a' mondás második része meg sem ütné az elsőben fölállított arányt, hanem ez közmondás, mellyel a' szokatlan szerencsét az ellenség ellen,

szegényedett atyádfia eladja magát az idegennek, vagy zsellérnek, vagy idegen család sarjadékának. — (48) Minekutána eladatott, váltsága legyen annak: atyjafiai közül valaki váltsa meg öt. — (49) Vagy atyja fivére, vagy atyja fivérének fia válthatja meg azt, vagy nemzetségéből akármelly közeli rokon válthatja meg öt, vagy ha tehetségében áll, kiváltja maga magát. — (50) És vessen számot azzal, ki öt megvette, azon évtől fogva, mellyen eladta magát neki, a' harsogás éveig, és eladási ára az évek száma szerint számíttassék föl, mintha napszámoskodott volna annyi ideig nála. — (51) Ha még sok év van hátra, a' szerint téritsen meg váltságául á' vételpénzből. — (52) Ha pedig kevés év van hátra a' harsogás éveig, számba vétetik, az évek szerint legyen váltsága. — (53) Mint a' béres, kit évek számra fogadnak, legyen nála; ne bánjék vele kemény szerrel szemeitök előtt. — (54) Ha pedig eképen meg nem váltatik, szolgálatjából lép a' harsogás évében, ő fiaival egybe. — (55) Mert Jiszrael fiai szolgáim, én szolgáim ök, kiket kihoztam Miczrajim földéről. Én, Jehova, vagyok Istenetek. —

XXVI. (1) Ne csináljatok magatoknak bálványokat, se szobrot, se emlékoszlopot ne emeljetek, se követ jelképekkel ne állitsatok országtokban, leborulandók előtte; mert én, Je-

---

משכית szinte שכה béfedni-ból származván אבן משכית annyi mint, kövezet, melly a' bálványok előtt volt, hogy raj-

וְנִמְכַּר לְגֵר תּוֹשָׁב עִמָּךְ אוֹ לְעֵקֶר מִשְׁפַּחַת גֵּר: (מח) אַחֲרֵי
נִמְכַּר גְּאֻלָּה תִּהְיֶה־לּוֹ אֶחָד מֵאֶחָיו יִגְאָלֶנּוּ: (מט) אוֹ־דֹדוֹ
אוֹ בֶן־דֹּדוֹ יִגְאָלֶנּוּ אוֹ־מִשְּׁאָר בְּשָׂרוֹ מִמִּשְׁפַּחְתּוֹ יִגְאַל
אוֹ־הִשִּׂיגָה יָדוֹ וְנִגְאָל: (נ) וְחִשַּׁב עִם־קֹנֵהוּ מִשְּׁנַת הִמָּכְרוֹ
לוֹ עַד שְׁנַת הַיֹּבֵל וְהָיָה כֶּסֶף מִמְכָּרוֹ בְּמִסְפַּר שָׁנִים כִּימֵי
שָׂכִיר יִהְיֶה עִמּוֹ: (נא) אִם־עוֹד רַבּוֹת בַּשָּׁנִים לְפִיהֶן יָשִׁיב
גְּאֻלָּתוֹ מִכֶּסֶף מִקְנָתוֹ: (נב) וְאִם־מְעַט נִשְׁאַר בַּשָּׁנִים עַד־
שְׁנַת הַיֹּבֵל וְחִשַּׁב־לוֹ כְּפִי שָׁנָיו יָשִׁיב אֶת־גְּאֻלָּתוֹ:
(נג) כְּשְׂכִיר שָׁנָה בְּשָׁנָה יִהְיֶה עִמּוֹ לֹא־יִרְדֶּנּוּ בְּפֶרֶךְ
לְעֵינֶיךָ: (נד) וְאִם־לֹא יִגָּאֵל בְּאֵלֶּה וְיָצָא בִּשְׁנַת הַיֹּבֵל
הוּא וּבָנָיו עִמּוֹ: מפטיר (נה) כִּי־לִי בְנֵי־יִשְׂרָאֵל עֲבָדִים
עֲבָדַי הֵם אֲשֶׁר־הוֹצֵאתִי אוֹתָם מֵאֶרֶץ מִצְרָיִם אֲנִי יְהוָה
אֱלֹהֵיכֶם:

כו (א) לֹא־תַעֲשׂוּ לָכֶם אֱלִילִם וּפֶסֶל וּמַצֵּבָה לֹא־תָקִימוּ
לָכֶם וְאֶבֶן מַשְׂכִּית לֹא תִתְּנוּ בְּאַרְצְכֶם לְהִשְׁתַּחֲוֹת

---

sarjadék. — (50) עם קנהו avval ki őt megvette, de nem annak örököseivel, mert a' vevő halálával fölszabadúl. —

XXVI. (1) אבן משכית köveket jelképekkel. Igy értették e' szavakat legtöbben, משכית szót שכה szemlélniből származtatván. Azonban az utána következő עליה szószerint rajta, Raschi véleményét gyanitatja, mi szerint

tenetek, ki kihoztalak titeket Miczrajim földéről, hogy nektek adjam Kanaan földét, és hogy Istenetek legyek. — (39) Ha atyádfia megszegényedik nálad, és eladja magát neked, ne dolgoztass vele rabszolgái munkát. — (40) Mint béres, mint zsellér legyen nálad, a' harsogás éveig szolgáljon neked. — (41) Akkor menjen el tőled, ő 's fiai vele egyben, és térjen vissza családjához, és ősei örökségéhez. — (42) Mert szolgáim ők, kiket kihoztam Miczrajim földéből; el ne adassanak mint rabok. — (43) Ne uralkodjál rajta kemény szerrel, hanem félj Istenedtől. — (44) Szolga és szolgáló, hogy sajátid legyenek, — körültetek lévő nemzetből szerezzetek illy szolgát és szolgálót. — (45) A' zsellérek fiai közül is, kik köztetek ideiglen tartózkodnak, szerezhettek, és családjokból, kik köztetek vannak, és kik országtokban születtek; és legyenek sajátjatok. — (46) Azokat örökségül hagyhatjátok gyermekeiteknek saját birtokúl; mind örökké élhettek szolgálatjokkal. De atyjátok fiai, a' Jiszraeliták között egyik a' másikon ne uralkodjék kemény szerrel. — (47) Ha meggazdagodik nálatok a' jövevény, vagy a' zsellér, és az el-

---

me sajátlag más nem lehet, mint: „és szegődik hozzád," ha tehát a' következő versben a' harsogás éveig való szolgálatról szó van, az csak úgy gondolható, hogy ha a' harsogás éve szolgálatjának heted éve előtt beállott, vagy ha a' szolga a' heted évben fülét megszúratta (l. Exod. 21. f. 6. v.) 's avval szabad akaratból ajánlkozott a' harsogás éveig szolgálni. עד שכת היובל. או פגע בו יובל לפני שש שנים היובל מונימו. (Raschi). — (47) עֵקֶר alkalmasint annyi mint a' chald. עִקַּר törzsök,

אֲשֶׁר־הוֹצֵאתִי אֶתְכֶם מֵאֶרֶץ מִצְרַיִם לָתֵת לָכֶם אֶת־אֶרֶץ כְּנַעַן לִהְיוֹת לָכֶם לֵאלֹהִים: ס ששי רביעי

(לט) וְכִי־יָמוּךְ אָחִיךָ עִמָּךְ וְנִמְכַּר־לָךְ לֹא־תַעֲבֹד בּוֹ עֲבֹדַת עָבֶד: (מ) כְּשָׂכִיר כְּתוֹשָׁב יִהְיֶה עִמָּךְ עַד־שְׁנַת הַיֹּבֵל יַעֲבֹד עִמָּךְ: (מא) וְיָצָא מֵעִמָּךְ הוּא וּבָנָיו עִמּוֹ וְשָׁב אֶל־מִשְׁפַּחְתּוֹ וְאֶל־אֲחֻזַּת אֲבֹתָיו יָשׁוּב: (מב) כִּי־עֲבָדַי הֵם אֲשֶׁר־הוֹצֵאתִי אֹתָם מֵאֶרֶץ מִצְרָיִם לֹא יִמָּכְרוּ מִמְכֶּרֶת עָבֶד: (מג) לֹא־תִרְדֶּה בוֹ בְּפָרֶךְ וְיָרֵאתָ מֵאֱלֹהֶיךָ: (מד) וְעַבְדְּךָ וַאֲמָתְךָ אֲשֶׁר יִהְיוּ־לָךְ מֵאֵת הַגּוֹיִם אֲשֶׁר סְבִיבֹתֵיכֶם מֵהֶם תִּקְנוּ עֶבֶד וְאָמָה: (מה) וְגַם מִבְּנֵי הַתּוֹשָׁבִים הַגָּרִים עִמָּכֶם מֵהֶם תִּקְנוּ וּמִמִּשְׁפַּחְתָּם אֲשֶׁר עִמָּכֶם אֲשֶׁר הוֹלִידוּ בְּאַרְצְכֶם וְהָיוּ לָכֶם לַאֲחֻזָּה: (מו) וְהִתְנַחַלְתֶּם אֹתָם לִבְנֵיכֶם אַחֲרֵיכֶם לָרֶשֶׁת אֲחֻזָּה לְעֹלָם בָּהֶם תַּעֲבֹדוּ וּבְאַחֵיכֶם בְּנֵי־יִשְׂרָאֵל אִישׁ בְּאָחִיו לֹא־תִרְדֶּה בוֹ בְּפָרֶךְ: ס שביעי (מז) וְכִי תַשִּׂיג יַד גֵּר וְתוֹשָׁב עִמָּךְ וּמָךְ אָחִיךָ עִמּוֹ

---

nak a' törvényben megkellene határozva lennie, mennyi kamatra szabad kölcsönözni; a' mi sehol a' sz. irásban nem történik. E' törvény bővebb fejtegetését l. Deut. 23. f. 21. v. — (39) Minthogy a' héber szolga szolgálatjának hetedik évén szabadságát visszanyerte, (l. Exod. 21. f. 2. v.) természetesen e' szavaknak ונמכר לך és eladja magát neked értel-

EGYETEMI KÖNYVTÁR DEBRECEN

ház, melly a' kerített városban van, örökre a' vevőre, és jövő nemzetségire száll, föl nem szabadúl, még a' harsogás évében sem. — (31) Házak illyen falukban pedig, mellyeknek kerítése nincs, mezei telkeknek tekintessenek; megváltási jog legyen az illyennél, és a' harsogás évében fölszabadúl. — (32) A' leviták városait, örökségök városinak házait illetőleg, örök megváltási jogok legyen a' Levitáknak. — (3) Ha valaki a' Leviták közül vált meg valamit, az eladott ház, és az örökség városa a' harsogás évében fölszabadúl; mert a' Levita-városok házai a' Leviták öröksége Jiszrael fiai között. — (34) Városaik környékében fekvő föld el ne adathassék, mert örök birtokok az nekik. — (35) Ha atyádfia megszegényedik, és vagyoni tehetsége megcsökken, gyámolítsd őt, akár jövevény, akár lakos, hogy melletted élélhessen. — (36) Ne vegy tőle kamatot vagy felt, hanem félj Istenedtől, hogy atyádfia melletted élélhessen. — (37) Pénzedet ne adjad neki kamatra, sem felre eledeledet. — (38) Én, Jehova, vagyok Is-

---

מוֹשַׁב (Wesseli). — (33) Nem csupán az okból adatott örök megváltási jog a' Levitáknak, hogy a' Levita birtok Jiszraeliták kezébe ne kerüljön, mert még azon esetben is, ha valami más Levita a' birtokot beváltotta, úgy hogy ismét Lévi nemzetségében van, akkor is, ha azon közben az első valóságos birtokostól be nem váltatott, ehez a' harsogás évében minden váltság nélkül visszajön ⁊ fölszabadúl. (Wesseli). — (36) נֶשֶׁךְ nem uzsorát, hanem kamatot jelent. Ha itt csak törvénytelen kamatról, uzsoráról volna szó, akkor an-

שָׁנָה תִּמִּימָה יָקוּם הַבַּיִת אֲשֶׁר־בָּעִיר אֲשֶׁר־לֹא חֹמָה
לַצְּמִיתֻת לַקֹּנֶה אֹתוֹ לְדֹרֹתָיו לֹא יֵצֵא בַּיֹּבֵל: (נה) וּבָתֵּי
חַצֵרִים אֲשֶׁר אֵין־לָהֶם חוֹמָה סָבִיב עַל־שְׂדֵה הָאָרֶץ
יֵחָשֵׁב גְּאֻלָּה תִּהְיֶה־לּוֹ וּבַיֹּבֵל יֵצֵא: (נו) וְעָרֵי הַלְוִיִּם
בָּתֵּי עָרֵי אֲחֻזָּתָם גְּאֻלַּת עוֹלָם תִּהְיֶה לַלְוִיִּם: (נז) וַאֲשֶׁר
יִגְאַל מִן־הַלְוִיִּם וְיָצָא מִמְכַּר־בַּיִת וְעִיר אֲחֻזָּתוֹ בַּיֹּבֵל כִּי
בָּתֵּי עָרֵי הַלְוִיִּם הֵוא אֲחֻזָּתָם בְּתוֹךְ בְּנֵי יִשְׂרָאֵל: (נח) וְשֹׂדֵה
מִגְרַשׁ עָרֵיהֶם לֹא יִמָּכֵר כִּי־אֲחֻזַּת עוֹלָם הִוא לָהֶם: ס
(נט) וְכִי־יָמוּךְ אָחִיךָ וּמָטָה יָדוֹ עִמָּךְ וְהֶחֱזַקְתָּ בּוֹ גֵּר וְתוֹשָׁב
וָחַי עִמָּךְ: (ס) אַל־תִּקַּח מֵאִתּוֹ נֶשֶׁךְ וְתַרְבִּית וְיָרֵאתָ
מֵאֱלֹהֶיךָ וְחַי אָחִיךָ עִמָּךְ: (סא) אֶת־כַּסְפְּךָ לֹא־תִתֵּן לוֹ
בְּנֶשֶׁךְ וּבְמַרְבִּית לֹא־תִתֵּן אָכְלֶךָ: (סב) אֲנִי יְהוָה אֱלֹהֵיכֶם

לו קרי

---

te visszaváltani, telekre pedig a' megváltás ideje meg nem határoztatott, és a' harsogás évében megváltás nélkül is visszatért első birtokosához. Hogy a' házaknál az örökség joga korlátoztatott, annak okát némellyek abban akarják találni; hogy az által a' házi letelepedés a' városokban előmozditassék. — (32) בתי ערי אחזתם örökségök városinak házain. Csak a' számokra rendelt 48. város házaira nézve birtak örök váltsági joggal a' Leviták; de hogyha egyébütt valahol várost épitettek, ott a' váltsági jog, mint más kerített városokban csak egy évig tart. תגל בתי לויס שנמרי ישרחל, לו שנכו עיר כמדבר כחלם שנש תחר תין לעיר גחולת

tok a' hatodik évben, hogy három évre valót teremjen a' föld. — (22) Úgy hogy mikor a' nyolczadik évben ismét vettek, mind a' kilenczedik évig ó gabonát esztek, mind addig, mig az új termés nem jő, ó gabonát esztek. — (23) És el ne adassék örökre a' föld, mert enyém a' föld; ti pedig csak jövevények és bérlők vagytok nálam. — (24) Az egész országban, melly birtoktokban van, váltságot engedjétek a' földért. — (25) Ha elszegényülvén atyádfia eladja örökségét, közel való rokona előállhat, és kiválthatja azt, a' mit atyjafia eladott. — (26) Ha valakinek nem volna kiváltója, kitelik pedig magától, szerezvén annyit, hogy kiválthassa. — (27) Számitsa föl az éveket az eladás idejétől fogva, és térítse meg a' felt annak, kinek eladta volt, és térjen vissza jószágába. — (28) Ha pedig szerét nem tehetné, hogy egészen megfizetné, maradjon az eladott jószág a' vevő kezében, a' harsogás éveig; a' harsogás évében pedig fölszabadúl, és az vissza tér örökségébe. — (29) Ha valaki eladandja lakó házát kerített városban, a' megváltási jog eladása évének elteléseig tart; egy éven át megválthatja. — (30) Ha azon közben meg nem váltják, míg egész éve eltelik, a'

---

csak nyeresség lehet az illyen elavult szókat is fölélesztení, kivált mikor a' fogalom kifejezésére, más kitételünk nincs. E' nézet birt engem arra, hogy a' fel szót fordításomban is használtam. — (29) ימים szó szerint napok, itt mint Exod. 13. f. 10. v. évet jelentő. — (30) Házat csak az első évben lehe-

וַעֲשָׂת אֶת־הַתְּבוּאָה לִשְׁלֹשׁ הַשָּׁנִים: (כב) וּזְרַעְתֶּם אֶת
הַשָּׁנָה הַשְּׁמִינִת וַאֲכַלְתֶּם מִן־הַתְּבוּאָה יָשָׁן עַד שְׁנַת
הַתְּשִׁיעִת עַד־בּוֹא תְּבוּאָתָהּ תֹּאכְלוּ יָשָׁן: (כג) וְהָאָרֶץ
לֹא תִמָּכֵר לִצְמִתֻת כִּי־לִי הָאָרֶץ כִּי־גֵרִים וְתוֹשָׁבִים אַתֶּם
עִמָּדִי: (כד) וּבְכֹל אֶרֶץ אֲחֻזַּתְכֶם גְּאֻלָּה תִּתְּנוּ לָאָרֶץ: ס
רביעי (כה) כִּי־יָמוּךְ אָחִיךָ וּמָכַר מֵאֲחֻזָּתוֹ וּבָא גֹּאֲלוֹ הַקָּרֹב
אֵלָיו וְגָאַל אֵת מִמְכַּר אָחִיו: (כו) וְאִישׁ כִּי לֹא יִהְיֶה־לּוֹ
גֹּאֵל וְהִשִּׂיגָה יָדוֹ וּמָצָא כְּדֵי גְאֻלָּתוֹ: (כז) וְחִשַּׁב אֶת־שְׁנֵי
מִמְכָּרוֹ וְהֵשִׁיב אֶת־הָעֹדֵף לָאִישׁ אֲשֶׁר מָכַר־לוֹ וְשָׁב
לַאֲחֻזָּתוֹ: (כח) וְאִם לֹא־מָצְאָה יָדוֹ דֵּי הָשִׁיב לוֹ וְהָיָה
מִמְכָּרוֹ בְּיַד הַקֹּנֶה אֹתוֹ עַד שְׁנַת הַיֹּבֵל וְיָצָא בַּיֹּבֵל וְשָׁב
לַאֲחֻזָּתוֹ: ס חמישי שלישי (כט) וְאִישׁ כִּי־יִמְכֹּר בֵּית־
מוֹשַׁב עִיר חוֹמָה וְהָיְתָה גְאֻלָּתוֹ עַד־תֹּם שְׁנַת מִמְכָּרוֹ
יָמִים תִּהְיֶה גְאֻלָּתוֹ: (ל) וְאִם לֹא־יִגָּאֵל עַד־מְלֹאת לוֹ

---

miért tétettek e' versek ide, 's nem a' hetedik vers után. — (27) וחשב וכו' számítsa föl az éveket = az évek terméseit, a' mint a' Vulgata helyesen: computabuntur fructus inde ab eo tempore, quo vendidit. העדף Károli Gáspár szerint: a' mi hátrá vagyon: hosszas körül írás egy szó kifejezésére; Comáromi C. György most nálunk használatból kiesett, de igen alkalmas fel = lüberreſt szóval fordítá. Nyelvünkben, hol minden nap újon koholt szavakkal kell találkoznunk,

szetlen szőlőből ne szüreteljetek. — (12) Mert harsogás éve az, szent legyen nektek, a' mezőről közvetlen ehetitek termését. — (13) A' harsogás ezen évében, térjétek viszsza kiki országába. — (14) Mikor eladsz valamit embertársodnak, vagy vészesz valamit embertársodtól, meg ne csaljátok egymást. — (15) A' harsogás éve utáni évek száma szerint végy felebarátodtól, a' jövedelmek éveinek száma szerint adjon el neked. — (16) Mennél nagyobb az évek száma, annál nagyobb legyen ára is; 's mennél kevesebb az év, annál olcsóbb legyen a' vétel is, mert a' termések száma szerint adja el neked. — (17) Ne csaljátok tehát egymást, hanem félj Istenedtől; mert én, Jehova, vagyok Istenetek. — (18) Kövessétek rendelésimet, tartsátok meg végzésimet, és cselekedjetek azok szerint, és bátorságosan fogtok lakni az országban. — (19) 'S a' föld megterem gyümölcsét, hogy jóllakásig ehessetek, és bátorságosan lakhattok. — (20) Hogy ha azt mondjátok: mit eszünk a' hetedik évben, ha nem vetünk, és termésünket be nem takarítjuk? — (21) Áldásomat bocsátom reá-

---

vesebb ideig vette hasznát, tehát annál kevesebbet is kérhetett az eladó, 's adhatott érte a' vevő. — (20) E' verssel a' feljebb félbe szakasztott rendelés a' szünet évről folytattatik, figyelembe véve az aggodalmat, melly a' negyven kilenczedik évben támadhatna, midőn a' közvetlen következő évben, mint a' harsogás évében a' mezei munkásságnak törvényesen szinte szűnnie kellett. E' körülmény magyarázhatja meg

תִּבְצְרוּ אֶת־נְזִרֶיהָ: (יג) כִּי יוֹבֵל הוּא קֹדֶשׁ תִּהְיֶה לָכֶם
מִן־הַשָּׂדֶה תֹּאכְלוּ אֶת־תְּבוּאָתָהּ: (יג) בִּשְׁנַת הַיּוֹבֵל הַזֹּאת
תָּשֻׁבוּ אִישׁ אֶל־אֲחֻזָּתוֹ: שני (יד) וְכִי־תִמְכְּרוּ מִמְכָּר
לַעֲמִיתֶךָ אוֹ קָנֹה מִיַּד עֲמִיתֶךָ אַל־תּוֹנוּ אִישׁ אֶת־אָחִיו:
(טו) בְּמִסְפַּר שָׁנִים אַחַר הַיּוֹבֵל תִּקְנֶה מֵאֵת עֲמִיתֶךָ
בְּמִסְפַּר שְׁנֵי־תְבוּאֹת יִמְכָּר־לָךְ: (טז) לְפִי רֹב הַשָּׁנִים
תַּרְבֶּה מִקְנָתוֹ וּלְפִי מְעֹט הַשָּׁנִים תַּמְעִיט מִקְנָתוֹ כִּי
מִסְפַּר תְּבוּאֹת הוּא מֹכֵר לָךְ: (יז) וְלֹא תוֹנוּ אִישׁ אֶת־
עֲמִיתוֹ וְיָרֵאתָ מֵאֱלֹהֶיךָ כִּי אֲנִי יְהוָה אֱלֹהֵיכֶם: (יח) וַעֲשִׂיתֶם
אֶת־חֻקֹּתַי וְאֶת־מִשְׁפָּטַי תִּשְׁמְרוּ וַעֲשִׂיתֶם אֹתָם וִישַׁבְתֶּם
עַל־הָאָרֶץ לָבֶטַח: שלישי שני (יט) וְנָתְנָה הָאָרֶץ פִּרְיָהּ
וַאֲכַלְתֶּם לָשֹׂבַע וִישַׁבְתֶּם לָבֶטַח עָלֶיהָ: (כ) וְכִי תֹאמְרוּ
מַה־נֹּאכַל בַּשָּׁנָה הַשְּׁבִיעִת הֵן לֹא נִזְרָע וְלֹא נֶאֱסֹף אֶת־
תְּבוּאָתֵנוּ: (כא) וְצִוִּיתִי אֶת־בִּרְכָתִי לָכֶם בַּשָּׁנָה הַשִּׁשִּׁית

---

exprimatur voce משך. — (12) מן השדה a' mezőről = betakarítani nem szabad a' termést, hanem közvetlen a' mint a' mezőről jön megehetitek azt. — (15) Móseh intézményeinél fogva, miszerint minden ötvenedik évben a' jószágnak első birtokosához vissza kelle jönnie, a' Jiszraelita soha jószágot nem vehetett, hanem csak annak termését, használatát; mennél közelebb volt tehát a' harsogás éve, annál ke-

den termés élelmül. — (8) Annakfelette számolj hét illy szünetévet, az az hétszer hét évet, úgy hogy a' hét szünetév egyben negyven kilencz évet tegyen. — (9) Akkor pedig a' hetedik hó tizedikén, a' harsogó tárogatót hallassd, az engesztelés napján tudni illik hallassátok a' tárogatót egész országotokban. — (10) És szenteljetek meg az ötvenedik évet, és hirdessétek szabadságot az ország minden lakosainak, harsogás éve legyen az nektek, mellyen mindenki a' maga birtokához és családjához visszatér. — (11) Harsogás éve legyen az ötvenedik év nektek; ne vessetek, ne arassátok az utónövést, és a' met-

---

צמרני קורין לתוכרת יובלא. *Kranold* miután minden véleményeket e' szó körül összeállított, és azokat többnyire helyesen megczáfolta; az ő gondolatját e' szóról így adja: יובל-nek gyöke יבל arabul*) nagy zajgással folyni, rohanni Jes. 30. f. 25. v. 44. f. 4. v. Minthogy pedig a' zajgás és rohanás nem csupán a' vízről, hanem még inkább a' hangról szokott használtatni, יובל erős és rohanó harsogást jelentend. Ezt erősíti még a' kifejezés במשך היובל Exod. 19. f. 13. v. és במשך בקרן היובל a' mit e' szerint helyesen úgy lehet fordítani „mikor a' harsogás tartós leend.“ Omnino — azt mondja Kranold — patere videtur, יובל non esse musicum instrumentum, quo quis usus sonum edat, sed ipsum esse sonum singulari modo ductum, et fractum, quod quidem

---

*) ובל

תִּהְיֶה כָּל־תְּבוּאָתָהּ לֶאֱכֹל׃ ס (ח) וְסָפַרְתָּ לְךָ שֶׁבַע
שַׁבְּתֹת שָׁנִים שֶׁבַע שָׁנִים שֶׁבַע פְּעָמִים וְהָיוּ לְךָ יְמֵי שֶׁבַע
שַׁבְּתֹת הַשָּׁנִים תֵּשַׁע וְאַרְבָּעִים שָׁנָה׃ (ט) וְהַעֲבַרְתָּ שׁוֹפַר
תְּרוּעָה בַּחֹדֶשׁ הַשְּׁבִיעִי בֶּעָשׂוֹר לַחֹדֶשׁ בְּיוֹם הַכִּפֻּרִים
תַּעֲבִירוּ שׁוֹפָר בְּכָל־אַרְצְכֶם׃ (י) וְקִדַּשְׁתֶּם אֵת שְׁנַת
הַחֲמִשִּׁים שָׁנָה וּקְרָאתֶם דְּרוֹר בָּאָרֶץ לְכָל־יֹשְׁבֶיהָ יוֹבֵל
הִוא תִּהְיֶה לָכֶם וְשַׁבְתֶּם אִישׁ אֶל־אֲחֻזָּתוֹ וְאִישׁ אֶל־
מִשְׁפַּחְתּוֹ תָּשׁוּבוּ׃ (יא) יוֹבֵל הִוא שְׁנַת הַחֲמִשִּׁים שָׁנָה
תִּהְיֶה לָכֶם לֹא תִזְרָעוּ וְלֹא תְקִצְרוּ אֶת־סְפִיחֶיהָ וְלֹא

---

a' szőlőkben termett, az senkinek tulajdona nem volt, hanem kiki szedheté, és használhatá, még a' vadat, és a' barmot sem tilthatván el. — (10) Negyven kilencz polgári év lefolyta után, az ötvenedik jövelévnek hírdettetett ki. Az alatt az év alatt minden mezei munka megszüntettetett; a' héber szolgák kivétel nélkül fölszabadíttattak, elsajátított telkek visszatértek első birtosokhoz, vagy ennek örököseihez stb. E' rendelés következetében az egész alkotmány minden ötvenedik évben visszanyeré eredeti alakját, és meggátoltaték, nehogy a' gazdagok mindent magokhoz ragadva a' szegények végkép elnyomassanak. Továbbá, megakadályoztaték a' nemzetségek összezavarása, és egyes családok elenyészte; eszközölteték bizonyos egyenlőség a' polgárok között, melly az álladalmok kifejlésével elszokott enyészni. יובל-nak mondatik az év némellyek szerint, mivel kos- (arabúl יובל) szarvú púzonnal hirdetteték מאי משמע דאמר יובלא ליסגא דדיכרא הוא, סכן

XXV. (1) És szóla Jehova Mósehhez, mondván: — (2) Szólj Jiszrael fiaihoz, es mondd meg nekik: Mikor bementek a' földre, mellyet adok nektek, nyugalmat ünnepeljen a' föld Jehova tiszteletére. — (3) Hat évig vesd be földedet, és hat évig mesd meg szőlődet, és takaritsd be annak termését. — (4) De a' hetedik évben a' föld nyugalmának szombatja legyen, szünet Jehova tiszteletére: földedet be ne vesd, és szőlődet meg ne mesd. — (5) Aratásod utónövését ne arasd, és metszetlen szőlőd fürtjeit ne szüreteld; szünetéve legyen a' földnek. — (6) A' mit a' szünetév terem, legyen mindnyájatok élelmére, magadnak, szolgádnak, szolgálódnak, béresednek, és lakosodnak, kik nálad tartózkodnak. — (7) A' te barmodnak, és a' vadnak, melly földedben van, legyen minde-

---

ve vagytok, ha elfelejtitek, hogy a' gyümölcs mindenkié, és hogy a' föld senkié." „A' mosaismus a' polgári társaság viszonyainak olly alapot akara rakni, hogy a' kifejtett polgárisodás Rousseautól említett viszonyainak elejét vegye. Ez a' következők tartalma. — (5) ספיח utónövés, a' mi a' tavali aratás alkalmával lehullott gabona szemekből önként terem. לא תקצור ne arasd magadnak, hanem hagyd a' szegényebbek számára. ענבי נזירך világos, hogy párhuzamosan ספיח קצירך-val e' szavak alatt, a' hetedik évben önként termő szőlők értetnek, de meg nem határozható, hogy ez mikép van נזיר szóban kifejezve. Legvalószinűbbnek látszik Clericus véleménye, mi szerint נזיר metszetlen szőlő kölcsönöztetett a' Nazirtól (l. Num. 6. f.) kinek nem volt szabad haját lemetszeni.— (7) A' mit a' föld a' hetedik évben a' mezőn, vagy

כה (א) וַיְדַבֵּר יְהוָה אֶל־מֹשֶׁה בְּהַר סִינַי לֵאמֹר: (ב) דַּבֵּר
אֶל־בְּנֵי יִשְׂרָאֵל וְאָמַרְתָּ אֲלֵהֶם כִּי תָבֹאוּ אֶל־
הָאָרֶץ אֲשֶׁר אֲנִי נֹתֵן לָכֶם וְשָׁבְתָה הָאָרֶץ שַׁבָּת לַיהוָה:
(ג) שֵׁשׁ שָׁנִים תִּזְרַע שָׂדֶךָ וְשֵׁשׁ שָׁנִים תִּזְמֹר כַּרְמֶךָ
וְאָסַפְתָּ אֶת־תְּבוּאָתָהּ: (ד) וּבַשָּׁנָה הַשְּׁבִיעִת שַׁבַּת שַׁבָּתוֹן
יִהְיֶה לָאָרֶץ שַׁבָּת לַיהוָה שָׂדְךָ לֹא תִזְרָע וְכַרְמְךָ לֹא
תִזְמֹר: (ה) אֶת סְפִיחַ קְצִירְךָ לֹא תִקְצוֹר וְאֶת־עִנְּבֵי נְזִירֶךָ
לֹא תִבְצֹר שְׁנַת שַׁבָּתוֹן יִהְיֶה לָאָרֶץ: (ו) וְהָיְתָה שַׁבַּת
הָאָרֶץ לָכֶם לְאָכְלָה לְךָ וּלְעַבְדְּךָ וְלַאֲמָתֶךָ וְלִשְׂכִירְךָ
וּלְתוֹשָׁבְךָ הַגָּרִים עִמָּךְ: (ז) וְלִבְהֶמְתְּךָ וְלַחַיָּה אֲשֶׁר בְּאַרְצֶךָ

XXV. (2) Mint a' szombat, és az ünnep napok minden heted nap, úgy a' mezei munka megszüntetése minden hét, és hétszer hét év után Jiszraelt arra emlékeztette, hogy az egyetlen Isten, ki miután a' mindenséget teremté, heted napon megnyugvék, az ő Istene, és hogy ez az Isten a' földnek egyetlen ura és tulajdonosa, kinek az ember mintegy haszonbérlője csak. — „Az első, azt mondja Roussean (Discours sur l' origine de l' inégalité parmi les hommes) — kinek először eszébe jutott egy telket bekeríteni, és azt mondani ez az enyim, alapítója lőn a' polgári társaságnak. Mennyi bűntől, mennyi harctól és gyilkolástól, mennyi nyomorúság és iszonyattól ovta volna meg az emberi nemet az, ki a' palánkot kifeszítvén, vagy az árkot eltöltvén, azt mondta volna embertársihoz: Óvakodjatok ezen ámitóra hallgatni, vesz-

anyjának neve vala Selomith, Dibri leánya, Dán nemzetségéből. — (12) És vevék őrizet alá, míg eldöntetnék az ügy, Jehova ítélete szerint. — (13) És szóla Jehova Mósehhez, mondván: — (14) Vidd ki a' káromlót a' táboron kivül, 's tegyék minden fültanúk kezöket fejére, és kövezze öt agyon az egész nép. — (15) Jiszrael fiaihoz pedig szólj, mondván: Valaki Istenét szidalmazza, viselje bünét. — (16) És valaki káromolja Jehova nevét, megölessék, megkövezze azt az egész község; akár jövevény, akár benszülött, ha Isten nevét szidalmazza megölessék. — (17) Az is, ki embert agyon üt, halállal büntessék. — (18) Az pedig, ki barmot üt agyon, fizessen barmot baromért. — (19) A' ki embertársán sebet ejt, a' mint cselekedett, úgy cselekedjenek neki is. — (20) Sérvet sérvért, szemet szemért, fogat fogért; a' minő sebet ő ejtett az emberen, illyen ejtessék ő rajta. — (21) A' ki barmot üt agyon, halállal büntessék. — (22) Egyenlő törvénye legyen nálatok a' jövevénynek, és a' benszülöttnek; mert én, Jehova, vagyok Istenetek. — (23) Szóla tehát Móseh Jiszrael fiaihoz: és ők kivivék a' káromlót a' táboron kivül, és agyon kövezék; így cselekvének Jiszrael fiai, a' mint megparancsolta Jehova Mósehnek. —

---

rákat értette, viselje bűnét = meglakolandja Isten előtt, de emberi törvénytől nem büntettetik. (Aben Ezra). — (19) l. Exod. 21. f. 24. v. jegyzetemet. —

אִמּוֹ שְׁלֹמִית בַּת־דִּבְרִי לְמַטֵּה־דָן: (יב) וַיַּנִּיחֻהוּ בַּמִּשְׁמָר
לְפָרֵשׁ לָהֶם עַל־פִּי יְהוָה: פ

(יג) וַיְדַבֵּר יְהוָה אֶל־מֹשֶׁה לֵאמֹר: (יד) הוֹצֵא אֶת־הַמְקַלֵּל
אֶל־מִחוּץ לַמַּחֲנֶה וְסָמְכוּ כָל־הַשֹּׁמְעִים אֶת־יְדֵיהֶם עַל־
רֹאשׁוֹ וְרָגְמוּ אֹתוֹ כָּל־הָעֵדָה: (טו) וְאֶל־בְּנֵי יִשְׂרָאֵל
תְּדַבֵּר לֵאמֹר אִישׁ אִישׁ כִּי־יְקַלֵּל אֱלֹהָיו וְנָשָׂא חֶטְאוֹ:
(טז) וְנֹקֵב שֵׁם־יְהוָה מוֹת יוּמָת רָגוֹם יִרְגְּמוּ־בוֹ כָּל־הָעֵדָה
כַּגֵּר כָּאֶזְרָח בְּנָקְבוֹ שֵׁם יוּמָת: (יז) וְאִישׁ כִּי יַכֶּה כָּל־נֶפֶשׁ
אָדָם מוֹת יוּמָת: (יח) וּמַכֵּה נֶפֶשׁ־בְּהֵמָה יְשַׁלְּמֶנָּה נֶפֶשׁ
תַּחַת נָפֶשׁ: (יט) וְאִישׁ כִּי־יִתֵּן מוּם בַּעֲמִיתוֹ כַּאֲשֶׁר עָשָׂה
כֵּן יֵעָשֶׂה לוֹ: (כ) שֶׁבֶר תַּחַת שֶׁבֶר עַיִן תַּחַת עַיִן שֵׁן
תַּחַת שֵׁן כַּאֲשֶׁר יִתֵּן מוּם בָּאָדָם כֵּן יִנָּתֶן בּוֹ: מפטיר (כא) וּמַכֵּה
בְהֵמָה יְשַׁלְּמֶנָּה וּמַכֵּת אָדָם יוּמָת: (כב) מִשְׁפַּט אֶחָד יִהְיֶה
לָכֶם כַּגֵּר כָּאֶזְרָח יִהְיֶה כִּי אֲנִי יְהוָה אֱלֹהֵיכֶם: (כג) וַיְדַבֵּר
מֹשֶׁה אֶל־בְּנֵי יִשְׂרָאֵל וַיּוֹצִיאוּ אֶת־הַמְקַלֵּל אֶל־מִחוּץ
לַמַּחֲנֶה וַיִּרְגְּמוּ אֹתוֹ אָבֶן וּבְנֵי־יִשְׂרָאֵל עָשׂוּ כַּאֲשֶׁר צִוָּה
יְהוָה אֶת־מֹשֶׁה: פ פ פ

Mósehhez kellett jönnie. — (15) אלהים a' héberben két értelmű, mert jelent Istent, de birákat is; ha tehát אלהים-t szidalmazza, és meg nem határozza, hogy Istent vagy a' bi-

az ösrzejövet sátorában rendelje el azokat Áhron, hogy mindég esttől fogva reggelig égjen Jehova előtt; örök rendelés utódjaitoknak. — (4) A' tiszta gyertyatartóra rakja föl mindenkor a' lámpákat Jehova előtt. — (5) És végy lisztlángot, és süss abból tizenkét lepényt, két tizedből legyen mindenik lepény. — (6) És rakd el azokat két rendbe, hatot egy rendbe, a' tiszta asztalon Jehova előtt. — (7) És mindenik rendre tégy tiszta tömjént, melly emlékáldozata legyen a' kenyérnek, tüzre való Jehovának. — (8) Minden szombaton rakja föl Jehova előtt. Jiszrael fiaitól örök szövetségül. — (9) Azután legyen Áhron és fiaié, kik megegyék azt szent helyen, mert mint felette szentséges övé az Jehovának tűzre való áldozatiból, örök rendelés szerint. — (10) És kiméne egy Jiszraelbeli asszonynak fia, ki atyjáról Miczrifi vala a' Jiszraeliták között, és veszekedének a' táborban, a' Jiszraelbeli asszony fia, és egy Jiszraelbeli férfi. — (11) És káromlá a' Jiszraelbeli asszony fia a' nevet, és szidalmazá és elvivék Mósehhez, annak pedig

---

től nyert mindennapi kenyérért. — (11) השם itt mint Deut. 28. f. 58. v. az egyetlennek neve שם המיוחד, melly a' káromlásnál tiszteletből elhallgattatik. A' görögök szinte óvakodók voltak az isteni név kiejtésében. Pausanias Corinth. 74. azt mondja: Ἑλλειπτικῶς ὀμνύιν Ἀττικῶν ἔστι Isten nevét kihagyva szoktak esküdni az Attikaiak. ויביאו אותו אל משה és elvivék Mósehhez. Az Exod. 18. f. 22. v. tett elintézés szerint, minél fogva minden fontosabb ügynek

יַעֲרֹךְ אֹתוֹ אַהֲרֹן מֵעֶרֶב עַד־בֹּקֶר לִפְנֵי יְהוָה תָּמִיד חֻקַּת עוֹלָם לְדֹרֹתֵיכֶם: (ז) וְעַל הַמְּנֹרָה הַטְּהֹרָה יַעֲרֹךְ אֶת־הַנֵּרוֹת לִפְנֵי יְהוָה תָּמִיד: פ

(ח) וְלָקַחְתָּ סֹלֶת וְאָפִיתָ אֹתָהּ שְׁתֵּים עֶשְׂרֵה חַלּוֹת שְׁנֵי עֶשְׂרֹנִים יִהְיֶה הַחַלָּה הָאֶחָת: (ט) וְשַׂמְתָּ אוֹתָם שְׁתַּיִם מַעֲרָכוֹת שֵׁשׁ הַמַּעֲרֶכֶת עַל הַשֻּׁלְחָן הַטָּהֹר לִפְנֵי יְהוָה: (י) וְנָתַתָּ עַל־הַמַּעֲרֶכֶת לְבֹנָה זַכָּה וְהָיְתָה לַלֶּחֶם לְאַזְכָּרָה אִשֶּׁה לַיהוָה: (יא) בְּיוֹם הַשַּׁבָּת בְּיוֹם הַשַּׁבָּת יַעַרְכֶנּוּ לִפְנֵי יְהוָה תָּמִיד מֵאֵת בְּנֵי־יִשְׂרָאֵל בְּרִית עוֹלָם: (יב) וְהָיְתָה לְאַהֲרֹן וּלְבָנָיו וַאֲכַלְתֶּם אֹתוֹ בְּמָקוֹם קָדֹשׁ כִּי קֹדֶשׁ קָדָשִׁים הוּא לוֹ מֵאִשֵּׁי יְהוָה חָק־עוֹלָם: ס (יג) וַיֵּצֵא בֶּן־אִשָּׁה יִשְׂרְאֵלִית וְהוּא בֶּן־אִישׁ מִצְרִי בְּתוֹךְ בְּנֵי יִשְׂרָאֵל וַיִּנָּצוּ בַּמַּחֲנֶה בֶּן הַיִּשְׂרְאֵלִית וְאִישׁ הַיִּשְׂרְאֵלִי: (יד) וַיִּקֹב בֶּן־הָאִשָּׁה הַיִּשְׂרְאֵלִית אֶת־הַשֵּׁם וַיְקַלֵּל וַיָּבִיאוּ אֹתוֹ אֶל־מֹשֶׁה וְשֵׁם

---

la kiviendő. — (7) A' Thalmud és Josephus szerint a' tömjén nem hintetett a' kenyérre, hanem mindegyik rendre helyeztetett két csésze, (כפות Exod. 25. f. 29. v. Thalmud בזיכין) mellyek közül mindenikben egy maroknyi tömjén vala. E tömjént hagyták egyedűl füstben fölszállani, midőn a' lepények a' papoknak eledelűl szolgáltak, és ezen füstben fölszállított tömjén szolgált emlék- és hálaáldozatúl az Isten-

rendelés örök időkre. A' hetedik hóban tüljétek ezen ünnepet. — (42) Levélszínekben lakjatok hét napig, minden benszülöttek Jiszrael között levélszínekben lakjanak. — (43) Hogy tudják utódaitok, hogy levélszínek alatt hagytam lakni Jiszrael fiait, midőn kihoztam őket Miczraim földéről. Én, Jehova, vagyok Istenetek. — (44) Elbeszélé tehát Móseh Jehova ünnepeit Jiszrael fiainak. —

XXIV. (1) És szóla Jehova Mósehhez, mondván: — (2) Parancsold meg Jiszrael fiainak, hogy hozzanak hozzád tiszta, megtört fa-olajt világitásra, hogy lámpák szüntelen fölrakassanak. — (3) A' tanuság előtti karpiton kül,

---

מלאת תאכה בזמן הזה לאחר האסיפת גורן ויקב וכו'. Természetes viszonylata ezen ünnepnek Exod. 23. f. 16. v. van kifejtve, hol „a' betakarítás ünnepének mondatik az év végén, midőn betakarítottad munkádat a' mezőről. Ezen betakarítás után szántóvető nemzet magát egész évi fáradságinak és bajlódásinak örvendetes czéljánál látván, igen természetes hogy hálára fakadt az iránt, kinek kegyes vezérlése alatt neki az áldás megjött, hogy pedig arra még elevenebben ösztönöztessék, parancsoltatott, hogy hordozzanak ünnepélyesen „pompás gyümölcsöt, pálma faágokat stb.“ A' Menórath Hamaor szerzőjének szavai: על כן צוה ה' לקחת מינין משונים כל אחד מהם בזמנו ובעניכו לשבח בהם לאל ית' שגדלם ולהללו בהם הלל גמור בכל יומת החג. —

XXIV. (2) E' rendelés a' negyedig versig már Exod. 27. f. 20. és 21. v. csaknem ugyan azon szavakkal adatott elő, és itt alkalmasint csak azért ismételtetett minthogy most va-

חֻקַּת עוֹלָם לְדֹרֹתֵיכֶם בַּחֹדֶשׁ הַשְּׁבִיעִי תָּחֹגּוּ אֹתוֹ:
(מב) בַּסֻּכֹּת תֵּשְׁבוּ שִׁבְעַת יָמִים כָּל־הָאֶזְרָח בְּיִשְׂרָאֵל
יֵשְׁבוּ בַּסֻּכֹּת: (מג) לְמַעַן יֵדְעוּ דֹרֹתֵיכֶם כִּי בַסֻּכּוֹת הוֹשַׁבְתִּי
אֶת־בְּנֵי יִשְׂרָאֵל בְּהוֹצִיאִי אוֹתָם מֵאֶרֶץ מִצְרָיִם אֲנִי יְהוָה
אֱלֹהֵיכֶם: (מד) וַיְדַבֵּר מֹשֶׁה אֶת־מֹעֲדֵי יְהוָה אֶל־בְּנֵי
יִשְׂרָאֵל: פ שביעי

כד (א) וַיְדַבֵּר יְהוָה אֶל־מֹשֶׁה לֵאמֹר: (ב) צַו אֶת־בְּנֵי
יִשְׂרָאֵל וְיִקְחוּ אֵלֶיךָ שֶׁמֶן זַיִת זָךְ כָּתִית לַמָּאוֹר
לְהַעֲלֹת נֵר תָּמִיד: (ג) מִחוּץ לְפָרֹכֶת הָעֵדֻת בְּאֹהֶל מוֹעֵד

I. 3.) Onkelos לולב-val fordítja, melly szint azt jelenti. עץ עבות alatt a' Thalmud mirtus fát הדס ért. Azonban Nech. 8. f. 15. v. עץ עבות mellett, הדס külön neveztetik, a' mi különbneműségre mutat. — (44) A' sátoros ünnep, jelentőségére nézve, kettős viszonylatot állít szemeink elé, historiait és természetit. A' historiai viszonylat világos szavakkal van kimondva az előbbi két versben, és ennek vallási eszméje az, hogy a' Jiszraeliták örökké tartsák meg emlékezetben Istenöknek csudálatos vezérlését, melly a' pusztán keresztül menetelökben magát olly fényesen nyilvánította, és annak következetében egész birodalmokat az egy Istenbe helyezzék. A' Menorath Hamaor (מנורת המאור) szerzője e' tárgyban következőleg nyilatkozik: בחמרס בפ"ק דסוכה דף ג' ע"ח מדירת קבע ומצ' בדירת ערעי היתה כוונתם שבחם מעות סכה זאת ללמדנו שלא יהיה לדם בטחונו בגובה ביתו וחזוקו ותקונו המוב ולף כי יהיה מלא מכל טוב ולל יבטח בסיוע טוס לדם מע"פ סיהיה לדון האדן ומוסל בה לבל יהיה בטחונו בעי שאמר והיה העולם וכו' ולהעיר לדם על זה שהה

berekesztő ünnep az, semmi ügyes bajos munkát ne tegyetek azon. — (37) Ezek Jehova ünnepei, mellyeket hirdessetek szent gyüléseknek, hogy hozzatok tüzre való áldozatokat Jehovának, égö- és lisztáldozatokat, véres- és italáldozatokat, mindeniket az ő napján. — (38) Azon kivül, mi Jehova szombatin hozatott, és minden adományitokon, fogadás szerint, és szabad akarat szerinti ajándékitokon kivül, mellyeket adtok Jehovának. — (39) Csakugyan a' heted hó tizenötödik napján, mikor a' föld termését betakarjátok, ünnepeljetek Jehova ünnepét hét napig; az első napon szombat, a' nyolczadik napon is szombat legyen. — (40) És vegyétek magatoknak első nap a' pompás fa gyümölcsét, pálma faágokat, és egy ágot a' sürü lombú fáról, és patak melletti füzfákról, és vigadjatok Jehova Istenetek előtt hét napig. — (41) És ünnepeljetek azt Jehova ünnepének hét napig minden évben, örök

---

mafát érti rajta. כפות תמרים. A' Septuagintában *κάλλυνθρα φοινίκων*, melly szavakról Celsius Hierobot. P. II. p. 509. igy nyilatkozik. „Első tekintetre e' szavak úgy látszanak mintha nem is volnának ide tartozók, azonban nem jelentnek egyebet, mint pálmaágot. Ugyan is *καλλυνθρον* vagy *καλλυντηριον* jelent mindenféle eszközt, mellyel tisztittatik, a' honnan különösen a' seprőre kölcsönöztetett. Hogy pedig a' régiek seprőiket pálmaágokból csinálták, azt Horatius tanusitja, ki gúnyiratában egyszer azt irja: Teu' lapides varios lutulenta radere palma? (Horat. Sat. II. 4. 83.) A' Thalmudban is történik említés מכבר של תמרים pálmaág seprőről (Okeczin

לַיהוָה עֲצֶרֶת הִוא כָּל־מְלֶאכֶת עֲבֹדָה לֹא תַעֲשׂוּ:
(לו) אֵלֶּה מוֹעֲדֵי יְהוָה אֲשֶׁר־תִּקְרְאוּ אֹתָם מִקְרָאֵי קֹדֶשׁ
לְהַקְרִיב אִשֶּׁה לַיהוָה עֹלָה וּמִנְחָה זֶבַח וּנְסָכִים דְּבַר־יוֹם
בְּיוֹמוֹ: (לז) מִלְבַד שַׁבְּתֹת יְהוָה וּמִלְבַד מַתְּנֹתֵיכֶם וּמִלְבַד
כָּל־נִדְרֵיכֶם וּמִלְבַד כָּל־נִדְבֹתֵיכֶם אֲשֶׁר תִּתְּנוּ לַיהוָה:
(לח) אַךְ בַּחֲמִשָּׁה עָשָׂר יוֹם לַחֹדֶשׁ הַשְּׁבִיעִי בְּאָסְפְּכֶם אֶת־
תְּבוּאַת הָאָרֶץ תָּחֹגּוּ אֶת־חַג־יְהוָה שִׁבְעַת יָמִים בַּיּוֹם
הָרִאשׁוֹן שַׁבָּתוֹן וּבַיּוֹם הַשְּׁמִינִי שַׁבָּתוֹן: (מ) וּלְקַחְתֶּם
לָכֶם בַּיּוֹם הָרִאשׁוֹן פְּרִי עֵץ הָדָר כַּפֹּת תְּמָרִים וַעֲנַף עֵץ־
עָבֹת וְעַרְבֵי־נָחַל וּשְׂמַחְתֶּם לִפְנֵי יְהוָה אֱלֹהֵיכֶם שִׁבְעַת
יָמִים: (מא) וְחַגֹּתֶם אֹתוֹ חַג לַיהוָה שִׁבְעַת יָמִים בַּשָּׁנָה

---

v. Num. 8. f. 18. 2. Chron. 7. f. 9. v. jelenti magát a' sátoros ünnep berekesztő napját és nem a' gyülést. A' szó gyökere עצר szinte elzárást, berekesztést jelent. — (40) פרי עץ הדר. A' Septuagintában καρπον ξυλου ὡραίου a' pompás fa gyümölcsét így fordították e' szavakat minden régiek, mert Onkelosnak אתרוגין és Jonathannak תרוגין-je nem jelent egyebet, mint szép, gyönyörü a' mint azt már Nachmonides (רמב"ן) is megjegyezte פי' תתרוג תמדה, כדמתרגמינן כחמד למראה, דמרגג למחזי, לא תמוד, לא תרוגי. Csak ugyan הדר szó semmi keleti dialectusban nem találtatik mint tulajdon neve egy fának. A' Thalmud azonban tulajdon névnek veszi, és az ugy nevezett paradicsomal-

nektek, és sanyargassátok magatokat. — (28) Semmi dolgot ne tegyetek ezen a' napon, mert engesztelés napja az, hogy megtisztittassatok Jehova ti Istenetek előtt. — (29) Mert mind, a' ki nem sanyargatja magát azon a' napon, kiirtatik népe közül. — (30) És valamelly ember az napon valami dolgot tesz, kiirtom azon személyt népe közül. — (31) Semmi dolgot ne tegyetek; örök rendelés, örök időkre minden lakhelyeitekben. — (32) Legszentebb szünet nap az nektek, mellyen magatokat sanyargassátok; e' hó kilenczedikén estve, ezen esttől fogva a' más estveig üljétek szombatotokat. — (33) És szóla Jehova Mósehhez, mondván: — (34) Szólj Jiszrael fiaihoz, mondván; ugyan e' heted hó tizenötödikén a' sátorok ünnepe legyen hét napig Jehovának. — (35) Első nap szent gyülés legyen, semmi ügyes bajos dolgot ne tegyetek. — (36) Hét napig hozzatok tűzre való áldozatokat Jehovának; nyolczad napon pedig szent gyülés is legyen nektek, és azonfelül hozzatok tűzre való áldozatokat Jehovának:

---

végkép meghatározni. Hogy gyűlést, összejövetelt jelent, az Jer. 9. f. 2. v. Amos 5. f. 21. v. Joel 1. f. 14. v. Jes. 1. f. 13. 2. klr. 10. f. 20. v.-ből untig be van bizonyítva; e' szerint párhuzamban áll מקרא gyülés szóval, a' mint azt Lev. 23. f. 8. v. összehasonlítva Deut. 16. f. 8. v. és szinte Lev. 23. f. 26. v. összehasonlítva Num. 29. f. 35. v.-vel csak ugyan mutatják. Azonban épen azon versekből világos, hogy midőn מקרא gyülésről egyszerűn עצרת mindég berekesztő, zárgyülésről használtatik; sőt Lev. 23. f. 36.

אֶת־נַפְשֹׁתֵיכֶם וְהִקְרַבְתֶּם אִשֶּׁה לַיהוָה: (כח) וְכָל־מְלָאכָה
לֹא תַעֲשׂוּ בְּעֶצֶם הַיּוֹם הַזֶּה כִּי יוֹם כִּפֻּרִים הוּא לְכַפֵּר
עֲלֵיכֶם לִפְנֵי יְהוָה אֱלֹהֵיכֶם: (כט) כִּי כָל־הַנֶּפֶשׁ אֲשֶׁר לֹא־
תְעֻנֶּה בְּעֶצֶם הַיּוֹם הַזֶּה וְנִכְרְתָה מֵעַמֶּיהָ: (ל) וְכָל־הַנֶּפֶשׁ
אֲשֶׁר תַּעֲשֶׂה כָּל־מְלָאכָה בְּעֶצֶם הַיּוֹם הַזֶּה וְהַאֲבַדְתִּי אֶת־
הַנֶּפֶשׁ הַהִוא מִקֶּרֶב עַמָּהּ: (לא) כָּל־מְלָאכָה לֹא תַעֲשׂוּ
חֻקַּת עוֹלָם לְדֹרֹתֵיכֶם בְּכֹל מוֹשְׁבֹתֵיכֶם: (לב) שַׁבַּת שַׁבָּתוֹן
הוּא לָכֶם וְעִנִּיתֶם אֶת־נַפְשֹׁתֵיכֶם בְּתִשְׁעָה לַחֹדֶשׁ בָּעֶרֶב
מֵעֶרֶב עַד־עֶרֶב תִּשְׁבְּתוּ שַׁבַּתְּכֶם: פ ששי (לג) וַיְדַבֵּר
יְהוָה אֶל מֹשֶׁה לֵאמֹר: (לד) דַּבֵּר אֶל־בְּנֵי יִשְׂרָאֵל לֵאמֹר
בַּחֲמִשָּׁה עָשָׂר יוֹם לַחֹדֶשׁ הַשְּׁבִיעִי הַזֶּה חַג הַסֻּכּוֹת שִׁבְעַת
יָמִים לַיהוָה: (לה) בַּיּוֹם הָרִאשׁוֹן מִקְרָא־קֹדֶשׁ כָּל־מְלֶאכֶת
עֲבֹדָה לֹא תַעֲשׂוּ: (לו) שִׁבְעַת יָמִים תַּקְרִיבוּ אִשֶּׁה לַיהוָה
בַּיּוֹם הַשְּׁמִינִי מִקְרָא־קֹדֶשׁ יִהְיֶה לָכֶם וְהִקְרַבְתֶּם אִשֶּׁה

---

még szentebb, mert ezen minden nemü munka כל מלאכה el van tiltva stb. Egyebet ezen ünnepről l. felj. 16. f. — (34) סכה jelent sajátlag levélszint Hütte aus Laub l. Nech. 8. f. 16. mert a' sátor neve héberül אהל. Azonban fordításomban nem akartam az olly igen közönségesen elfogadott elnevezéstől elállani, és azért én is „sátoros ünneppel" fordítottam. — (36) עצרת Ezen igen gyakran előkerülő szó értelmét nehéz

széleit ne arasd le mindenestől, és böngészetet ne tarts; azokat hagyd a' szegénynek es jövevénynek. Én, Jehova, vagyok ti Istenetek. — (23) És szóla Jehova Mósehhez, mondván: — (24) Szólj Jiszrael fiaihoz, mondván: A' heted hó első napján legyen szünettek nektek, mellyen harsogás általi emlékeztetés legyen, és szent gyülés. — (25) Semmi ügyes bajos munkát ne tegyetek, és áldozzatok tüzre valót Jehovának. — (26) És szóla Jehova Mósehhez, mondván: — (27) Ugyan azon hetedik hó tizedikén engesztelés napja van; szent gyülés legyen

---

lévén az mondatik: „Mikor harczra keltek földetekben a' titeket háborító ellenség ellen, harsogtassátok a' tárogatókat az által emlékezetbe ונזכרתם jöttök Jehova Istenetek előtt, és megszabadúltok ellenségitektől"; arra közvetlen az ünnepeken való harsogás parancsoltatván, hozzá adatik לזכרון לפני אלהיכם „emlékeztetésre Istenetek előtt." Ezek szerint a' szóban lévő ünnep זכרון תרועה szavak által, ollyan ünnepnek bélyegeztetett, mellyen a' tárogatók harsogása által Jiszrael Istene előtt emlékezetbe jött, az az megitéltetett, mint Nechem. 5. f. 19. v. זכרה לי אלהי לטובה. Innen az elterjedt vélemény, melly ezen ünnepet itélet napjának monda: כל בתי עולם עומדין לפניו כבני מרון. וברייות בו יפקדו לחזכירם לחיים ולמות. Bőven, mások véleményeit alaposan birálva, de maga minden magyarázati critica nélkül fejtegetve, értekezett ezen ünnepről J. S. Reggio. „A' törvény (a' hagyományi) és az észtan" התורה והפילוסופיה czimű munkájában. — (27) אך Azonban ' ־ a' nevezett ünnepek szentek ugyan, úgy hogy minden üggyel bajjal járó munkát מלאכת עבודה azokon tenni tiltva vagyon; azonban az engesztelés napja

פְּאַת שָׂדְךָ בְּקֻצְרֶךָ וְלֶקֶט קְצִירְךָ לַא תְלַקֵּט לֶעָנִי וְלַגֵּר
תַּעֲזֹב אֹתָם אֲנִי יְהוָה אֱלֹהֵיכֶם: פ חמישי
(כג) וַיְדַבֵּר יְהוָה אֶל־מֹשֶׁה לֵאמֹר: (כד) דַּבֵּר אֶל־בְּנֵי
יִשְׂרָאֵל לֵאמֹר בַּחֹדֶשׁ הַשְּׁבִיעִי בְּאֶחָד לַחֹדֶשׁ יִהְיֶה לָכֶם
שַׁבָּתוֹן זִכְרוֹן תְּרוּעָה מִקְרָא־קֹדֶשׁ: (כה) כָּל־מְלֶאכֶת
עֲבֹדָה לַא תַעֲשׂוּ וְהִקְרַבְתֶּם אִשֶּׁה לַיהוָה: ס (כו) וַיְדַבֵּר
יְהוָה אֶל־מֹשֶׁה לֵאמֹר: (כז) אַךְ בֶּעָשׂוֹר לַחֹדֶשׁ הַשְּׁבִיעִי
הַזֶּה יוֹם הַכִּפֻּרִים הוּא מִקְרָא־קֹדֶשׁ יִהְיֶה לָכֶם וְעִנִּיתֶם

---

laischen Cultus 2. B. 648. S.), — kit az ünnepekről mondott magyarázatimban leginkább használtam — a' Mosaismus egész szelleme és jellemére nézve az, hogy az aratás egész idejét, az két szentelt nap közé záratván, szentelt vallásos időszakká tétetett, mi által azon foglalatosság, melly az egész vallásos és political alkotmánynál fogva, a' Jiszraelitáknak egyetlen keresetjét képezendő vala, t. i. a' szántás vetés, vallásos szempont alá állittatott, 's megszenteltetett. (24) זכרון תרועה harsogás általi emlékeztetés. E' szavak, és ezen ünnep jelentőségének megértésére, előbb a' harsogás jelentőségét a' héberreknél tudnunk kell. Joel, az utolsó ítélet napjának borzalmait leirván, beszédét e' szavakkal nyitja meg: „Fújatok a' tárogatót Czionban, harsagjanak szentségem hegyén: rémüljenek meg a' föld minden lakói: mert eljött Jehova napja, mert közel van.“ Hasonló mondások számtalanok találtatnak a' sz. irásban, mellyek mind azt mutatják, hogy a' héberek a' tárogatók harsogásának valami rettentő, ominosus jelentőséget tulajdonitottak. Num. 10. f. 9. v. e' harsogásokról szó

hozzatok Jehovának.— (17) Minden lakásaitokból hozzatok két meglógatandó kenyeret, mellyek két tized lisztlángból kovászosan sütve legyenek; első zsengék Jehovának.— (18) Áldozzatok pedig a' kenyerekkel hét ép éves bárányt, egy tulkot, és két kost: ezek szolgáljanak égőáldozatúl Jehovának, liszt- és italáldozatokkal egybe, tüzre való, kedves illatúl Jehovának. — (19) Áldozzatok egy kecske-bakot is vétekáldozatúl, és éves két bárányt hálaáldozatúl. — (20) És lógassa meg a' pap azokat a' zsengék kenyere mellett Jehova előtt, a' két báránnyal egybe; Jehovának szentségei, a' papé legyenek. — (21) És hirdessetek ünnepet ugyan ezen a' napon: szent gyüléstek legyen nektek; semmi szolgai munkát ne tegyetek. Örök rendelés legyen minden lakásaitokban örök időkre. — (22) Midön pedig aratjátok földetek termését, földetek

---

הסדומות בעצם היום הזה, כי מפני עלומו של חומו יום להיותו בכורי קציר תמיד כלומו, לא מפני מה שהיה ממתן תורה. Csak ugyan, ha magunkat szorosan a' szöveg tartalmához tartjuk, a' pünkösdnek egyéb jelentőséget nem adhatunk, mint azt, hogy a' Peszach másod napján áldozott Ómerrel ünnepélyesen megkezdődött aratás, a' pünkösddel ünnepélyesen berekesztetett. A' pünkösd így-csak berekesztő napja vala egy hét héti szentelt időszaknak. Innen a' pünkösd neve עצרת berekesztő ünnep κατ' ἐξοχήν, úgy hogy Josephus idejében ez vala a' Jiszraeliták között ez ünnep közönséges neve τῇ πεντεκοστῇ, ἣ ἑβραῖοι Ἀσαρθὰ καλουσι. (Joseph. Antiquit. 3, 10, 6.) Különös figyelemre méltó, — azt mondja Baehr (Symbolik des Mo-

לַיהוָה: (יז) מִמּוֹשְׁבֹתֵיכֶם תָּבִיאוּ לֶחֶם תְּנוּפָה שְׁתַּיִם שְׁנֵי עֶשְׂרֹנִים סֹלֶת תִּהְיֶינָה חָמֵץ תֵּאָפֶינָה בִּכּוּרִים לַיהוָה: (יח) וְהִקְרַבְתֶּם עַל־הַלֶּחֶם שִׁבְעַת כְּבָשִׂים תְּמִימִם בְּנֵי שָׁנָה וּפַר בֶּן־בָּקָר אֶחָד וְאֵילִם שְׁנָיִם יִהְיוּ עֹלָה לַיהוָה וּמִנְחָתָם וְנִסְכֵּיהֶם אִשֵּׁה רֵיחַ־נִיחֹחַ לַיהוָה: (יט) וַעֲשִׂיתֶם שְׂעִיר־עִזִּים אֶחָד לְחַטָּאת וּשְׁנֵי כְבָשִׂים בְּנֵי שָׁנָה לְזֶבַח שְׁלָמִים: (כ) וְהֵנִיף הַכֹּהֵן אֹתָם עַל לֶחֶם הַבִּכֻּרִים תְּנוּפָה לִפְנֵי יְהוָה עַל־שְׁנֵי כְבָשִׂים קֹדֶשׁ יִהְיוּ לַיהוָה לַכֹּהֵן: (כא) וְקָרָאתֶם בְּעֶצֶם הַיּוֹם הַזֶּה מִקְרָא־קֹדֶשׁ יִהְיֶה לָכֶם כָּל־מְלֶאכֶת עֲבֹדָה לֹא תַעֲשׂוּ חֻקַּת עוֹלָם בְּכָל־מוֹשְׁבֹתֵיכֶם לְדֹרֹתֵיכֶם: (כב) וּבְקֻצְרְכֶם אֶת־קְצִיר אַרְצְכֶם לֹא־תְכַלֶּה

א' דגושה

---

veken hetet. A' cserkesz nyelven szinte *Tha machua* (Isten napja) közös neve a' vasárnapnak, és a' hétnek. (l. Zeitschrift für die Kunde des Morgenlandes, dritten Bandes erstes Heft). — (22) A' pünkösdnek némelly Rabbik természetes jelentősége mellett, még historiai viszonylatot is akartak kölcsönözni, és azt a' törvényadás emlékezetére szenteltnek állitották. Igy Maimonides (More Nebuchim 3. 43.) ושבועות הוא יום מתן תורה, ולהגדיל היום הזה כמו שמתמיד בו הכתוב שבתוכו ושהוא מיום היום וגם השעות. Azonban e' viszonylatnak sehol sem találhatni nyomát a' szent irásban, és a' rabbik közül Abarbanel kereken tagadja, és hosszasan vitatja az ellenkezőt. הנך רואה שלא נקרא זה החג, אלא על שם השבועות, ולא נעלם כי הם מפני הזכורים, ולא לזכרון מתן תורה, ולזה נאמר בחג

tegyetek. — (9) És szóla Jehova Mósehhez, mondván: — (10) Szólj Jiszrael fiaihoz, és mondd meg nekik; Mikor bemenendetek a' tartományba, mellyet én adok nektek, és aratástok lesz, vigyétek aratástok zsengéjének első Ómerét a' paphoz. — (11) És lógassák meg az Ómert Jehova előtt, hogy megkegyelmeztetéstekre szolgáljon; a' szünet nap utáni napon lógassa meg a' pap. — (12) A' melly napon pedig meglógattatik az Ómer, áldozzatok ép éves bárányt égőáldozatúl Jehovának. — (13) Ahoz lisztáldozatúl két tized olajjal elegyített lisztlángot, tűzre való Jehovának, kedves illatúl, és egy negyed hin bort italáldozatúl. — (14) Kenyeret, pergelt gabona szemeket vagy teljes gabona fejeket ne egyetek, mind a' napig míg be nem mutatjátok Istenetek áldozatát; Örök rendelés ez örök időkre, minden lakásaitokban. — (15) És számoljatok a' szünet nap utáni naptól kezdve, melly napon az Ómert bemutattátok, teljes hét hetet. — (16) A' hetedik hét utánapig számoljatok ötven napot, és akkor új étel áldozatot

---

szót itt nem lehet közönséges értelmében venni, mert akkor megfejthetlen határozatlanság volna, hogy melly Szombat értetik. ממחרת השבת. ממחרת י"ט ברחשון של פסח שהם חמה חומר שבת ברחשית מי חמה יוצא חיזהו (Raschi). — (16) שבת, szó szerint szombat, itt annyi mint hét. A' szombat mint kezdete, és képviselője a' hétnek, használtatik maga a' hét helyett; „annyi meg annyi szombat" épen az, mintha mondanók „annyi meg annyi hét." Szintúgy *nedela* csehül vasárnap (a' cseh *ne-delati* nem dolgozniból) jelent Lithván, és es Lett nyel-

(ט) וַיְדַבֵּר יְהוָה אֶל־מֹשֶׁה לֵאמֹר: (י) דַּבֵּר אֶל־בְּנֵי יִשְׂרָאֵל
וְאָמַרְתָּ אֲלֵהֶם כִּי־תָבֹאוּ אֶל־הָאָרֶץ אֲשֶׁר אֲנִי נֹתֵן לָכֶם
וּקְצַרְתֶּם אֶת־קְצִירָהּ וַהֲבֵאתֶם אֶת־עֹמֶר רֵאשִׁית קְצִירְכֶם
אֶל־הַכֹּהֵן: (יא) וְהֵנִיף אֶת־הָעֹמֶר לִפְנֵי יְהוָה לִרְצֹנְכֶם
מִמָּחֳרַת הַשַּׁבָּת יְנִיפֶנּוּ הַכֹּהֵן: (יב) וַעֲשִׂיתֶם בְּיוֹם הֲנִיפְכֶם
אֶת־הָעֹמֶר כֶּבֶשׂ תָּמִים בֶּן־שְׁנָתוֹ לְעֹלָה לַיהוָה: (יג) וּמִנְחָתוֹ
שְׁנֵי עֶשְׂרֹנִים סֹלֶת בְּלוּלָה בַשֶּׁמֶן אִשֶּׁה לַיהוָה רֵיחַ נִיחֹחַ
וְנִסְכָּהּ יַיִן רְבִיעִת הַהִין: (יד) וְלֶחֶם וְקָלִי וְכַרְמֶל לֹא תֹאכְלוּ
עַד־עֶצֶם הַיּוֹם הַזֶּה עַד הֲבִיאֲכֶם אֶת־קָרְבַּן אֱלֹהֵיכֶם חֻקַּת
עוֹלָם לְדֹרֹתֵיכֶם בְּכֹל מוֹשְׁבֹתֵיכֶם: ס (טו) וּסְפַרְתֶּם
לָכֶם מִמָּחֳרַת הַשַּׁבָּת מִיּוֹם הֲבִיאֲכֶם אֶת־עֹמֶר הַתְּנוּפָה
שֶׁבַע שַׁבָּתוֹת תְּמִימֹת תִּהְיֶינָה: (טז) עַד מִמָּחֳרַת הַשַּׁבָּת
הַשְּׁבִיעִת תִּסְפְּרוּ חֲמִשִּׁים יוֹם וְהִקְרַבְתֶּם מִנְחָה חֲדָשָׁה

ונסכו קרי

---

12. f. 2. v. — (10) עמר nem jelent k é v é t, hanem, mint Exod. 16. f. 16. v. láttuk, egy mértéknek vala neve. Illyen mérték, tele a' legelőször aratott árpával — e' gabonanem érik meg legelsőben Palaestinában (l. Exod. 9. f. 32. v.) — mutattatott bé a' kovásztalan kenyér ünnepének második napján a' tovább leírt szertartással. Mig ezen áldozat nem hozatott, szabad nem volt enni azon év gabona terméséből. — (11) ממחרת השבת a' szünetnap utáni napon. — A' kovásztalan kenyér ünnepének első szünetnapja után. שבת

nepeit, mellyeken szent gyülést hirdessetek. Ezek ünnepeim. — (3) Hat nap tétessék meg minden munka, heted nap pedig szombat szünetje, és szent gyülés legyen; semmi dolgot akkor ne tegyetek; Jehovának szombatja az, minden lakásaitokban. — (4) Ezek pedig Jehova ünnepei, szent gyülések, mellyeket annak idejében ki kell hirdetnetek. — (5) Az első hó tizennegyedikén a' két est között Peszach ünnepje van Jehovának. — (6) Ugyan azon hó tizenötöd napján pedig a' kovásztalan kenyerek ünnepe Jehovának; hét nap kovásztalan kenyeret egyetek. — (7) Az első napon szent gyüléstek legyen; semmi szolgai munkát azon ne tegyetek. — (8) Áldozzatok pedig a' hét napon tüzre valót Jehovának: A' hetedik napon is szent gyülés legyen, semmi szolgai dolgot azon ne

---

toros ünnep חג הסכות a' Jiszraelitáknak a' pusztában való mulatása emlékezetére, melly egyszersmind a' szüretnek volt ünnepje. Ez szinte hét napig tartott, a' mellyekhez még egy nyolczadik nap is járúlt, mint külön pótlék. De valamint bizonyos számu napok után, úgy a' hason számu évek után is ünnepelteték egy év. Minden heted év szünetév vala, és hétszer hét év után ünnepelteték a' harsogás éve. De a' mi különösen föltünő, az, hogy e' két ünnepév nem kezdődött, mint közönségesen az Abib hónapjával (Aprilis), hanem a' közönséges év hetedik havában lévő engesztelési ünnep nappal. Az ünneplés abban állott, hogy a' mi a' héti szünet napon emberekre és állatokra, mind az a' szünet évben a' földre vonatkozólag rendeltetett; a' harsogás évében pedig mint az. bár módositva a' theocratia külviszonyainak egyetemére terjeszkedett ki. — (3) l. Exod. 20. f. 8. v. — (5) l. Exod.

אתם מקראי קדש אלה הם מועדי: (ג) ששת ימים
תעשה מלאכה וביום השביעי שבת שבתון מקרא־קדש
כל־מלאכה לא תעשו שבת הוא ליהוה בכל מושבתיכם: פ
(ד) אלה מועדי יהוה מקראי קדש אשר־תקראו אתם
במועדם: (ה) בחדש הראשון באַרבעה עשר לחדש בין
הערבים פסח ליהוה: (ו) ובחמשה עשר יום לחדש הזה
חג המצות ליהוה שבעת ימים מצות תאכלו: (ז) ביום
הראשון מקרא־קדש יהיה לכם כל־מלאכת עבדה לא
תעשו: (ח) והקרבתם אשה ליהוה שבעת ימים ביום
השביעי מקרא־קדש כל־מלאכת עבדה לא־תעשו: פ

---

pélyes harsogása szolgált különös bélyegül e' napnak. Ugyan azon heted hó tized napján ünnepelteték az év legszentebb ünnepe az engesztelés napja יום הכפורים, mellyen a' rendes, minden ünnepbeli áldozatokon kivül, még nehány rendkivüli áldozat is hozatott. A' megengesztelés történt a' szentségek szentségében, a' hová csak egyszer az évben, ezen nap mehetett be a' főpap. Ezekhez járúl három egybetartozó ünnep. Az első a' Peszach vagy a' kovásztalan kenyér ünnepe פסח vagy חג המצות a' Jiszraelitáknak Miczrajimbóli kiköltözése emlékezetére, egyszersmind az aratás ünnepélyes kezdete. Kezdődött az első hó tizennegyedikén estve, és tartott hét napig. Hét héttel ezután ünnepeltetett a' hetek ünnepe, vagy pünkösd, חג השבועות mellyel berekeszteték az aratás, tartott egy napig. A' heted hó tizennegyedikén estve ünnepelteték a' sá-

illyenekből; mert csonkaság, éptelenség van bennök: nem lesznek kedvesek ti értetek. — (26) És szóla Jehova Mósehhez, mondván: — (27) Ökör, bárány, vagy kecske midőn elletik, maradjon hét napig anyjánál, nyolczad naptól fogva pedig, és az után, kedves lesz mint áldozat, és tűzre való Jehovának. — (28) Se tehenet, se juhot le ne öljetek azon egy napon a' fiával együtt. — (29) Mikor hálaáldozatot áldoztok Jehovának, úgy áldozzatok azt, hogy kegyelmeztetéstekre szolgáljon. — (30) Azon nap megétessék, ne maradjon abból semmi reggelre. Én vagyok Jehova. — (31) Tartsátok meg parancsimat és cselekedjetek azok szerint. Én vagyok Jehova. — (32) És meg ne becstelenítsétek szent nevemet, hogy szenteltessem Jiszrael fiai között. Én vagyok Jehova, ki megszentellek titeket. — (33) A' ki Miczrájim földéről kihoztalak titeket, hogy Istenetek legyek. Én vagyok Jehova. —

XXIII. (1) És szóla Jehova Mósehhez, mondván: — (2) Szólj Jiszrael fiaihoz, és mondd meg nekik Jehova ün-

---

az elnevezés alatt a' nő neműt, a' tehenet és a' jerkét kell érteni. —

XXIII. (2) A' zsidó ünnepek elrendezésének a' hét szám szolgált alapúl. Az első legközönségesb ünnep volt minden heted nap, az úgy nevezett Szombat שבת. Minden munkától szünet tette ezen ünnepet, azonfelül a' mindennapi áldozat megkettőztetett. — A' hetedik hó első napján ünnepeltetett a' harsogás ünnepe יום תרועה. Minden munkától szüneten és a' rendkivüli áldozatokon kivül, még a' pázonok ünne-

אֱלֹהֶיךָ כִּי מָשְׁחָתָם בָּהֶם מוּם בָּם לֹא יֵרָצוּ לָכֶם: ס
(כו) וַיְדַבֵּר יְהוָה אֶל־מֹשֶׁה לֵּאמֹר: (כז) שׁוֹר אוֹ־כֶשֶׂב אוֹ־
עֵז כִּי יִוָּלֵד וְהָיָה שִׁבְעַת יָמִים תַּחַת אִמּוֹ וּמִיּוֹם הַשְּׁמִינִי
וָהָלְאָה יֵרָצֶה לְקָרְבַּן אִשֶּׁה לַיהוָה: (כח) וְשׁוֹר אוֹ־שֶׂה
אֹתוֹ וְאֶת־בְּנוֹ לֹא תִשְׁחֲטוּ בְּיוֹם אֶחָד: (כט) וְכִי־תִזְבְּחוּ
זֶבַח־תּוֹדָה לַיהוָה לִרְצֹנְכֶם תִּזְבָּחוּ: (ל) בַּיּוֹם הַהוּא יֵאָכֵל
לֹא־תוֹתִירוּ מִמֶּנּוּ עַד־בֹּקֶר אֲנִי יְהוָה: (לא) וּשְׁמַרְתֶּם
מִצְוֹתַי וַעֲשִׂיתֶם אֹתָם אֲנִי יְהוָה: (לב) וְלֹא תְחַלְּלוּ אֶת־
שֵׁם קָדְשִׁי וְנִקְדַּשְׁתִּי בְּתוֹךְ בְּנֵי יִשְׂרָאֵל אֲנִי יְהוָה מְקַדִּשְׁכֶם:
(לג) הַמּוֹצִיא אֶתְכֶם מֵאֶרֶץ מִצְרַיִם לִהְיוֹת לָכֶם לֵאלֹהִים
אֲנִי יְהוָה: פ רביעי

כג (א) וַיְדַבֵּר יְהוָה אֶל־מֹשֶׁה לֵּאמֹר: (ב) דַּבֵּר אֶל־בְּנֵי
יִשְׂרָאֵל וְאָמַרְתָּ אֲלֵהֶם מוֹעֲדֵי יְהוָה אֲשֶׁר־תִּקְרְאוּ

---

dozatot bemutatni Jehovának, ne legyen neki szabad csonkát, éptelent áldozni. Egyébkint elfogadhattak áldozatokat a' külfölditől. Makedoniai Sándorról — Josephus írja, — hogy Jerusalemben létekor, a' mint a' szent egyházat meglátogatta, áldozatokat hozott az egy Istennek, annak rendje szerint. A' Thalmudban is (Cholin 13. l.) megengedtetik a' külfölditől áldozatot elfogadni לומר רב כמאן דאין מיכין בהמות, למאי לימר רב עוקבא בר חמא לקבל מסס קרבן. — (28) שה és שור állati nevek köznemüek (gener. Comm.) azért jön utána אתה, אתו helyett, bár itt

zából, vagy a' Jiszraelben lakó jövevények közűl, beakarja mutatni áldozatát, legyen az akár fogadásnál fogva, akár szabad akaratból, a' mit Jehovának égőáldozatúl viszen. — (19) Hogy irántatok való megkegyelmeztetésre szolgáljon, ép, hím legyen a' baromból, juhokból, vagy kecskékből. — (20) Semmit, a' miben hiba van, ne áldozzatok, mert az illyen nem lesz kedves. — (21) Ha valaki hálaáldozatot visz Jehovának, elválasztván azt fogadásnál fogva, vagy szabad akaratból a' barom, vagy a' juhok közűl, ép legyen, hogy kedves lehessen; semmi fogyatkozás ne legyen rajta. — (22) Vakot, rongáltat, csonkát, fekélyest, rühest, vagy tarjagost ne áldozzatok Jehovának, és tűzre valót ne hozzatok ezekből Jehovának az oltárra. — (23) A' szerfelett megnyújtott, vagy szerfelett kurta tagú ökröt vagy juhot szabad akaratú adomány gyanánt bemutathatod; mint fogadásbeli áldozat pedig nem lesz kedves. — (24) Elfakasztott, összezúzott, megszakadt, vagy kimetszett herejüt ne mutassatok be Jehovának; és földetekben ne tegyetek illyest. — (25) Külföldinek kezéből ne mutassátok be Istenetek eledelét az

---

ért nem hihetlen a' Rabbik véleménye, mi szerint e' szabad akaratú adományok nem fordíthathattak áldozatokra, hanem egyébb, kevésbé szent használatokra, mint például a' szentség eszközeinek tatarozására לבדק הבית. — (24) ובארצכם וכו' és földetekben ne tegyetek illyest ≒ általában ne heréljetek, bár nem áldozatra való is a' marha. — (25) ומיד בן נכר Külföldinek kezéből ≒ ha külföldi akarna ál-

אִישׁ מִבֵּית יִשְׂרָאֵל וּמִן־הַגֵּר בְּיִשְׂרָאֵל אֲשֶׁר־יַקְרִיב קָרְבָּנוֹ
לְכָל־נִדְרֵיהֶם וּלְכָל־נִדְבוֹתָם אֲשֶׁר־יַקְרִיבוּ לַיהוָה לְעֹלָה:
(יט) לִרְצֹנְכֶם תָּמִים זָכָר בַּבָּקָר בַּכְּשָׂבִים וּבָעִזִּים: (כ) כָּל
אֲשֶׁר־בּוֹ מוּם לֹא תַקְרִיבוּ כִּי־לֹא לְרָצוֹן יִהְיֶה לָכֶם:
(כא) וְאִישׁ כִּי־יַקְרִיב זֶבַח־שְׁלָמִים לַיהוָה לְפַלֵּא־נֶדֶר אוֹ
לִנְדָבָה בַּבָּקָר אוֹ בַצֹּאן תָּמִים יִהְיֶה לָרָצוֹן כָּל־מוּם לֹא
יִהְיֶה־בּוֹ: (כב) עִוֵּר אוֹ שָׁבוּר אוֹ־חָרוּץ אוֹ־יַבֶּלֶת אוֹ
גָרָב אוֹ יַלֶּפֶת לֹא־תַקְרִיבוּ אֵלֶּה לַיהוָה וְאִשֶּׁה לֹא־תִתְּנוּ
מֵהֶם עַל־הַמִּזְבֵּחַ לַיהוָה: (כג) וְשׁוֹר וָשֶׂה שָׂרוּעַ וְקָלוּט
נְדָבָה תַּעֲשֶׂה אֹתוֹ וְלֶנֶדֶר לֹא יֵרָצֶה: (כד) וּמָעוּךְ וְכָתוּת
וְנָתוּק וְכָרוּת לֹא תַקְרִיבוּ לַיהוָה וּבְאַרְצְכֶם לֹא תַעֲשׂוּ:
(כה) וּמִיַּד בֶּן־נֵכָר לֹא תַקְרִיבוּ אֶת־לֶחֶם אֱלֹהֵיכֶם מִכָּל־

---

korában ÷ nem viselősen. — (22) A' fogadásbeli és szabad akaratú ajándékok között az a' különbség, hogy amazok (נדרים) egy már tett, valami kívánat teljesítéséről, fölfüggesztett igéretet illetők, de az áldozatra való még nincs elválasztva; emezek pedig (נדבות) a' hálaérzet első fölhevülésében meghatározott, és külön választott áldozatokról mondatnak: Raschi szavai: כדריסס. הרי עלי. כדבותס. הרי זו — (23) Midőn kevésbé fontos hibákban szenvedő barmok, a' mint az előbbi versben láttuk — az áldozásra nem valának alkalmasok, nem képzelhető, hogy olly lényeges fogyatkozásuak, mint millyenek az e' versben neveztettek tiltvák nem lettek volna; az-

nitsák azzal: Én vagyok Jehova. — (9) És tartsák meg az irántam megtartandót, hogy bünt ne vonjanak magokra, és meghaljanak, mivel hogy megrontották azt. Én vagyok Jehova, ki megszentelem öket. — (10) Senki a' köznép közül ne egyék semmi szentet, a' pap zsellére és bérese se egyék a' szentségesből. — (11) De ha valakit a' pap pénzén megveend, az ehetik abból; és a' házánál szülöttek, azok ehetnek eledeléből. — (12) Ha a' pap leánya férjhez megy közemberhez, az a' szentségek adományaiból nem ehetik. — (13) De ha a' pap leánya özvegy lesz, vagy férjétől megvettetett, és gyermeke nem lévén, visszatér atyja házába, mint leány korában: ehetik atyja kenyeréből, de közember ne egyék abból. — (14) Ha valaki vétségből valami szentségest eendik, toldja meg egy ötöddel, és adja meg a' papnak a' szenteltet. — (15) És meg ne becstelenitsék Jiszrael fiainak szentségeit, mellyeket adományúl elválasztandanak Jehovának. — (16) Ne hogy azokra bünt vonjanak, evén a' szentségekből; mert én, Jehova, megszentelem öket. — (17) És szóla Jehova Mósehhez, mondván: — (18) Szólj Áhron és fiaihoz, és Jiszrael minden fiaihoz, mondván: ha valaki Jiszrael há-

---

ehetik a' szentségesből. — (11) וכהן כי יקנה De ha valakit a' pap pénzén megveend. Itt csak nem-jiszraelita szolgáról lehet szó, mert a' Jiszraelitát a' hetedik évben szabadon kelle bocsátani, és személye soha nem tekinteték rabnak. עבד כנעני שקנוי לנוסף (Raschi). — (13) כנעוריה mint leány

(ט) וְשָׁמְרוּ אֶת־מִשְׁמַרְתִּי וְלֹא־יִשְׂאוּ עָלָיו חֵטְא וּמֵתוּ
בוֹ כִּי יְחַלְּלֻהוּ אֲנִי יְהוָה מְקַדְּשָׁם: (י) וְכָל־זָר לֹא־יֹאכַל
קֹדֶשׁ תּוֹשָׁב כֹּהֵן וְשָׂכִיר לֹא־יֹאכַל קֹדֶשׁ: (יא) וְכֹהֵן כִּי־
יִקְנֶה נֶפֶשׁ קִנְיַן כַּסְפּוֹ הוּא יֹאכַל בּוֹ וְיִלִּיד בֵּיתוֹ הֵם
יֹאכְלוּ בְלַחְמוֹ: (יב) וּבַת־כֹּהֵן כִּי תִהְיֶה לְאִישׁ זָר הִוא
בִּתְרוּמַת הַקֳּדָשִׁים לֹא תֹאכֵל: (יג) וּבַת־כֹּהֵן כִּי תִהְיֶה
אַלְמָנָה וּגְרוּשָׁה וְזֶרַע אֵין לָהּ וְשָׁבָה אֶל־בֵּית אָבִיהָ
כִּנְעוּרֶיהָ מִלֶּחֶם אָבִיהָ תֹּאכֵל וְכָל־זָר לֹא־יֹאכַל בּוֹ:
(יד) וְאִישׁ כִּי־יֹאכַל קֹדֶשׁ בִּשְׁגָגָה וְיָסַף חֲמִשִׁיתוֹ עָלָיו
וְנָתַן לַכֹּהֵן אֶת־הַקֹּדֶשׁ: (טו) וְלֹא יְחַלְּלוּ אֶת־קָדְשֵׁי בְּנֵי
יִשְׂרָאֵל אֵת אֲשֶׁר־יָרִימוּ לַיהוָה: (טז) וְהִשִּׂיאוּ אוֹתָם עֲוֹן
אַשְׁמָה בְּאָכְלָם אֶת־קָדְשֵׁיהֶם כִּי אֲנִי יְהוָה מְקַדְּשָׁם: פ
שלישי (יז) וַיְדַבֵּר יְהוָה אֶל־מֹשֶׁה לֵאמֹר: (יח) דַּבֵּר אֶל־
אַהֲרֹן וְאֶל־בָּנָיו וְאֶל כָּל־בְּנֵי יִשְׂרָאֵל וְאָמַרְתָּ אֲלֵהֶם אִישׁ

---

f. 11. v. — (10) Hálaáldozatokból vagy a' tizedből a' közember ÷ a' nempap is ehetett, itt tehát, a' mint a' Thalmud helyesen megjegyzi, csak az önkényti adományokról (תרומה) lehet szó, és ezeket kell egész fejezetünkön át a' szentségek alatt értenünk. — תושב וכו' a' pap zsellére és bérese se egyék a' szentségesből. Akár Jiszraelita, akár nem Jiszraelita, ha nem személyrabja a' papnak, nem

XXII. (1) És szóla Jehova Mósehhez, mondván — (2) Szólj Áhron és fiaihoz, hogy tartóztassák meg magokat Jiszrael fiainak szentségeitől, — hogy meg ne becstelenítsék az én szent nevemet azokban, a' miket nekem szentelnek. Én vagyok Jehova. — (3) Mond meg nekik: Valaki jövő korokban ivadékaitok közül a' szenthez járuland, mellyet szentelnek Jiszrael fiai Jehovának, mikor tisztátalansága rajta van: az a' személy kiirtassék előlem. Én vagyok Jehova. — (4) Ha valaki Áhron fiai közül poklos vagy szivárban szenvedő, a' szentségekből ne egyék, míg meg nem tisztúl. A' ki valami halottan tisztátalanná lettet illet, vagy a' kitől a' közösülés magva elmegy. — (5) Vagy a' ki illetend valami csúszó-mászó állatot, a' min tisztátalaníthatja magát, vagy embert, kin valamikép tisztátalanná lehet. — (6) Valaki valami efféle illetend, tisztátalan lesz estig, és ne egyék a' szentségekből, hanem ha megmosandja testét előbb vízben. — (7) És mikor a' nap lenyugodott, akkor megtisztúlván, ehetik a' szentségekből; mert kenyere az. — (8) Döglött vagy szaggatottat ne egyenek, hogy magokat tisztátala-

---

לא תאכילה, סהרי עכס כרת, ולא יתכן זה על הנגיעה, כי בפסוק שלאחריו אמר בקדשים לא יאכל, ואם על הנגיעה תייב, לא הוצרך למיימו על התאכילה (Raschi). — (4) והנוגע בכל וכו' A' ki halottan tisztátalanná lettet illet tisztátalan estig; de a' közvetlen illeti a' holt testet, hét napig tisztátalan l. Num. 19

כב (ב) וַיְדַבֵּר יְהוָה אֶל־מֹשֶׁה לֵאמֹר: (ג) דַּבֵּר אֶל־
אַהֲרֹן וְאֶל־בָּנָיו וְיִנָּזְרוּ מִקָּדְשֵׁי בְנֵי־יִשְׂרָאֵל וְלֹא
יְחַלְּלוּ אֶת־שֵׁם קָדְשִׁי אֲשֶׁר הֵם מַקְדִּישִׁים לִי אֲנִי יְהוָה:
(ג) אֱמֹר אֲלֵהֶם לְדֹרֹתֵיכֶם כָּל־אִישׁ וְאִישׁ־יִקְרַב מִכָּל־
זַרְעֲכֶם אֶל־הַקָּדָשִׁים אֲשֶׁר יַקְדִּישׁוּ בְנֵי־יִשְׂרָאֵל לַיהוָה
וְטֻמְאָתוֹ עָלָיו וְנִכְרְתָה הַנֶּפֶשׁ הַהִוא מִלְּפָנַי אֲנִי יְהוָה:
(ד) אִישׁ אִישׁ מִזֶּרַע אַהֲרֹן וְהוּא צָרוּעַ אוֹ זָב בַּקֳּדָשִׁים
לֹא יֹאכַל עַד אֲשֶׁר יִטְהָר וְהַנֹּגֵעַ בְּכָל־טְמֵא־נֶפֶשׁ אוֹ
אִישׁ אֲשֶׁר־תֵּצֵא מִמֶּנּוּ שִׁכְבַת־זָרַע: (ה) אוֹ־אִישׁ אֲשֶׁר
יִגַּע בְּכָל־שֶׁרֶץ אֲשֶׁר יִטְמָא־לוֹ אוֹ בְאָדָם אֲשֶׁר יִטְמָא־לוֹ
לְכֹל טֻמְאָתוֹ: (ו) נֶפֶשׁ אֲשֶׁר תִּגַּע־בּוֹ וְטָמְאָה עַד הָעֶרֶב
וְלֹא יֹאכַל מִן־הַקֳּדָשִׁים כִּי אִם־רָחַץ בְּשָׂרוֹ בַּמָּיִם: (ז) וּבָא
הַשֶּׁמֶשׁ וְטָהֵר וְאַחַר יֹאכַל מִן־הַקֳּדָשִׁים כִּי לַחְמוֹ הוּא:
(ח) נְבֵלָה וּטְרֵפָה לֹא יֹאכַל לְטָמְאָה־בָהּ אֲנִי יְהוָה:

XXII. (2) וינזרו וכו' hogy tartóztassák meg magokat Jiszrael fiainak szentségeitől t. i. mikor tisztátalanok. — (3) Valaki járuland a' szenthez, hogy meg egye, a' mint következő versben nyilván kimondatik. Ha a' kiirtás bűntetése már az illetésre szabatott vala, akkor felesleg lett volna a' szentnek evésére külön úgyan azon bűnt kimondani, mert magától értetnék. מין קיינה

el, hanem szűzet vegyen feleségül népe közül. — (15) És ne becstelenítse ivadékát népe között: mert én vagyok Jehova, ki megszentelem őt. — (16) És szóla Jehova Mósehhez, mondván: — (17) Szólj Áhronhoz, mondván: Ha valakinek ivadékod közül a' jövő korokban fogyatkozása leend, ne közeledjék, Istenének eledelét bemutatandó. — (18) Csak ugyan valakinek fogyatkozása van, ne közeledjék: vagy vak, vagy sánta, vagy piszeorrú, vagy éktelen tagú leend. — (19) Vagy a' kinek lába, vagy keze tört. — (20) Vagy görbe hátú, vagy törpe, vagy zavaros szemü, vagy a' ki varban, tarjagban, vagy szakadásban szenved. — (21) Valakin Áhron pap ivadékai közül fogyatkozás van, ne közeledjék Jehova eledelét áldozandó; fogyatkozás ván rajta, Istene eledelét áldozandó ne közeledjék. — (22) Istene eledeléből, a' felette szentből, és a' szentből ehetik. — (23) De a' kárpithoz ne járúljon, és az oltárhoz ne közeledjék, mert fogyatkozás van rajta, meg ne becstelenítse szentségemet, mert én vagyok Jehova, ki megszentelem őket. — (24) Megmondá tehát mind ezeket Móseh Áhron és fiainak, és Jiszrael minden fiainak. —

---

előnyuló mint péld. fül (Cf. שרע = סרח). — (20) דק szó szerint vékony. תבלול, בלל zavarni-ból zavaros szemü = kinek szeme fehére összezavart a' feketével. —

מֵעַמָּיו יַקִּח אִשָּׁה׃ (טו) וְלֹא־יְחַלֵּל זַרְעוֹ בְּעַמָּיו כִּי אֲנִי
יְהוָה מְקַדְּשׁוֹ׃ ס שני (טז) וַיְדַבֵּר יְהוָה אֶל־מֹשֶׁה
לֵאמֹר׃ (יז) דַּבֵּר אֶל־אַהֲרֹן לֵאמֹר אִישׁ מִזַּרְעֲךָ לְדֹרֹתָם
אֲשֶׁר יִהְיֶה בּוֹ מוּם לֹא יִקְרַב לְהַקְרִיב לֶחֶם אֱלֹהָיו׃
(יח) כִּי כָל־אִישׁ אֲשֶׁר־בּוֹ מוּם לֹא יִקְרָב אִישׁ עִוֵּר אוֹ
פִסֵּחַ אוֹ חָרֵם אוֹ שָׂרוּעַ׃ (יט) אוֹ אִישׁ אֲשֶׁר־יִהְיֶה בּוֹ
שֶׁבֶר רָגֶל אוֹ שֶׁבֶר יָד׃ (כ) אוֹ־גִבֵּן אוֹ־דַק אוֹ תְבַלֻּל
בְּעֵינוֹ אוֹ גָרָב אוֹ יַלֶּפֶת אוֹ מְרוֹחַ אָשֶׁךְ׃ (כא) כָּל־אִישׁ
אֲשֶׁר־בּוֹ מוּם מִזֶּרַע אַהֲרֹן הַכֹּהֵן לֹא יִגַּשׁ לְהַקְרִיב אֶת־
אִשֵּׁי יְהוָה מוּם בּוֹ אֶת לֶחֶם אֱלֹהָיו לֹא יִגַּשׁ לְהַקְרִיב׃
(כב) לֶחֶם אֱלֹהָיו מִקָּדְשֵׁי הַקָּדָשִׁים וּמִן־הַקֳּדָשִׁים יֹאכֵל׃
(כג) אַךְ אֶל־הַפָּרֹכֶת לֹא יָבֹא וְאֶל־הַמִּזְבֵּחַ לֹא יִגַּשׁ כִּי־
מוּם בּוֹ וְלֹא יְחַלֵּל אֶת־מִקְדָּשַׁי כִּי אֲנִי יְהוָה מְקַדְּשָׁם׃
(כד) וַיְדַבֵּר מֹשֶׁה אֶל־אַהֲרֹן וְאֶל־בָּנָיו וְאֶל־כָּל־בְּנֵי יִשְׂרָאֵל׃ פ

---

(17) A' görögöknél sem engedtetett meg a' hibás testálkatúaknak paposkodni. Minden görög pap fölavatása előtt annak rendje szerint megvizsgáltatott (δοκιμασία). A' hibanélküliek ἀφελεεῖς vagy ὁλόκληροι-nek mondattak. — (18) חרם pisze ofrú*) az arabban is hasonértelmű. שרוע természet feletti

*) פרס

lóját, Istenök eledelét ök áldozzák: azért szentek legyenek. — (7) Parázna, vagy elfajzott személyt ne vegyenek nöül, se férjétől elözött nöt ne vegyenek el; mert szent ö Istenének. — (8) Te is szentnek tartsad öt: mert Istened eledelét áldozza: szent legyen azért előtted, mert szent vagyok én, Jehova, ki megszentellek titeket. — (9) Ha egy pap leánya paráznaságra vetemül, atyját becsteleníti, tüzzel égettessék meg. — (10) A' pap pedig, ki atyjafiai között a' fő, kinek fejére tölteték a' kenet olaja, 's a' kit fölavattak a' ruhák fölöltésére: fejét ne meztelenítse, és ruháit meg ne szaggassa. — (11) És semmi holthoz közel ne járuljon; még atyján és anyján se tisztátalanítsa magát. — (12) A' szentségből ki ne menjen, hogy ne becstelenítse Istene szentségét, mert a' korona, Istenének kenetolaja van rajta. Én vagyok Jehova. — (13) Szüzet vegyen magának feleségül. — (14) Özvegy, elüzött, elfajzott, vagy parázna személyt ne vegyen

---

ptuaginta ἐὰν βεβηλωθῇ τοῦ ἐκπορνεῦσαι. Teljesen helytelenül fordítvák e' szavak a' Syriaiban és Arabban „ha kezd paráználkodni," és a' Vulgatában, „ha paráznaságban találtatik." — (10) אשר יוצק וכו' kinek fejére *tölteték* a' kenet olaja. l. felj. 8. f. 13. v. jegyzetemet. A' vers további tartalmára nézve pedig l. felj. 10. f. 6. v. — (11) A' Rómaiaknál a' ház előtt, mellyben holt feküdt, küpresz fa ágot volt szokás jelül kitüzni, ne hogy a' főpap tudatlanságból bemenjen, 's magát az által tisztátalanítsa. (Servius ad III. Aeneidos).

לֶחֶם אֱלֹהֵיהֶם הֵם מַקְרִיבִם וְהָיוּ קְדֹשׁ: (ז) אִשָּׁה זְנוּנָה
וַחֲלָלָה לֹא יִקָּחוּ וְאִשָּׁה גְרוּשָׁה מֵאִישָׁהּ לֹא יִקָּחוּ כִּי
קָדֹשׁ הוּא לֵאלֹהָיו: (ח) וְקִדַּשְׁתּוֹ כִּי־אֶת־לֶחֶם אֱלֹהֶיךָ
הוּא מַקְרִיב קָדֹשׁ יִהְיֶה־לָּךְ כִּי קָדוֹשׁ אֲנִי יְהוָה מְקַדִּשְׁכֶם:
(ט) וּבַת אִישׁ כֹּהֵן כִּי תָחֵל לִזְנוֹת אֶת־אָבִיהָ הִיא מְחַלֶּלֶת
בָּאֵשׁ תִּשָּׂרֵף: ס
(י) וְהַכֹּהֵן הַגָּדוֹל מֵאֶחָיו אֲשֶׁר־יוּצַק עַל־רֹאשׁוֹ שֶׁמֶן
הַמִּשְׁחָה וּמִלֵּא אֶת־יָדוֹ לִלְבֹּשׁ אֶת־הַבְּגָדִים אֶת־רֹאשׁוֹ
לֹא יִפְרָע וּבְגָדָיו לֹא יִפְרֹם: (יא) וְעַל כָּל־נְפָשֹׁת מֵת לֹא
יָבֹא לְאָבִיו וּלְאִמּוֹ לֹא יִטַּמָּא: (יב) וּמִן־הַמִּקְדָּשׁ לֹא יֵצֵא
וְלֹא יְחַלֵּל אֶת מִקְדַּשׁ אֱלֹהָיו כִּי נֵזֶר שֶׁמֶן מִשְׁחַת אֱלֹהָיו
עָלָיו אֲנִי יְהוָה: (יג) וְהוּא אִשָּׁה בִּבְתוּלֶיהָ יִקָּח: (יד) אַלְמָנָה
וּגְרוּשָׁה וַחֲלָלָה זֹנָה אֶת־אֵלֶּה לֹא יִקָּח כִּי אִם־בְּתוּלָה

---

kás van, hogy a' gyászban a' közelebbi rokonok fejöket megnyírik; az egyiptombeliek pedig halál esetében, a' hajat a' fejen, és az állon nőni hagyják, midőn máskor mindég kopaszok." (Herodot 2. 36.) — (7) חללה megvetett személy. A' Thalmud szerint egy a' papoknak tiltott házasságban született, és így tényes (positiv) törvénynél fogva korcs, és így megvetett nőszemély. — (9) כי תחל לזנות ha paráznaságra veteműl. Illy értelemben fordítják e' szavakat Onkelos ארי תתחל למטעי מקדושת אבוהא és a' Se-

tek ne tisztátalanítsa magát holt testen népe között. — (2) Ha csak nem közelebbi rokonán, anyján, atyján, fiján, leányán, vagy fivérén. — (3) És hajadon növérén, ki még férjhez nem ment, azon tisztátalaníthatja magát. — (4) Mint elökelő az ő népében ne tisztátalanítsa magát, becstelenítésére. — (5) Ne kopasztassanak tart fejökön, 's szakálok széleit el ne vegyék, és testökön semmi bevágást ne csináljanak. — (6) Szentek legyenek Istenöknek, és ne szenttelenítsék Istenök nevét, mert Jehova tüzre va-

---

mocskolja. A' Vulgatában van: sed nec in principe populi sui contaminabitur — a' pap még a' fejedelem temetésénél sem lehet jelen. A' Vulgata tehát a' ב ragot nem עמיו hanem בעל szónál olvasta. Különös a' Septuag. fordítása: ου μιανθήσεται ἐξαπίνα ἐν τῷ λαῷ αὐτοῦ ne tisztálanitassék rögtön népe között. A' Septuag. בעל helyett — úgy látszik — כבלע-t olvasott, mert Num. 4. f. 20. v. כבלע szót szinte ἐξαπίνα-val fordította. Geddes igazitásokat tesz a' szöveg szavaiban. Mi Onkelos szerint fordítottunk, 's azt, úgy látszik, Mendelssohn is követte, midőn igy fordítja: Sonſt aber darf das Haupt der Nation ſich nimals verunreinigen, und dadurch ſein Anſehen ſchwächen. — (5) לא יקרחו וכו' ne kopasztasztassanak tart fejökön gyászolás jeleül vagy a' nélkül is. Hogy a' fejet megkopásztani gyászolás jele volt, kitetszik Herodot következő szavaiból: Οἱ ἱρέες τῶν θεῶν τῇ μὲν ἄλλῃ κομέουσι, ἐν Αἰγύπτῳ δὲ ξυρεῦνται. τοῖσι ἄλλοισι ἀνθρώποισι νόμος, ἅμα κήδεϊ κεκάρθαι τὰς κεφαλὰς, τοὺς μάλιστα ἱκνέεται. Αἰγύπτιοι δὲ ὑπὸ τοὺς θανάτοις ἀνιεῖσι τὰς τρίχας αὔξεσθαι τὰς τε ἐν τῇ κεφαλῇ καὶ τῷ γενείῳ, τέως ἐξυρημένοι. „Az Istenek szolgái másott mindenhol hajoknak különös gondját viselik, Egyptomban megnyirik magokat. Más embereknél az a' szo-

אַהֲרֹן וְאָמַרְתָּ אֲלֵהֶם לְנֶפֶשׁ לֹא־יִטַּמָּא בְּעַמָּיו: (ב) כִּי
אִם־לִשְׁאֵרוֹ הַקָּרֹב אֵלָיו לְאִמּוֹ וּלְאָבִיו וְלִבְנוֹ וּלְבִתּוֹ
וּלְאָחִיו: (ג) וְלַאֲחֹתוֹ הַבְּתוּלָה הַקְּרוֹבָה אֵלָיו אֲשֶׁר לֹא־
הָיְתָה לְאִישׁ לָהּ יִטַּמָּא: (ד) לֹא יִטַּמָּא בַּעַל בְּעַמָּיו
לְהֵחַלּוֹ: (ה) לֹא־יְקָרְחָה קָרְחָה בְּרֹאשָׁם וּפְאַת זְקָנָם לֹא
יְגַלֵּחוּ וּבִבְשָׂרָם לֹא יִשְׂרְטוּ שָׂרָטֶת: (ו) קְדֹשִׁים יִהְיוּ
לֵאלֹהֵיהֶם וְלֹא יְחַלְּלוּ שֵׁם אֱלֹהֵיהֶם כִּי אֶת־אִשֵּׁי יְהוָה

יקרבו קרי

---

letek ne fertőztesse magát holt testtel. Minden emberi holt test tisztátalannak tekinteték, 's a' ki azt megillette, vagy csak be is ment a' holthoz, tisztátalanná lett. E' hiedelem különben nem csupán a' Jiszraelitáknál, hanem az ó kor más népeinél is találtatik. — (2) לשארו הקרוב אליו közelebbi rokonához. Aben Ezra szerint ez általános, azután következő hat egyeseket magában foglaló kifejezés; a' Thalmud szerint pedig „a' közelebbi rokon" alatt a' feleség jeleltetik, 's e' szerint hétféle rokonok holt testéhez nyúlhat. Az elválasztó ék אליו szónál, és a' ו kapocsbetü hiánya לאמו-nál a' Thalmud állitásának ellene van; azonban csakugyan hihetetlen, hogy a' szent irás értelmében a' nővér például, közelebb állana az emberhez, mint a' feleség, kiről Gen. 2. f. 24. v. mondatik: „azért hagyja el a' férfi atyját és anyját, és ragaszkodik nejéhez, hogy egy testté váljanak." — (4) E' nehéz értelmü vers magyarázatában, csaknem annyi különböző vélemény van, a' mennyien irtak róla. A' Thalmud szerint e' vers úgy volna fordítandó: Ne tisztátalanitsa magát, mint férj, ollyan feleség holt testén, melly, mint tov. 7. v. szerint vele nem jogszerüleg összekötött, szentségét be-

beviszlek titeket, hogy ott lakjatok. — (23) És ne kövessétek rendeléseit azon népnek, mellyet kiűzök előletek; mert mind ezeket cselekedték, azért utáltam meg őket. — (24) Nektek pedig mondom: Ti birjátok örökségül földöket, mert én adom azt nektek örökségül, téjjel, mézzel folyó földet. Én, Jehova, vagyok Istenetek, ki titeket egyéb népektől elválasztottalak. — (25) Ti is azért választást tegyetek, a' tiszta és tisztátalan állatok közt, és ne fertéztessétek meg magatokat barommal, vagy madárral, vagy földön csúszó-mászó állattal, mellyeket kiválólag tisztátalanoknak mondtam nektek. — (26) És legyetek szentek: mert én, Jehova, szent vagyok, ki elválasztottalak titeket egyébb nemzetségektől, hogy enyimek legyetek. — (27) És ha férfinál, vagy asszonynál ördöngés, vagy jóslás tapasztaltatik, halállal büntettessenek; agyon kövezzék azokat, vérbünök rajtok van. —

XXI. (1) És mondá Jehova Mósehnek: szólj a' papokhoz, Áhron fiaihoz, és mondd meg nekik: Senki közüle-

---

jitja meg itten is e' törvényt, hogy a' legudokabb gonoszságokba merült Kananitákkal való társalkodást, és közösködést megakadályoztassa. (Szepessy Bibliája).

XXI. (1) A' három szakasz בהר, אמור, קדושים szoros kapcsolatban van egymással, 's mindnyájan szentesítést tárgyazók. Ugyan is az elsőben a' nemzet általános szentesítéséről, a' másodikban Jehova szolgáinak, a' papoknak szentségéről, a' harmadikban az ország szentségben tartásáról tétetnek meg az intézkedések. — לנפש לא וכו' senki közü-

שביעי (כג) וְלֹא תֵלְכוּ בְּחֻקַּת הַגּוֹי אֲשֶׁר־אֲנִי מְשַׁלֵּחַ מִפְּנֵיכֶם
כִּי אֶת־כָּל־אֵלֶּה עָשׂוּ וָאָקֻץ בָּם: (כד) וָאֹמַר לָכֶם אַתֶּם
תִּירְשׁוּ אֶת־אַדְמָתָם וַאֲנִי אֶתְּנֶנָּה לָכֶם לָרֶשֶׁת אֹתָהּ
אֶרֶץ זָבַת חָלָב וּדְבָשׁ אֲנִי יְהוָה אֱלֹהֵיכֶם אֲשֶׁר־הִבְדַּלְתִּי
אֶתְכֶם מִן־הָעַמִּים: מפטיר (כה) וְהִבְדַּלְתֶּם בֵּין־הַבְּהֵמָה
הַטְּהֹרָה לַטְּמֵאָה וּבֵין־הָעוֹף הַטָּמֵא לַטָּהֹר וְלֹא־תְשַׁקְּצוּ
אֶת־נַפְשֹׁתֵיכֶם בַּבְּהֵמָה וּבָעוֹף וּבְכֹל אֲשֶׁר תִּרְמֹשׂ הָאֲדָמָה
אֲשֶׁר־הִבְדַּלְתִּי לָכֶם לְטַמֵּא: (כו) וִהְיִיתֶם לִי קְדֹשִׁים כִּי
קָדוֹשׁ אֲנִי יְהוָה וָאַבְדִּל אֶתְכֶם מִן־הָעַמִּים לִהְיוֹת לִי:
(כז) וְאִישׁ אוֹ־אִשָּׁה כִּי־יִהְיֶה בָהֶם אוֹב אוֹ יִדְּעֹנִי מוֹת
יוּמָתוּ בָּאֶבֶן יִרְגְּמוּ אֹתָם דְּמֵיהֶם בָּם: פ

פ פ פ

כא (א) וַיֹּאמֶר יְהוָה אֶל־מֹשֶׁה אֱמֹר אֶל־הַכֹּהֲנִים בְּנֵי

---

gen ÷ magzat nélkül. — (25) Valamint legtöbb barátságok, és szövetségek vendégeskedés alkalmával szoktak köttetni: úgy valamelly nemzetnek másoktól elkülönözésére alig lehetne hathatósabb eszközt találni a' tiszta vagy tisztátalan ételeknek különbségénél. Minthogy tehát Moses törvényeinek főbb iránya volt Izrael fiait a' bálványozástól, és erkölcsi vég romlástól visszatartóztatni megoltalmazni elrettenteni, és közöttök az egy igaz Istennek tiszteletét fentartani, látni való: miért köti annyiszor szivökre, miért ú-

fajtalanság az; tűzzel égessék meg őt és azokat; hogy ne legyen köztetek fajtalanság. — (15) A' ki barommal közesülend, halállal büntettessék; a' barmot is megöljétek. — (16) Ha valamelly nő baromhoz járúl, hogy ez őt meghágja, megöld mind a' nőt, mint a' barmot; okvetlen megölettessenek; vérbűnök rajtok van. — (17) Valaki nővérét, atyja leányát, vagy anyja leányát feleségül veendi, és látja szemérmét, 's az is látja viszont az ő szemérmét: vérfertőzet az, népök láttára ölettessenek meg; nővére szemérmét fedezte föl, bűnét viselje. — (18) A' ki havifolyásban lévő nővel közesül, és annak szemérmét, a' nő kútfejét elömlesztette, a' nő maga pedig leleplezte vére kútfejét: mind ketten irtassanak ki népök közül. — (19) Anyád nővérének, vagy atyád nővérének szemérmét le ne leplezd, mivel hogy rokonát fedezte föl, bűnöket viseljék. — (20) A' ki atyja fivérének nőjével közesül, atyja fivérének szemérmét leplezte le, bűnök terhét hordozzák, ridegen halandnak meg. — (21) Ha valaki fivére nőjét veszi el, rútság az: fivére szemérmét leplezte le, ridegek leendenek. — (22) Tartsátok meg minden rendelésimet, és minden végzésimet, és azok szerint cselekedjetek: hogy titeket is ki ne okádjon a' föld, a' hová

---

lalmazva, át nem láthatni, miért kellene az első nőnek bűnhődnie לא כתסרה עליו תלת תשה ותמה הכתובין כאן שתיכן לאסור שבעה תמותו ותמה (Raschi). — (20) l. 18. f. 14. v. ערירים ridе-

בָּאֵשׁ יִשְׂרְפוּ אֹתוֹ וְאֶתְהֶן וְלֹא־תִהְיֶה זִמָּה בְּתוֹכְכֶם׃
(טו) וְאִישׁ אֲשֶׁר יִתֵּן שְׁכָבְתּוֹ בִּבְהֵמָה מוֹת יוּמָת וְאֶת־
הַבְּהֵמָה תַּהַרְגוּ׃ (טז) וְאִשָּׁה אֲשֶׁר תִּקְרַב אֶל־כָּל־בְּהֵמָה
לְרִבְעָה אֹתָהּ וְהָרַגְתָּ אֶת־הָאִשָּׁה וְאֶת־הַבְּהֵמָה מוֹת יוּמָתוּ
דְּמֵיהֶם בָּם׃ (יז) וְאִישׁ אֲשֶׁר־יִקַּח אֶת־אֲחֹתוֹ בַּת־אָבִיו
אוֹ־בַת־אִמּוֹ וְרָאָה אֶת־עֶרְוָתָהּ וְהִיא־תִרְאֶה אֶת־עֶרְוָתוֹ
חֶסֶד הוּא וְנִכְרְתוּ לְעֵינֵי בְּנֵי עַמָּם עֶרְוַת אֲחֹתוֹ גִּלָּה עֲוֹנוֹ
יִשָּׂא׃ (יח) וְאִישׁ אֲשֶׁר־יִשְׁכַּב אֶת־אִשָּׁה דָּוָה וְגִלָּה אֶת־
עֶרְוָתָהּ אֶת־מְקֹרָהּ הֶעֱרָה וְהִוא גִּלְתָּה אֶת־מְקוֹר דָּמֶיהָ
וְנִכְרְתוּ שְׁנֵיהֶם מִקֶּרֶב עַמָּם׃ (יט) וְעֶרְוַת אֲחוֹת אִמְּךָ
וַאֲחוֹת אָבִיךָ לֹא תְגַלֶּה כִּי אֶת־שְׁאֵרוֹ הֶעֱרָה עֲוֹנָם יִשָּׂאוּ׃
(כ) וְאִישׁ אֲשֶׁר יִשְׁכַּב אֶת־דֹּדָתוֹ עֶרְוַת דֹּדוֹ גִּלָּה חֶטְאָם
יִשָּׂאוּ עֲרִירִים יָמֻתוּ׃ (כא) וְאִישׁ אֲשֶׁר יִקַּח אֶת־אֵשֶׁת
אָחִיו נִדָּה הוּא עֶרְוַת אָחִיו גִּלָּה עֲרִירִם יִהְיוּ׃ (כב) וּשְׁמַרְתֶּם
אֶת־כָּל־חֻקֹּתַי וְאֶת־כָּל־מִשְׁפָּטַי וַעֲשִׂיתֶם אֹתָם וְלֹא־תָקִיא
אֶתְכֶם הָאָרֶץ אֲשֶׁר אֲנִי מֵבִיא אֶתְכֶם שָׁמָּה לָשֶׁבֶת בָּהּ׃

---

csak akkor alkalmazható, ha mind ketten törvénytelen összeköttetésben vannak vele, például mikor első nője az ő napa, mert ha első házassága nem volna törvényesen ti-

sait, népök közül. — (6) Valamelly ember pedig ördöngösségek és jóslatokra figyelend, azok után paráználkodván; fenyitő pillanatot vetendek arra a' személyre, és kírtom öt népe közül. — (7) Szenteljétek meg azért magatokat, és legyetek szentek, mert én, Jehova, vagyok Istenetek. — (8) Tartsátok meg rendelésimet, és azok szerint cselekedjetek; mert én vagyok Jehova, ki titeket megszentellek. — (9) Mert valaki megszidja atyját, vagy anyját, halállal büntettessék; atyját vagy anyját szidta meg, vérbüne rajta van. — (10) A' ki paráználkodik nőjével ollyan férjnek, ki maga is felebarátja nőjével paráználkodik, halállal büntettessenek mind a' parázna férfi, mind a' parázna nő. — (11) A' ki atyja nőjével háland, és fölfedezi atyja szemérmét, halállal büntettessenek meg mind ketten, vérbünök rajtok van. — (12) Ha valaki mennyével hál, mind ketten halállal büntettessenek, fajtalanságot követtek el; vérbünök rajtok van. — (13) A' ki férfival úgy közösül mint asszonnyal, mind ketten utálatosságot követtek el, halállal büntettessenek, vérbünök rajtok van. — (14) A' ki elveend valami nőt, és anyját,

---

járó, és számtalan erőltetett magyarázatoknak elejét veszi. Forditásom szerint e' versben olly házaspárra rovatik a' halálos büntetés, mellynek mind a' két fele paráznaságra vetemült, kijelentvén, hogy az egy fél botlásai, a' másik felet nem jogosítja föl az elvetemedésre, 's annak botlásait nem menti ki. — (14) ואתהן és azokat. Ez egész terjedelmében

לְזָנוֹת אַחֲרֵי הַמֹּלֶךְ מִקֶּרֶב עַמָּם: (ו) וְהַנֶּפֶשׁ אֲשֶׁר תִּפְנֶה
אֶל־הָאֹבֹת וְאֶל־הַיִּדְּעֹנִים לִזְנוֹת אַחֲרֵיהֶם וְנָתַתִּי אֶת־פָּנַי
בַּנֶּפֶשׁ הַהִוא וְהִכְרַתִּי אֹתוֹ מֵקֶרֶב עַמּוֹ: (ז) וְהִתְקַדִּשְׁתֶּם
וִהְיִיתֶם קְדֹשִׁים כִּי אֲנִי יְהוָה אֱלֹהֵיכֶם: ששי שביעי
(ח) וּשְׁמַרְתֶּם אֶת־חֻקֹּתַי וַעֲשִׂיתֶם אֹתָם אֲנִי יְהוָה
מְקַדִּשְׁכֶם: (ט) כִּי־אִישׁ אִישׁ אֲשֶׁר יְקַלֵּל אֶת־אָבִיו וְאֶת־
אִמּוֹ מוֹת יוּמָת אָבִיו וְאִמּוֹ קִלֵּל דָּמָיו בּוֹ: (י) וְאִישׁ אֲשֶׁר
יִנְאַף אֶת־אֵשֶׁת אִישׁ אֲשֶׁר יִנְאַף אֶת־אֵשֶׁת רֵעֵהוּ מוֹת־
יוּמַת הַנֹּאֵף וְהַנֹּאָפֶת: (יא) וְאִישׁ אֲשֶׁר יִשְׁכַּב אֶת־אֵשֶׁת
אָבִיו עֶרְוַת אָבִיו גִּלָּה מוֹת־יוּמְתוּ שְׁנֵיהֶם דְּמֵיהֶם בָּם:
(יב) וְאִישׁ אֲשֶׁר יִשְׁכַּב אֶת־כַּלָּתוֹ מוֹת יוּמְתוּ שְׁנֵיהֶם תֵּבֶל
עָשׂוּ דְּמֵיהֶם בָּם: (יג) וְאִישׁ אֲשֶׁר יִשְׁכַּב אֶת־זָכָר מִשְׁכְּבֵי
אִשָּׁה תּוֹעֵבָה עָשׂוּ שְׁנֵיהֶם מוֹת יוּמָתוּ דְּמֵיהֶם בָּם:
(יד) וְאִישׁ אֲשֶׁר יִקַּח אֶת־אִשָּׁה וְאֶת־אִמָּהּ זִמָּה הִוא

---

sültek; innen van, hogy והכרתי és kiírtom után nem következik אתם őket, a' mint a' mondás füzete kivánná, hanem אתו őt. — (9) דמיו בו szó szerint vérbűne rajta van — ő maga játszotta el életét, 's megöléseért senki nem hordozand vérbűnt, és nem lakoland, ő kivűle, a' ki a' maga kivégeztetését okozta. — (10) E' vers fordítása, a' mint adtam, új és sajátságos ugyan, de a' szöveg füzetéhez legközelebb

— (35) Ne kövessetek el hamisságot az ítéletben, a' hosszmérőben, súlymérőben, és üregmérőben. — (36) Igaz mérleg, igaz font, igaz száraz, és híg mérő legyen köztetek. Én, Jehova, vagyok ti Istenetek, ki kihoztalak titeket Miczrajim földéről. — (37) Tartsátok meg rendelésimet és törvényeimet, és cselekedjétek azok szerint. Én vagyok Jehova. —

XX. (1) És szóla Jehova Mósehhez, mondván: — (2) Mondd meg Jiszrael fiainak: Valaki Jiszrael fiai, vagy a' Jiszraelben tartózkodó jövevények közül, adand magzatából a' Molechnek, halállal büntettessék; a' föld népe kövezze meg. — (3) Én pedig fenyitő pillanatot vetendek azon emberre, és kiirtom öt népe közül; mivel hogy Molechnek adván magzatiból, megfertőztette szentségemet, és megbecstelenitette szent nevemet. — (4) Hogyha a' föld népe szemét hunyja az ember előtt, ki Molechnek adá magzatát, és azt meg nem öli. — (5) Akkor én magam vetendek fenyitő pillanatot ezen emberre, és családjára, és kiirtom öt, és minden Molech után paráználkodott czinko-

---

XX. (1) E' fejezetben következnek a' felj. 18. és 19-dik fejezetben elősorozott vétkeknek felsőségi megfenyitése. — (2) A' Molechről l. felj. 18. f. 21. v. — (3) טמא את מקדשי megfertőztette szentségemet — az egész Istennek szentelt Jiszrael országát l. Num. 35. f. 34. v. — (5) A' család részese lőn vétkének, midőn tudván vétke felől, azt a' hatóságnál be nem jelentette; mind azáltal családjából is csak azon személyek irtatnak ki, kik a' tettben vele része-

(לה) לֹא־תַעֲשׂוּ עָוֶל בַּמִּשְׁפָּט בַּמִּדָּה בַּמִּשְׁקָל וּבַמְּשׂוּרָה׃
(לו) מֹאזְנֵי צֶדֶק אַבְנֵי־צֶדֶק אֵיפַת צֶדֶק וְהִין צֶדֶק יִהְיֶה
לָכֶם אֲנִי יְהוָה אֱלֹהֵיכֶם אֲשֶׁר־הוֹצֵאתִי אֶתְכֶם מֵאֶרֶץ
מִצְרָיִם׃ (לז) וּשְׁמַרְתֶּם אֶת־כָּל־חֻקֹּתַי וְאֶת־כָּל־מִשְׁפָּטַי
וַעֲשִׂיתֶם אֹתָם אֲנִי יְהוָה׃ פ חמישי

כ (א) וַיְדַבֵּר יְהוָה אֶל־מֹשֶׁה לֵאמֹר׃ (ב) וְאֶל־בְּנֵי יִשְׂרָאֵל
תֹּאמַר אִישׁ אִישׁ מִבְּנֵי יִשְׂרָאֵל וּמִן־הַגֵּר וְהַגָּר
בְּיִשְׂרָאֵל אֲשֶׁר יִתֵּן מִזַּרְעוֹ לַמֹּלֶךְ מוֹת יוּמָת עַם הָאָרֶץ
יִרְגְּמֻהוּ בָאָבֶן׃ (ג) וַאֲנִי אֶתֵּן אֶת־פָּנַי בָּאִישׁ הַהוּא וְהִכְרַתִּי
אֹתוֹ מֵקֶרֶב עַמּוֹ כִּי מִזַּרְעוֹ נָתַן לַמֹּלֶךְ לְמַעַן טַמֵּא אֶת־
מִקְדָּשִׁי וּלְחַלֵּל אֶת־שֵׁם קָדְשִׁי׃ (ד) וְאִם הַעְלֵם יַעְלִימוּ
עַם הָאָרֶץ אֶת־עֵינֵיהֶם מִן־הָאִישׁ הַהוּא בְּתִתּוֹ מִזַּרְעוֹ
לַמֹּלֶךְ לְבִלְתִּי הָמִית אֹתוֹ׃ (ה) וְשַׂמְתִּי אֲנִי אֶת־פָּנַי בָּאִישׁ
הַהוּא וּבְמִשְׁפַּחְתּוֹ וְהִכְרַתִּי אֹתוֹ וְאֶת וְכָל־הַזֹּנִים אַחֲרָיו

---

kat fölidézhetik, s' ezek által a' jövendőnek titkait megtudhatják, l. 1. Sam. 28. f. Wesseli szerint אוב a' halottidézés, magának az ördögösnek pedig ובעל אוב a' neve. Ez Gesenius-nak véleménye l. Jesaias 29. f. 4. v. — ידע ידעני jósló tudni gyökből; ki magát a' jövendő titkai tudójának mondja. — (35) משורה üregmérő híg- és száraz testekre egyaránt. Raschi szaval: ובמסורס. זו מדת הלח והיבש

deden fejetek hajját, és szakálod széleit ne vedd el. — (28) Bevágásokat ne csináljatok testeteken halottnál, és bélyeg irást ne tegyetek magatokon. Én vagyok Jehova. — (29) Meg ne becstelenítsd leányodat paráználkodtatván azt; hogy ne paráználkodjék a' föld, és beteljék a' föld fajtalansággal. — (30) Szombat napjaimat megtartsátok, és szentségemet tiszteljétek. Én vagyok Jehova. — (31) Ne figyeljetek a' halottidézetekre, és a' jóslatokra; ne igyekezzetek azokkal megfertéztetni magatokat. Én, Jehova, vagyok ti Istenetek. — (32) Az ősz fej előtt kelj föl, tiszteld az öreg személyét, és félj Istentől. Én vagyok Jehova. — (33) Hogyha jövevény tartózkodik nálad országotokban, ne zaklassátok azt. — (34) Mint a' benszülött úgy tekintessék a' jövevény köztetek, és szeresd azt mint magadat: mert ti is jövevények voltatok Miczrajim földén. Én, Jehova, vagyok Istenetek.

---

kal bélyegezni. — (31) אובות e' szó eredeti jelentése tömlő. (Cf. אוב = ὀπη vájulat) és csak kölcsönzött értelemben jelent halottidézőt, ördöngöst. Hogy e' két jelentés — így nyilatkozik e' szóról Gesenius — etymologiai kapcsolatban áll, már összehangzások a' nemben, és a' többesben is mutatja. Kapcsolatoknak oka pedig a' halottidézőkről képzeletben gyökeredzik. A' halottidéző ugyan is jobbára hasbeszélő vala, kiről azt hitték, hogy belőle egy manó beszél. A' halottidéző tehát mintegy csak eszköz (tömlő) vala, mellyben a' manó, vagy az ördög működött." — Ezen ördöngösök azt hitegették a' néppel, hogy ők bűbájos titkaik által a' holta-

רֹאשְׁכֶם וְלֹא תַשְׁחִית אֵת פְּאַת זְקָנֶךָ׃ (כח) וְשֶׂרֶט לָנֶפֶשׁ
לֹא תִתְּנוּ בִּבְשַׂרְכֶם וּכְתֹבֶת קַעֲקַע לֹא תִתְּנוּ בָּכֶם אֲנִי יְהוָה׃
(כט) אַל־תְּחַלֵּל אֶת־בִּתְּךָ לְהַזְנוֹתָהּ וְלֹא־תִזְנֶה הָאָרֶץ
וּמָלְאָה הָאָרֶץ זִמָּה׃ (ל) אֶת־שַׁבְּתֹתַי תִּשְׁמֹרוּ וּמִקְדָּשִׁי
תִּירָאוּ אֲנִי יְהוָה׃ (לא) אַל־תִּפְנוּ אֶל־הָאֹבֹת וְאֶל־הַיִּדְּעֹנִים
אַל־תְּבַקְשׁוּ לְטָמְאָה בָהֶם אֲנִי יְהוָה אֱלֹהֵיכֶם׃ (לב) מִפְּנֵי
שֵׂיבָה תָּקוּם וְהָדַרְתָּ פְּנֵי זָקֵן וְיָרֵאתָ מֵאֱלֹהֶיךָ אֲנִי יְהוָה׃ ס
רביעי ששי (לג) וְכִי יָגוּר אִתְּךָ גֵּר בְּאַרְצְכֶם לֹא תוֹנוּ אֹתוֹ׃
(לד) כְּאֶזְרָח מִכֶּם יִהְיֶה לָכֶם הַגֵּר הַגָּר אִתְּכֶם וְאָהַבְתָּ לוֹ
כָּמוֹךָ כִּי־גֵרִים הֱיִיתֶם בְּאֶרֶץ מִצְרָיִם אֲנִי יְהוָה אֱלֹהֵיכֶם׃

---

volt szülő oka. — (28) ושרט לנפש וכו׳ Ittismét a' bálványzók szokása, testöket temetéseknél megsebesiteni, szolgáltatott okot a' tilalomra. Az arabok még mai nap is úgy gyászolják halottaikat, hogy testöket megvagdalják (l. Arvieux. 153. l.) וכתבת קעקע וכו׳ és bélyeg irást ne tegyetek magatokon. E' tilalom értésére jó lesz Luciant (de Dea Syr. p. m. 1706. D.) beszéltetni, ki a' syriai istennőnek papjairól következőleg nyilatkozik: *στίζονται δὲ πάντες, οἱ μεν ἐς καρπούς, οἱ δ' ἐς αυχένας, καὶ ἀπο τοῦδε ἅπαντες Ασσύριοι στιγματοφορέουσι*, megbélyegzik magokat mindnyájan, némellyek markaikon, némellyek nyakszirtjaikon, 's onnan minden Assyriabeli bélyegezve van. Puszta Arabia lakosainál még napjainkban is szokásban van ünnepélyes alkalmaknál testöket mindenféle alakok-

zatát Jehovának az összejövet sátorának ajtaja elé, a' bünáldozat kosát. — (22) És tegyen engesztelést érte a' pap a' bünáldozat kosával Jehova előtt vétke miatt, mellyet elkövetett, és megbocsáttatik neki vétke, mellyet elkövetett. — (23) És mikor bemenendetek a' földre, és ültettek abban gyümölcsfákat, makktyú gyanánt tekintsétek gyümölcsét; három évig makktyúnak nézzétek azt; meg ne egyétek. — (24) Negyedik évben pedig annak minden gyümölcse szenteltessék hálaadásúl Jehovának. — (25) 'S az ötödik évben megehetitek gyümölcsét, hogy annak termését nektek megszaporítsa. Én, Jehova, vagyok ti Istenetek. — (26) Ne egyetek vér felett, ne jósoljatok kígyókról és a' felhőkről. — (27) Ne nyírjétek el kerek-

---

הדם Ne egyetek vér felett. Újra egy tilalom, mellynek okát csak gyanithatjuk, és itt megint első helyt áll Maimonides véleménye, (Mor. Nebuchim 3. 37.) mi szerint a' bálványzóknál szokásban volt Isteneik tiszteletére vér felett lakomát tartani, a' miért a' Jiszraelitáknak el lett tiltva. — A' Septuaginta הדם helyett הרים-t olvasott, μὴ ἔσθετε ἐπὶ τῶν ὀρέων ne egyetek a' hegyeken. — (27) Az araboknál és egyéb bálványzó népeknél szokásban volt fejöket körösleg megnyírni, és a' fejtetőn egy koronát hagyni bálványaik tiszteletére καὶ τῶν τριχῶν τὴν κουρὴν κείρεσθαί φασι, κατάπερ αὐτὸν τὸν Διόνυσον κεκάρθαι mondja Herodot az Arabokról (Lib. III. cap. 8.). E' szokást tekintve, tiltatott el a' Jiszraelitáknak hajaikat hasonlóképen viselni. E' vers másik fele új tilalmat foglal magában, mellynek szinte a' bálványzók hasonló szokása

אֲשָׁמוֹ לַיהוָה אֶל־פֶּתַח אֹהֶל מוֹעֵד אֵיל אָשָׁם: (כב) וְכִפֶּר
עָלָיו הַכֹּהֵן בְּאֵיל הָאָשָׁם לִפְנֵי יְהוָה עַל־חַטָּאתוֹ אֲשֶׁר
חָטָא וְנִסְלַח לוֹ מֵחַטָּאתוֹ אֲשֶׁר חָטָא: פ שלישי
(כג) וְכִי־תָבֹאוּ אֶל־הָאָרֶץ וּנְטַעְתֶּם כָּל־עֵץ מַאֲכָל וַעֲרַלְתֶּם
עָרְלָתוֹ אֶת־פִּרְיוֹ שָׁלֹשׁ שָׁנִים יִהְיֶה לָכֶם עֲרֵלִים לֹא
יֵאָכֵל: (כד) וּבַשָּׁנָה הָרְבִיעִת יִהְיֶה כָּל־פִּרְיוֹ קֹדֶשׁ הִלּוּלִים
לַיהוָה: (כה) וּבַשָּׁנָה הַחֲמִישִׁת תֹּאכְלוּ אֶת־פִּרְיוֹ לְהוֹסִיף
לָכֶם תְּבוּאָתוֹ אֲנִי יְהוָה אֱלֹהֵיכֶם: (כו) לֹא תֹאכְלוּ עַל־
הַדָּם לֹא תְנַחֲשׁוּ וְלֹא תְעוֹנֵנוּ: (כז) לֹא תַקִּפוּ פְּאַת

---

mint Andr. Sam. és nem mint az újabbak, kik rendes értelmében veszik. — (23) E' versben előadott törvény oka, Maimonides szerint (More Neb. 3. 37.) az: hogy a' Jiszraeliták a' bálványyzók babonás szertartásit ne követhessék, kik az első évek gyümölcseit, hogy a' termés továbbára is áldott legyen, és hogy a' fa tenyésszék, részint a' bálványoknak áldozták, részint szentelt helyeken megették; Aben Ezra szerint, oka az, hogy az első években a' gyümölcs még egészségtelen. — וערלתם ערלתו את פריו makktyú gyanánt tekintsétek gyümölcsét ÷ mint az, legyen nálatok utálatban. — (24) A' negyedik év gyümölcsét az Isten tiszteletére tartott ünnepélyes lakomákban, még pedig csupán csak Jerusalemben volt szabad megenni. — (25) להוסיף לכם תבואתו hogy annak termését nektek megszaporitsa Isten, ha az emlitett törvényt megtartjátok. — (26) לא תאכלו על

gad. — (19) Rendelésimet tartsátok meg: a' te barmodat meg ne hágasd másféle nemmel, földedet ne vesd be különnemü maggal, és különnemü szövetü saatnesz ruha ne jöjjön reád. — (20) Mikor valaki valamelly nővel közesülend, 's ez férfitól kénynek kitett rableány, ki nincs sem kiváltva, sem szabadsággal megajándékozva; fenyitessenek meg, de meg ne ölessenek; mert a' nő nem volt szabados. — (21) A' férfi pedig vigye föl bünáldo-

---

azokat viselni csak a' papoknak volt kiváló jogok τοῖς γὰρ ἱερεῦσι μόνοις ταύτην αποδεδείχθαι. — (20) E' nehéz értelmü versről Samuel András (de adultero nunquam lege divina impunito) hosszas értekezést irt, mellyet e' szavakkal rekeszt be: יגעתי ולא מצאתי אל תאמין דוק ותמצא. Ezen értekezésnek veleje az, hogy a' régi fordítók véleménye, mi szerint נחרפת annyi, mint eljegyzett teljesen alap nélküli, és hogy alkalmasint mindnyájan a' vaktában e' szót igy fordított *Onkelost* követték; ő azért jobbnak tartja Aben Ezra magyarázatát, mi szerint נחרפת annyi mint megvetett חרף megvetni gyökből, és נחרפת לאיש annyi, mint férfitól megvetett, mint ישועתה ליהו' üdv Istentől. בקרת szót illetőleg a' nevezett Tudós abban állapodik meg, hogy az birói fenyitést jelent ugyan, de a' szó származása neki teljesen bizonytalan. Parturiunt montes, nascetur etc.!!) Az újabbak נחרפת szót חרף kitenni péld. a' szégyennek a' kénynek stb. németül preisgebenből származtatják. בקרת szóra nézve pedig Gesenius arra figyelmeztetett, hogy az a' Chaldaeusban megfelelő a' héber פקד megfenyitni szónak, és igy בקרת annyi, mint fenyités. Én fordításomban az újabbakat követtem, csak hogy לאיש szót úgy értettem,

(יט) אֶת־חֻקֹּתַי תִּשְׁמֹרוּ בְּהֶמְתְּךָ לֹא־תַרְבִּיַע כִּלְאַיִם שָׂדְךָ
לֹא־תִזְרַע כִּלְאָיִם וּבֶגֶד כִּלְאַיִם שַׁעַטְנֵז לֹא יַעֲלֶה עָלֶיךָ׃
(כ) וְאִישׁ כִּי־יִשְׁכַּב אֶת־אִשָּׁה שִׁכְבַת־זֶרַע וְהִוא שִׁפְחָה
נֶחֱרֶפֶת לְאִישׁ וְהָפְדֹּה לֹא נִפְדָּתָה אוֹ חׇפְשָׁה לֹא נִתַּן־לָהּ
בִּקֹּרֶת תִּהְיֶה לֹא יוּמְתוּ כִּי־לֹא חׇפְשָׁה׃ (כא) וְהֵבִיא אֶת־

---

akarsz, hogy cselekedjenek az emberek te neked, azt te se cselekedd nekik: ez egész törvényünk, a' többi mind csak ehhez való jegyzetek, eredj tanuld meg. דעלך סני לחברך לא תעביד זו מלה הוא — כל התורה וכו׳ (19) A' mennyire világos nagyobbára e' vers egyes szavainak értelme, annyira nehéz meghatározni, mi czélból hozattak e' törvények. Némellyek szerint czéljok az Istentől elkülönözött határokba szorított természeti rend megbontásának, és zavarodásának elejét venni. Igy Josephus οὐ γὰρ τῇ τῶν ἀνομοίων κοινωνίᾳ χαίρει ἡ φύσις mert a' természet nem örül a' különnemüek egyesülésének. Maimonides szerint e' vegyítések a' bálványozás szokásaihoz tartozának, és azért a' zsidóknak eltiltvák, זכרו בצווי בספר העבודה הכתובה כי מנהגם היה לזרוע שעורה וחרצן יחד ומשנו שלח יהיה הכרם טוב תלת זה ספק שחסור שעטנז ועלה וכלאים היה מפני ע״ז וכו׳ (More Nebuchim 3. r. 37. f.) שעטנז. E' szó etymologiája igen bizonytalan. Deuteron. 22. f. 11. v. szerint, jelent „gyapjút és lent vegyítve," és a' Thalmud véleménye szerint összetett szó שוע gerebenezett, טווי font, és נוז szőtt gyökökből; mások szerint a' szó kopt származásu, melly nyelvben Sontnesz egy finom szövetnek neve, és melly a' zsidóknak drágasága miatt, és mivel bálvány alakokkal volt befestve el lett tiltva; ez szint olly bizonytalan, mint Josephus véleménye (Archaeolog. 4. 11.), hogy olly vegyes anyagu szövetek, azért tiltattak el, mivel

Jehova Istenetek. — (11) Ne orozzatok, ne hűtelenkedjetek, és ne csaljatok egyik a' másikat. — (12) Ne esküdjetek nevemre hamisan, hogy meg ne szentelenítsd Istened nevét. Én vagyok Jehova. — (13) Meg ne húzd felebarátodat, és ne erőszakoskodjál ellene. Ne tartóztasd magadnál reggelig a' napszámos bérét. — (14) Ne illesd szitokkal a' siketet, és a' vak elé ne vess botrányt, hanem félj a' te Istenedtől. Én vagyok Jehova. — (15) Ne kövess el igazságtalanságot az ítéletben, ne légy tekintettel a' szegény iránt, és ne kedvezz a' hatalmasnak; igazsággal ítéld felebarátodat. — (16) Ne hordogasd pletykát néped között, és ne állj veszteg felebarátod életveszélyénél. Én vagyok Jehova. — (17) Ne gyülöld atyádfiát szivedben, hanem bátran fedd meg őt, és el ne türjed benne a' bűnt. — (18) Ne légy bosszúálló, és haragot ne tarts hontársaid ellen, és szeresd felebarátodat, mint ten ma-

---

tét veszély fenyeget, el ne hallgasd a' titkot. — (17) E' versben az isteni törvény az álmüveltség egy legveszedelmesb oldalát, az úgy nevezett „világgal élni tudást" kárhoztatja, mert az ember addig simúl a' gonoszhoz, addig nézi el másban a' rosszat, és addig gyakorolja magát az engedékenységben, hogy végre maga iránt is engedékeny lesz. — (18) E' vers igaz értelme Szabbath 31. l. elbeszélt történetben meg van fejtve: Egy pogány — így adatik elő — egy nap Hillelhez e' kérelemmel járult, hogy őt Jiszrael hitvallásába befogadná, és vele a' törvény tartalmát a' lehető legrövidebb foglalatban közlené; arra a' Rabbi neki azt viszonozta: *A' mit nem*

יְהוָה אֱלֹהֵיכֶם: (יח) לֹא תִּנְקֹם וְלֹא־תִטֹּר אֶת־בְּנֵי עַמֶּךָ וְאָהַבְתָּ לְרֵעֲךָ כָּמוֹךָ אֲנִי יְהוָה: (יט) אֶת־חֻקֹּתַי תִּשְׁמֹרוּ בְּהֵמָה לֹא־תַרְבִּיעַ כִּלְאַיִם שָׂדְךָ לֹא תִזְרָע כִּלְאָיִם וּבֶגֶד כִּלְאַיִם שַׁעַטְנֵז לֹא יַעֲלֶה עָלֶיךָ: (כ) וְאִישׁ כִּי־יִשְׁכַּב אֶת־אִשָּׁה זָכָר שִׁכְבֵת זָרַע וְהִוא שִׁפְחָה נֶחֱרֶפֶת לְאִישׁ וְהָפְדֵּה לֹא נִפְדָּתָה אוֹ חֵרוּת נִתַּן לָהּ בִּקֹּרֶת תִּהְיֶיָנָה לֹא יוּמְתוּ כִּי לֹא חֻפְשָׁה: (כא) וְהֵבִיא אֶת־אֲשָׁמוֹ לַיהוָה אֶל־פֶּתַח אֹהֶל מוֹעֵד אַיִל אָשָׁם: (כב) וְכִפֶּר עָלָיו הַכֹּהֵן בְּאֵיל הָאָשָׁם לִפְנֵי יְהוָה עַל־חַטָּאתוֹ אֲשֶׁר חָטָא וְנִסְלַח לוֹ מֵחַטָּאתוֹ אֲשֶׁר חָטָא: (כג) וְכִי־תָבֹאוּ אֶל־הָאָרֶץ וּנְטַעְתֶּם כָּל־עֵץ מַאֲכָל וַעֲרַלְתֶּם עָרְלָתוֹ אֶת־פִּרְיוֹ שָׁלֹשׁ שָׁנִים יִהְיֶה לָכֶם עֲרֵלִים לֹא יֵאָכֵל: (כד) וּבַשָּׁנָה הָרְבִעִת יִהְיֶה כָּל־פִּרְיוֹ קֹדֶשׁ הִלּוּלִים לַיהוָה: (כה) וּבַשָּׁנָה הַחֲמִישִׁת תֹּאכְלוּ אֶת־פִּרְיוֹ הוֹסִיף לָכֶם תְּבוּאָתוֹ אֲנִי יְהוָה אֱלֹהֵיכֶם: (כו) לֹא תֹאכְלוּ עַל־הַדָּם לֹא תְנַחֲשׁוּ וְלֹא תְעוֹנֵנוּ: (כז) לֹא־תַקִּפוּ פְּאַת רֹאשְׁכֶם וְלֹא תַשְׁחִית אֶת־פְּאַת זְקָנֶךָ: (כח) וּשְׂרֶטֶת לָנֶפֶשׁ לֹא תִתְּנוּ בִּבְשַׂרְכֶם וְכֶתֹבֶת קַעֲקַע לֹא תִתְּנוּ בָכֶם אֲנִי יְהוָה: (כט) אַל־תְּחַלֵּל אֶת־בִּתְּךָ לְהַזְנוֹתָהּ וְלֹא תִזְנֶה הָאָרֶץ וּמָלְאָה הָאָרֶץ זִמָּה: (ל) אֶת־שַׁבְּתֹתַי תִּשְׁמֹרוּ וּמִקְדָּשִׁי תִּירָאוּ אֲנִי יְהוָה: (לא) אַל־תִּפְנוּ אֶל־הָאֹבֹת וְאֶל־הַיִּדְּעֹנִים אַל־תְּבַקְשׁוּ לְטָמְאָה בָהֶם אֲנִי יְהוָה אֱלֹהֵיכֶם: (לב) מִפְּנֵי שֵׂיבָה תָּקוּם וְהָדַרְתָּ פְּנֵי זָקֵן וְיָרֵאתָ מֵאֱלֹהֶיךָ אֲנִי יְהוָה: (לג) וְכִי־יָגוּר אִתְּךָ גֵּר בְּאַרְצְכֶם לֹא תוֹנוּ אֹתוֹ: (לד) כְּאֶזְרָח מִכֶּם יִהְיֶה לָכֶם הַגֵּר הַגָּר אִתְּכֶם וְאָהַבְתָּ לוֹ כָמוֹךָ כִּי גֵרִים הֱיִיתֶם בְּאֶרֶץ מִצְרָיִם אֲנִי יְהוָה אֱלֹהֵיכֶם: (לה) לֹא־תַעֲשׂוּ עָוֶל בַּמִּשְׁפָּט בַּמִּדָּה בַּמִּשְׁקֹל וּבַמְּתֻכָה: (לו) מֹאזְנֵי צֶדֶק אַבְנֵי צֶדֶק אֵיפַת צֶדֶק וְהִין צֶדֶק יִהְיֶה לָכֶם אֲנִי יְהוָה אֱלֹהֵיכֶם אֲשֶׁר הוֹצֵאתִי אֶתְכֶם מֵאֶרֶץ מִצְרָיִם: (לז) וְשָׁמַרְתֶּם אֶת־כָּל־חֻקֹּתַי וְאֶת־כָּל־מִשְׁפָּטַי וַעֲשִׂיתֶם אֹתָם אֲנִי יְהוָה:

---

dozatok iránt, hogy Isten áldozatotok czéljának megfelelve, nektek megkegyelmezzen. — (15) Nem csupán a' siket, vagy vak iránt, hanem minden ember iránt tiltvák az illyen cselekedetek, ezen esetek pedig csak példáúl vannak fölhozva, azt jelentvén, hogy az ember Istent félve azon felebarátját se illesse rosszal, ki magát tőle nem óvhatja. — (16) רכיל eredeti értelme házaló, házról házra járó kereskedő, kölcsönzött jelentése pedig, rágalmazó (Cf. רגל=רכל =rágal-maz) ki házról házra hordja a' híreket, kikémleli mások titkait, és ezekkel visszaél. — לא תעמד וכו' ne állj veszteg felebarátod életveszélyénél. Ha bár nem szabad híreket, pletykákat hordogatnod, de ha felebarátod éle-

megtartandót, hogy ne cselekedjetek ez utálatos rendelések szerint, mik szerint cselekedtek ti előttetek, és meg ne fertéztessétek magatokat azokkal. Én, Jehova, vagyok ti Istenetek. —

XIX. (1) És szóla Jehova Mósehhez, mondván: — (2) Szólj Jiszrael fiainak egész községéhez, és mond meg nekik: Szentek legyetek, mert szent vagyok én, Jehova a' ti Istenetek. — (3) Anyját és atyját minden ember tisztelje, és szombatimat tartsátok meg. Én vagyok Jehova Istenetek. — (4) Ne hajoljatok a' bálványokhoz, és ne csináljatok magatoknak öntött Isteneket. Én vagyok Jehova Istenetek. — (5) Mikor áldoztok hálaáldozatokat Jehovának, megkegyelmezéstökre áldozzatok azt. — (6) A' melly nap pedig áldoztok, az nap és másod nap egyétek meg; a' mi pedig harmad napra marad, tüzzel égettessék meg. — (7) Ha valaki harmad nap eszik abból, utálatos az, nem lesz kedves. — (8) 'S a' ki azt eszik, viselje bűnét; mert Jehova szentségét szentelenítette, és kiirtatik e' személy népe közül. — (9) Mikor aratjátok földeteket, ne arasd le mindenestől földed szélét, aratásod után böngézetet ne tarts. — (10) És szőlődet meg ne mezgereld, és az elhullott szőlőszemeket ne szedd föl, a' szegénynek, és a' jövevénynek hagyd azokat. Én vagyok

---

kül jelent mindég tisztelést. (Wesseli). — (5) לרצנכם megkegyelmezéstökre áldozzátok azt = tartsátok meg mind azt, a' mit parancsoltam nektek az ál-

עֲשׂוֹת מֻחָקּוֹת הַתּוֹעֵבֹת אֲשֶׁר נַעֲשׂוּ לִפְנֵיכֶם וְלֹא תִטַּמְּאוּ
בָּהֶם אֲנִי יְהוָה אֱלֹהֵיכֶם: פ

יט (ח) וַיְדַבֵּר יְהוָה אֶל־מֹשֶׁה לֵאמֹר: (ב) דַּבֵּר אֶל־כָּל־
עֲדַת בְּנֵי־יִשְׂרָאֵל וְאָמַרְתָּ אֲלֵהֶם קְדֹשִׁים תִּהְיוּ
כִּי קָדוֹשׁ אֲנִי יְהוָה אֱלֹהֵיכֶם: (ג) אִישׁ אִמּוֹ וְאָבִיו תִּירָאוּ
וְאֶת־שַׁבְּתֹתַי תִּשְׁמֹרוּ אֲנִי יְהוָה אֱלֹהֵיכֶם: (ד) אַל־תִּפְנוּ
אֶל־הָאֱלִילִם וֵאלֹהֵי מַסֵּכָה לֹא תַעֲשׂוּ לָכֶם אֲנִי יְהוָה
אֱלֹהֵיכֶם: (ה) וְכִי תִזְבְּחוּ זֶבַח שְׁלָמִים לַיהוָה לִרְצֹנְכֶם
תִּזְבָּחֻהוּ: (ו) בְּיוֹם זִבְחֲכֶם יֵאָכֵל וּמִמָּחֳרָת וְהַנּוֹתָר עַד־
יוֹם הַשְּׁלִישִׁי בָּאֵשׁ יִשָּׂרֵף: (ז) וְאִם הֵאָכֹל יֵאָכֵל בַּיּוֹם
הַשְּׁלִישִׁי פִּגּוּל הוּא לֹא יֵרָצֶה: (ח) וְאֹכְלָיו עֲוֹנוֹ יִשָּׂא כִּי־
אֶת־קֹדֶשׁ יְהוָה חִלֵּל וְנִכְרְתָה הַנֶּפֶשׁ הַהִוא מֵעַמֶּיהָ:
(ט) וּבְקֻצְרְכֶם אֶת־קְצִיר אַרְצְכֶם לֹא תְכַלֶּה פְּאַת שָׂדְךָ
לִקְצֹר וְלֶקֶט קְצִירְךָ לֹא תְלַקֵּט: (י) וְכַרְמְךָ לֹא תְעוֹלֵל
וּפֶרֶט כַּרְמְךָ לֹא תְלַקֵּט לֶעָנִי וְלַגֵּר תַּעֲזֹב אֹתָם אֲנִי

XIX. (2) ק versben van az egész Isteni törvénynek életelve kimondva, 's ezen elv körül, mint sarka körül, fordúl meg Jehova egyetemes tanja. A' szövetségnek, az az a' különös viszonynak, mellybe Isten, nyilvánított törvénye által, lépett Jiszraelhez, nincs magasb czélja mint Jiszrael szentesítése! — (3) ירא utána következő מן vagy מ rag nél-

nitsd Istened nevét. Én Jehova. — (22) Férfival ne közesülj, úgy mint nővel; mert utálat az. — (23) És semmi barommal ne egyesülj, hogy megfertéztessed azzal magadat. Az asszony is meg ne álljon a' barom előt, hogy meghágassék: gyalázatos elfajulás az. — (24) Meg ne förtéztessétek valami által ezek közül magatokat; mert mind ezekkel fertéztették meg magokat a' nemzetek, kiket elűzök előletek. — (25) És megfertéztetett a' föld, azért meglakoltatom azt gonoszságáért, és a' föld ki okádandja lakosit. — (26) Tartsátok meg azért rendelésimet és törvényeimet, és ne cselekedjetek semmit mind ezen utálatos tettek közül, sem a' benszületett, sem a' köztetek tartózkodó jövevény. — (27) Mert mind ezeket az utálatos tetteket cselekedték a' földnek előttetek volt lakosi, és megfertéztetett a' föld. — (28) Hogy ki ne okádjon a' föld titeket, ha megfertéztetitek azt, miképen kiokádta az előttetek volt népet. — (29) Mert a' ki elkövet valamit ezen utálatos tettek közül, a' cselekvő személyek ki fognak irtatni népökből. — (30) Tartsátok meg tehát az irántan

---

tett és egyetlen fiaikat. Curtius pedig (l. 4. c. 3.) Sacrum quoque, quod quidem Diis minime cordi esse crediderim, multis seculis intermissum repetendi auctores quidam erant, ut ingenuus puer Saturno immolaretur, quod sacri verius quam sacrum, Carthaginenses a conditoribus traditum, usque ad excidium urbis suae fecisse dicuntur. — להעביר szó szerint átvinni t. i. a' tüzen l. Deuteron. 18. f. 10. v. —

יְהוָֹה׃ שביעי רביעי (כב) וְאֶת־זָכָר לֹא תִשְׁכַּב מִשְׁכְּבֵי
אִשָּׁה תּוֹעֵבָה הִוא׃ (כג) וּבְכָל־בְּהֵמָה לֹא־תִתֵּן שְׁכָבְתְּךָ
לְטָמְאָה־בָהּ וְאִשָּׁה לֹא־תַעֲמֹד לִפְנֵי בְהֵמָה לִרְבָעָה תֶּבֶל
הִוא׃ (כד) אַל־תִּטַמְּאוּ בְּכָל־אֵלֶּה כִּי בְּכָל־אֵלֶּה נִטְמְאוּ
הַגּוֹיִם אֲשֶׁר־אֲנִי מְשַׁלֵּחַ מִפְּנֵיכֶם׃ (כה) וַתִּטְמָא הָאָרֶץ
וָאֶפְקֹד עֲוֹנָהּ עָלֶיהָ וַתָּקִא הָאָרֶץ אֶת־יֹשְׁבֶיהָ׃ מפטיר
(כו) וּשְׁמַרְתֶּם אַתֶּם אֶת־חֻקֹּתַי וְאֶת־מִשְׁפָּטַי וְלֹא תַעֲשׂוּ
מִכֹּל הַתּוֹעֵבֹת הָאֵלֶּה הָאֶזְרָח וְהַגֵּר הַגָּר בְּתוֹכְכֶם׃ (כז) כִּי
אֶת־כָּל־הַתּוֹעֵבֹת הָאֵל עָשׂוּ אַנְשֵׁי הָאָרֶץ אֲשֶׁר לִפְנֵיכֶם
וַתִּטְמָא הָאָרֶץ׃ (כח) וְלֹא־תָקִיא הָאָרֶץ אֶתְכֶם בְּטַמַּאֲכֶם
אֹתָהּ כַּאֲשֶׁר קָאָה אֶת־הַגּוֹי אֲשֶׁר לִפְנֵיכֶם׃ (כט) כִּי כָּל־
אֲשֶׁר יַעֲשֶׂה מִכֹּל הַתּוֹעֵבֹת הָאֵלֶּה וְנִכְרְתוּ הַנְּפָשׁוֹת
הָעֹשֹׂת מִקֶּרֶב עַמָּם׃ (ל) וּשְׁמַרְתֶּם אֶת־מִשְׁמַרְתִּי לִבְלְתִּי

וכיסקות כותבין את הילד על ידיו והוא נכוה וכומרים מקיזין בתופים שלא ישמע את קול הבן ויכמרו רחמיו Különben Molech egyazonnak látszik, a' Phőnikiaktól, Karthagiaktól, Görögöktől, és Galliusoktól szinte ember-áldozatokkal imádott Kronos vagy Saturnussal. Ezen állitás tanubizonyságául elég legyen a' számtalan közül csak kettőt idézni. Eusebius (in Orat. de laud. Constant.) igy ir: *Κρόνῳ γὰρ Φοίνικες καθ' ἕκαστον ἔτος ἔθον τὰ ἀγαπητὰ καὶ μονογενῆ τῶν τέκνων.* Kronosnak a' Phőnikusok évenként áldozának szere-

született, akár kűn, szemérmeket föl ne fedezd. — (10) A' te fiad leányának, vagy leányod leányának szemérmét föl ne fedezd; mert te szemérmed az. — (11) A' te atyád nője leányának, melly a' te atyád szülöttje, mivel nővéred, föl ne fedezd szemérmét. — (12) Atyád nővérének szemérmét föl ne fedezd: mert atyád vérrokona. — (13) Anyád nővérének szemérmét föl ne fedezd, mert anyád vérrokona. — (14) Atyád fivérének szemérmét föl ne fedezd, annak nőjéhez ne közelgess: a' te ángyod az. — (15) Menyed szemérmét föl ne fedezd; mert fiadnak nője, azért annak szemérmét föl ne fedezd. — (16) Fivéred nőjének szemérmét föl ne fedezd; mert fivéred szemérme az. — (17) Nőd és együtt leányának szemérmét föl ne fedezd, annak fiának leányát, vagy leányának leányát el ne vegyed, hogy annak szemérmét fölfedezzed; mert vérrokonok; fajtalaság volna. — (18) Feleségül ne vegy valamelly nőt növére vágytársnéül, fölfedezvén amannak szemérmét, ennek életében. — (19) És a' nőhez tisztátalansága elkülönzésében ne közelgess, hogy fölfedezned szemérmét. — (20) Felebarátod nőjével ne közesülj, hogy meg ne förtéztessed magadat. — (21) Magzatid közül ne adj senkit hogy Mólechnek áldoztassék, és meg ne szentele-

---

emberi kezekkel: mikor áldoztak izzóvá tétetett, és az áldozandó gyermek ölébe rakatott, és elégetett. Hogy pedig a' szülék a' gyermek sikoltását ne hallhassák, dobok verettek stb. הוא המולך שהיה על נחושת ומסיקין לתוכו מתחתיו וידיו פשוטות

(י) עֶרְוַת בַּת־בִּנְךָ אוֹ בַת־בִּתְּךָ לֹא תְגַלֶּה עֶרְוָתָן כִּי
עֶרְוָתְךָ הֵנָּה: ס (יא) עֶרְוַת בַּת־אֵשֶׁת אָבִיךָ מוֹלֶדֶת
אָבִיךָ אֲחוֹתְךָ הִוא לֹא תְגַלֶּה עֶרְוָתָהּ: ס (יב) עֶרְוַת
אֲחוֹת־אָבִיךָ לֹא תְגַלֶּה שְׁאֵר אָבִיךָ הִוא: ס (יג) עֶרְוַת
אֲחוֹת־אִמְּךָ לֹא תְגַלֶּה כִּי־שְׁאֵר אִמְּךָ הִוא: ס (יד) עֶרְוַת
אֲחִי־אָבִיךָ לֹא תְגַלֶּה אֶל־אִשְׁתּוֹ לֹא תִקְרָב דֹּדָתְךָ הִוא: ס
(טו) עֶרְוַת כַּלָּתְךָ לֹא תְגַלֶּה אֵשֶׁת בִּנְךָ הִוא לֹא תְגַלֶּה
עֶרְוָתָהּ: ס (טז) עֶרְוַת אֵשֶׁת־אָחִיךָ לֹא תְגַלֶּה עֶרְוַת
אָחִיךָ הִוא: ס (יז) עֶרְוַת אִשָּׁה וּבִתָּהּ לֹא תְגַלֶּה אֶת־
בַּת־בִּנָּהּ וְאֶת־בַּת־בִּתָּהּ לֹא תִקַּח לְגַלּוֹת עֶרְוָתָהּ שַׁאֲרָה
הֵנָּה זִמָּה הִוא: (יח) וְאִשָּׁה אֶל־אֲחֹתָהּ לֹא תִקָּח לִצְרֹר
לְגַלּוֹת עֶרְוָתָהּ עָלֶיהָ בְּחַיֶּיהָ: (יט) וְאֶל־אִשָּׁה בְּנִדַּת
טֻמְאָתָהּ לֹא תִקְרַב לְגַלּוֹת עֶרְוָתָהּ: (כ) וְאֶל־אֵשֶׁת עֲמִיתְךָ
לֹא־תִתֵּן שְׁכָבְתְּךָ לְזֶרַע לְטָמְאָה־בָהּ: (כא) וּמִזַּרְעֲךָ לֹא־
תִתֵּן לְהַעֲבִיר לַמֹּלֶךְ וְלֹא תְחַלֵּל אֶת־שֵׁם אֱלֹהֶיךָ אֲנִי

---

törvénytelen közesülésből támadott (Aben Ezra). — (21) מלך Molech a' szó tulajdon értelme király, uralkodó, és értelménél fogva is csak nem egyazonyos בעל-lal (szó szerint úr) az Ammonitáknál imádott bálvány Raschi szerint belül odvas érczszobor vala, ökör-fejjel, és kiterjesztett

XVIII. (1) És szóla Jehova Mósehhez, mondván: — (2) Szólj Jiszrael fiaihoz, és mond meg nekik: én, Jehova, vagyok a' ti Istenetek. — (3) Miczrajim földének tettei szerint, mellyben laktatok, ne cselekedjetek, és Kanaan földének tettei szerint, a' hová hozlak titeket, ne cselekedjetek, és azoknak rendelésiben ne járjatok. — (4) Törvényeimet gyakoroljatok, és rendelésimet tartsátok meg, azokban járván. Én, Jehova, vagyok a' ti Istenetek. — (5) Tartsátok meg rendelésimet és törvényeimet, mellyeket a' ki cselekszik, életét megtartja azok által. Én vagyok Jehova. — (6) Senki ne közelgessen vér rokonához, a' szemérmet fölfedezendő. Én vagyok Jehova. — (7) Atyád, vagy anyád szemérmét föl ne fedezd: anyád ő, ne fedezd föl szemérmét. — (8) Atyád nőjének szemérmét ne fedezd föl; atyád szemérme az. — (9) Növéred szemérmét, legyen az akár atyád, akár anyád leánya, akár háznál

---

én, Jehova, vagyok a' ti Istenetek. E' kifejezéssel nyittatnak meg, és fejeztetnek be jobbára a' törvények, mintegy azt jelentvén: én, a' fölséges Isten, követelek tőletek föltétetlen engedelmet, és tehetségemben áll, és fogom is megbűntetni az engedelmétlent. — (6) גלות ערוה szemérmet fölfedezni, annyi, mint testikép közösülni. — (7) E' vers csupán az anyára viszonylik, a' mint második része nyilván mutatja, az és kötszót tehát itt úgy kell érteni, mint tudni illik. Az anya becstelenitése, az atyának is becstelenitése, (l. a' következő verset), és csak annyiban neveztetik itt. — (9) מולדת חוץ házon kivül született

יח (ו) וַיְדַבֵּר יְהוָה אֶל־מֹשֶׁה לֵאמֹר: (ב) דַּבֵּר אֶל־
בְּנֵי יִשְׂרָאֵל וְאָמַרְתָּ אֲלֵהֶם אֲנִי יְהוָה אֱלֹהֵיכֶם:
(ג) כְּמַעֲשֵׂה אֶרֶץ־מִצְרַיִם אֲשֶׁר יְשַׁבְתֶּם־בָּהּ לֹא תַעֲשׂוּ
וּכְמַעֲשֵׂה אֶרֶץ־כְּנַעַן אֲשֶׁר אֲנִי מֵבִיא אֶתְכֶם שָׁמָּה לֹא
תַעֲשׂוּ וּבְחֻקֹּתֵיהֶם לֹא תֵלֵכוּ: (ד) אֶת־מִשְׁפָּטַי תַּעֲשׂוּ
וְאֶת־חֻקֹּתַי תִּשְׁמְרוּ לָלֶכֶת בָּהֶם אֲנִי יְהוָה אֱלֹהֵיכֶם:
(ה) וּשְׁמַרְתֶּם אֶת־חֻקֹּתַי וְאֶת־מִשְׁפָּטַי אֲשֶׁר יַעֲשֶׂה אֹתָם
הָאָדָם וָחַי בָּהֶם אֲנִי יְהוָה: ס ששי (ו) אִישׁ אִישׁ אֶל־כָּל־
שְׁאֵר בְּשָׂרוֹ לֹא תִקְרְבוּ לְגַלּוֹת עֶרְוָה אֲנִי יְהוָה: ס
(ז) עֶרְוַת אָבִיךָ וְעֶרְוַת אִמְּךָ לֹא תְגַלֵּה אִמְּךָ הִוא לֹא
תְגַלֶּה עֶרְוָתָהּ: ס (ח) עֶרְוַת אֵשֶׁת־אָבִיךָ לֹא תְגַלֵּה
עֶרְוַת אָבִיךָ הִוא: ס (ט) עֶרְוַת אֲחוֹתְךָ בַת־אָבִיךָ אוֹ
בַת־אִמֶּךָ מוֹלֶדֶת בַּיִת אוֹ מוֹלֶדֶת חוּץ לֹא תְגַלֶּה עֶרְוָתָן: ס

---

viselje bűnét, ha tisztátalan állapotjában bement a' szentségbe, vagy valami szentet illetett. —

XVIII. (1) Valamint az elébbi fejezetekben a' külső tisztaság, úgy a' következőkben a' 20-ik fejezetig belső erkölcsi tisztaság sürgettetik, még pedig mindenek előtt is közelebbi vérrokonok közti házasságok tiltatnak el, gyanitólag minthogy azok a' szünteleni érintkezés következésében könnyebben fajtalan bujaságra vetemedhetnének. — (2) אני יהו' אלהיכם

vának, az az ember irtassék ki népe közűl. — (10) És valaki Jiszrael nemzetségéből, és a' köztetek tartózkodó jövevények közül vért eszik: haragomat fordítom azon személy ellen, ki a' vért megette, és kiirtom azt az én népem közűl. — (11) Mert a' test lelke a' vérben van, én pedig rendelém azt nektek az oltárra, megengesztelésül lelkeitekért; mert a' vér a' lélek által szerez engesztelést. — (12) Azért mondtam Jiszrael fiainak: közületek semmi lélek a' vért meg ne egye: a' köztetek tartózkodó jövevény is meg ne egye a' vért. — (13) És valaki Jiszrael fiai közül, és a' köztetek tartózkodó jövevények közül vadat vagy madarat fogand, mellyet megehetik, ontsa ki vérét, és takarja be földdel. — (14) Mert minden test lelke az eleven vér, azért szólék Jiszrael fiaihoz: semmi test vérét meg ne egyétek, mert minden test lelke az ő vére, a' ki megeszi azt, kiirtatik. — (15) Valaki pedig valami holt testet, vagy vadtól megszaggattatottat eszik, akár benszülött, akár jövevény; mossa meg ruháit, maga is mosódjék meg vízzel, és legyen tisztátalan estig, azután tiszta lészen. — (16) Hogy ha meg nem mossa ruháit, sem pedig testét, viselje bűnét. —

---

ugyan a' Thalmud szerint (Cholin 87. l.) a' leölt barom vérét nem kellett betakarni. Lehet hogy szokásban volt szabadban leölt vad vagy madarak vérét az erdei vagy mezei istenségeknek áldozni, és hogy a' törvény épen azért parancsolta ezen állatok vérének betakarását, hogy avval valamikép vissza ne éljenek a' bálványozásra. — (16) ונשא עונו

(י) וְאִישׁ אִישׁ מִבֵּית יִשְׂרָאֵל וּמִן־הַגֵּר הַגָּר בְּתוֹכָם אֲשֶׁר
יֹאכַל כָּל־דָּם וְנָתַתִּי פָנַי בַּנֶּפֶשׁ הָאֹכֶלֶת אֶת־הַדָּם וְהִכְרַתִּי
אֹתָהּ מֵקֶרֶב עַמָּהּ: (יא) כִּי נֶפֶשׁ הַבָּשָׂר בַּדָּם הִוא וַאֲנִי
נְתַתִּיו לָכֶם עַל־הַמִּזְבֵּחַ לְכַפֵּר עַל־נַפְשֹׁתֵיכֶם כִּי־הַדָּם הוּא
בַּנֶּפֶשׁ יְכַפֵּר: (יב) עַל־כֵּן אָמַרְתִּי לִבְנֵי יִשְׂרָאֵל כָּל־נֶפֶשׁ
מִכֶּם לֹא־תֹאכַל דָּם וְהַגֵּר הַגָּר בְּתוֹכְכֶם לֹא־יֹאכַל דָּם:
(יג) וְאִישׁ אִישׁ מִבְּנֵי יִשְׂרָאֵל וּמִן־הַגֵּר הַגָּר בְּתוֹכָם אֲשֶׁר
יָצוּד צֵיד חַיָּה אוֹ־עוֹף אֲשֶׁר יֵאָכֵל וְשָׁפַךְ אֶת־דָּמוֹ וְכִסָּהוּ
בֶּעָפָר: (יד) כִּי־נֶפֶשׁ כָּל־בָּשָׂר דָּמוֹ בְנַפְשׁוֹ הוּא וָאֹמַר
לִבְנֵי יִשְׂרָאֵל דַּם כָּל־בָּשָׂר לֹא תֹאכֵלוּ כִּי נֶפֶשׁ כָּל־בָּשָׂר
דָּמוֹ הוּא כָּל־אֹכְלָיו יִכָּרֵת: (טו) וְכָל־נֶפֶשׁ אֲשֶׁר תֹּאכַל
נְבֵלָה וּטְרֵפָה בָּאֶזְרָח וּבַגֵּר וְכִבֶּס בְּגָדָיו וְרָחַץ בַּמַּיִם וְטָמֵא
עַד־הָעֶרֶב וְטָהֵר: (טז) וְאִם לֹא יְכַבֵּס וּבְשָׂרוֹ לֹא יִרְחָץ
וְנָשָׂא עֲוֹנוֹ: פ

---

sére idéznem kellett; különben l. Exod. 34. f. 15. v. — (10) כל דם akármicsoda vért, ha nem áldozatból való is. — (11) A' vér nem azért tiltatott el, mint ha magában utálatos volna, mert akkor Isten szent oltárára nem jöhetne; hanem csak azért, mert általa a' test a' lélekkel lévén kapcsolatban; az, mint a' min az élet függ, az emberi életet képviseli l. Gen. 9. f. 4. v. és ezt az áldozatban is képviselje, de épen azért meg ne egyék — (13) חיה és עוף szavak, mikor együtt állnak mindég a' בהמה barmot kirekesztik, és csak-

lőtt, vérontásúl tulajdonitassék annak az embernek, vért ontott, azért irtassék ki azon ember népe közül. — (5) Annak okáért Jiszrael fiai hozzák el leölendő marháikat, mellyeket a' mezőn akarnak leölni, Jehovának, az összejövet sátorának ajtaja elé a' paphoz, és öljék le azokat hálaáldozatúl Jehovának. — (6) És hintse a' pap ażoknak vérét Jehova oltárára, az összejövet sátorának ajtajába, és hagyja füstben fölszállani a' kövért, kedves illatúl Jehovának. — (7) És ne áldozzák tovább is áldozataikat bakoknak, mellyek után ők paráználkodnak. Örök rendelés legyen az nekik jövő időkre. — (8) Mond meg azért nekik: Valaki Jiszrael nemzetségéből, vagy a' közöttök tartózkodó jövevények közül áldozik égőáldozatot, vagy egyébféle áldozatot. — (9) És az összejövet sátorának ajtajába nem hozza azt, hogy készitessék el Jeho-

---

ται εἶναι οἱ *Μενδήσιοι*. Hogy kecskeiket és bakjaikat miért nem áldozzák a' nevezett Egyptomiak, oka az, hogy a' Mendesiek Pant a' nyolcz Istenség közé számitják. Tovább pedig: *καλέεται δὲ δ, τε τράγος καὶ ὁ Πὰν Αἰγυπτιστὶ Μένδης. ἐγένετο δ' ἐν τῷ νομῷ τούτῳ ἐπ' ἐμεῦ τοῦτο τὸ τέρας. γυναικὶ τράγος ἐμίσγετο ἀναφανδόν. τοῦτο ἐς ἐπίδειξιν ἀνθρώπων ἀπίκετο*; nevezik pedig az Aegyptomiak a' bakot valamint Pant *Mendesnek*. Történt is e' kerületben, mikor én ott valék, a' rettentőség, hogy egy nővel egy bak nyilván közösült. Illyes valami az emberek szemei előtt ment végbez. Herodot utolsó szavait e' vers teljes érté-

יֻחַשֵּׁב לָאִישׁ הַהוּא דָּם שָׁפָךְ וְנִכְרַת הָאִישׁ הַהוּא מִקֶּרֶב
עַמּוֹ׃ (ה) לְמַעַן אֲשֶׁר יָבִיאוּ בְּנֵי יִשְׂרָאֵל אֶת־זִבְחֵיהֶם
אֲשֶׁר הֵם זֹבְחִים עַל־פְּנֵי הַשָּׂדֶה וְהֵבִיאָם לַיהוָה אֶל־פֶּתַח
אֹהֶל מוֹעֵד אֶל־הַכֹּהֵן וְזָבְחוּ זִבְחֵי שְׁלָמִים לַיהוָה אוֹתָם׃
(ו) וְזָרַק הַכֹּהֵן אֶת־הַדָּם עַל־מִזְבַּח יְהוָה פֶּתַח אֹהֶל מוֹעֵד
וְהִקְטִיר הַחֵלֶב לְרֵיחַ נִיחֹחַ לַיהוָה׃ (ז) וְלֹא־יִזְבְּחוּ עוֹד
אֶת־זִבְחֵיהֶם לַשְּׂעִירִם אֲשֶׁר הֵם זֹנִים אַחֲרֵיהֶם חֻקַּת עוֹלָם
תִּהְיֶה־זֹּאת לָהֶם לְדֹרֹתָם׃ חמישי שלישי (ח) וַאֲלֵהֶם תֹּאמַר
אִישׁ אִישׁ מִבֵּית יִשְׂרָאֵל וּמִן־הַגֵּר אֲשֶׁר־יָגוּר בְּתוֹכָם
אֲשֶׁר־יַעֲלֶה עֹלָה אוֹ־זָבַח׃ (ט) וְאֶל־פֶּתַח אֹהֶל מוֹעֵד לֹא
יְבִיאֶנּוּ לַעֲשׂוֹת אֹתוֹ לַיהוָה וְנִכְרַת הָאִישׁ הַהוּא מֵעַמָּיו׃

σκηνῆς τοῦ μαρτυρίου, μὴ ἐνέγκῃ αὐτὸ, ὥς τε προσενέγκαι hogy azt elkészítse égőáldozatúl vagy hálaáldozatúl Jehovának megkegyelmeztetésére, kedves illatúl; és leöli aztkün, és az összejövet sátorának ajtaja elé nem vitte áldozatúl. — (7) עוד tovább is. E' szóból úgy látszik, hogy elébb megtették. És csakugyan Egyptomban a' bak, mint a' természet foganoztató erejének jelképe, Mendes nevezet alatt, Istenség gyanánt imádtaték. Az Egyptomiak ezen istenségéről, mellyet a' görög Pannal egyazonnak mondhatni, Herodot (Lib. II. cap. 46.) így beszél: Τὰς δὲ δὴ αἴγας καὶ τοὺς τράγους τωνδε εἵνεκα οὐ θύουσι Αἰγυπτίων οἱ εἰρημένοι, τὸν Πᾶνα τῶν ὀκτὼ θεῶν λογίζον-

nektek, mellyen megsanyargassátok magatokat; örök rendelés ez. — (32) És tegyen engesztelést a' pap, kit fölkentek, és kit e' tisztségbe beiktattak, hogy paposkodjon atyja helyében, és ez vegye magára a' len ruhákat, a' szentség öltözeteit. — (33) És tegyen engesztelést a' szentségek szentségeért, az összejövet sátoráért, és a' papok, 's a' gyülekezet minden népeért is tegyen engesztelést. — (34) Örök rendelésül legyen ez nektek, hogy engesztelés tétessék Jiszrael fiainak minden vétkeiért, minden évben egyszer. És cselekvék, a' mint parancsolá Jehova Mósehnek. —

XVII. (1) És szóla Jehova Mósehhez, mondván: — (2) Szólj, Áhron és fiaihoz, és Jiszrael minden fiaihoz, és mond meg nekik: ezt parancsolta Jehova, mondván: — (3) Valaki Jiszrael nemzetségéből ökröt, bárányt, vagy kecskét ölend le a' táborban, vagy a' ki leölend a' táboron kivül. — (4) És az összejövet sátorának ajtaja elé nem hozza, hogy áldozzék Jehovának, Jehova hajléka e-

---

törvény később Kanaanban a' szentségtőli távolság miatt nem lett volna olly könnyen kivihető, mint a' pusztában való táborozásokban, a' változott helyviszonyok a' törvény módositását tette szükségessé, a' mi Deuteron. 12. f. 20. meg is történik. E' törvény czélja alkalmasint óvakodás a' titkos bálványozástól, l. tov. 7. v. A' Septuagintában nem hozza után még következő, a' héber szövegben nem létező szavak vannak: ὥστε ποιῆσαι αὐτὸ εἰς ὁλοκαύτωμα ἢ σωτήριον κυρίῳ δεκτὸν εἰς δομὴν εὐωδίας, καὶ ὃς ἂν αφάξῃ ἐξω καὶ ἐπὶ την θύραν τῆς

הִיא לָכֶם וְעִנִּיתֶם אֶת־נַפְשֹׁתֵיכֶם חֻקַּת עוֹלָם: (לב) וְכִפֶּר
הַכֹּהֵן אֲשֶׁר־יִמְשַׁח אֹתוֹ וַאֲשֶׁר יְמַלֵּא אֶת־יָדוֹ לְכַהֵן תַּחַת
אָבִיו וְלָבַשׁ אֶת־בִּגְדֵי הַבָּד בִּגְדֵי הַקֹּדֶשׁ: (לג) וְכִפֶּר אֶת־
מִקְדַּשׁ הַקֹּדֶשׁ וְאֶת־אֹהֶל מוֹעֵד וְאֶת־הַמִּזְבֵּחַ יְכַפֵּר וְעַל
הַכֹּהֲנִים וְעַל־כָּל־עַם הַקָּהָל יְכַפֵּר: (לד) וְהָיְתָה־זֹאת
לָכֶם לְחֻקַּת עוֹלָם לְכַפֵּר עַל־בְּנֵי יִשְׂרָאֵל מִכָּל־חַטֹּאתָם
אַחַת בַּשָּׁנָה וַיַּעַשׂ כַּאֲשֶׁר צִוָּה יְהוָה אֶת־מֹשֶׁה: פ רביעי
יז (א) וַיְדַבֵּר יְהוָה אֶל־מֹשֶׁה לֵאמֹר: (ב) דַּבֵּר אֶל־
אַהֲרֹן וְאֶל־בָּנָיו וְאֶל־כָּל־בְּנֵי יִשְׂרָאֵל וְאָמַרְתָּ
אֲלֵיהֶם זֶה הַדָּבָר אֲשֶׁר־צִוָּה יְהוָה לֵאמֹר: (ג) אִישׁ אִישׁ
מִבֵּית יִשְׂרָאֵל אֲשֶׁר יִשְׁחַט שׁוֹר אוֹ־כֶשֶׂב אוֹ־עֵז בַּמַּחֲנֶה
אוֹ אֲשֶׁר יִשְׁחַט מִחוּץ לַמַּחֲנֶה: (ד) וְאֶל־פֶּתַח אֹהֶל מוֹעֵד
לֹא הֱבִיאוֹ לְהַקְרִיב קָרְבָּן לַיהוָה לִפְנֵי מִשְׁכַּן יְהוָה דָּם

---

sanyargatás által az sehogy sem történhetik. — (32) Mint Áhron élete korában, így jövendőben is vittessék véghez e' szertartás, de mindég csak a' fő-pap által. —

XVII. (4) A' Thalmud szerint (Cholin. 17. l.) itt csak olyan baromról van szó, melly áldozatnak van szánva, midőn egyéb barmot a' szentség pitvarán kűl is szabad leölni; helyesb azonban, a' tilalmat minden baromról is úgy érteni, hogy nem szabad semmi hússal élni, ha egy része nem áldoztatik a' szentségben (l. tov. 5. v.); azonban minthogy e'

lyen, öltse föl ruháit, és kimenvén készitse el maga és a' nép égőáldozatát, és tegyen engesztelést magáért és a' népért. — (25) A' vétekáldozat kövérét pedig hagyja füstben fölszállani az oltáron. — (26) A' ki pedig a' teljes elháritás bakját kivezette, mossa meg ruháit, és mossa meg testét vizzel, azután bemehet a' táborba. — (27) A' vétekáldozatra való tulkot, és a' vétekáldozatra való bakot, mellyeknek vére bevitetett engesztelés végett a' szentségbe, vigye ki a' táboron kül: és égessék meg tüzzel azoknak bőrét, húsát és ganéját. — (28) És a' ki elégeti azokat, mossa meg ruháit, és fürössze testét vizben, és azután menjen be a' táborba. — (29) Örök rendelésül legyen nektek: a' hetedik hónapban, a' hónap tizedik napján sanyargassátok magatokat, és semmi dolgot ne tegyetek, a' benszületett, és a' jövevény, melly tartózkodik köztetek. — (30) Mert e' napon teend engesztelést értetek, hogy megtisztúljatok; minden vétkeitektől tisztúltok meg Jehova előtt. — (31) Szigorú szünet nap legyen az

---

mud szerint ezek hatfélék אכילה, שתייה, רחיצה, סיכה, תשמיש המטה, ונעילת הסנדל — (30) מכל חטאתיכם לפני יהו' תטהרו. A' Thalmud szerint e' szavakat úgy is lehet forditani „minden Jehova előtti vétkeitektől megtisztúltok" mintegy azt jelentvén, hogy Isten elleni vétektől megszabadúlhatnak bőjtölés és sanyargatás által, embertársok ellen elkövetett igaztalanságot ellenben csak az által lehet helyre hozni, hogy ha az igaztalanság elhárittatik, de bőjtölés és

וְלָבַשׁ אֶת־בִּגְדֵי וְיָצָא וְעָשָׂה אֶת־עֹלָתוֹ וְאֶת־עֹלַת הָעָם
וְכִפֶּר בַּעֲדוֹ וּבְעַד הָעָם: שלישי שני (כה) וְאֵת חֵלֶב
הַחַטָּאת יַקְטִיר הַמִּזְבֵּחָה: (כו) וְהַמְשַׁלֵּחַ אֶת־הַשָּׂעִיר
לַעֲזָאזֵל יְכַבֵּס בְּגָדָיו וְרָחַץ אֶת־בְּשָׂרוֹ בַּמָּיִם וְאַחֲרֵי־כֵן
יָבוֹא אֶל־הַמַּחֲנֶה: (כז) וְאֶת פַּר הַחַטָּאת וְאֶת־שְׂעִיר
הַחַטָּאת אֲשֶׁר הוּבָא אֶת־דָּמָם לְכַפֵּר בַּקֹּדֶשׁ יוֹצִיא אֶל־
מִחוּץ לַמַּחֲנֶה וְשָׂרְפוּ בָאֵשׁ אֶת־עֹרֹתָם וְאֶת־בְּשָׂרָם וְאֶת־
פִּרְשָׁם: (כח) וְהַשֹּׂרֵף אֹתָם יְכַבֵּס בְּגָדָיו וְרָחַץ אֶת־בְּשָׂרוֹ
בַּמָּיִם וְאַחֲרֵי־כֵן יָבוֹא אֶל־הַמַּחֲנֶה: (כט) וְהָיְתָה לָכֶם
לְחֻקַּת עוֹלָם בַּחֹדֶשׁ הַשְּׁבִיעִי בֶּעָשׂוֹר לַחֹדֶשׁ תְּעַנּוּ אֶת־
נַפְשֹׁתֵיכֶם וְכָל־מְלָאכָה לֹא תַעֲשׂוּ הָאֶזְרָח וְהַגֵּר הַגָּר
בְּתוֹכְכֶם: (ל) כִּי־בַיּוֹם הַזֶּה יְכַפֵּר עֲלֵיכֶם לְטַהֵר אֶתְכֶם
מִכֹּל חַטֹּאתֵיכֶם לִפְנֵי יְהוָה תִּטְהָרוּ: (לא) שַׁבַּת שַׁבָּתוֹן

---

it, mellyeket hivatalbani eljárásánál közönségesen viselni szokott — a' nyolcz aranyos ruhadarabot. — (29) תענו את נפשתיכם sanyargassátok magatokat, böjtölés és önmegtartóztatás által minden érzéki éldelettől, miáltal a' נפש melly itt annyi, mint érzéki vágytehetség, megaláztatik, l. Deuteron. 23. f. 25. v. és Zsolt. 35. f. 13. v. ענה בצום נפשי és Jes. 58. f. 3. v. hol a' szó értelme a' párhuzam által lesz világos. צום böjtölés szó itt alkalmasint azért nem használtatott, mivel másféle testi sanyargatások is parancsoltattak. A' Thal-

kor az hemegy a' szentségbe engesztelés tétel végett, míg nem kijö onnét; és igy tegyen engesztelést magáért, háznépeért, és Jiszrael egész gyülekezeteért. — (18) Arra pedig kijövén a' Jehova előtti oltárhoz, tegyen engesztelést azért, és vegyen a' tulok véréből, és a' bak véréből, és tegyen az oltár szarvára körösleg. — (19) És hintse meg azt ujával hétszer abból a' vérből; e' kép tegye azt tisztává, és szentelje meg Jiszrael fiainak tisztátalanságairól. — (20) Minekutána pedig elvégzi a' szentség, az összejövet sátora, és az oltárérti engesztelést, hozza elé az eleven bakot. — (21) És rá tevén Áhron mind a' két kezét az eleven bak fejére, vallja meg azon Jiszrael fiainak minden büneit, minden gonosz tetteit, és minden vétkeit, és rakja azokat a' bak fejére, és küldje el azt alkalmas ember által a' pusztába. — (22) És igy vigye el a' bak minden büneiket vadon földre, és boccássák el a' bakot a' pusztában. — (23) Azután menjen be Áhron az összejövet sátorába, és vesse le a' len ruhákat, mellyeket fölöltözött vala, mikor a' szentségbe bement, és hagyja ott azokat. — (24) És megmosván testét vízzel a' szent he-

---

nözte, hogy a' puszta az emberektől elválasztva van, és lakatlan. ושלח את השעיר במדבר és bocsássa el a' bakot a' pusztában. Nem mondatik למדבר vagy המדברה a' pusztába, azt akarván kijelenteni, hogy a' ki a' bakot kivezeti a' pusztáig tartozik azt kivinni, hogy azt csak ott ereszsze el. — (24) ולבש את בגדיו és öltse föl az ő ruhá-

בּוֹעֵד בְּבֹאוֹ לְכַפֵּר בַּקֹּדֶשׁ עַד־צֵאתוֹ וְכִפֶּר בַּעֲדוֹ וּבְעַד
בֵּיתוֹ וּבְעַד כָּל־קְהַל יִשְׂרָאֵל׃ שני (יח) וְיָצָא אֶל־הַמִּזְבֵּחַ
אֲשֶׁר לִפְנֵי־יְהוָה וְכִפֶּר עָלָיו וְלָקַח מִדַּם הַפָּר וּמִדַּם הַשָּׂעִיר
וְנָתַן עַל־קַרְנוֹת הַמִּזְבֵּחַ סָבִיב׃ (יט) וְהִזָּה עָלָיו מִן־הַדָּם
בְּאֶצְבָּעוֹ שֶׁבַע פְּעָמִים וְטִהֲרוֹ וְקִדְּשׁוֹ מִטֻּמְאֹת בְּנֵי יִשְׂרָאֵל׃
(כ) וְכִלָּה מִכַּפֵּר אֶת־הַקֹּדֶשׁ וְאֶת־אֹהֶל מוֹעֵד וְאֶת־הַמִּזְבֵּחַ
וְהִקְרִיב אֶת־הַשָּׂעִיר הֶחָי׃ (כא) וְסָמַךְ אַהֲרֹן אֶת־שְׁתֵּי
יָדָו עַל־רֹאשׁ הַשָּׂעִיר הַחַי וְהִתְוַדָּה עָלָיו אֶת־כָּל־עֲוֹנֹת
בְּנֵי יִשְׂרָאֵל וְאֶת־כָּל־פִּשְׁעֵיהֶם לְכָל־חַטֹּאתָם וְנָתַן אֹתָם
עַל־רֹאשׁ הַשָּׂעִיר וְשִׁלַּח בְּיַד־אִישׁ עִתִּי הַמִּדְבָּרָה׃
(כב) וְנָשָׂא הַשָּׂעִיר עָלָיו אֶת־כָּל־עֲוֹנֹתָם אֶל־אֶרֶץ גְּזֵרָה
וְשִׁלַּח אֶת־הַשָּׂעִיר בַּמִּדְבָּר׃ (כג) וּבָא אַהֲרֹן אֶל־אֹהֶל
מוֹעֵד וּפָשַׁט אֶת־בִּגְדֵי הַבָּד אֲשֶׁר לָבַשׁ בְּבֹאוֹ אֶל־הַקֹּדֶשׁ
וְהִנִּיחָם שָׁם׃ (כד) וְרָחַץ אֶת־בְּשָׂרוֹ בַּמַּיִם בְּמָקוֹם קָדוֹשׁ

---

mivel Isteni lényt látott. — (21) והתודה עליו és vallja meg azon l. felj. 1. f. 4. v. jegyz. עתי melleknév עת idő szóból, valamint a' chaldeusban מזומן kész, bereit זמן-ból, melly szinte időt jelent. A' fordításban alkalmassal tettem ki, mert jobban illik a' szövegbe. — (22) ארץ גזרה szó szerint elmettszett, elválasztott föld ugyan az, a'mi a' vele párhuzamos מדבר puszta, amaz elnevezését pedig attól kölcsö-

a' teljes elhárításnak sorsa, állitassék elevenen Jehova elé, hogy történjék rajta a' megengesztelés, és hogy elbocsáttassék teljes elháritásra a' pusztába. — (11) És áldozza meg Áhron a' maga vétekáldozatra való tulkát, és tegyen engesztelést magáért és háznépeért, és ölje le a' maga vétekáldozatra való tulkát. — (12) És vegye teli a' tömjénzöt eleven szénnel a' Jehova előtti oltárról, és markát is teli a' megtört füstölgésre való jó illatú szerekből, és vigye be a' kárpiton belöl. — (13) És tegye a' füstölgésre valót a' tüzre Jehova előtt, hogy fedje be a' füstölgés fellege a' födelet, melly a' tanuságon van, és meg ne haljon. — (14) És vegyen a' tulok véréből, és hintsen ujával a' födél szinére kelet felé: a' födél előtt pedig hintsen hétszer azon vérből ujával. — (15) Azután leölvén a' nép vétekáldozatára való bakot, vigye be annak vérét a' kárpiton belöl, és cselekedjék annak vérével, mint cselekedett a' tulok vérével, és hintse azt a' födélre, és a' födél elé. — (16) És tegyen engesztelést a' szentségért, Jiszrael fiainak tisztátalansága, és ebbeli gonosz tetteik és vétkeik miatt. Igy cselekedjék az összejövet sátorának, melly köztök fennáll, tisztátalanságok közepette. — (17) Senki ne legyen pedig az összejövet sátorában, mi-

---

sen alaptalan, és az általunk a' 6. v.-hez tett jegyzet szerint szükségtelen is, minthogy a' szerint mi itt egyebet nem látunk, mint az ott általánosan mondottnak részletét. — 13) ולא ימות és meg ne haljon törvényelleni tette miatt, vagy

הַגּוֹרָל לַעֲזָאזֵל יָעֳמַד־חַי לִפְנֵי יְהוָה לְכַפֵּר עָלָיו לְשַׁלַּח
אֹתוֹ לַעֲזָאזֵל הַמִּדְבָּרָה: (כו) וְהִקְרִיב אַהֲרֹן אֶת־פַּר
הַחַטָּאת אֲשֶׁר־לוֹ וְכִפֶּר בַּעֲדוֹ וּבְעַד בֵּיתוֹ וְשָׁחַט אֶת־פַּר
הַחַטָּאת אֲשֶׁר־לוֹ: (כז) וְלָקַח מְלֹא־הַמִּחְתָּה גַּחֲלֵי־אֵשׁ
מֵעַל הַמִּזְבֵּחַ מִלִּפְנֵי יְהוָה וּמְלֹא חָפְנָיו קְטֹרֶת סַמִּים דַּקָּה
וְהֵבִיא מִבֵּית לַפָּרֹכֶת: (כח) וְנָתַן אֶת־הַקְּטֹרֶת עַל־הָאֵשׁ
לִפְנֵי יְהוָה וְכִסָּה עֲנַן הַקְּטֹרֶת אֶת־הַכַּפֹּרֶת אֲשֶׁר עַל־
הָעֵדוּת וְלֹא יָמוּת: (כט) וְלָקַח מִדַּם הַפָּר וְהִזָּה בְאֶצְבָּעוֹ
עַל־פְּנֵי הַכַּפֹּרֶת קֵדְמָה וְלִפְנֵי הַכַּפֹּרֶת יַזֶּה שֶׁבַע־פְּעָמִים
מִן־הַדָּם בְּאֶצְבָּעוֹ: (ל) וְשָׁחַט אֶת־שְׂעִיר הַחַטָּאת אֲשֶׁר
לָעָם וְהֵבִיא אֶת־דָּמוֹ אֶל־מִבֵּית לַפָּרֹכֶת וְעָשָׂה אֶת־דָּמוֹ
כַּאֲשֶׁר עָשָׂה לְדַם הַפָּר וְהִזָּה אֹתוֹ עַל־הַכַּפֹּרֶת וְלִפְנֵי
הַכַּפֹּרֶת: (לא) וְכִפֶּר עַל־הַקֹּדֶשׁ מִטֻּמְאֹת בְּנֵי יִשְׂרָאֵל
וּמִפִּשְׁעֵיהֶם לְכָל־חַטֹּאתָם וְכֵן יַעֲשֶׂה לְאֹהֶל מוֹעֵד הַשֹּׁכֵן
אִתָּם בְּתוֹךְ טֻמְאֹתָם: (לב) וְכָל־אָדָם לֹא־יִהְיֶה בְּאָהֳל

---

van, nyelvészetileg is minden igényeknek megfelelő, és a' szöveghez igen gyönyörűen alkalmazható. — (11) A' Thalmud szerint itt egy második az egész papságot illető engesztelésről van szó, midőn a' feljebb 6. v. említett engesztelés csak családját illeti. בעד szónak e' kétféle értelme azonban telje-

gesztelést mind magáért, mind háznépeért. — (7) És vegye a' két kecskebakot, és állítsa azokat Jehova elé az összejövet sátorának ajtajában. — (8) És vessen Áhron sorsokat a' két bakra; az egyik sors legyen „Jehovának", a' másik sors „teljes elhárításnak." — (9) És a' melly bakra Jehovának sorsa esett, áldozza meg Áhron, és készítse el vétekáldozatnak. — (10) A' melly bakra pedig esett

---

nevének. Így Bochartus, ki azt*) eltávolítani igéből származtatván, *recessus*sal fordítja. E' magyarázatnak ellene vannak tov. 10. v. לעזאזל המדברה szavak, mellyek e' szerint csunya tautologiát „a' puszta számára a' pusztába" tennének. 3) mondatik egy manó, vagy egyenesen az ördög nevének. E' véleményt Spencer (de leg. Hebr. ritual. III. cap. 6.) kimeríthetlen tudománnyal vitatja, és Gesenius, de Wette, Rosenmüller és Hengstenberg követték. Csak ugyan találtatik mind zsidó munkákban (Zohar זוהר in Gen. és Jonathan תרגום יונתן item in Gen.) mind pedig a' Muhamedanusoknál egy bizonyos manó illyen elnevezéssel; azonban nem lehet-e nagy valószínűséggel gyanítani, hogy azon manó nevezete későbbi koholmány, melly épen e' bibliai עזאזל szónak hamis értésén alapúlt? kivált midőn az egész eredeti mosaismusban sehol nyomát sem találhatni manók, vagy ördögök hitének. Végre 4) vétetik,**) eltávolít, elhárít ige Intensiv alakjának, mint חצרצר, חצוצר helyett, és e' szerint jelentése „teljes elhárításáúl" t. i. a' bűnnek. Ezen magyarázat legújabb, de legjobb is, mert azonkivül, hogy az egész ünnep jelentőségének — mint azt tovább bővebben látandjuk — értelmében

---

*) عزل **) عزل

וּבְעַד בֵּיתוֹ: (ז) וְלָקַח אֶת־שְׁנֵי הַשְּׂעִירִם וְהֶעֱמִיד אֹתָם
לִפְנֵי יְהוָה פֶּתַח אֹהֶל מוֹעֵד: (ח) וְנָתַן אַהֲרֹן עַל־שְׁנֵי
הַשְּׂעִירִם גֹּרָלוֹת גּוֹרָל אֶחָד לַיהוָה וְגוֹרָל אֶחָד לַעֲזָאזֵל:
(ט) וְהִקְרִיב אַהֲרֹן אֶת־הַשָּׂעִיר אֲשֶׁר עָלָה עָלָיו הַגּוֹרָל
לַיהוָה וְעָשֵׂהוּ חַטָּאת: (י) וְהַשָּׂעִיר אֲשֶׁר עָלָה עָלָיו

---

lános mondás van, mellynek tov. a' 11. v.ben egyes részletei következnek כלל ופרט. E' szerint nem szükséges itt egy különös első engesztelést érteni, mint rendesen teszik. — (8) A' sorshuzás, a' Thalmud szerint Misna, (Joma 3. 9.) így történt, hogy a' pap az egyik bakot jobb kezéhez, a' másikat bal kezéhez állitván, arra egymasután kivoná egy vedérből (קלפי) a' két sorsot, és letevé azt, mellyre irva vala ליהו' az egyik kosra, és a' másikat, mellynek fölirása לעזאזל vala, a' másik kosra. — עזאזל szóértelmét és származását nehéz végkép elhatározni. A' különböző vélemények a' következők: 1) עזאזל származása עז bak és אזל elmenni ből, a' Septuag. ἀποπομπαῖος, a' Vulgata hircus emissarius és a' Thalmud שעיר חמשתלח. E' véleményen vannak Geddes, Vater, és még többen. Azonban עז soha nem jelent bakot, hanem mindig kecskét, azonfelül már a' ליהו'-vali párhuzam is mutatja nyilván, miként עזאזל nem lehet a' bak neve. — 2) Vétetik egy hely elnevezésének, még pedig a) egy bizonyos a' Sinai hegyétől nem messze fekvő hegy nevének, mellyről a' bak a' mélységbe taszítatott. Igy vélekednek többen a' rabbik közül, és a' szót, עז erős, és אל hatalmasból származtatják. De megfoghatlan, hogy lehet csupán e' származásnál fogva bizonyossággal állitani, hogy e' szó alatt épen szirt értetik, még pedig bizonyos szirt. — b) egy rideg, puszta hely

XVI. (1) És szóla Jehova Mósehhez Áhron két fiainak meghalálozása után, mikor azok Jehova elibe közelítvén, meghaltak. — (2) És monda Jehova Mósehnek: Szólj Áhron, fivéredhez hogy ne menjen be akármikor a' szentségbe a' kárpiton belöl, a' födélnek elibe, melly a' szekrényen van, hogy meg ne haljon: mert felhőben jelenek meg a' födélen. — (3) Ezzel menjen be Áhron a' szentségbe; egy tulokkal vétekáldozatúl, és kossal égőáldozatúl. — (4) Szent len foszlányt öltsön föl, len lábra valókat vegyen testére, és len övvel övedzék körül, és len csalmát tegyen föl, szentséges ruhák ezek; azért mossa meg vízben testét, mikor azokba öltözik. — (5) Jiszrael fiainak községétől pedig vegyen két kecskebakot vétekáldozatra, és egy kost égőáldozatra. — (6) És áldozza Áhron a' maga vétekáldozatára való tulkot, és tegyen en-

---

mosságára már előre figyelmeztessen. — (2) קדש szentségnek mondatott az egész hajlék, a' pitvart sem véven ki, innen a' közelebbi meghatározások a' felette szentnek jelelésére כי בענן וכו' Aben Ezra, Michaelis, és több más magyarázók, így fordítják: mert *csak* (a' fűszerek) füstfellegében akarok látatni stb. 'S e' fordítás mellett tovább a' 13. vers csak ugyan sokat szól; mert ott máskint azt lehetne kérdeni, hogy ha Isten jelenete a' födélen már a' nélkül is felhőbe borult, minek kellett azt még újra a' fűszerek füstfellegével elborítni? — (3) בואת Ezzel ÷ a' következő áldozatokkal és szertartásokkal, egyszer egy évben, az engesztelő ünnep napján. — אל הקדש a' szentségbe. Itt a' pitvar értetik, a' hol Áhron hivatalos foglalatossága kezdődött. — (6) Mendelssohn véleménye szerint e' versben álta-

טז (א) וַיְדַבֵּר יְהוָה אֶל־מֹשֶׁה אַחֲרֵי מוֹת שְׁנֵי בְּנֵי אַהֲרֹן
בְּקָרְבָתָם לִפְנֵי־יְהוָה וַיָּמֻתוּ: (ב) וַיֹּאמֶר יְהוָה
אֶל־מֹשֶׁה דַּבֵּר אֶל־אַהֲרֹן אָחִיךָ וְאַל־יָבֹא בְכָל־עֵת אֶל־
הַקֹּדֶשׁ מִבֵּית לַפָּרֹכֶת אֶל־פְּנֵי הַכַּפֹּרֶת אֲשֶׁר עַל־הָאָרֹן
וְלֹא יָמוּת כִּי בֶּעָנָן אֵרָאֶה עַל־הַכַּפֹּרֶת: (ג) בְּזֹאת יָבֹא
אַהֲרֹן אֶל־הַקֹּדֶשׁ בְּפַר בֶּן־בָּקָר לְחַטָּאת וְאַיִל לְעֹלָה:
(ד) כְּתֹנֶת־בַּד קֹדֶשׁ יִלְבָּשׁ וּמִכְנְסֵי־בַד יִהְיוּ עַל־בְּשָׂרוֹ
וּבְאַבְנֵט בַּד יַחְגֹּר וּבְמִצְנֶפֶת בַּד יִצְנֹף בִּגְדֵי־קֹדֶשׁ הֵם
וְרָחַץ בַּמַּיִם אֶת־בְּשָׂרוֹ וּלְבֵשָׁם: (ה) וּמֵאֵת עֲדַת בְּנֵי
יִשְׂרָאֵל יִקַּח שְׁנֵי־שְׂעִירֵי עִזִּים לַחַטָּאת וְאַיִל אֶחָד לְעֹלָה:
(ו) וְהִקְרִיב אַהֲרֹן אֶת־פַּר הַחַטָּאת אֲשֶׁר־לוֹ וְכִפֶּר בַּעֲדוֹ

---

lasztás (l. tov. 20. f. 25. v.) csak mellékes következetei valának. (l. 11. f. 1. v.) A' testi gyakorlásra nézve rendeléseket tenni, szántövető népnél — mint a' millyennek Móseh Jiszrael népét képezni akará — fölösleg lett volna. A' ragályos betegségekről általában meg kell jegyeznünk, hogy azok az ó korban sokkal gyakoribbak voltak, mint napjainkban, minthogy a' csekély népesedés mérhetlen térségeket pusztán és vadon hagyván, az által az éghajlat könnyen megromolhatott, és azonfelül az életre hasznos eszközök tökéletlensége a' külvilág veszedelmes befolyásainak nem állíthatott hatalmas ellenhatást ellenébe. —

XVI. (1) E' viszonylás Áhron fiainak megbüntetésére, úgy látszik arra való, hogy az e' fejezetben következők nyo-

mellyen fekszik szivára egész ideje alatt, ollyan legyen mint a' mellyen havi tisztulása ideje alatt fekszik; és minden eszköz, mellyre ül, tisztátalan legyen. — (27) Valaki azokat illetendi, tisztátalan legyen, mossa meg tehát ruháit, mosódjék maga is vízben, és legyen tisztátalan estig. — (28) Hogy ha pedig megtisztuland szivárától, számláljon magának hét napot, azután tiszta legyen. — (29) Nyolczad nap pedig vegyen két gerliczét, vagy két galambfit, és vigye azokat a' paphoz, az összejövet sátorának ajtajához. — (30) És készitse el azokat a' pap, az egyiket vétekáldozatnak, a' másikat égőáldozatnak, és tegyen a' pap érte engesztelést Jehova előtt tisztátalansága szivárájért. — (31) 'S óvjátok Jiszrael fiait tisztátalanitástól, hogy meg ne haljanak tisztátalanitás következésében, tisztátalanitván hajlékomat, melly köztök van. — (32) Ez törvénye a' szivárban szenvedőnek, és annak kitől a' közesülés magva elmegy, mi által tisztátalanná lesz. — (33) És a' havi tisztulásban szenvedő nőnek, valamint a' szivárban szenvedő férfinak vagy nőnek, és a' férfinak, ki tisztátalannal hál. —

---

végre bölcs óvás a' néhol támadó betegségek ellen. A' mi az első föltételt illeti, alkalmunk lesz a' törvényadó az iránti bölcs intézményeit Deuterom. 23. f. 12. és 13. v. ben csodálni. Az élelem rendet (diät.) tárgyazó törvények, főképen a' hébérek általános vérmérsékletét, és az éghajlatnak, melly alatt lakandók valának, félelmes és elharapódzott betegségeit tarták figyelemben, és az egyszerű életmód hasznai, és az elvá-

כָּל־יְמֵי זוֹבָהּ כִּימֵי נִדָּתָהּ תִּהְיֶה־לָּהּ וְכָל־הַכֶּלִי אֲשֶׁר
תִּשְׁכַּב עָלָיו טָמֵא יִהְיֶה כְּטִמְאַת נִדָּתָהּ: (כז) וְכָל־הַנּוֹגֵעַ
בָּם יִטְמָא וְכִבֶּס בְּגָדָיו וְרָחַץ בַּמַּיִם וְטָמֵא עַד־הָעָרֶב:
(כח) וְאִם־טָהֲרָה מִזּוֹבָהּ וְסָפְרָה לָהּ שִׁבְעַת יָמִים וְאַחַר
תִּטְהָר: שביעי (כט) וּבַיּוֹם הַשְּׁמִינִי תִּקַּח־לָהּ שְׁתֵּי תֹרִים
אוֹ שְׁנֵי בְנֵי יוֹנָה וְהֵבִיאָה אוֹתָם אֶל־הַכֹּהֵן אֶל־פֶּתַח אֹהֶל
מוֹעֵד: (ל) וְעָשָׂה הַכֹּהֵן אֶת־הָאֶחָד חַטָּאת וְאֶת־הָאֶחָד
עֹלָה וְכִפֶּר עָלֶיהָ הַכֹּהֵן לִפְנֵי יְהוָה מִזּוֹב טֻמְאָתָהּ: מפטיר
(לא) וְהִזַּרְתֶּם אֶת־בְּנֵי־יִשְׂרָאֵל מִטֻּמְאָתָם וְלֹא יָמֻתוּ
בְּטֻמְאָתָם בְּטַמְּאָם אֶת־מִשְׁכָּנִי אֲשֶׁר בְּתוֹכָם: (לב) זֹאת
תּוֹרַת הַזָּב וַאֲשֶׁר תֵּצֵא מִמֶּנּוּ שִׁכְבַת־זֶרַע לְטָמְאָה־בָהּ:
(לג) וְהַדָּוָה בְּנִדָּתָהּ וְהַזָּב אֶת־זוֹבוֹ לַזָּכָר וְלַנְּקֵבָה וּלְאִישׁ
אֲשֶׁר יִשְׁכַּב עִם־טְמֵאָה: פ

---

a' kiirtás bűntetése alá esik. A' Thalmud szerint (Nidde 33.) ותהי נדתה עליו az utómondathoz tartozik, de ez az ék ellen van. — (33) A' tizenegyedik fejezettől fogva idáig olvasott rendelések, különösségöknél fogva megérdemlik, hogy azokra még egy általános vizsgáló tekintetet vessünk. Hogy a' törvényadó figyelmének nemzete nyilványos egészségi állapotjára is ki kell terjeszkednie, azt senki kétségbe nem vonhatja. Hogy pedig az emberi test teljes épséggel fejlődjék ki, következő alap föltételek szükségesek: tiszta levegő, jó minőségű, és jól elkészített élelemszerek, testi gyakorlás, és

maradjon tisztulási elkülönzésben; valaki illetendi őt, tisztátalan legyen estig. — (20) Valamin hál tisztulási elkülönzésének ideje alatt, tisztátalan legyen, hasonlókép valamin ül, tisztátalan legyen. — (21) És valaki annak fekhelyét illeti, mossa meg ruháit, mosódjék maga vízben, és legyen tisztátalan estig. — (22) Valaki illet akármi eszközt, mellyen az ült, mossa meg ruháit, mosódjék maga vízben, és legyen tisztátalan estig. — (23) Ha valami férfi annak fekhelyén van, vagy az eszközön, mellyen az ül, midőn illeti, szinte csak estig legyen tisztátalan. — (24) Ha valaki háland azzal, és így annak tisztátalansága rá ragad: tisztátalan legyen hét napig; és minden fekhely, mellyen fekszik tisztátalan. — (25) És ha asszony vérszivárban szenved sok napokig, rendes havi tisztulásának nem idejében, vagy ha szivára tovább tart mint rendes havi tisztulása; valamig tisztátalanságának szivára tart, tisztátalan legyen, mint havi tisztulása napjaiban. — (26) Minden fekhely,

---

tátalan asszony fekhelyén fekszik, vagy annak székén ül, akkor se legyen tovább tisztátalan, mint estig, midőn a' következő vers esetében, ha t. i. a' férfi szinte hál is azzal, tisztátalansága hét napig tart. — משכבה הוא יטמא כל משכב אשר תשכב עליו כל משבה אשר תשב עליו יטמא. — (24) ותהי נדתה עליו Aben Ezra szerint e' szavak értelme: és havitisztulását kapja nála, az elhálás alatt, úgy hogy a' férfi készakaratlan tisztátalan lett, mert ellenkező esetben ha t. i. a' férfi szántszándékkal közesül havitisztulásában lévő asszonnyal, a' tov. 20. f. 18. v. szerint

יָמִים תִּהְיֶה בְנִדָּתָהּ וְכָל־הַנֹּגֵעַ בָּהּ יִטְמָא עַד־הָעָרֶב:
(כ) וְכֹל אֲשֶׁר תִּשְׁכַּב עָלָיו בְּנִדָּתָהּ יִטְמָא וְכֹל אֲשֶׁר־תֵּשֵׁב
עָלָיו יִטְמָא: (כא) וְכָל־הַנֹּגֵעַ בְּמִשְׁכָּבָהּ יְכַבֵּס בְּגָדָיו וְרָחַץ
בַּמַּיִם וְטָמֵא עַד הָעָרֶב: (כב) וְכָל־הַנֹּגֵעַ בְּכָל־כְּלִי אֲשֶׁר־
תֵּשֵׁב עָלָיו יְכַבֵּס בְּגָדָיו וְרָחַץ בַּמַּיִם וְטָמֵא עַד־הָעָרֶב:
(כג) וְאִם עַל־הַמִּשְׁכָּב הוּא אוֹ עַל־הַכְּלִי אֲשֶׁר־הִוא
יֹשֶׁבֶת־עָלָיו בְּנָגְעוֹ־בוֹ יִטְמָא עַד־הָעָרֶב: (כד) וְאִם שָׁכֹב
יִשְׁכַּב אִישׁ אֹתָהּ וּתְהִי נִדָּתָהּ עָלָיו וְטָמֵא שִׁבְעַת יָמִים
וְכָל־הַמִּשְׁכָּב אֲשֶׁר־יִשְׁכַּב עָלָיו יִטְמָא: ס
(כה) וְאִשָּׁה כִּי־יָזוּב זוֹב דָּמָהּ יָמִים רַבִּים בְּלֹא עֶת־נִדָּתָהּ
אוֹ כִי־תָזוּב עַל־נִדָּתָהּ כָּל־יְמֵי זוֹב טֻמְאָתָהּ כִּימֵי נִדָּתָהּ
תִּהְיֶה טְמֵאָה הִוא: (כו) כָּל־הַמִּשְׁכָּב אֲשֶׁר־תִּשְׁכַּב עָלָיו

---

lyet ők Burnamonnak neveznek, arra való, hogy abban az asszonyok, míg havi tisztulások tart, fölvétessenek. (l. Histoire générale des Voyages T. II. p. 210.) — (23) Aben Ezre szerint הוא ő vagy az szócska viszonylik כלי eszköz szóra az előbbi versben, és az értelem szerinte ez: ha (az előbbi versben nevezett eszköz) fekhelyén van stb. de így nem érthető, mire való azt külön esetben ismételni, minthogy semmi okunk sincs hinni, hogy az eszköz, mellyen ül, mivel fekhelyén van, ne legyen tisztátalan. Helyesebb Wesseli (הירץ וויזל) véleménye, mi szerint ezen verset ellentételesen kell venni a' következővel, és a' dolgot így érteni, hogy ha valaki a' tisz-

ruháját, azután mossa meg testét forrásvizben, és legyen tiszta. — (14) Nyolczad napon pedig vegyen két gerlicz̈ét, vagy két galambfit, és menjen Jehova elé, az összejövet sátorának ajtaja elé, és adja azokat a' papnak. — (15) És csinálja meg azokat a' pap, egyiket vétekáldozatnak, a' másikat égőáldozatúl, és tegyen igy engesztelést érte a' pap Jehova előtt szivára miatt. — (16) Ha valakitől a' közesülés magva elmegy, mossa meg vizben egész testét, és legyen tisztátalan estig. — (17) És valamelly ruhára vagy bőrre esik a' közesülés magva, megmosassék vizben, és tisztátalan legyen estig. — (18) Mikor férfi asszonnyal közesülend, mosódjanak vizben, és legyenek tisztátalanok estig. — (19) Mikor asszony szivárban szenved, de vér a' szivár az ő testén: hét napig

---

coitus" közesülés magva legtermészetesb, mert az önkénteleni éjeli magömlést sem zárja ki. Hogy e' fordítás helyes, mutatja nyilván a' 18. v., hol a' parancs csak az asszony miatt ismételtetik. — (19) E' verstől fogva 25. v.-ig az asszonyok rendes havi tisztulásáról (menstrua) van a' szó. Közönségesen elterjedt gondolat volt az a' régi korban, hogy a' havi tisztulásában lévő asszonnyal minden érintkezés veszedelmes. Plinius (Hist. Nat. Lib. 7. c. 13.) a' legrútabb színekkel festi a' havi tisztulás vérének rossz hatásait: „Sed nihil facile reperiatur mulierum profluvio magis monstrificum. Acescunt superventu musta, sterilescunt tactae fruges, moriuntur insita, exuruntur hortorum germina stb. Afrika némelly nemzetségeiről az utazók következőt beszélnek: Az Isszinek országában minden városban van egy külön épület, mel-

וְרָחַץ בְּשָׂרוֹ בְּמַיִם חַיִּים וְטָהֵר: (יז) וּבְיוֹם הַשְּׁמִינִי יִקַּח־
לוֹ שְׁתֵּי תֹרִים אוֹ שְׁנֵי בְנֵי יוֹנָה וּבָאוּ לִפְנֵי יְהוָה אֶל־פֶּתַח
אֹהֶל מוֹעֵד וּנְתָנָם אֶל־הַכֹּהֵן: (יח) וְעָשָׂה אֶת־הַכֹּהֵן
אֶחָד חַטָּאת וְהָאֶחָד עֹלָה וְכִפֶּר עָלָיו הַכֹּהֵן לִפְנֵי יְהוָה
מִזּוֹבוֹ: ס ששי שביעי (יט) וְאִישׁ כִּי־תֵצֵא מִמֶּנּוּ שִׁכְבַת־
זָרַע וְרָחַץ בַּמַּיִם אֶת־כָּל־בְּשָׂרוֹ וְטָמֵא עַד־הָעָרֶב:
(כ) וְכָל־בֶּגֶד וְכָל־עוֹר אֲשֶׁר־יִהְיֶה עָלָיו שִׁכְבַת־זָרַע וְכֻבַּס
בַּמַּיִם וְטָמֵא עַד־הָעָרֶב: (כא) וְאִשָּׁה אֲשֶׁר יִשְׁכַּב אִישׁ
אֹתָהּ שִׁכְבַת־זָרַע וְרָחֲצוּ בַמַּיִם וְטָמְאוּ עַד־הָעָרֶב: פ
(כב) וְאִשָּׁה כִּי־תִהְיֶה זָבָה דָּם יִהְיֶה זֹבָהּ בִּבְשָׂרָהּ שִׁבְעַת

---

törvényes megtisztulása csak hét nappal azután fordéssel történik. — (15) A' betegségek Isten csapásainak tekintettek elkövetett vétkekért, a' gyógyulás után tehát, valamint egy részről az engesztelés szükséges volt, úgy más részről illő a' hála. És ez ezen áldozatoknak jelentősége. — (16) שכבת זרע a' közesülés magva. E' szavaka. Michaelis „önfertőztetésre" magyarázta, és Bauer (hebr. Alterth. §. 280.) vaktában utána indúlt. Azonban az egész szövegben sehol egy szóra sem akadhatni, melly csak meszönnen is sejtethetné, hogy Móses e' természetelleni bűn ellen tett volna ezen enyhe intézkedéseit. Ha ezen veszedelmes és utálatos bűn a' Jiszraeliták között honos vala, akkor megbocsáthatlanabbat alig lehetne képzelni, mint egy törvényadónak enyheségét olly veszélyt árasztó bűn ellenében. A' Vulgata fordítása „semen

ez annak tisztátalansága, — (4) Minden fekhely, mellyen fekszik a' szivárban szenvedő, tisztátalan legyen, és minden eszköz mellyre ül, tisztátalan legyen. — (5) 'S a' ki illetendi annak fekhelyét, mossa meg ruháját, és mosdjék meg vízben, és legyen tisztátalan estig. — (6) 'S a' ki valamire ülend, mellyen a' szivárban szenvedő ült, mossa meg ruháit, mosódjék maga is vízben, és legyen tisztátalan estig. — (7) Szinte a' ki illetendi a' szivárban szenvedő testét, mossa meg ruháit, mosodjék maga is vízben, és legyen tisztátalan estig. — (8) Ha a' szivárban szenvedő valamelly tiszta emberre köpend, mossa meg ez ruháit, mosódjék maga is vízben, és legyen tisztátalan estig. — (9) Minden nyereg, mellyen ülend a' szivárban szenvedő, tisztátalan. — (10) Valaki illeti azt, a' mi alatta volt, legyen tisztátalan estig, és a' ki fölveszi azokat, mossa meg ruháit, mosdjék meg maga is vízben, és legyen tisztátalan estig. — (11) A' kit a' szivárban szenvedő illet, mielőtt ez kezeit vízben megmosta, mossa meg ruháját, mosódjék maga is vízben, és legyen tisztátalan estig. — (12) 'S a' cserépedény, mellyet megillet a' szivárban szenvedő, eltörettessék, minden faedény pedig öblíttessék meg vízben. — (13) Mikor pedig megtisztúl a' szivártól, számláljon megtisztúlása után hét napot, és mossa meg

---

is. לימי מספר מזובו וספר שבעה ומחוסר טבילה מטמא בכל טומאותיו. — (13) ובי יטהר ÷ mikor megszabadúl a' betegségtől, mert

טְמְאָתוֹ הִוא: (ז) כָּל־הַמִּשְׁכָּב אֲשֶׁר יִשְׁכַּב עָלָיו הַזָּב
יִטְמָא וְכָל־הַכְּלִי אֲשֶׁר־יֵשֵׁב עָלָיו יִטְמָא: (ח) וְאִישׁ אֲשֶׁר
יִגַּע בְּמִשְׁכָּבוֹ יְכַבֵּס בְּגָדָיו וְרָחַץ בַּמַּיִם וְטָמֵא עַד־הָעָרֶב:
(ט) וְהַיֹּשֵׁב עַל־הַכְּלִי אֲשֶׁר־יֵשֵׁב עָלָיו הַזָּב יְכַבֵּס בְּגָדָיו
וְרָחַץ בַּמַּיִם וְטָמֵא עַד־הָעָרֶב: (י) וְהַנֹּגֵעַ בְּבִשַּׂר הַזָּב
יְכַבֵּס בְּגָדָיו וְרָחַץ בַּמַּיִם וְטָמֵא עַד־הָעָרֶב: (יא) וְכִי־יָרֹק
הַזָּב בַּטָּהוֹר וְכִבֵּס בְּגָדָיו וְרָחַץ בַּמַּיִם וְטָמֵא עַד־הָעָרֶב:
(יב) וְכָל־הַמֶּרְכָּב אֲשֶׁר יִרְכַּב עָלָיו הַזָּב יִטְמָא: (יג) וְכָל־
הַנֹּגֵעַ בְּכָל אֲשֶׁר יִהְיֶה תַחְתָּיו יִטְמָא עַד־הָעָרֶב וְהַנּוֹשֵׂא
אוֹתָם יְכַבֵּס בְּגָדָיו וְרָחַץ בַּמַּיִם וְטָמֵא עַד־הָעָרֶב: (יד) וְכֹל
אֲשֶׁר יִגַּע־בּוֹ הַזָּב וְיָדָיו לֹא־שָׁטַף בַּמַּיִם וְכִבֶּס בְּגָדָיו וְרָחַץ
בַּמַּיִם וְטָמֵא עַד־הָעָרֶב: (טו) וּכְלִי־חֶרֶשׂ אֲשֶׁר־יִגַּע־בּוֹ
הַזָּב יִשָּׁבֵר וְכָל־כְּלִי־עֵץ יִשְׁטֵף בַּמָּיִם: (טז) וְכִי־יִטְהַר
הַזָּב מִזּוֹבוֹ וְסָפַר לוֹ שִׁבְעַת יָמִים לְטָהֳרָתוֹ וְכִבֶּס בְּגָדָיו

---

melly tisztátalan, fehér folyásban szenvedő asszonyokkali közösülésből támad, ragályos természetű, és ha külbefolyások által hirtelen megreked igen ártalmas következetű (szivár=fluß). — (7) בשר Itt nem szükséges egyeduűl a' nemző részeket érteni, mint Rosenmüller és Michaelis hiszik. — (11) ידיו לא שטף במים mielőtt ez kezeit vízben megmosta = mielőtt megfördött, bár tisztulásának ideje lefolyt

rus fát, az izsópot és a' karmazsinszínű gyapjút, a' másik eleven madárral együtt, és mártsa be ezeket a' megöletett madár vérébe, és forrásvízbe, és hintse meg avval a' házat hét izben. — (52) És így tisztítsa meg a' házat a' madár vérével, a' forrásvízzel és az eleven madárral, a' czedrusfával és izsóppal, és a' karmazsinszínű gyapjúval. — (53) És bocsássa el az eleven madarat a' városon kivül a' mezőre; így engesztelést tévén a' házért, ez tiszta leend. — (54) Ez szabályzata minden poklosság sérvének, és varnak. — (55) A' ruhának is, és a' ház poklosságának. — (56) És a' fakadéknak, a' zuzmónak, és a' szeplőnek. — (57) Hogy intéztethessék szerinte, mikor kellessék tisztátalannak, mikor tisztának nyilatkozni. Ez szabályzata a' poklosságnak. —

XVI. (1) És szóla Jehova Mósehhez, mondván: — (2) Szóljatok Jiszrael fiaihoz, és mondjátok meg nekik: Valakinek testéből szivár elfoly, tisztátalan az. — (3) Illyen pedig szivárának tisztátalansága: vagy a' szivár nyálkásan foly testéből, vagy megreked teste a' szivárban;

---

ellen meg a' következő vers szól, hol a' szivár megrekedéséről van szó, melly megrekedés az önkénteleni ondószivárnál maga a' gyógyulás volna. Michaelis זוֹב alatt mérges takárt (gonorrhoe virulenta) hisz, és ezt Hebenstreit (de cura sanitat. publ.) több okokkal támogatja. Azonban bujasenyves betegségről, mint millyen a' mérges takár, itt azért szó nem lehet, minthogy az a' 15-ik század előtt teljesen ösmeretlen volt. Legjobb a' Blennorrhoea urethrae-t érteni.

הַתּוֹלַעַת וְאֵת הַצִּפֹּר הַחַיָּה וְטָבַל אֹתָם בְּדַם הַצִּפֹּר הַשְּׁחוּטָה
וּבַמַּיִם הַחַיִּים וְהִזָּה אֶל־הַבַּיִת שֶׁבַע פְּעָמִים: (ח) וְחִטֵּא
אֶת־הַבַּיִת בְּדַם הַצִּפּוֹר וּבַמַּיִם הַחַיִּים וּבַצִּפֹּר הַחַיָּה וּבְעֵץ
הָאֶרֶז וּבָאֵזֹב וּבִשְׁנִי הַתּוֹלָעַת: (ט) וְשִׁלַּח אֶת־הַצִּפֹּר הַחַיָּה
אֶל־מִחוּץ לָעִיר אֶל־פְּנֵי הַשָּׂדֶה וְכִפֶּר עַל־הַבַּיִת וְטָהֵר:
חמישי (י) זֹאת הַתּוֹרָה לְכֹל נֶגַע הַצָּרַעַת וְלַנָּתֶק:
(יא) וּלְצָרַעַת הַבֶּגֶד וְלַבָּיִת: (יב) וְלַשְּׂאֵת וְלַסַּפַּחַת
וְלַבֶּהָרֶת: (יג) לְהוֹרֹת בְּיוֹם הַטָּמֵא וּבְיוֹם הַטָּהֹר זֹאת
תּוֹרַת הַצָּרָעַת: פ

טו (א) וַיְדַבֵּר יְהוָה אֶל־מֹשֶׁה וְאֶל־אַהֲרֹן לֵאמֹר:
(ב) דַּבְּרוּ אֶל־בְּנֵי יִשְׂרָאֵל וַאֲמַרְתֶּם אֲלֵהֶם אִישׁ
אִישׁ כִּי יִהְיֶה זָב מִבְּשָׂרוֹ זוֹבוֹ טָמֵא הוּא: (ג) וְזֹאת תִּהְיֶה
טֻמְאָתוֹ בְּזוֹבוֹ רָר בְּשָׂרוֹ אֶת־זוֹבוֹ אוֹ־הֶחְתִּים בְּשָׂרוֹ מִזּוֹבוֹ

XV. (2) Hogy itt micsoda betegség értetik, arról a' legkülönbfélébb vélemények vannak. Teljesen elvetendő *Beyer*nek (de hoemorrhoid, ex lege Mos. impuris.) hypothesise, melly szerint itt folyó vagy megrekedt aranyérről volna szó, mert akkor זב szó mellett דם-nak kellene állani, mint tovább 19. v. Azonfelül בשר szót sem lehet egyébnek érteni, mint nemzőrésznek a' mint abban Philo, Josephus és a' rabbik egyhangulag megegyeznek. Maimonides önkénteleni ondószivárra (Saamenausfluß) gondol, melly a' nemző részek feletébbi gyöngülésének természetes következése. De e' vélemény

heted napon, látja, hogy ime elterjedt a' sérv a' ház falain. — (40) Parancsolja meg a' pap, hogy szedjék ki a' köveket, mellyeken a' sérv van, és vessék azokat a' városon kivül tisztátalan helyre. — (41) A' házat pedig vakartassa meg belől körösleg, és töltsék a' port, mellyet levakartak, a' városon kivül tisztátalan helyre. — (42) És vegyenek más köveket, és rakják azokat a' kivétetett kövek helyébe, és más port vegyenek, és vakolják be a' házat. — (43) Hogy ha megtér a' sérv és megújúl a' házban, miután kiszedték a' köveket, és megvakarták a' házat, és megvakolták azt. — (44) Menjen be a' pap, és nézze meg, és ha ime elterjedett a' sérv a' házban: emésztő poklokság az a' házban; tisztátalan az. — (45) Azért rontsák le a' házat, annak köveit és fáit, és a' ház minden vakolatát, és vigyék ki a' városon kivül tisztátalan helyre. — (46) A' ki pedig bement a' házba az idő alatt, míg bezárva hagyták állani, tisztátalan lesz estig. — (47) 'S a' ki háland abban a' házban, mossa meg ruháit: hasonlókép ki eendik abban a' házban, mossa meg ruháit. — (48) Ha pedig bemenvén a' pap, látja, hogy ime el nem terjedt a' sérv a' házban, miutáu bevakoltatott; tisztának nyilatkozza a' pap a' házat mert meggyógyúlt annak poklossága. — (49) És vegyen a' ház megtisztitására két madarat, czedrus fát, karmazsinszinű gyapjút és izsópot. — (50) És ölje le az egyik madarat cserép edénybe forrásviz felett. — (51) Azután vegye a' czed-

בַּיּוֹם הַשְּׁבִיעִי וְרָאָה וְהִנֵּה פָּשָׂה הַנֶּגַע בְּקִירֹת הַבָּיִת׃
(מ) וְצִוָּה הַכֹּהֵן וְחִלְּצוּ אֶת־הָאֲבָנִים אֲשֶׁר בָּהֶן הַנֶּגַע וְהִשְׁלִיכוּ
אֶתְהֶן אֶל־מִחוּץ לָעִיר אֶל־מָקוֹם טָמֵא׃ (מא) וְאֶת־הַבַּיִת
יַקְצַע מִבַּיִת סָבִיב וְשָׁפְכוּ אֶת־הֶעָפָר אֲשֶׁר הִקְצוּ אֶל־
מִחוּץ לָעִיר אֶל־מָקוֹם טָמֵא׃ (מב) וְלָקְחוּ אֲבָנִים אֲחֵרוֹת
וְהֵבִיאוּ אֶל־תַּחַת הָאֲבָנִים וְעָפָר אַחֵר יִקַּח וְטָח אֶת־
הַבָּיִת׃ (מג) וְאִם־יָשׁוּב הַנֶּגַע וּפָרַח בַּבַּיִת אַחַר חִלַּץ אֶת־
הָאֲבָנִים וְאַחֲרֵי הִקְצוֹת אֶת־הַבַּיִת וְאַחֲרֵי הִטּוֹחַ׃ (מד) וּבָא
הַכֹּהֵן וְרָאָה וְהִנֵּה פָּשָׂה הַנֶּגַע בַּבַּיִת צָרַעַת מַמְאֶרֶת הִוא
בַּבַּיִת טָמֵא הוּא׃ (מה) וְנָתַץ אֶת־הַבַּיִת אֶת־אַבְנָיו וְאֶת־
עֵצָיו וְאֵת כָּל־עֲפַר הַבָּיִת וְהוֹצִיא אֶל־מִחוּץ לָעִיר אֶל־
מָקוֹם טָמֵא׃ (מו) וְהַבָּא אֶל־הַבַּיִת כָּל־יְמֵי הִסָּגֵר אֹתוֹ
יִטְמָא עַד־הָעָרֶב׃ (מז) וְהַשֹּׁכֵב בַּבַּיִת יְכַבֵּס אֶת־בְּגָדָיו
וְהָאֹכֵל בַּבַּיִת יְכַבֵּס אֶת־בְּגָדָיו׃ (מח) וְאִם־בֹּא יָבֹא הַכֹּהֵן
וְרָאָה וְהִנֵּה לֹא־פָשָׂה הַנֶּגַע בַּבַּיִת אַחֲרֵי הִטַּח אֶת־הַבָּיִת
וְטִהַר הַכֹּהֵן אֶת־הַבַּיִת כִּי נִרְפָּא הַנָּגַע׃ (מט) וְלָקַח לְחַטֵּא
אֶת־הַבַּיִת שְׁתֵּי צִפֳּרִים וְעֵץ אֶרֶז וּשְׁנִי תוֹלַעַת וְאֵזֹב׃
(נ) וְשָׁחַט אֶת־הַצִּפֹּר הָאֶחָת אֶל־כְּלִי־חֶרֶשׂ עַל־מַיִם
חַיִּים׃ (נא) וְלָקַח אֶת־עֵץ־הָאֶרֶז וְאֶת־הָאֵזֹב וְאֶת־שְׁנִי

egyiket vétekáldozatnak, a' másikat égőáldozatnak, és így tegyen a' pap engesztelést a' megtisztúlandóért Jehova előtt. — (32) Ez szabályzata annak, kin a' poklosság sérve van; kinek vagyona ki nem telik, megtisztulásában. — (33) És szóla Jehova Móseh és Áhronhoz, mondván: — (34) Mikor bejutandatok Kanaan földébe, mellyet adok nektek birtokul, és birtokotok tartományában valamelly házat megverem poklosság sérvével. — (35) Menjen el a' kié a' ház, és jelentse meg a' papnak, mondván: Valami sérvféle mutatkozik házamban. — (36) És parancsolja meg a' pap, hogy kitakarítsák a' házat, mielőtt bemegy a' pap megnézni a' sérvet, hogy ne legyen tisztátalanná, valami a' házban van, azután menjen be a' pap a' ház megnézésére. — (37) És ha megnézi a' sérvet, és ime a' sérv a' ház falain meg van, zöldes, verhenyös homorodások, és színök mélyebb a' falénál. — (38) És menjen ki a' pap a' házból, a' ház ajtajához, és zárja be azt a' házat heted napig. — (39) És ha visszatérvén oda a'

---

leírt módon sérült fal rendesen sérve helyén behorpad: azonban a' szó etymologiáját nem olly könnyü meghatározni, mert lehet összetétel שקע elsüppedni és קער, melly arabul jelent mély lenni, 's a' melly gyökből lett a' héber קערה tál; de lehet összetétel שקע és רור nyálkásodik szavakból; de lehet végre egyszerű szó is קער-ból előragasztott sziszegő betűvel ש, mint שלהב láng, להב-ból. Egészen helytelen Károli Gaspár fordítása Kimchi szerint, fekete, mert ez ellen az ék is szól. —

אֲשֶׁר־תַּשִּׂיג יָדוֹ אֶת־הָאֶחָד חַטָּאת וְאֶת־הָאֶחָד עֹלָה עַל־
הַמִּנְחָה וְכִפֶּר הַכֹּהֵן עַל הַמִּטַּהֵר לִפְנֵי יְהוָה: (לג) זֹאת
תּוֹרַת אֲשֶׁר־בּוֹ נֶגַע צָרָעַת אֲשֶׁר לֹא־תַשִּׂיג יָדוֹ בְּטָהֳרָתוֹ: פ
רביעי ששי (לד) וַיְדַבֵּר יְהוָה אֶל־מֹשֶׁה וְאֶל־אַהֲרֹן לֵאמֹר:
(לה) כִּי תָבֹאוּ אֶל־אֶרֶץ כְּנַעַן אֲשֶׁר אֲנִי נֹתֵן לָכֶם לַאֲחֻזָּה
וְנָתַתִּי נֶגַע צָרַעַת בְּבֵית אֶרֶץ אֲחֻזַּתְכֶם: (לו) וּבָא אֲשֶׁר־
לוֹ הַבַּיִת וְהִגִּיד לַכֹּהֵן לֵאמֹר כְּנֶגַע נִרְאָה־לִי בַּבָּיִת:
(לז) וְצִוָּה הַכֹּהֵן וּפִנּוּ אֶת־הַבַּיִת בְּטֶרֶם יָבֹא הַכֹּהֵן לִרְאוֹת
אֶת־הַנֶּגַע וְלֹא יִטְמָא כָּל־אֲשֶׁר בַּבָּיִת וְאַחַר כֵּן יָבֹא הַכֹּהֵן
לִרְאוֹת אֶת־הַבָּיִת: (לח) וְרָאָה אֶת־הַנֶּגַע וְהִנֵּה הַנֶּגַע
בְּקִירֹת הַבַּיִת שְׁקַעֲרוּרֹת יְרַקְרַקֹּת אוֹ אֲדַמְדַּמֹּת וּמַרְאֵיהֶן
שָׁפֵל מִן־הַקִּיר: (לט) וְיָצָא הַכֹּהֵן מִן־הַבַּיִת אֶל־פֶּתַח
הַבָּיִת וְהִסְגִּיר אֶת־הַבַּיִת שִׁבְעַת יָמִים: (מ) וְשָׁב הַכֹּהֵן

---

ismétlése héber nyelvsajátság. — (34) A' házak poklosága alatt, az Európában is kivált nedves helyeken, a' kőfalokon előálló zöldes és verhenyős foltokat kell értenünk, mellyek ha elharapódzanak — és ez idővel megtörténik, — az épület egész az összedőlésig elromlik, és ez a' benlakók egészségére igen ártalmasan hat. (Michaelis Mosaisches Recht 4. Theil §. 211.) (37) שקערורת A' Septuagintában κοιλάδας mellyet követve a' Vulgata: quasi valliculos, és Onkelos is hasonértelmű פחתן szóval fordítja. A' régi fordítók tehát egy hangulag a' szó alatt homorodást értettek, és valólag a' feljebb

érte a' pap, és tiszta lesz. — (21) Hogy ha pedig szegény az, és vagyonából ki nem telik: vegyen egy bárányt bűnáldozatra, hogy meglógattassék, és hogy engesztelés tétessék azzal érette, és egy tized olajjal elegyített lisztlángot lisztáldozatra, és egy Lóg olajt. — (22) És két gerliczét, vagy két galambfit, a' mint vagyonából kitelik, és legyen az egyik vétekáldozat, a' másik égőáldozat. — (23) És vigye azokat tisztulása nyolczad napján a' paphoz, az összejövet sátorának ajtajához Jehova elé. — (24) És vegye a' pap a' bűnáldozatra való bárányt, és a' Lóg olajt, és lógassa meg a' pap Jehova előtt. — (25) És ölje le a' bűnáldozatra való bárányt, és vigyen a' pap a' bűnáldozat véréből, és kenje meg avval a' megtisztúlandónak jobb füle czimpáját, és jobb keze hüvelykét, és jobb lába nagyobbik ujját. — (26) Az olajból is töltsön a' pap maga bal kezébe. — (27) És hintsen a' pap jobb ujával az olajból, melly bal kezében van, hétszer Jehova előtt. — (28) És kenje meg a' pap az olajjal, melly kezében van, a' megtisztúlandó jobb füle czimpáját, jobb kezének hüvelykét, és jobb lába nagyobbik ujját a' bűnáldozat vérének helyén felül. — (29) A' mi pedig megmarad az olajból, melly a' pap kezében van, töltse a' megtisztúlandónak fejére, hogy engesztelést tegyen érte Jehova előtt. — (30) És készítse el a' gerliczék vagy galambfik egyikét, mint a' mellyek vagyonából kiteltek: — (31) Azokból, mondom, mellyek vagyonából kiteltek, az

הַמְּזֻבָּחָה וְכִפֶּר עָלָיו הַכֹּהֵן וְטָהֵר: ס שלישי חמישי

(כח) וְאִם־דַּל הוּא וְאֵין יָדוֹ מַשֶּׂגֶת וְלָקַח כֶּבֶשׂ אֶחָד אָשָׁם לְתְנוּפָה לְכַפֵּר עָלָיו וְעִשָּׂרוֹן סֹלֶת אֶחָד בָּלוּל בַּשֶּׁמֶן לְמִנְחָה וְלֹג שָׁמֶן: (כט) וּשְׁתֵּי תֹרִים אוֹ שְׁנֵי בְנֵי יוֹנָה אֲשֶׁר תַּשִּׂיג יָדוֹ וְהָיָה אֶחָד חַטָּאת וְהָאֶחָד עֹלָה: (ל) וְהִקְרִיב אֶתְהֵם בַּיּוֹם הַשְּׁמִינִי לְטָהֳרָתוֹ אֶל־הַכֹּהֵן אֶל־פֶּתַח אֹהֶל־מוֹעֵד לִפְנֵי יְהוָה: (לא) וְלָקַח הַכֹּהֵן אֶת־כֶּבֶשׂ הָאָשָׁם וְאֶת־לֹג הַשָּׁמֶן וְהֵנִיף אֹתָם הַכֹּהֵן תְּנוּפָה לִפְנֵי יְהוָה: (לב) וְשָׁחַט אֶת־כֶּבֶשׂ הָאָשָׁם וְלָקַח הַכֹּהֵן מִדַּם הָאָשָׁם וְנָתַן עַל־תְּנוּךְ אֹזֶן־הַמִּטַהֵר הַיְמָנִית וְעַל־בֹּהֶן יָדוֹ הַיְמָנִית וְעַל־בֹּהֶן רַגְלוֹ הַיְמָנִית: (לג) וּמִן־הַשֶּׁמֶן יִצֹּק הַכֹּהֵן עַל־כַּף הַכֹּהֵן הַשְּׂמָאלִית: (לד) וְהִזָּה הַכֹּהֵן בְּאֶצְבָּעוֹ הַיְמָנִית מִן־הַשֶּׁמֶן אֲשֶׁר עַל־כַּפּוֹ הַשְּׂמָאלִית שֶׁבַע פְּעָמִים לִפְנֵי יְהוָה: (לה) וְנָתַן הַכֹּהֵן מִן־הַשֶּׁמֶן אֲשֶׁר עַל־כַּפּוֹ עַל־תְּנוּךְ אֹזֶן הַמִּטַהֵר הַיְמָנִית וְעַל־בֹּהֶן יָדוֹ הַיְמָנִית וְעַל־בֹּהֶן רַגְלוֹ הַיְמָנִית עַל־מְקוֹם דַּם הָאָשָׁם: (לו) וְהַנּוֹתָר מִן־הַשֶּׁמֶן אֲשֶׁר עַל־כַּף הַכֹּהֵן יִתֵּן עַל־רֹאשׁ הַמִּטַהֵר לְכַפֵּר עָלָיו לִפְנֵי יְהוָה: (לז) וְעָשָׂה אֶת־הָאֶחָד מִן־הַתֹּרִים אוֹ מִן־בְּנֵי הַיּוֹנָה מֵאֲשֶׁר תַּשִּׂיג יָדוֹ: (לח) אֵת

mind ezekkel együtt Jehova elé, az összejövet sátorának ajtaja elé. — (12) És vegye a' pap az egyik bárányt, és áldozza bűnáldozatúl, és a' Lóg olajt, és logassá meg Jehova előtt. — (13) A' bárányt pedig ott ölje le, a' hol leölik a' vétekáldozatot, és égőáldozatot, szent helyen; mert mint vétekáldozat, a' bűnáldozat is a' papé; felette szentséges az. — (14) És vegyen a' pap a' bűnáldozat véréből, és kenje meg azzal a' megtisztúlandó jobb fülének czimpáját, és jobb kezének hüvelykét, és jobb lábának nagyobbik újját. — (15) És vegyen a' pap a' lóg olajból, és töltsen a' pap bal kezébe. — (16) És belémártván a' pap jobb ujját az olajba, melly bal kezében van, hintsen az olajból ujával hétszer Jehova előtt. — (17) A' maradék olajból pedig, melly kezében van, kenje meg a pap a' megtisztúlandónak jobb füle czimpáját, és jobb keze hüvelykét, és jobb lába nagyobbik ujját, a' bűnáldozat vérén felül. — (18) A' mi pedig megmaradt a' pap kezében való olajból, töltse a' megtisztúlandónak fejére: így tegyen engesztelést a' pap Jehova előtt. — (19) És csinálja meg a' pap a' vétekáldozatot, és tegyen engesztelést a' tisztátalanságból megtisztúlandóért, és azután öljék le az égőáldozatot. — (20) És áldozza a' pap az égőáldozatot, és a' lisztáldozatot az oltáron, így tegyen engesztelést

---

a' pap bal kezébe, az az a' magáéba, és nem más pap kezébe, a' mint a' következő versből kitetszik. כהן szónak

וְאֹתָם לִפְנֵי יְהוָה פֶּתַח אֹהֶל מוֹעֵד: (יב) וְלָקַח הַכֹּהֵן אֶת־
הַכֶּבֶשׂ הָאֶחָד וְהִקְרִיב אֹתוֹ לְאָשָׁם וְאֶת־לֹג הַשָּׁמֶן וְהֵנִיף
אֹתָם תְּנוּפָה לִפְנֵי יְהוָה: שני (יג) וְשָׁחַט אֶת־הַכֶּבֶשׂ בִּמְקוֹם
אֲשֶׁר יִשְׁחַט אֶת־הַחַטָּאת וְאֶת־הָעֹלָה בִּמְקוֹם הַקֹּדֶשׁ
כִּי כַּחַטָּאת הָאָשָׁם הוּא לַכֹּהֵן קֹדֶשׁ קָדָשִׁים הוּא:
(יד) וְלָקַח הַכֹּהֵן מִדַּם הָאָשָׁם וְנָתַן הַכֹּהֵן עַל־תְּנוּךְ אֹזֶן
הַמִּטַּהֵר הַיְמָנִית וְעַל־בֹּהֶן יָדוֹ הַיְמָנִית וְעַל־בֹּהֶן רַגְלוֹ
הַיְמָנִית: (טו) וְלָקַח הַכֹּהֵן מִלֹּג הַשָּׁמֶן וְיָצַק עַל־כַּף הַכֹּהֵן
הַשְּׂמָאלִית: (טז) וְטָבַל הַכֹּהֵן אֶת־אֶצְבָּעוֹ הַיְמָנִית מִן
הַשֶּׁמֶן אֲשֶׁר עַל־כַּפּוֹ הַשְּׂמָאלִית וְהִזָּה מִן־הַשֶּׁמֶן בְּאֶצְבָּעוֹ
שֶׁבַע פְּעָמִים לִפְנֵי יְהוָה: (יז) וּמִיֶּתֶר הַשֶּׁמֶן אֲשֶׁר עַל־
כַּפּוֹ יִתֵּן הַכֹּהֵן עַל־תְּנוּךְ אֹזֶן הַמִּטַּהֵר הַיְמָנִית וְעַל־בֹּהֶן
יָדוֹ הַיְמָנִית וְעַל־בֹּהֶן רַגְלוֹ הַיְמָנִית עַל דַּם הָאָשָׁם:
(יח) וְהַנּוֹתָר בַּשֶּׁמֶן אֲשֶׁר עַל־כַּף הַכֹּהֵן יִתֵּן עַל־רֹאשׁ
הַמִּטַּהֵר וְכִפֶּר עָלָיו הַכֹּהֵן לִפְנֵי יְהוָה: (יט) וְעָשָׂה הַכֹּהֵן
אֶת־הַחַטָּאת וְכִפֶּר עַל־הַמִּטַּהֵר מִטֻּמְאָתוֹ וְאַחַר יִשְׁחַט
אֶת־הָעֹלָה: (כ) וְהֶעֱלָה הַכֹּהֵן אֶת־הָעֹלָה וְאֶת־הַמִּנְחָה

---

a' rabbik szerint a' mennyi 6 középszerű tyúktojásba fér, és így a' Hin tizenketted része. — (15) ויצק על וכו' és töltse

mazsinszínű gyapjut, és izsópot. — (5) Azután parancsolja meg a' pap, hogy az egyik madarat ölje le, cserép edénybe, friss forrásvíz felett. — (6) A' másik eleven madarat pedig, és a' karmazsinszínü gyapjut, a' czedrus fát, és az izsópot vegye, és mártsa be azokat az eleven madárral egybe, a' forrásvíz felett leöletett madár vérébe. — (7) És hintsen a' poklosságból tisztúlandóra hétszer, és nyilatkozza öt tisztának, arra pedig az eleven madarat bocsássa el szabadon a' mezőre. — (8) Azután megmosván a' megtisztulandó ruháit, és elberetválván minden szőrét, mosódjék meg vízben, és így tiszta lesz, és azután menjen be a' táborba, de sátora kivül maradjon hét napig. — (9) Heted napon pedig beretválja el minden szőrét fejéről, álláról, szemöldökéről, és általában minden szőrét beretválja el, és megmosván ruháit, mossa meg testét is vízzel, és tiszta lesz. — (10) Nyolczad napon pedig vegyen két ép bárányt, és egy éves, nőstény, ép bárányt, és olajjal elegyített három tized Éfa lisztet lisztáldozatnak, és egy Lóg olajt. — (11) A' pap pedig, a' ki ez embert megtisztitja, állitsa a' megtisztulandó embert

---

júfonallal egy csomó izsóp kötetvén, ez ecset gyanánt használtaték. A' madár pedig nem köteték az ecsethez, azért állanak a' rendelés szavaiban, amaz és e' között a' szavak: יקח הצפור החיה יקח אתה. Raschi szavai. מלמד שחיבו תורה לעשות מצוה זו בכלי חרס שנאמר אל כלי חרש וכו' יכול כשם שחיבו בכלי חרס כך לא תהא בכלי עבילה ת"ל אותם וכו' — (10) Lóg.

(ה) וְצִוָּה הַכֹּהֵן וְשָׁחַט אֶת־הַצִּפּוֹר הָאֶחָת אֶל־כְּלִי־חֶרֶשׂ
עַל־מַיִם חַיִּים: (ו) אֶת־הַצִּפֹּר הַחַיָּה יִקַּח אֹתָהּ וְאֶת־עֵץ
הָאֶרֶז וְאֶת־שְׁנִי הַתּוֹלַעַת וְאֶת־הָאֵזֹב וְטָבַל אוֹתָם וְאֵת
הַצִּפֹּר הַחַיָּה בְּדַם הַצִּפֹּר הַשְּׁחֻטָה עַל הַמַּיִם הַחַיִּים:
(ז) וְהִזָּה עַל הַמִּטַהֵר מִן־הַצָּרַעַת שֶׁבַע פְּעָמִים וְטִהֲרוֹ
וְשִׁלַּח אֶת־הַצִּפֹּר הַחַיָּה עַל־פְּנֵי הַשָּׂדֶה: (ח) וְכִבֶּס הַמִּטַהֵר
אֶת־בְּגָדָיו וְגִלַּח אֶת־כָּל־שְׂעָרוֹ וְרָחַץ בַּמַּיִם וְטָהֵר וְאַחַר
יָבוֹא אֶל־הַמַּחֲנֶה וְיָשַׁב מִחוּץ לְאָהֳלוֹ שִׁבְעַת יָמִים:
(ט) וְהָיָה בַּיּוֹם הַשְּׁבִיעִי יְגַלַּח אֶת־כָּל־שְׂעָרוֹ אֶת־רֹאשׁוֹ
וְאֶת־זְקָנוֹ וְאֵת גַּבֹּת עֵינָיו וְאֶת־כָּל־שְׂעָרוֹ יְגַלֵּחַ וְכִבֶּס אֶת־
בְּגָדָיו וְרָחַץ אֶת־בְּשָׂרוֹ בַּמַּיִם וְטָהֵר: (י) וּבַיּוֹם הַשְּׁמִינִי
יִקַּח שְׁנֵי־כְבָשִׂים תְּמִימִם וְכִבְשָׂה אַחַת בַּת־שְׁנָתָהּ תְּמִימָה
וּשְׁלֹשָׁה עֶשְׂרֹנִים סֹלֶת מִנְחָה בְּלוּלָה בַשָּׁמֶן וְלֹג אֶחָד
שָׁמֶן: (יא) וְהֶעֱמִיד הַכֹּהֵן הַמְטַהֵר אֶת הָאִישׁ הַמִּטַהֵר

---

rebet nevez; azonban az eredeti צפור szó nem csupán verebet, hanem általjában madarat jelent. Általjában kellett pedig Mosesnek is venni, másképen nem lett volna szükséges hozzáadni: mellyet szabad megenni (tiszta) minthogy a' veréb tiszta madár lévén, magától is értetődik, hogy szabad megenni. (Szepesy Bibliája). — (7) A' forrásvizzel kevert vér elhintésére, Czedrus faágra karmazsinszinü gyap-

tána megmosattatott, 's ime a' sérv nem változtatta színét, ha el nem terjedt is a' sérv: tisztátalan az, tűzzel égesd meg, mélyen emésztő az, akár kopasz előrészen, akár kopasz visszáján van. — (56) Hogyha pedig megnézi a' pap, 's ime kisebbedett a' sérv a' mosás után, szakassza el a' ruhától, vagy bőrtől, vagy mellék-, vagy bélfonaltól. — (57) Hogy ha még is megtetszik vágy a' ruhán, vagy a' mellék- vagy bélfonalon, vagy a' bőr készítményen, megujúlt az; tűzzel égesd meg azt, valamin a' sérv van. — (58) Az a' ruha pedig, vagy mellék-, vagy bélfonal, vagy akármi bőrkészítmény, minekutána megmosod, ha eltávozik róla a' sérv, megmosattassék másodszor is, és tiszta legyen. — (59) Ez törvénye a' gyapju és len ruha, vagy mellék-, vagy bélfonal, vagy akármi bőrkészítmény poklossága sérvének, hogy tisztának, vagy tisztátalannak nyilatkoztassék. —

XIV. (1) És szóla Jehova Mósehhez, mondván: — (2) E' legyen a' poklosnak törvénye, megtisztulásának napján: vitessék a' paphoz. — (3) A' pap pedig menjen ki a' táboron kivül, és nézze meg a' pap, ha ime meggyógyúlt a' poklosság sérve a' poklosn. — (4) Akkor pedig parancsolja meg a' pap, hogy a' megtisztulandó ember vegyen két eleven tiszta madarat, czedrus fát, kar-

---

következő vers szabályzata szerint kell lenöletniök. E' szerint a' חיות szót nem szükséges egészséggel fordítani. — צפור madár. Káldi a' diák fordítás után madár helyett ve-

הַנָּגַע אֶת־עֵינוֹ וְהַנָּגַע לֹא־פָשָׂה טָמֵא הוּא בָּאֵשׁ תִּשְׂרְפֶנּוּ
פְּחֶתֶת הִוא בֶּקָרַחְתּוֹ אוֹ בְגַבַּחְתּוֹ: (מ) וְאִם רָאָה הַכֹּהֵן
וְהִנֵּה כֵּהָה הַנֶּגַע אַחֲרֵי הִכַּפֵּס אֹתוֹ וְקָרַע אֹתוֹ מִן־הַבֶּגֶד
אוֹ מִן־הָעוֹר אוֹ מִן־הַשְׁתִי אוֹ מִן־הָעֵרֶב: מפטיר (מא) וְאִם־
תֵּרָאֶה עוֹד בַּבֶּגֶד אוֹ־בַשְׁתִי אוֹ־בָעֵרֶב אוֹ בְכָל־כְּלִי־עוֹר
פַּרַחַת הִוא בָּאֵשׁ תִּשְׂרְפֶנּוּ אֶת אֲשֶׁר־בּוֹ הַנָּגַע: (מב) וְהַבֶּגֶד
אוֹ־הַשְׁתִי אוֹ־הָעֵרֶב אוֹ־כָל־כְּלִי הָעוֹר אֲשֶׁר תְּכַבֵּס וְסָר
מֵהֶם הַנֶּגַע וְכֻבַּס שֵׁנִית וְטָהֵר: (מג) זֹאת תּוֹרַת נֶגַע־
צָרַעַת בֶּגֶד הַצֶּמֶר וְאוֹ הַפִּשְׁתִּים אוֹ הַשְׁתִי אוֹ הָעֵרֶב אוֹ
כָּל־כְּלִי־עוֹר לְטַהֲרוֹ אוֹ לְטַמְּאוֹ:

פ פ פ

יד (א) וַיְדַבֵּר יְהוָה אֶל־מֹשֶׁה לֵאמֹר: (ב) זֹאת תִּהְיֶה
תּוֹרַת הַמְצֹרָע בְּיוֹם טָהֳרָתוֹ וְהוּבָא אֶל־הַכֹּהֵן:
(ג) וְיָצָא הַכֹּהֵן אֶל־מִחוּץ לַמַּחֲנֶה וְרָאָה הַכֹּהֵן וְהִנֵּה נִרְפָּא
נֶגַע־הַצָּרַעַת מִן־הַצָּרוּעַ: (ד) וְצִוָּה הַכֹּהֵן וְלָקַח לַמִּטַּהֵר
שְׁתֵּי־צִפֳּרִים חַיּוֹת טְהֹרוֹת וְעֵץ אֶרֶז וּשְׁנִי תוֹלַעַת וְאֵזֹב:

XIV. (2) והובא אל הכהן vitessék a' paphoz a' tábor bemeneteleig, vagy később a' város kapujáig, mert oda bemenni nem volt neki szabad. — (4) Nem szabad már leölt madarat venni, hanem mint a' kettőnek élőnek kell lenni, és a'

ruhán van poklosság, vagy gyapju, vagy len ruhán. — (48) A' len, vagy gyapju mellékfonalán, vagy bélfonalán, vagy a' bőrön, vagy akármi bőrkészítményen. — (49) Ha a' sérv a' ruhán, vagy a' bőrön, vagy a' mellékfonalon, a' vagy a' bélfonalon, vagy akármi bőrkészítményen zöldes vagy verhenyős; poklosság az, jelentessék a' papnak. — (50) És nézze meg a' pap a' sérvet, és zárassa külön a' sérültet hét napig. — (51) ha látja tehát a' heted napon a' sérvet, hogy elterjedt azon ruhán, vagy mellékfonalon, vagy bélfonalon, vagy bőrön, vagy akármin, mire a' bőr földolgoztathatik: emésztő poklosság e' sérv, tisztátalan az. — (52) Azért megégessék azt a' ruhát, akár gyapju, akár len mellékfonalat, vagy bélfonalat, vagy akármi bőrkészítményt, mellyen a' sérv leend: mert emésztő poklosság az, megégettessék. — (53) De ha megnézi a' pap, és ime a' sérv el nem terjedt a' ruhán, vagy mellékfonalon, vagy bélfonalon, vagy a' bőr készítményen. — (54) A' pap parancsolja meg, hogy mossák meg azt, a' min a' sérv van, és rekessze el azt hét napra másodszor is. — (55) És ka megnézi a' sérvet, mineku-

---

alapja, mellynek fonalait mellék-fonalaknak hijják. A' mellékfonalakon keresztben szőtt fonalak pedig עֵרֶב bélfonalaknak mondatnak. — (52) A' melly részen a' sérv van azon résznek, és Misnah Negaim 11. 10. szerint csak azon résznek kell elégettetnie, נִרְאֶה נֶגַע בְּמִקְצָת הָעוֹמֶד לִבְדּוֹ הִתְרוּנִג טָהוֹר נִרְאֶה נֶגַע בְּמִקְצָת הָעוֹמֶד לִבְדּוֹ הִתְרוּנִג טָמֵא — (55) פְּחָתֹת mély emésztő פַּחַת gödörből.

בְּבֶגֶד צֶמֶר אוֹ בְּבֶגֶד פִּשְׁתִּים: (מח) אוֹ בִשְׁתִי אוֹ בְעֵרֶב
לַפִּשְׁתִּים וְלַצָּמֶר אוֹ בְעוֹר אוֹ בְּכָל־מְלֶאכֶת עוֹר:
(מט) וְהָיְתָה הַנֶּגַע יְרַקְרַק אוֹ אֲדַמְדָּם בַּבֶּגֶד אוֹ בָעוֹר אוֹ־
בַשְׁתִי אוֹ־בָעֵרֶב אוֹ בְכָל־כְּלִי־עוֹר נֶגַע צָרַעַת הִוא וְהָרְאָה
אֶת־הַכֹּהֵן: (נ) וְרָאָה הַכֹּהֵן אֶת־הַנֶּגַע וְהִסְגִּיר אֶת־הַנֶּגַע
שִׁבְעַת יָמִים: (נא) וְרָאָה אֶת־הַנֶּגַע בַּיּוֹם הַשְּׁבִיעִי כִּי־
פָשָׂה הַנֶּגַע בַּבֶּגֶד אוֹ־בַשְׁתִי אוֹ־בָעֵרֶב אוֹ בָעוֹר לְכָל
אֲשֶׁר־יֵעָשֶׂה הָעוֹר לִמְלָאכָה צָרַעַת מַמְאֶרֶת הַנֶּגַע טָמֵא
הוּא: (נב) וְשָׂרַף אֶת־הַבֶּגֶד אוֹ אֶת־הַשְׁתִי וְאוֹ אֶת־הָעֵרֶב
בַּצֶּמֶר אוֹ בַפִּשְׁתִּים אוֹ אֶת־כָּל־כְּלִי הָעוֹר אֲשֶׁר־יִהְיֶה
בּוֹ הַנֶּגַע כִּי־צָרַעַת מַמְאֶרֶת הִוא בָּאֵשׁ תִּשָּׂרֵף: (נג) וְאִם
יִרְאֶה הַכֹּהֵן וְהִנֵּה לֹא־פָשָׂה הַנֶּגַע בַּבֶּגֶד אוֹ בַשְׁתִי אוֹ
בָעֵרֶב אוֹ בְּכָל־כְּלִי־עוֹר: (נד) וְצִוָּה הַכֹּהֵן וְכִבְּסוּ אֵת אֲשֶׁר־
בּוֹ הַנֶּגַע וְהִסְגִּירוֹ שִׁבְעַת־יָמִים שֵׁנִית: שביעי רביעי
(נה) וְרָאָה הַכֹּהֵן אַחֲרֵי הֻכַּבֵּס אֶת־הַנֶּגַע וְהִנֵּה לֹא־הָפַךְ

---

természetesb magyarázatot adni akarván, izetlennél izetlennebb véleményekre vetemedtek. Nem volna-e jobb elmésségét az ollyan kérdésekre, mellyeknek megfejtése soha gyanitásnál egyéb nem lehet, nem is pazarolni? — (48) שתי saját értelme szerint a' megerősitett (mint שתות Zsolt. 11. f. 3. v.) megfelelő a' latin stamennek, azaz a' szövet

nak. — (39) Nézze meg a' pap; és ha teste bőrén a' szeplők homályos fehérek; akkor bóhak az, melly a' bőrön támadt, tiszta az. — (40) Ha valamelly ember fejéről haja elhúll, kopasz az; és azért tiszta. — (41) Hogy ha elől húll el haja, homloktaros ő, és így tiszta. — (42) Hogyha pedig a' kopaszságán, vagy homloktarán fehér verhenyős folt támad, poklosság az, melly megindúlt kopaszságán vagy homloktarán. — (43) Ha tehát megtekinti a' pap, és ime a' folt dagadása fehér verhenyős, a' kopaszságon, vagy a' homloktaron, és ollyannak tetszik, mint a' bőrön való poklosság. — (44) Az ollyan ember poklos, tisztátalan; tisztátalannak nyilatkozza a' pap; fején van a' sérv. — (45) A' melly emberen pedig a' poklosság vagyon, ruhái szaggatva legyenek, és feje meztelen, és beburkolja magát, 's azt kiáltsa: tisztátalan vagyok, tisztátalan vagyok. — (46) Valamig a' sérv rajta van, tisztátalan legyen, mert tisztátalan ő, rideg mulasson, a' táboron kivül legyen lakása. — (47) Ha valami

---

szaggatni, orczájokat befedni, hajadon (megnyírt) fővel járni, és magokat tisztátalanoknak kiáltani. (Szepesy Bibliája) נגע értelmét nem lehet határozattan mondani. — (47) Nem képzelhelni, miben állott ez a' ruhapoklosság. Hogy sajátképeni betegségről ruhánál szó sem lehet, magától értetik; de hát mi volt? A' rabbik a' gordoni csomót, mellyet föl nem oldhattak, ketté metszik, és szerintök ez sajátszerű csodás isteni bűntetés a' rágalom vétkeért. Illyenféle magyarázat kényelmes, de nem igen kielégitő. Az újabbak azért

בַּהֶרֶת בֶּהָרֶת לְבָנֹת: (לט) וְרָאָה הַכֹּהֵן וְהִנֵּה בְעוֹר־בְּשָׂרָם
בַּהֶרֶת כֵּהוֹת לְבָנֹת בֹּהַק הוּא פָּרַח בָּעוֹר טָהוֹר הוּא: ס
ששי שלישי (מ) וְאִישׁ כִּי יִמָּרֵט רֹאשׁוֹ קֵרֵחַ הוּא טָהוֹר
הוּא: (מא) וְאִם מִפְּאַת פָּנָיו יִמָּרֵט רֹאשׁוֹ גִּבֵּחַ הוּא טָהוֹר
הוּא: (מב) וְכִי־יִהְיֶה בַּקָּרַחַת אוֹ בַגַּבַּחַת נֶגַע לָבָן אַדַמְדֶּמֶת
צָרַעַת פֹּרַחַת הִוא בְּקָרְחָתוֹ אוֹ בִגְבַחְתּוֹ: (מג) וְרָאָה אֹתוֹ
הַכֹּהֵן וְהִנֵּה שְׂאֵת־הַנֶּגַע לְבָנָה אַדַמְדֶּמֶת בְּקָרַחְתּוֹ אוֹ
בִגְבַחְתּוֹ כְּמַרְאֵה צָרַעַת עוֹר בָּשָׂר: (מד) אִישׁ־צָרוּעַ
הוּא טָמֵא הוּא טַמֵּא יְטַמְּאֶנּוּ הַכֹּהֵן בְּרֹאשׁוֹ נִגְעוֹ:
(מה) וְהַצָּרוּעַ אֲשֶׁר־בּוֹ הַנֶּגַע בְּגָדָיו יִהְיוּ פְרֻמִים וְרֹאשׁוֹ
יִהְיֶה פָּרוּעַ וְעַל־שָׂפָם יַעְטֶה וְטָמֵא וְטָמֵא יִקְרָא: (מו) כָּל־
יְמֵי אֲשֶׁר הַנֶּגַע בּוֹ יִטְמָא טָמֵא הוּא בָּדָד יֵשֵׁב מִחוּץ
לַמַּחֲנֶה מוֹשָׁבוֹ: ס (מז) וְהַבֶּגֶד כִּי־יִהְיֶה בּוֹ נֶגַע צָרַעַת

---

hanem szinessé változtatja. — (39) בהק Bóhak. Igy nevezik (Niebuhr, és más többek tudósitása szerint) az arabok még most is egy nálok gyakran előforduló bőrbetegséget, melly a' keletinek barnás bőrén sötét fehér foltakban mutatkozik, de melly azonban sem nem ragályos, sem nem veszedelmes. (41) גבח hòmloktaros németül Vorderglatzkopf. (45) Ne hogy a' poklosok másokban undorodást, vagy véletlenül illettetvén ijedést, sőt törvényes tisztátalanságot is okozzanak: kötelezteték állapotjokat azoknak, kikkel találkoztanak, külsőképen már tudtokra adni; ruhájokat, mint a' gyászolók, meg-

— (29) Ha valamelly férfinak vagy nőnek sérve kelend, vagy fején, vagy szakálában. — (30) Nézze meg a' pap a' sérvet, és ha annak színe alább szállott a' bőrnél, és abban van sárga vékony szőr; tisztátalannak nyilatkozza a' pap, mert var az, a' fő vagy szakál poklossága. — (31) És ha látja a' pap a' var sérvét és ime színe alább nem esett a' bőrnél, és fekete szőr nincs abban; zárassa külön a' pap az úgy megvarasodottat hét napig. — (32) És ha megtekinti a' pap a' sérvet a' heted napon, és ime a' var el nem terjedt, és nincsen abban sárga szőr, és a' var színe alább nem esett a' bőrnél. — (33) Beretválkozzék meg, de a' var helyét ne beretválják, és másod ízben is a' varos embert zárassa külön a' pap hét napig. — (34) És nézze meg a' pap heted napon a' vart, és ha ime el nem terjedt a' var a' bőrön, és annak színe alább nem esett a' bőrnél, tehát tisztának nyilatkozza azt a' pap, és mossa meg ruháit, és tiszta lesz. — (35) Ha pedig elterjed a' var a' bőrön, tisztulása után. — (36) Nézze meg ujonnan a' pap, hogy ha elterjedt a' bőrön a' var, ne is keresse többé a' pap a' sárga szőrt; tisztátalan az. — (37) Ha pedig állapotjában megmaradt a' var, és fekete szőr indult abban, akkor meggyógyult a' var; tiszta az, tisztának nyilatkozza a' pap. — (38) Ha valamelly férfi vagy asszony bőren fehér szeplők indul-

---

az egyéb poklosságtól, hogy a' fekete szőrt nem fehérré,

(כט) וְאִישׁ אוֹ אִשָּׁה כִּי־יִהְיֶה בּוֹ נֶגַע בְּרֹאשׁ אוֹ בְזָקָן:
(ל) וְרָאָה הַכֹּהֵן אֶת־הַנֶּגַע וְהִנֵּה מַרְאֵהוּ עָמֹק מִן־הָעוֹר
וּבוֹ שֵׂעָר צָהֹב דָּק וְטִמֵּא אֹתוֹ הַכֹּהֵן נֶתֶק הוּא צָרַעַת
הָרֹאשׁ אוֹ הַזָּקָן הוּא: (לא) וְכִי־יִרְאֶה הַכֹּהֵן אֶת־נֶגַע
הַנֶּתֶק וְהִנֵּה אֵין־מַרְאֵהוּ עָמֹק מִן־הָעוֹר וְשֵׂעָר שָׁחֹר אֵין
בּוֹ וְהִסְגִּיר הַכֹּהֵן אֶת־נֶגַע הַנֶּתֶק שִׁבְעַת יָמִים: (לב) וְרָאָה
הַכֹּהֵן אֶת־הַנֶּגַע בַּיּוֹם הַשְּׁבִיעִי וְהִנֵּה לֹא־פָשָׂה הַנֶּתֶק
וְלֹא־הָיָה בּוֹ שֵׂעָר צָהֹב וּמַרְאֵה הַנֶּתֶק אֵין עָמֹק מִן־הָעוֹר:
(לג) וְהִתְגַּלָּח וְאֶת־הַנֶּתֶק לֹא יְגַלֵּחַ וְהִסְגִּיר הַכֹּהֵן אֶת־
הַנֶּתֶק שִׁבְעַת יָמִים שֵׁנִית: (לד) וְרָאָה הַכֹּהֵן אֶת־הַנֶּתֶק
בַּיּוֹם הַשְּׁבִיעִי וְהִנֵּה לֹא־פָשָׂה הַנֶּתֶק בָּעוֹר וּמַרְאֵהוּ אֵינֶנּוּ
עָמֹק מִן־הָעוֹר וְטִהַר אֹתוֹ הַכֹּהֵן וְכִבֶּס בְּגָדָיו וְטָהֵר:
(לה) וְאִם־פָּשֹׂה יִפְשֶׂה הַנֶּתֶק בָּעוֹר אַחֲרֵי טָהֳרָתוֹ:
(לו) וְרָאָהוּ הַכֹּהֵן וְהִנֵּה פָּשָׂה הַנֶּתֶק בָּעוֹר לֹא־יְבַקֵּר הַכֹּהֵן
לַשֵּׂעָר הַצָּהֹב טָמֵא הוּא: (לז) וְאִם־בְּעֵינָיו עָמַד הַנֶּתֶק
וְשֵׂעָר שָׁחֹר צָמַח־בּוֹ נִרְפָּא הַנֶּתֶק טָהוֹר הוּא וְטִהֲרוֹ
הַכֹּהֵן: ס (לח) וְאִישׁ אוֹ־אִשָּׁה כִּי־יִהְיֶה בְעוֹר־בְּשָׂרָם

ג׳ רבתא

---

ni. — (30) A' poklosság a' szőrös részeken abban különbözik

hér szőr, és nem mélyebb a' bőrnél, hanem megkisebbedett; zárassa külön hét napig. — (22) Ha a' bőrön elterjed, tisztátalannak nyilatkozza a' pap; sérv az. — (23) Ha pedig helyén marad meg a' szeplő el nem terjedt, a' kelevény forradása az, és a' pap tisztának nyilatkozza azt. — (24) Avagy ha az ember testének bőrén tűz égés leend, és az égetés eleven helyén lesz fehér verhenyős szeplő, vagy szinte fehér. — (25) Ha megnézi azt a' pap, és ime annak szőre fehérré változott a' szeplőben, és színe alább esett a' bőrnél, poklosság az, melly az égés helyén költ; azért tisztátalannak nyilatkozza azt a' pap; a' poklosság sérve. — (26) Hogyha pedig megnézi a' pap, és ime a' szeplőben nincs fehér szőr, és a' bőrnél alább nem esett, hanem inkább megkisebbedett; zárassa külön a' pap hét napig. — (27) És nézze meg a' pap a' heted napon, ha elterjedt a' bőrön, nyilatkozza tisztátalannak, a' poklosság sérve az. — (28) Ha pedig helyén maradt meg a' szeplő, és el nem terjedt a' bőrön, hanem inkább megkisebbedett, az égés dagadása az, azért tisztának nyilatkozza a' pap; mert az égés forradása az.

---

fordítás az értelemre nézve nem jó, és vele semmi régi fordító nem él. Jobb צרבת szót az arab*) concrevit, coaluit-ból származtatni, és a' szerint azt forradással fordíta-

---

*) صرب

בָּהּ שֵׂעָר לָבָן וּשְׁפָלָה אֵינָהּ מִן־הָעוֹר וְהֵיא כֵהָה וְהִסְגִּירוֹ
הַכֹּהֵן שִׁבְעַת יָמִים: (נד) וְאִם־פָּשֹׂה תִּפְשֶׂה בָּעוֹר וְטִמֵּא
הַכֹּהֵן אֹתוֹ נֶגַע הוּא: (נה) וְאִם־תַּחְתֶּיהָ תַּעֲמֹד הַבַּהֶרֶת
לֹא פָשְׂתָה צָרֶבֶת הַשְּׂחִין הוּא וְטִהֲרוֹ הַכֹּהֵן: ס רביעי שני
(נו) אוֹ בָשֹׂר כִּי־יִהְיֶה בְעֹרוֹ מִכְוַת־אֵשׁ וְהָיְתָה מְחִיַּת
הַמִּכְוָה בַּהֶרֶת לְבָנָה אַדְמְדֶמֶת אוֹ לְבָנָה: (נז) וְרָאָה
אֹתָהּ הַכֹּהֵן וְהִנֵּה נֶהְפַּךְ שֵׂעָר לָבָן בַּבַּהֶרֶת וּמַרְאֶהָ עָמֹק
מִן־הָעוֹר צָרַעַת הִוא בַּמִּכְוָה פָּרָחָה וְטִמֵּא אֹתוֹ הַכֹּהֵן
נֶגַע צָרַעַת הִוא: (נח) וְאִם־יִרְאֶנָּה הַכֹּהֵן וְהִנֵּה אֵין־
בַּבַּהֶרֶת שֵׂעָר לָבָן וּשְׁפָלָה אֵינָהּ מִן־הָעוֹר וְהֵיא כֵהָה
וְהִסְגִּירוֹ הַכֹּהֵן שִׁבְעַת יָמִים: (נט) וְרָאָהוּ הַכֹּהֵן בַּיּוֹם
הַשְּׁבִיעִי אִם־פָּשֹׂה תִּפְשֶׂה בָּעוֹר וְטִמֵּא הַכֹּהֵן אֹתוֹ נֶגַע
צָרַעַת הִוא: (ס) וְאִם־תַּחְתֶּיהָ תַּעֲמֹד הַבַּהֶרֶת לֹא־פָשְׂתָה
בָּעוֹר וְהִוא כֵּהָה שְׂאֵת הַמִּכְוָה הִוא וְטִהֲרוֹ הַכֹּהֵן כִּי־
צָרֶבֶת הַמִּכְוָה הִוא: פ חמישי

---

t. i. a' dologˌ; mert magának a' poklosnak mint nyilványos tisztátalannak szabad nem vala a' táborba menni, hanem a' papnak kellett kijönni ő hozzá. — (23) תחתיה helyében marad ÷ el nem terjed. צרבת השחין הוא E' szavakat rendesen így fordították: a' kelevény gyuladása az. E'

vagy eleven hús van a' fakadékban. — (11) Régi meg-aggott poklosság az teste bőrén, tisztátalannak nyilatkozzá a' pap, ne is zárja el, mert tisztátalan. — (12) Ha pedig a' poklosság gyarapodik a' bőrön, úgy hogy a' poklosság a' sérv bőrét tetétől talpig elfoglalja, valamerre a' pap szeme néz. — (13) Ha tehát a' pap megtekinti, és ime a' poklosság elborította egész testét, nyilatkozza tisztának az egész sérvet; minthogy mindenestől fehérré vált, tiszta. — (14) De mihelyest eleven hús mutatkozik benne, tisztátalan. — (15) Úgy hogy látván a' pap az eleven húst, azonnal tisztátalannak nyilatkozza, az eleven hús tisztátalan: poklosság az. — (16) De ha az eleven hús ismét átváltozik fehérré, jöjjön a' pap elé. — (17) Ha tehát a' pap megtekinti, és ime a' sérv fehérré változott, nyilatkozza tisztának a' pap a' sérvet, tiszta az. — (18) Mikor pedig egy test bőrén kelevény leend, és meggyógyúl. — (19) És azután a' kelevény helyén támad fehér dagadás, vagy fehér és verhenyős szeplő; jelentessék a' papnál. — (20) Ha tehát megtekinti a' pap, és ime színe mélyebb a' bőrnél, és annak szőre változott fehérré, nyilatkozza tisztátalannak a' pap; poklosság sérve az, melly költ a' kelevény helyén. — (21) Ha pedig megtekinti a' pap, és ime nincs abban fe-

---

az egészség nem sokára helyre álland, és tíz legfőlebb tizenkét nappal azután a' pikkelyek magától lehullanak, és a' bőrt tisztán hagyják. — (16) ובא אל הכהן jöjjön a' pap elibe

לָבָן וּמִחְיַת בָּשָׂר חַי בַּשְּׂאֵת: (יז) צָרַעַת נוֹשֶׁנֶת הִוא בְּעוֹר
בְּשָׂרוֹ וְטִמְּאוֹ הַכֹּהֵן לֹא יַסְגִּרֶנּוּ כִּי טָמֵא הִוא: (יח) וְאִם־
פָּרוֹחַ תִּפְרַח הַצָּרַעַת בָּעוֹר וְכִסְּתָה הַצָּרַעַת אֶת כָּל־עוֹר
הַנֶּגַע מֵרֹאשׁוֹ וְעַד־רַגְלָיו לְכָל־מַרְאֵה עֵינֵי הַכֹּהֵן: (יג) וְרָאָה
הַכֹּהֵן וְהִנֵּה כִּסְּתָה הַצָּרַעַת אֶת־כָּל־בְּשָׂרוֹ וְטִהַר אֶת־הַנָּגַע
כֻּלּוֹ הָפַךְ לָבָן טָהוֹר הוּא: (יד) וּבְיוֹם הֵרָאוֹת בּוֹ בָּשָׂר חַי
יִטְמָא: (טו) וְרָאָה הַכֹּהֵן אֶת־הַבָּשָׂר הַחַי וְטִמְּאוֹ הַבָּשָׂר
הַחַי טָמֵא הִוא צָרַעַת הִוא: (טז) אוֹ כִי יָשׁוּב הַבָּשָׂר הַחַי
וְנֶהְפַּךְ לְלָבָן וּבָא אֶל־הַכֹּהֵן: (יז) וְרָאָהוּ הַכֹּהֵן וְהִנֵּה נֶהְפַּךְ
הַנֶּגַע לְלָבָן וְטִהַר הַכֹּהֵן אֶת־הַנֶּגַע טָהוֹר הוּא: פ שלישי
(יח) וּבָשָׂר כִּי־יִהְיֶה בּוֹ־בְעֹרֵוֹ שְׁחִין וְנִרְפָּא: (יט) וְהָיָה
בִּמְקוֹם הַשְּׁחִין שְׂאֵת לְבָנָה אוֹ בַהֶרֶת לְבָנָה אֲדַמְדֶּמֶת
וְנִרְאָה אֶל־הַכֹּהֵן: (כ) וְרָאָה הַכֹּהֵן וְהִנֵּה מַרְאֶהָ שָׁפָל
מִן־הָעוֹר וּשְׂעָרָהּ הָפַךְ לָבָן וְטִמְּאוֹ הַכֹּהֵן נֶגַע־צָרַעַת
הִוא בַּשְּׁחִין פָּרָחָה: (כא) וְאִם־יִרְאֶנָּה הַכֹּהֵן וְהִנֵּה אֵין־

---

szőr vagy eleven hús, hogy tisztátalannak nyilatkoztassék. מחיה szó szerint eleven hús helye. חיה élni igéből, a' helyt jelentő מ névképzővel. — (12) A' poklosság azon nemének, mellyek az angoloknál *the Yaws* a' neve, azon különös természete van, hogy mikor a' betegség az egész testen kiüt, úgy hogy ez egészen fehér pikkelyekkel be van fődve, jele hogy

egyikhez fiai közül, mellyek papok. — (3) Ha tehát a' pap megnézvén a' test bőrén való sérvet, ime a' szőr a' sérvben fehérré változott, és a' sérv szine mélyebb teste bőrénél; poklosság sérve az: a' mint azt meg látta, azonnal tisztátalannak nyilatkozza azt. — (4) Ha pedig fehér szeplő van teste bőrén, és annak szine nem mélyebb a' bőrnél, a' szőr is rajta fehérré nem változott; zárassa külön a' pap a' sérvben szenvedőt hét napig. — (5) És ha megnézvén őt a' pap a' heted napon, ime a' sérv megmaradt szinében, és kilebb nem terjedt a' bőrön, zárassa külön a' pap más hét napig. — (6) Nézze meg azután a' pap heted napon másodszor is, és ha a' sérv megkisebbedett, és el nem terjedt a' bőrön, tisztának nyilatkozza őt a' pap, mert csak zuzmó volt; mossa meg tehát ruháit, és legyen tiszta. — (7) Hogy ha pedig elterjedett a' zuzmó a' bőrön, minekutána kitisztulása végett bejelenteték a' papnál: jelentse magát újra a' papnál. — (8) És ha a' pap látja, hogy ime a' zuzmó elterjedt a' bőrön; nyilatkozza tisztátalannak a' pap, mert poklosság az. — (9) Ha az emberen poklosság fakadand, vitessék a' paphoz. — (10) És ha megnézi a' pap, és ime fehér fakadék van a' bőrön, fehérré változtatta a' szőrt,

---

sérv mondatik metonymice a' sérvben szenvedőről. — (10) ומחיה A' ו itt nem csatló, hanem elválasztó vagy eleven hús, mert egy jelenség is elégséges, fehérré lett

אוֹ אֶל־אַחַד מִבָּנָיו הַכֹּהֲנִים: (ג) וְרָאָה הַכֹּהֵן אֶת־הַנֶּגַע
בְּעוֹר־הַבָּשָׂר וְשֵׂעָר בַּנֶּגַע הָפַךְ לָבָן וּמַרְאֵה הַנֶּגַע עָמֹק
מֵעוֹר בְּשָׂרוֹ נֶגַע צָרַעַת הִוא וְרָאָהוּ הַכֹּהֵן וְטִמֵּא אֹתוֹ:
(ד) וְאִם־בַּהֶרֶת לְבָנָה הִוא בְּעוֹר בְּשָׂרוֹ וְעָמֹק אֵין־מַרְאֶה
מִן־הָעוֹר וּשְׂעָרָה לֹא־הָפַךְ לָבָן וְהִסְגִּיר הַכֹּהֵן אֶת־הַנֶּגַע
שִׁבְעַת יָמִים: (ה) וְרָאָהוּ הַכֹּהֵן בַּיּוֹם הַשְּׁבִיעִי וְהִנֵּה הַנֶּגַע
עָמַד בְּעֵינָיו לֹא־פָשָׂה הַנֶּגַע בָּעוֹר וְהִסְגִּירוֹ הַכֹּהֵן שִׁבְעַת
יָמִים שֵׁנִית: שני (ו) וְרָאָה הַכֹּהֵן אֹתוֹ בַּיּוֹם הַשְּׁבִיעִי שֵׁנִית
וְהִנֵּה כֵהָה הַנֶּגַע וְלֹא־פָשָׂה הַנֶּגַע בָּעוֹר וְטִהֲרוֹ הַכֹּהֵן
מִסְפַּחַת הִוא וְכִבֶּס בְּגָדָיו וְטָהֵר: (ז) וְאִם־פָּשֹׂה תִּפְשֶׂה
הַמִּסְפַּחַת בָּעוֹר אַחֲרֵי הֵרָאֹתוֹ אֶל־הַכֹּהֵן לְטָהֳרָתוֹ וְנִרְאָה
שֵׁנִית אֶל־הַכֹּהֵן: (ח) וְרָאָה הַכֹּהֵן וְהִנֵּה פָּשְׂתָה הַמִּסְפַּחַת
בָּעוֹר וְטִמְּאוֹ הַכֹּהֵן צָרַעַת הִוא: פ
(ט) נֶגַע צָרַעַת כִּי תִהְיֶה בְּאָדָם וְהוּבָא אֶל־הַכֹּהֵן:
(י) וְרָאָה הַכֹּהֵן וְהִנֵּה שְׂאֵת־לְבָנָה בָּעוֹר וְהִיא הָפְכָה שֵׂעָר

---

the emeltségre, duzzadásra mutat. A' בהרת-ról Schilling szavai ezek: Nem sokára ollyan szint ölt, mint a' meszelt fal, melly valami nedves foltot kapott, az a' fehér szeplő. A' szó gyöke fehérségre mutat. A' כפחת alatt, mit érthetünk, azt már csupán nevéből is tudhatni. — (4) נגע

mincz három napig veszteg tisztulásának vérében: semmi szent állatot ne illessen, és a' szentségbe be ne menjen tisztulása napjainak elteléseig. — (5) Hogyha leányzót szülend, tisztátalan legyen két hétig, mint hávi tisztulásakor, és hatvan hat napig maradjon veszteg tisztulása vérében. — (6) Eltelvén pedig a' tisztulás ideje fiúért vagy leányért, vigyen égőáldozatra egy éves bárányt, és galamb-fit vagy gerliczét vétekáldozatúl az összejövet sátorának ajtaja elé a' paphoz. — (7) És áldozza azt Jehova előtt, és tegyen engesztelést érte, és így megtisztúl vére folyása után. Ez a' gyermekágyas törvénye, mikor fiút vagy leányt szülend. — (8) Hogy ha bárány ki nem telik vagyonából; vegyen két gerliczét, vagy két galambfit, az egyiket egőáldozatra, a' másikat pedig vétekáldozatra, és tegyen érte a' pap engesztelést, 's így tisztuljon meg. —

XIII. (1) És szóla Jehova Mósehhez, mondván: — (2) Ha valamelly ember testének bőrén láttatik tarjag, vagy zuzmó, vagy fehér szeplő, úgy hogy testének bőrén poklosság sérvévé váland, vitessék Áhron paphoz, vagy

---

folt mutatkozik, melly észrevetlenül terjedvén, végre gyógyíthatlanná válik. Három félekép jelenkezik: mint שאת tarjag, mint בהרת fehér szeplő és végre mint ספחת zuzmó. Az elsőről Schilling (de Lepra p. 135.) így nyilatkozik, mikor a' poklosság legelőször mutatkozik, a' folt ritkán nagyobb tűszúrásnál, és ez a' tarjag. A' szó eredeti értel-

בִּדְמֵי טָהֳרָהּ בְּכָל־קֹדֶשׁ לֹא־תִגָּע וְאֶל־הַמִּקְדָּשׁ לֹא תָבֹא
עַד־מְלֹאת יְמֵי טָהֳרָהּ: (5) וְאִם־נְקֵבָה תֵּלֵד וְטָמְאָה
שְׁבֻעַיִם כְּנִדָּתָהּ וְשִׁשִּׁים יוֹם וְשֵׁשֶׁת יָמִים תֵּשֵׁב עַל־דְּמֵי
טָהֳרָהּ: (6) וּבִמְלֹאת | יְמֵי טָהֳרָהּ לְבֵן אוֹ לְבַת תָּבִיא
כֶּבֶשׂ בֶּן־שְׁנָתוֹ לְעֹלָה וּבֶן־יוֹנָה אוֹ־תֹר לְחַטָּאת אֶל־פֶּתַח
אֹהֶל־מוֹעֵד אֶל־הַכֹּהֵן: (7) וְהִקְרִיבוֹ לִפְנֵי יְהוָה וְכִפֶּר
עָלֶיהָ וְטָהֲרָה מִמְּקֹר דָּמֶיהָ זֹאת תּוֹרַת הַיֹּלֶדֶת לַזָּכָר אוֹ
לַנְּקֵבָה: (8) וְאִם־לֹא תִמְצָא יָדָהּ דֵּי שֶׂה וְלָקְחָה שְׁתֵּי־
תֹרִים אוֹ שְׁנֵי בְנֵי יוֹנָה אֶחָד לְעֹלָה וְאֶחָד לְחַטָּאת וְכִפֶּר
עָלֶיהָ הַכֹּהֵן וְטָהֵרָה: פ

יג (1) וַיְדַבֵּר יְהוָה אֶל־מֹשֶׁה וְאֶל־אַהֲרֹן לֵאמֹר: (2) אָדָם
כִּי־יִהְיֶה בְעוֹר־בְּשָׂרוֹ שְׂאֵת אוֹ־סַפַּחַת אוֹ בַהֶרֶת
וְהָיָה בְעוֹר־בְּשָׂרוֹ לְנֶגַע צָרָעַת וְהוּבָא אֶל־אַהֲרֹן הַכֹּהֵן

---

de az avatlan tiszta dologhoz nyúlhatott. — (5) A' tisztulás idejének kettőzött hossza leányzónál, némellyek véleménye szerint onnan van, hogy a' régiek, nevezet szerint a' görögök is, a' gyermekágy veszedelmeit tovább tartani hitték, ha az anya leányt, mint midőn fiút szült. l. Michaelis Mosaisches Recht. 4. Th. §. 214. más okot l. Niddah 30. l. —

XIII. (2) A' poklosság Egyiptomban és déli Ásiában egy a' legveszélyesb ragályos betegségek közül; a' hol elharapódzott, negyedik izíglen elterjed. Mikor keletkezik, egy kis

szenteljétek azért magatokat, hogy szentek legyetek, mert szent vagyok én; meg ne förtéztessétek azért magatokat semmi csúszó-mászó állattal, melly a' földön mász. — (45) Mert én Jehova vagyok, a' ki fölhoztalak titeket Miczrájin földéről, hogy legyek nektek Istenetek. Legyetek azért szentek, mert szent vagyok én. — (46) Ez a' törvény a' baromról, a' madarakról, és minden élő lényekről, mellyek a' földön csúsznak-másznak. — (47) Hogy választást tehessétek a' tisztátalan és tiszta között, az ollyan állat között, mellyet szabad enni, és az ollyan állat között, mellyet nem szabad enni. —

XII. (1) És szóla Jehova Mósehnek, mondván: — (2) Szólj Jiszrael fiaihoz, és mond nekik: Ha asszony foganzik, és fiút szül, hét napig tisztátalan legyen; mint havi tisztulása fájdalminak napjaiban tisztátalan legyen. — (3) Nyolczad napon pedig körül metéltessék a' gyermek makktyújának húsa. — (4) Azután pedig maradjon har-

állitására bizonyos tisztulások rendeltetének, és e' dolgok fejtegetése lesz a' következő 4 fejezet tartalma. — (2) Az ágyasnő az első hét nap nem csak semmi szent dolgokban nem részesülhetett, hanem semmi tiszta avatlan dologhoz sem nyúlhatott a' nélkül, hogy az is tisztátalanná ne lett volna. — (4) A' hét első nap eltelése után csak a' szenttől eltiltatott.

אֱלֹהֵיכֶם וְהִתְקַדִּשְׁתֶּם וִהְיִיתֶם קְדֹשִׁים כִּי קָדוֹשׁ אָנִי וְלֹא
תְטַמְּאוּ אֶת־נַפְשֹׁתֵיכֶם בְּכָל־הַשֶּׁרֶץ הָרֹמֵשׂ עַל־הָאָרֶץ:
מפטיר (מה) כִּי ואֲנִי יְהוָה הַמַּעֲלֶה אֶתְכֶם מֵאֶרֶץ מִצְרַיִם
לִהְיֹת לָכֶם לֵאלֹהִים וְהִיִיתֶם קְדֹשִׁים כִּי קָדוֹשׁ אָנִי:
(מו) זֹאת תּוֹרַת הַבְּהֵמָה וְהָעוֹף וְכֹל נֶפֶשׁ הַחַיָּה הָרֹמֶשֶׂת
בַּמָּיִם וּלְכָל־נֶפֶשׁ הַשֹּׁרֶצֶת עַל־הָאָרֶץ: (מז) לְהַבְדִּיל בֵּין
הַטָּמֵא וּבֵין הַטָּהֹר וּבֵין הַחַיָּה הַנֶּאֱכֶלֶת וּבֵין הַחַיָּה אֲשֶׁר
לֹא תֵאָכֵל:

פ פ פ

יב (א) וַיְדַבֵּר יְהוָה אֶל־מֹשֶׁה לֵאמֹר: (ב) דַּבֵּר אֶל־בְּנֵי
יִשְׂרָאֵל לֵאמֹר אִשָּׁה כִּי תַזְרִיעַ וְיָלְדָה זָכָר וְטָמְאָה
שִׁבְעַת יָמִים כִּימֵי נִדַּת דְּוֹתָהּ תִּטְמָא: (ג) וּבַיּוֹם הַשְּׁמִינִי
יִמּוֹל בְּשַׂר עָרְלָתוֹ: (ד) וּשְׁלֹשִׁים יוֹם וּשְׁלֹשֶׁת יָמִים תֵּשֵׁב

---

fenntartsa. Igy e' tisztaság szabályainak sem lehet más czéljok, mint, hogy Jiszrael a' külső tisztaságról a' belsőre emelkedvén, testi és lelki szentségre törekedjék, és tanúlja meg a' tisztátalannak utálása által magát a' vétket is utálni, és ettől mindenek felett irtózni. —

XII. (1) Az isteni törvény bizonyos testi állapotokat tisztátalanitóknak tekint, ugy hogy ki magát illy állapotban találta, Jehova előtt meg nem jelenthetett, és igy ideiglen ki vala rekesztve a' theocratiai viszonyból. E' viszony helyre

tátalanok; azért nektek tisztátalanok legyenek. — (36) Mindazáltal a' forrás, és a' kút, minden vízgyüjtemény tiszta maradjon; de a' ki azoknak holt testét illeti tisztátalan legyen. — (37) Hogy ha azoknak holt testéből a' vetni való magra esik, tiszta legyen. — (38) De ha víz töltetett a' magra, és úgy esik azoknak holt testéből arra, tisztátalan legyen nektek. — (39) Ha a' barom közül valamelly meghaland, mellyet megehettek, a' ki annak holt testét illeti, tisztátalan legyen estig. — (40) A' ki pedig eendik annak holt testéből, mossa meg ruháit, és legyen tisztátalan estig; szintúgy ki fölveszi holt testét, mossa meg ruháit, és legyen tisztátalan estig. — (41) Minden a' földön csúszó-mászó állat, utálat, meg ne egyétek. — (42) Minden hasán csúszót, és minden négy lábon járót, minden sok lábuig, a' földön csúszó-mászó minden állatok közül, meg ne egyétek, mert utálat azok. — (43) Ne förtéztessétek meg magatokat semmi mászó állattal, 's meg ne undokitsátok magatokat azokkal, hogy tisztátalanok lennétek. — (44) Mert én vagyok Jehova Istenetek, meg-

---

sarjadt növény sem tisztátalan. — (39) Csak mikor magától megdöglik, lesz a' tiszta barom húsa tisztátalanító, de nem ha rendesen leöletett. — (41) Feljebb 31. v. a' csuszó-mászók holt testének illetése tiltatott, itt pedig az azokkali élés. — (44) Az egész isteni törvény czélja, — és az már több ízben jegyeztük meg — nem egyéb, mint hogy az embernek Jehovával, a' legszentebb Istenneli összeköttetést eszközölje, és

עָלָיו יִטְמָא תַּנּוּר וְכִירַיִם יֻתָּץ טְמֵאִים הֵם וְטְמֵאִים יִהְיוּ
לָכֶם: (לו) אַךְ מַעְיָן וּבּוֹר מִקְוֵה־מָיִם יִהְיֶה טָהוֹר וְנֹגֵעַ
בְּנִבְלָתָם יִטְמָא: (לז) וְכִי יִפֹּל מִנִּבְלָתָם עַל־כָּל־זֶרַע
זָרוּעַ אֲשֶׁר יִזָּרֵעַ טָהוֹר הוּא: (לח) וְכִי יֻתַּן־מַיִם עַל־זֶרַע
וְנָפַל מִנִּבְלָתָם עָלָיו טָמֵא הוּא לָכֶם: ס (לט) וְכִי יָמוּת
מִן־הַבְּהֵמָה אֲשֶׁר־הִיא לָכֶם לְאָכְלָה הַנֹּגֵעַ בְּנִבְלָתָהּ יִטְמָא
עַד־הָעָרֶב: (מ) וְהָאֹכֵל מִנִּבְלָתָהּ יְכַבֵּס בְּגָדָיו וְטָמֵא עַד־
הָעָרֶב וְהַנֹּשֵׂא אֶת־נִבְלָתָהּ יְכַבֵּס בְּגָדָיו וְטָמֵא עַד־הָעָרֶב:
(מא) וְכָל־הַשֶּׁרֶץ הַשֹּׁרֵץ עַל־הָאָרֶץ שֶׁקֶץ הוּא לֹא יֵאָכֵל:
(מב) כֹּל הוֹלֵךְ עַל־גָּחוֹן וְכֹל הוֹלֵךְ עַל־אַרְבַּע עַד כָּל־
מַרְבֵּה רַגְלַיִם לְכָל־הַשֶּׁרֶץ הַשֹּׁרֵץ עַל־הָאָרֶץ לֹא תֹאכְלוּם
כִּי־שֶׁקֶץ הֵם: (מג) אַל־תְּשַׁקְּצוּ אֶת־נַפְשֹׁתֵיכֶם בְּכָל־הַשֶּׁרֶץ
הַשֹּׁרֵץ וְלֹא תִטַּמְּאוּ בָּהֶם וְנִטְמֵתֶם בָּם: (מד) כִּי אֲנִי יְהוָה

' רבתי

χυτρόπους vasláb. — (36) Általában a' földtől el nem vált víz, nem lesz tisztátalanná, מיס המחוברים לקרקע מין מקבלים טומאה úgy hogy az abban fördő, ha tisztátalan volt, megtisztúl. ונוגע וכו' a' ki azoknak holt testét illeti, tisztátalan legyen. Már ez feljebb is mondatott, hogy pedig itt ismételtetik, nyilván mutatja, miként ha valaki bent van a' fördőben, és illeti valami tisztátalan állat holt testét, tisztátalanná lesz. — (37) A' mi földtől el nem vált, soha nem lehet tisztátalan, úgy hogy tisztátalanná lett magból is elő-

csa van, de nem hasadt, és nem kérődzik, tisztátalan legyen nektek; valaki illetendi azt, tisztátalan legyen. — (27) Minden állat, melly a' négy lábú állatok között talpán jár, tisztátalan legyen nektek. Valaki azoknak holt testét illetendi, tisztátalan legyen estig. — (28) És a' ki azoknak holt testét fölveszi, mossa ruháját, és legyen tisztátalan estig: Tisztátalanok legyenek azok nektek. — (29) És ez nektek tisztátalan minden a' földön mászó állatok közül: A' menyét, az egér és a' gyik nemével. — (30) A' süldisznó, a' Chaméleon, a' salamander, a' csiga és vakand. — (31) Ezek tisztátalanok nektek minden mászó állatok közül: valaki illetendi azokat minekutána megholtak, tisztátalan legyen estig. — (32) És minden, a' mire esik azoknak holt teste, tisztátalan lészen: akár fa edény, akár ruha, vagy bőr, vagy zsák leend, akármi edény, mellyel munka végbe vitetik; a' vízbe vitessék, és tisztátalan legyen estig, aztán tiszta legyen. — (33) Minden cserép edény pedig, a' mellynek közepibe esik azokból valami, minden mi benne van, tisztátalan lesz, és magát eltörjétek. — (34) Minden eledel, melly megehető, és a' mellyre előbb víz jött, tisztátalan lesz; és minden ital mellyet isznak, minden edényben tisztátalanná lehet. — (35) És minden, a' mire esik azoknak holt teste, tisztátalan lesz: akár kemencze, akár katlan, rontassék el, tisz-

úgy fordítja a' Syrus és az Arab. A' Septuagintában van

שִׁסַּעַת וְגֵרָה אֵינֶנָּה מַעֲלָה טְמֵאִים הֵם לָכֶם כָּל־הַנֹּגֵעַ
בָּהֶם יִטְמָא: (כה) וְכָל־הָרֹלֵךְ עַל־כַּפָּיו בְּכָל־הַחַיָּה הַהֹלֶכֶת
עַל־אַרְבַּע טְמֵאִים הֵם לָכֶם כָּל־הַנֹּגֵעַ בְּנִבְלָתָם יִטְמָא עַד־
הָעָרֶב: (כו) וְהַנֹּשֵׂא אֶת־נִבְלָתָם יְכַבֵּס בְּגָדָיו וְטָמֵא עַד־
הָעָרֶב טְמֵאִים הֵמָּה לָכֶם: ס (כז) וְזֶה לָכֶם הַטָּמֵא
בַּשֶּׁרֶץ הַשֹּׁרֵץ עַל־הָאָרֶץ הַחֹלֶד וְהָעַכְבָּר וְהַצָּב לְמִינֵהוּ:
(כט) וְהָאֲנָקָה וְהַכֹּחַ וְהַלְטָאָה וְהַחֹמֶט וְהַתִּנְשָׁמֶת: (ל) אֵלֶּה
הַטְּמֵאִים לָכֶם בְּכָל־הַשֶּׁרֶץ כָּל־הַנֹּגֵעַ בָּהֶם בְּמֹתָם יִטְמָא
עַד־הָעָרֶב: (לא) וְכָל אֲשֶׁר־יִפֹּל עָלָיו מֵהֶם וּבְמֹתָם יִטְמָא
מִכָּל־כְּלִי־עֵץ אוֹ בֶגֶד אוֹ־עוֹר אוֹ שָׂק כָּל־כְּלִי אֲשֶׁר־
יֵעָשֶׂה מְלָאכָה בָּהֶם בַּמַּיִם יוּבָא וְטָמֵא עַד־הָעָרֶב וְטָהֵר:
שביעי (לג) וְכָל־כְּלִי־חֶרֶשׂ אֲשֶׁר־יִפֹּל מֵהֶם אֶל־תּוֹכוֹ כֹּל
אֲשֶׁר בְּתוֹכוֹ יִטְמָא וְאֹתוֹ תִשְׁבֹּרוּ: (לד) מִכָּל־הָאֹכֶל אֲשֶׁר
יֵאָכֵל אֲשֶׁר יָבוֹא עָלָיו מָיִם יִטְמָא וְכָל־מַשְׁקֶה אֲשֶׁר
יִשָּׁתֶה בְּכָל־כְּלִי יִטְמָא: (לה) וְכֹל אֲשֶׁר־יִפֹּל מִנִּבְלָתָם

---

tot illeti, nem lett tisztátalanná. — (34) E' vers csupa közelebbi meghatározása az előbbinek: A' cserépedényben lévő csak akkor lesz tisztátalanná a' dög hozzá való érintése által, ha étel, és ha erre elébb víz jött. — מין תוכל מוכשר לקבל טומאה עד שיבאו עליו מים פעם תחת (35) בירים katlan Kefelherb

karvaly. — (17) És a' fülbeg, a' buvár és a' bagoly. — (18) És a' denevér, a' pelikán és a' dögkesely. — (19) És a' gólya, és a' gém nemével, a' fajd és a' büdösbabuk. — (20) Valamelly szárnyas állat négy lábon jár, utálatos légyen nektek. — (21) Mindazáltal megehetitek a' négy lábon járó szárnyas állatok közül az ollyat, mellynek szökőlábai vannak lábain felül, mellyeken szökdécsel a' földön. — (22) Ezeket azok közül megehetitek: az Arbét nemével, a' Szolomot nemével, a' Chargolt nemével, és a' Chagabot nemével. — (23) És minden egyéb szárnyas állat, mellynek négy lába van, utálatos legyen nektek. — (24) És ezekkel megförtéztetitek magatokat. Valaki illetendi azoknak húsát, tisztátalan legyen estig. — (25) 'S valaki azoknak holt testét hordozza, mossa ruháját és tisztátalan legyen estig. — (26) Minden állat, mellynek man-

---

lin 3. 7. három esmertető jelét adja a' sáska tisztaságának כל שיש לו ארבע רגלים וארבע כנפים וקרצולים וכנפיו חופין את רובו Valamellynek van négy lába, négy szárnya, két szökőlába, és szárnyai elfödik a' test legnagyobb részét. Arbé, Szolom stb. mind ezek a' sáskák különféle nemei, de mellyeket mi a' héber elnevezésből meg nem határozhatunk. A' gyanithatót e' nevekről valamint a' fölebbiekről l. megjelenendő szótáromban. — (23) mellynek négy lába van, azaz egyedül négy lába 's semmi szökőlábai. (Nachmonides). — (24) Ki tisztátalan állat holt testét illeti, annak semmi szenthez nem szabad nyúlni, vagy a' szent hajlékba bemenni. Ellenben ki tiszta leöletett állat testét, vagy a' tisztátalan még életben lévő álla-

(יז) וְאֶת־הַכּוֹס וְאֶת־הַשָּׁלָךְ וְאֶת־הַיַּנְשׁוּף: (יח) וְאֶת־
הַתִּנְשֶׁמֶת וְאֶת־הַקָּאָת וְאֶת־הָרָחָם: (יט) וְאֶת הַחֲסִידָה
הָאֲנָפָה לְמִינָהּ וְאֶת־הַדּוּכִיפַת וְאֶת־הָעֲטַלֵּף: (כ) כָּל שֶׁרֶץ
הָעוֹף הַהֹלֵךְ עַל־אַרְבַּע שֶׁקֶץ הוּא לָכֶם: (כא) אַךְ אֶת־
זֶה תֹּאכְלוּ מִכֹּל שֶׁרֶץ הָעוֹף הַהֹלֵךְ עַל־אַרְבַּע אֲשֶׁר־לֹא
כְרָעַיִם מִמַּעַל לְרַגְלָיו לְנַתֵּר בָּהֵן עַל־הָאָרֶץ: (כב) אֶת־
אֵלֶּה מֵהֶם תֹּאכְלוּ אֶת־הָאַרְבֶּה לְמִינֹו וְאֶת־הַסָּלְעָם
לְמִינֵהוּ וְאֶת־הַחַרְגֹּל לְמִינֵהוּ וְאֶת־הֶחָגָב לְמִינֵהוּ: (כג) וְכֹל
שֶׁרֶץ הָעוֹף אֲשֶׁר־לוֹ אַרְבַּע רַגְלָיִם שֶׁקֶץ הוּא לָכֶם:
(כד) וּלְאֵלֶּה תִּטַּמְּאוּ כָּל־הַנֹּגֵעַ בְּנִבְלָתָם יִטְמָא עַד־הָעָרֶב:
(כה) וְכָל־הַנֹּשֵׂא מִנִּבְלָתָם יְכַבֵּס בְּגָדָיו וְטָמֵא עַד־הָעָרֶב:
(כו) לְכָל־הַבְּהֵמָה אֲשֶׁר הִוא מַפְרֶסֶת פַּרְסָה וְשֹׁסַעַת אֵינֶנָּה

לו קרי

---

ban „sivatag leánya.“ Az arab a' szaladárt hasonlókép a' „sivatag atyjának“ nevezi. — שחף E' szó kétszer fordúl még elő a' szent irásban mint közös név az értelemben „sorvadás, aszkór“ melly epitheton igen is jól illik a' huhogó bagolyra melly a' madarak legsoványabbika. — (17) קאת E' név gyöke קוא pökni, okádni, minthogy a' pelikán a' 30. font vizet magában foglalható begyből a' benne lévőt gyakran kiüríti. l. Thalm. Cholin 63. l. — (20) Ezen általános tilalom viszonylik mind azon állatokra mellyek szárnyasok is, és több mint két lábuak, és így leginkább bogarak, mellyeknek hat lábok' van ugyan, de csak négyen csúsznak. — (22) A' Misna Cho-

dögtesteikhez ne nyúljatok, mert tisztátalanok nektek. — (9) Ezt ehetitek meg pedig a' vízben lakó állatok közül: Valamelly állatnak a' vizekben, a' tengerben és folyókban úszonya és pikkelye van, azt megehetitek. — (10) Valamellynek pedig úszonya és pikkelye nincsen, a' tengerben és folyókban, mind azok közül, mellyek úsznak és élnek a' vízben, utálatos legyen nektek. — (11) Utálatosak legyenek nektek: azoknak húsát meg ne egyétek, és dögtestök utálatos legyen elöttetek. — (12) Valaminek nincsen uszonya vagy pikkelye a' vizekben, utálatos legyen ti elöttetek. — (13) Ezeket tartsátok pedig utálatosaknak a' madarak közül, meg ne étessenek, utálatosak ezek: a' sas, a' keselyü, a' sólyom. — (14) Az ölyv és az örvölyü nemével. — (15) Minden holló az ő nemével. — (16) És a' szaladár, a' fecske, a' huhogó bagoly és a'

---

ellenben valamelly madárnak van sarkantyúja, begye, és héjázható gyomorerszénye, az tiszta. — A' következő nevek fordításában a' legközönségesben elfogadott véleményeket követtem. — (14) דאה a' Thalmud véleménye szerint egyazonos a' Deuter. 14. f. 13. v. nevezett ראה-val. A' szó gyöke jelent, sebesen repülni. — (16) בת היענה szaladár Strauß. Majdnem ollyan nagy mint a' teve, és Arabia 's Afrika homok pusztáin nagy számmal találtatik. Aben Ezra (Exod. 23. f. 19. v.) szerint בת a' kis nöstény szaladárt bélyegzi, minthogy a' hímet kemény, izmos húsa miatt ugy sem ehetik; azonban az arabok a' hímet is igen szívesen megeszik, és בת יענה sajátlag nem „nőstény szaladár" hanem tropicus elnevezése a' szaladárnak általá-

לָא תֹאכְלוּ וּבִנְבִלָתָם לָא תִגָּעוּ טְמֵאִים הֵם לָכֶם: (ט) אֶת־
זֶה תֹּאכְלוּ מִכֹּל אֲשֶׁר בַּמָּיִם כֹּל אֲשֶׁר־לוֹ סְנַפִּיר וְקַשְׂקֶשֶׂת
בַּמַּיִם בַּיַּמִּים וּבַנְּחָלִים אֹתָם תֹּאכֵלוּ: (י) וְכֹל אֲשֶׁר אֵין־
לוֹ סְנַפִּיר וְקַשְׂקֶשֶׂת בַּיַּמִּים וּבַנְּחָלִים מִכֹּל שֶׁרֶץ הַמָּיִם
וּמִכֹּל נֶפֶשׁ הַחַיָּה אֲשֶׁר בַּמָּיִם שֶׁקֶץ הֵם לָכֶם: (יא) וְשֶׁקֶץ
יִהְיוּ לָכֶם מִבְּשָׂרָם לָא תֹאכֵלוּ וְאֶת־נִבְלָתָם תְּשַׁקֵּצוּ:
(יב) כֹּל אֲשֶׁר אֵין־לוֹ סְנַפִּיר וְקַשְׂקֶשֶׂת בַּמָּיִם שֶׁקֶץ הוּא
לָכֶם: (יג) וְאֶת־אֵלֶּה תְּשַׁקְּצוּ מִן־הָעוֹף לָא יֵאָכְלוּ שֶׁקֶץ
הֵם אֶת־הַנָּשֶׁר וְאֶת־הַפֶּרֶס וְאֶת הָעָזְנִיָּה: (יד) וְאֶת־הַדָּאָה
וְאֶת־הָאַיָּה לְמִינָהּ: (טו) אֵת כָּל־עֹרֵב לְמִינוֹ: (טז) וְאֶת
בַּת הַיַּעֲנָה וְאֶת־הַתַּחְמָס וְאֶת־הַשָּׁחַף וְאֶת־הַנֵּץ לְמִינֵהוּ:

---

ság bélyege, t. i. a' mancs hasodozottsága és kérődzés. — (10) שקץ הם לכם utálatosak legyenek nektek. Nem hogy Isten teremtései magokban lehetnének utálatosak, hanem hogy nektek a' velök való élésre legyenek ollyanok. — (13) A' madarakról nem adatnak, mint a' négy lábúés vizi állatoknál általános bélyegek, hanem a' tisztátalanok 13—19. v. név szerint elősoroztatnak. De hogy micsoda madarak értetnek a' következő héber elnevezések alatt arról különbözők a' vélemények. A' Thalmud azonban (Misna Cholin 3. 6.) négy bélyeget hord föl, mellyek által a' tiszta madarak megkülönböztethetnek a' tisztátalanoktól: כל עוף הדורס טמא כל שיש לו אצבע יתרה וזפק וקורקבו נקלף טהור. Valamelly madár körmeivel bevág, az tisztátalan;

tek. — (4) Mindazáltal azt meg ne egyétek azok közül, mellyek kérödzenek és mancsosok; a' tevét mert kérödzik ugyan, de nem hasadt mancsú; tisztátalan legyen nektek. — (5) A' vabért, melly kérödzik ugyan, de nem hasadt mancsú; tisztátalan legyen nektek. — (6) A' nyulat, melly jóllehet kérödzik de nem hasadt mancsu; tisztátalan legyen nektek. — (7) 'S a' disznót, melly mancsos ugyan, még pedig hasadt mancsú, de kérőt nem rág; tisztátalan legyen nektek. — (8) Ezeknek húsát meg ne egyétek, se

---

nyomja, a' szájba lassanként viszont fölmenőkbe, hogy ott megrágassanak. Ezen munkálatnál csendesen tartózkodik az állat, melly addig tart mig az első gyomorba először jött fű mind átesett rajta. Az igy ismét megrágott eledelek egyenest a' harmadik gyomorba jutnak, százrétű (leveles) nevübe, minthogy oldalainak hosszas lemezei a' könyv leveleihez hasonlítanak, — ebből pedig az utolsóba vagy az oltó gyomorba, mellynek falain csak redők vannak, 's melly az emésztés valódi műszere a' rendes állatok egyszerű gyomrához hasonlító." — (5) שפן Vabér. Igy fordítja e' szavat Szaadias. E' vabért pedig latinúl (*sorex syriacus*) Forskal e' kép írja le. Macskához hasonlít, farka nincs, bérczes vidékeken tartózkodik és fűvel él. שפן Tengeri nyulat vagy szökőnyulat nem jelenthet, minthogy Zsolt. 104. f. 18. v. és Prov. 30. f. 26. v. szerint, a' hol ismét előfordúl, ezen állat a' szirtek között lakik, a' mit a' tengeri nyúlról vagy szökőnyulról épen nem mondhatni. — (6) A' nyúl itt kérödzőnek mondatik, és a' külátszat szerint csak ugyan az, ámbár nem bír, négy gyomorral, mint a' valódi kérödzők. — (8) Nem csak a' nevezett állatok vannak a' Jiszraelitának eltiltva, hanem általában mind azon állatok, mellyeken nincs a' két feljebb nevezett tiszta-

אֹתָהּ תֹּאכֵלוּ: (ז) אַךְ אֶת־זֶה לֹא תֹאכְלוּ מִמַּעֲלֵי הַגֵּרָה
וּמִמַּפְרִסֵי הַפַּרְסָה אֶת־הַגָּמָל כִּי־מַעֲלֵה גֵרָה הוּא וּפַרְסָה
אֵינֶנּוּ מַפְרִיס טָמֵא הוּא לָכֶם: (ה) וְאֶת־הַשָּׁפָן כִּי־מַעֲלֵה
גֵרָה הוּא וּפַרְסָה לֹא יַפְרִיס טָמֵא הוּא לָכֶם: (ו) וְאֶת־
הָאַרְנֶבֶת כִּי־מַעֲלַת גֵּרָה הִוא וּפַרְסָה לֹא הִפְרִיסָה טְמֵאָה
הִוא לָכֶם: (ז) וְאֶת־הַחֲזִיר כִּי־מַפְרִיס פַּרְסָה הוּא וְשֹׁסַע
שֶׁסַע פַּרְסָה וְהוּא גֵּרָה לֹא־יִגָּר טָמֵא הוּא לָכֶם: (ח) מִבְּשָׂרָם

---

mond az egész sz. irás szelleme, a' hol számtalanszor az egész mindenség egy Isten müvének mondatik, és Genesis 1. f. 31. v. nyilván van, „és láta Isten mindent a' mit csinált, és ime igen jó.“ (Dr. Sal. Herxheimer). — (4) מעלה גרה melly kérőt rág. Ezen állati működés megértésére jó lesz Cúviert beszéltetni azon jeles magyar fordítás szerint, mellyért Vajda Péter Úrnak, és az Academiának köszönetünket eléggé ki nem fejezhetjük. „A' kérődzők neve már kijelenti ezen állatok különös tehetségét, az eledelek másodszori megrághatását, mellyeket az első lenyelés után viszsza kérnek a' szájba, gyomraik különös alkotása segedelmével. Gyomrok mindig négy van, mellyek közül az első három úgy alkottatott, hogy önkény szerint akármellyikbe mehetnek az eledelek, minthogy bárzsingjok a' közlekedés pontján ömlik ki. A' legelsőnek és legnagyobbnak neve böndő, ez bőven fogadja el a' durván elharapdált 's először megrágott füveket. Innét ezek a' másodikba mennek, mellynek neve reczés gyomor, mellynek oldalai a' méhek lépéhez hasonló lemezeket birnak. Ezen igen kicsiny, és gömbölyü gyomor elfogadja a' füvet, beáztatja és apró labdákba

dig megkellett volna azt ennetek, a' mint megparancsoltam. — (19) És szóla Áhron Mósehhez: Ime ma áldozták vétekáldozatjokat és égőáldozatjokat Jehova előtt, rajtam pedig illyen dolgok történtek — ha megettem vala tehát a' vétekáldozatot ma, valljon kedves lett volna Jehova előtt? — (20) Ezt hallván Móseh, jónak tetszék szemei előtt. —

XI. (1) És szóla Jehova Mósehhez és Áhronhoz, mondván nekik: — (2) Szóljatok Jiszrael fiaihoz, mondván: ezek azon állatok, mellyeket megehettek a' föld minden állati közül. — (3) Valamelly állatnak mancsa, hasadt mancsa van, és kérőt rág a' barom között, azt megeheti-

---

tek; melly okból némellyek azt hiszik, hogy azonkivül sok állat azért is tiltatott el, minthogy természetes undort okoznak, vagy mivel, mint nevezetesen a' disznó, poklosságot és más betegségeket szülnek, vagy mivel az ember jellemére rosz erkölcsi befolyást gyakorolnak, úgy hogy például a' ragadozó állatok húsa kegyetlenséget, a' tevéé boszút szül az emberben, vagy mivel igen tisztátalanok (Maimonides, More Nebuchim 3—48.) mint például ismét a' disznó, vagy hogy Jiszrael közeledésének a' Kánaaniak bálványozásához és más embertelen bűneihez az ételben való elkülönzés által eleje vétessék (Michaelis Mos. Recht Theil IV. §. 202.). Az eltiltott állatok legtöbbinél mind ezen okokat összvesen kell tekintetbe venni, hogy azokat kielégítőknek higyük. Bohlen véleményének pedig, hogy ezen egész törvény a' Persaktól van kölcsönözve, és hogy a' tisztátalan állatok Ahriman, a' gonosz manó teremtéseinek tartatván, a' Jiszraelitának Ormuzd a' jó Isten munkáinak kelle az elsőséget adni, egyenesen ellent

תֹּאכְלוּ אֹתָהּ בַּקֹּדֶשׁ כַּאֲשֶׁר צִוִּיתִי: (יט) וַיְדַבֵּר אַהֲרֹן
אֶל־מֹשֶׁה הֵן הַיּוֹם הִקְרִיבוּ אֶת־חַטָּאתָם וְאֶת־עֹלָתָם
לִפְנֵי יְהוָה וַתִּקְרֶאנָה אֹתִי כָּאֵלֶּה וְאָכַלְתִּי חַטָּאת הַיּוֹם
הֲיִיטַב בְּעֵינֵי יְהוָה: (כ) וַיִּשְׁמַע מֹשֶׁה וַיִּיטַב בְּעֵינָיו: פ ששי
יא (א) וַיְדַבֵּר יְהוָה אֶל־מֹשֶׁה וְאֶל־אַהֲרֹן לֵאמֹר אֲלֵהֶם:
(ב) דַּבְּרוּ אֶל־בְּנֵי יִשְׂרָאֵל לֵאמֹר זֹאת הַחַיָּה
אֲשֶׁר תֹּאכְלוּ מִכָּל־הַבְּהֵמָה אֲשֶׁר עַל־הָאָרֶץ: (ג) כֹּל ו
מַפְרֶסֶת פַּרְסָה וְשֹׁסַעַת שֶׁסַע פְּרָסֹת מַעֲלַת גֵּרָה בַּבְּהֵמָה

---

hást megkellett volna enniök. — (19) E' vers értelme alkalmasint a' következő: ma, midőn fiaimnak hivatalokbani eljárásokban nekem olly szerfeletti szerencsétlenségem történt, hogy lakomázhattam volna? más napra pedig szabad nem volt azt elhalasztani. —

XI. (2) E' fejezetben és Deut. 14. f. sok állatnem tisztátalannak mondatik, azaz hogy nem szabad azokat megenni. Szintúgy csaknem minden régi népeknél némelly állatok tisztáknak, némellyek tisztátalanoknak mondatnak a' szerint a' mint némelly állatoknak húsát megeszik, némellyek' pedig nem. E' megszoritásnak Jiszraelben tov. 20. f. 24—26. v. az adatik okúl; hogy a' Jiszraeliták az által magokat szentesitsék és magokat a' Kanaanitáktól megkülönböztessék. De hogy ez lett volna egyetlen szülő oka e' törvénynek, már csak azért sem lehet, minthogy a' tiszta állatok között vannak sok ollyanok, mellyek a' Kanaanitáktól is tisztáknak tartattak, valamint más részről ollyanok, mellyeket, mint például a' disznót, Egyptomban és Arabiában szinte nem et-

Móseh által. — (12) És szóla Móseh Áhronhoz és Eleázar és Ithamar, megmaradt fiaihoz: Vegyétek a' lisztáldozatot, melly megmaradt Jehova tüzre valójából, és egyétek meg azt kovásztalanúl az oltár mellett, mert felette szentséges az. — (13) Egyétek tehát azt szent helyen, mert élelemdíjod és fiaid élelemdíja ez Jehova tüzrevalójából; mert igy parancsoltatott nekem. — (14) És a' meglógatott szögyet és a' fölemelt czombot egyétek tiszta helyen, te, fiaid és leányaid veled, mert élelemdíjad és fiaid élelemdíjául adatott Jiszrael fiainak hálaáldozatiból. — (15) A' fölemelt czombot és a' meglógatott szögyet a' kövér darabjainak tüzrevalójával pedig vigyék föl, hogy lógassák meg Jehova előtt; és legyen neked és fiaidnak élelemdíjúl örökké, a' mint parancsolta Jehova. — (16) A' vétekáldozat bakját pedig tudakozá Móseh, és ime megégettetett! Haragvék tehát Eleazar és Ithamarra, Áhron megmaradt fiaira, mondván: — (17) Miért nem ettétek meg a' vétekáldozatot a' szent helyen? mert felette szentséges az, és azt nektek adta Jehova, hogy viseljétek a' község bünét, és hogy értök engesztelést tegyen Jehova előtt. — (18) Ime nem vitetett be annak vére a' szentségbe, a' bensőbe, pe-

---

rintetett. — (16) ואת שעיר החטאת a' vétekáldozat bakját melly feljebb 9. f. 3. v. említetett; nincs ok más bakot itt akarni érteni, mint talán a' fejedelemért áldozottat a' mint a' Thalmud és Michaelis vélekednek. והנה שרף és ime megégetetett; de a' 6. f. 22. és 33. szerint a' papoknak a

(יג) וַיְדַבֵּר מֹשֶׁה אֶל־אַהֲרֹן וְאֶל אֶלְעָזָר וְאֶל אִיתָמָר
בָּנָיו הַנּוֹתָרִים קְחוּ אֶת־הַמִּנְחָה הַנּוֹתֶרֶת מֵאִשֵּׁי יְהוָה
וְאִכְלוּהָ מַצּוֹת אֵצֶל הַמִּזְבֵּחַ כִּי קֹדֶשׁ קָדָשִׁים הִוא:
(יג) וַאֲכַלְתֶּם אֹתָהּ בְּמָקוֹם קָדוֹשׁ כִּי חָקְךָ וְחָק־בָּנֶיךָ הִוא
מֵאִשֵּׁי יְהוָה כִּי־כֵן צִוֵּיתִי: (יד) וְאֵת חֲזֵה הַתְּנוּפָה וְאֵת
שׁוֹק הַתְּרוּמָה תֹּאכְלוּ בְּמָקוֹם טָהוֹר אַתָּה וּבָנֶיךָ וּבִנֹתֶיךָ
אִתָּךְ כִּי־חָקְךָ וְחָק־בָּנֶיךָ נִתְּנוּ מִזִּבְחֵי שַׁלְמֵי בְּנֵי יִשְׂרָאֵל:
(טו) שׁוֹק הַתְּרוּמָה וַחֲזֵה הַתְּנוּפָה עַל אִשֵּׁי הַחֲלָבִים יָבִיאוּ
לְהָנִיף תְּנוּפָה לִפְנֵי יְהוָה וְהָיָה לְךָ וּלְבָנֶיךָ אִתְּךָ לְחָק־
עוֹלָם כַּאֲשֶׁר צִוָּה יְהוָה: חמישי (טז) וְאֵת שְׂעִיר הַחַטָּאת
דָּרֹשׁ דָּרַשׁ מֹשֶׁה וְהִנֵּה שָׂרֹף וַיִּקְצֹף עַל־אֶלְעָזָר וְעַל־
אִיתָמָר בְּנֵי אַהֲרֹן הַנּוֹתָרִם לֵאמֹר: (יז) מַדּוּעַ לֹא־אֲכַלְתֶּם
אֶת־הַחַטָּאת בִּמְקוֹם הַקֹּדֶשׁ כִּי קֹדֶשׁ קָדָשִׁים הִוא וְאֹתָהּ
נָתַן לָכֶם לָשֵׂאת אֶת־עֲוֹן הָעֵדָה לְכַפֵּר עֲלֵיהֶם לִפְנֵי יְהוָה:
(יח) הֵן לֹא־הוּבָא אֶת־דָּמָהּ אֶל־הַקֹּדֶשׁ פְּנִימָה אָכוֹל

דרש בראש שיטה והיא תצי התורה בתיבות׳

Egyptiak a' bor helyett erős árpából készült italt ittak. (Geddes) — (14) A' felette szent lisztáldozatokat csak szent helyen מקום קדוש volt szabad megenni, és így abban a' nőnem nem részesülhetett, a' kevésbé szent hálaáldozatokat קדשים קלים ellenben, minden helyt a' táborban és a' nőkkel egyben megehették, ha a' hely csak tiszta vala és poklostól nem é-

jának fiát, monda nekik: Jertek, vigyétek ki fivéreiteket a' szentségből a' táboron kivül. — (5) Eljövének tehát, és kivivék öket foszlányaikban a' táboron kivül, a' mint szólott vala Móseh. — (6) És monda Móseh Áhronnak, és Eleázar és Ithamar fiainak: Fejeteket meg ne meztelenítsétek, és ruháitokat meg ne szagassátok; hogy meg ne haljatok, és hogy az egész község ellen föl ne gerjedjen; hanem atyátok fiai, Jiszrael egész nemzetsége, sirassák a' tüzet, mellyet gerjesztett Jehova. — (7) Az összejövet sátorának ajtajából is ki ne menjetek, hogy meg ne haljatok, mert Jehova kenetének olaja vagyon rajtatok. És cselekvének Móseh beszéde szerint. — (8) És szóla Jehova Áhronhoz, mondván. — (9) Bort és más részegitő italt ne igyál, sem te, sem fiaid, midőn bementek az összejövet sátorába, hogy meg ne haljatok, örök rendelésül jövő időkre. — (10) Hogy különbséget tehessetek a' szentség között és az avatlan között, a' tisztátalan között és a' tiszta között. — (11) És hogy megtanitsátok Jiszrael fiait minden rendelésekre, mellyeket szólott Jehova hozzájok

---

hogy külsőleg is mutassák meg, miként a' legsulyosb csapásokban is megtudják Isten akaratjában szivöket nyugtatni. — (9) יין ושכר A' Septuagintában οἶνον καὶ σίκερα. Erről pedig Hieronym. ad Nepot. Opp. T. IV. p. 364. ed. Ben. igy nyilatkozik: „Cicera (שכר), héberül minden részegitő ital, akár gabonából készült, akár gyümölcsből, akár pedig sejtből főzött édes, barbar ital.“ Az Arabok között e' szó leginkább a' pálma gyümölcsből nyert borról látszik használtatni. Az

אֲלֵהֶם קִרְבוּ שְׂאוּ אֶת־אֲחֵיכֶם מֵאֵת פְּנֵי־הַקֹּדֶשׁ אֶל־מִחוּץ
לַמַּחֲנֶה: (ה) וַיִּקְרְבוּ וַיִּשָּׂאֵם בְּכָתָּנָתָם אֶל־מִחוּץ לַמַּחֲנֶה
כַּאֲשֶׁר דִּבֶּר מֹשֶׁה: (ו) וַיֹּאמֶר מֹשֶׁה אֶל־אַהֲרֹן וְאֶלְעָזָר
וְאִיתָמָר בָּנָיו רָאשֵׁיכֶם אַל־תִּפְרָעוּ וּבִגְדֵיכֶם לֹא־
תִפְרֹמוּ וְלֹא תָמֻתוּ וְעַל כָּל־הָעֵדָה יִקְצֹף וַאֲחֵיכֶם כָּל־בֵּית
יִשְׂרָאֵל יִבְכּוּ אֶת־הַשְּׂרֵפָה אֲשֶׁר שָׂרַף יְהוָה: (ז) וּמִפֶּתַח
אֹהֶל מוֹעֵד לֹא תֵצְאוּ פֶּן־תָּמֻתוּ כִּי־שֶׁמֶן מִשְׁחַת יְהוָה
עֲלֵיכֶם וַיַּעֲשׂוּ כִּדְבַר מֹשֶׁה: פ
(ח) וַיְדַבֵּר יְהוָה אֶל־אַהֲרֹן לֵאמֹר: (ט) יַיִן וְשֵׁכָר אַל־
תֵּשְׁתְּ וּבָנֶיךָ אִתָּךְ בְּבֹאֲכֶם אֶל־אֹהֶל מוֹעֵד וְלֹא
תָמֻתוּ חֻקַּת עוֹלָם לְדֹרֹתֵיכֶם: (י) וּלְהַבְדִּיל בֵּין הַקֹּדֶשׁ
וּבֵין הַחֹל וּבֵין הַטָּמֵא וּבֵין הַטָּהוֹר: (יא) וּלְהוֹרֹת אֶת־
בְּנֵי יִשְׂרָאֵל אֵת כָּל־הַחֻקִּים אֲשֶׁר דִּבֶּר יְהוָה אֲלֵיהֶם
בְּיַד־מֹשֶׁה: פ רביעי

תקורא יטעם הגריש קורם התרסא׳

---

met annál inkább megösmerendi. — (6) פרע eredeti értelmében jelenti eloldani, a' honnan meztelenïteni, melly utólsó kölcsönzött értelemben fordúl leggyakrabban a' Thalmudban is elő, és ezt jelenti alkalmasint Num. 5. f. 18. v. ben is. Gyászolás jeleül szokás volt az ó korban a' hajat elvágni, és a' szakált megberetválni (Cf. Jes. 15. f. 2. v. Jerem. 16. f. 6. v. 41. f. 5. v. Amos 8. f. 10. v. Ezra 9. f. 3. v. Jób 1. f. 20. v.) E' szerint itt a' papoknak a' gyászolás tiltatik el,

áldozatot. — (23) És bement Móseh és Áhron az összejövet sátorába, és a' mint kijövének megáldák a' népet, és megjelenék Jehova dicsősége az egész népnek. — (24) És tűz jöve ki Jehova elől, és megemészté az égőáldozatot és a' kövér darabjait az oltáron; látván pedig azt az egész nép, ujjongának és arczra borulának. —

X. (1) Vevék pedig Áhron fiai, Nádáb és Abihu kiki tömjénzőjét, és tönek azokba szenet, és vivének Jehova elibe avatlan tüzet, mellyet nem parancsolt nekik. — (2) És kijöve tűz Jehova elől, és megemészté őket, és meghalának Jehova előtt. — (3) És mondá Móseh Áhronnak: Ez az, a' mit szólott Jehova, mondván: a' hozzám közelítőkben megszenteltetni, és az egész nép előtt megdicsőittetni akarok. És elhallgata Áhron. — (4) Móseh pedig hiván Misaelt és Elezafant, Uzielnek Áhron atyja bátyá-

---

látszik — abban állott, hogy nem lévén nekik parancsolva, a' szent hajlék belsejébe לפני יהוה merészeltek avatlan, nem az oltárról vett tüzet אש זרה bevinni. — אשר לא צוה אותם mellyet nem parancsolt nekik. E' szavakra Rosenmüller azt jegyzi meg: Itt, úgy látszik, μειωσις van, és e' szavak itt annyit látszanak mondani, mint a' mellyet szigorún eltiltott nekik. Hasonló beszéd-módot l. Exod, 20. f. 7. v. és Zsolt. 78. f. 50. és 84. f. 12. v. Mert — így folytatja véleményét Rosenm. ha bár az előbbiekben nem láttuk e' tilalmat, valószinű még is, hogy Móseh eltiltotta Áhron és fiainak, hogy avatlan tüzet ne hozzanak az oltárra. — (3) A' vers értelme: midőn papjaimat a' hivatalos eljárásbani gondatlanság és hanyagságért megbüntetem, az által a' nép szentsége-

וְהַשְּׁלָמִים: (כג) וַיָּבֹא מֹשֶׁה וְאַהֲרֹן אֶל־אֹהֶל מוֹעֵד וַיֵּצְאוּ
וַיְבָרְכוּ אֶת־הָעָם וַיֵּרָא כְּבוֹד־יְהוָה אֶל־כָּל־הָעָם: שלישי
(כד) וַתֵּצֵא אֵשׁ מִלִּפְנֵי יְהוָה וַתֹּאכַל עַל־הַמִּזְבֵּחַ אֶת־הָעֹלָה
וְאֶת־הַחֲלָבִים וַיַּרְא כָּל־הָעָם וַיָּרֹנּוּ וַיִּפְּלוּ עַל־פְּנֵיהֶם:
י (א) וַיִּקְחוּ בְנֵי־אַהֲרֹן נָדָב וַאֲבִיהוּא אִישׁ מַחְתָּתוֹ וַיִּתְּנוּ
בָהֵן אֵשׁ וַיָּשִׂימוּ עָלֶיהָ קְטֹרֶת וַיַּקְרִיבוּ לִפְנֵי יְהוָה
אֵשׁ זָרָה אֲשֶׁר לֹא צִוָּה אֹתָם: (ב) וַתֵּצֵא אֵשׁ מִלִּפְנֵי
יְהוָה וַתֹּאכַל אוֹתָם וַיָּמֻתוּ לִפְנֵי יְהוָה: (ג) וַיֹּאמֶר מֹשֶׁה
אֶל־אַהֲרֹן הוּא אֲשֶׁר־דִּבֶּר יְהוָה לֵאמֹר בִּקְרֹבַי אֶקָּדֵשׁ
וְעַל־פְּנֵי כָל־הָעָם אֶכָּבֵד וַיִּדֹּם אַהֲרֹן: (ד) וַיִּקְרָא מֹשֶׁה
אֶל־מִישָׁאֵל וְאֶל אֶלְצָפָן בְּנֵי עֻזִּיאֵל דֹּד אַהֲרֹן וַיֹּאמֶר

---

fedōt ÷ a' belet befedő kövért. — (23) Nem alap nélküli a' gyanitás, hogy Móseh Áhront a' végett vezeté be a' szent hajlékba, hogy neki itt megmutassa, mikép kellessék a' vér elhintését, a' füstölést, az udvarlási kenyerek fölrakását és egyébb szertartásokat Exod. 30. f. 7. és 8. v, rendelése szerint végbe vinni. — (24) ותצא אש וכו' és tűz jöve ki Jehova elől ÷ a' szent hajlékon nyugvó felhő közepéből. A' Rasbam (רשב"ם) és más többek szerint, ותצא igy volna fordítandó „mert tűz Jöve stb." Ugyan is véleményök szerint az előbbi versben említett Isten dicsőségének megjelenése épen e' tűz vala, melly villámként a' hajlék feletti felhőből kijövén, az áldozatot megemésztè.

X. (1) Áhron fiainak vétke e' vers szavai szerint — úgy

ni az oltáron, a' mint parancsolá Jehova Mósehnek. — (11) Húsát pedig és a' bört megégeté tűzzel, a' táboron kivül. — (12) És leölé az égőáldozatot, és oda nyujtván neki Áhron fiai a' vért, elhinté azt az oltárra körösleg. — (13) És oda nyujtván neki magát a' darabokra szeldelt áldozatot is fejével, füstben hagyá azt fölszállani az oltáron. — (14) És megmosá a' belet és a' szárokat, és hagyá füstben fölszállani az égőáldozat mellett az oltáron. — (15) És áldozá a' nép áldozatát, 's vevén a' vétekáldozatra való kecskebakot és leölvén azt hozá vétekáldozatúl, mint az előbit. — (16) És előhozá az égőáldozatot, és megcsinálá azt a' szabály szerint. — (17) Előhozá az italáldozatot is, és vön belőle tele markával, és hagyá azt füstben fölszállani az oltáron a' reggeli égőáldozaton kivül. — (18) És leölé az ökröt és a' kost hálaáldozatúl a' nép részéről, és oda nyujtván Áhron fiai neki a' vért, elhinté az oltárra körösleg. — (19) És a' kövér darabjait az ökörből és a' kosból, a' farkot, a' bélen való kövért, a' veséket és a' májhártyáját. — (20) És tevé a' kövér darabjait a' szögyekre, és hagyá a' kövér darabjait füstben fölszállani az oltáron. — (21) De a' szögyeket és a' jobb czombokat Áhron meglógatá Jehova előtt, a' mint parancsolá Móseh. — (22) Ezek után Áhron fölemelvén kezeit a' népre, megáldá őket és leszálla miután megcsinálta a' vétekáldozatot, az égőáldozatot és a' hála-

---

dandik I. Exod. 16. f. 10. v. — (19) והמכסה szó szerint, a' be-

אֶת־מֹשֶׁה: (יח) וְאֶת־הַבָּשָׂר וְאֶת־הָעֹור שָׂרַף בָּאֵשׁ מִחוּץ
לַמַּחֲנֶה: (יט) וַיִּשְׁחַט אֶת־הָעֹלָה וַיִּמְצְאוּ בְּנֵי אַהֲרֹן אֵלָיו
אֶת־הַדָּם וַיִּזְרְקֵהוּ עַל־הַמִּזְבֵּחַ סָבִיב: (כ) וְאֶת־הָעֹלָה
הִמְצִיאוּ אֵלָיו לִנְתָחֶיהָ וְאֶת־הָרֹאשׁ וַיְקַטֵּר עַל־הַמִּזְבֵּחַ:
(כא) וְרַחַץ אֶת־הַקֶּרֶב וְאֶת־הַכְּרָעָיִם וַיְקַטֵּר עַל־הָעֹלָה
הַמִּזְבֵּחָה: (כב) וַיַּקְרֵב אֶת קָרְבַּן הָעָם וַיִּקַּח אֶת־שְׂעִיר
הַחַטָּאת אֲשֶׁר לָעָם וַיִּשְׁחָטֵהוּ וַיְחַטְּאֵהוּ כָּרִאשֹׁון:
(כג) וַיַּקְרֵב אֶת־הָעֹלָה וַיַּעֲשֶׂהָ כַּמִּשְׁפָּט: שני (כד) וַיַּקְרֵב
אֶת־הַמִּנְחָה וַיְמַלֵּא כַפֹּו מִמֶּנָּה וַיְקַטֵּר עַל־הַמִּזְבֵּחַ מִלְּבַד
עֹלַת הַבֹּקֶר: (כה) וַיִּשְׁחַט אֶת־הַשֹּׁור וְאֶת־הָאַיִל זֶבַח
הַשְּׁלָמִים אֲשֶׁר לָעָם וַיִּמְצְאוּ בְּנֵי אַהֲרֹן אֶת־הַדָּם אֵלָיו
וַיִּזְרְקֵהוּ עַל־הַמִּזְבֵּחַ סָבִיב: (כו) וְאֶת־הַחֲלָבִים מִן־הַשֹּׁור
וּמִן־הָאַיִל הָאַלְיָה וְהַמְכַסֶּה וְהַכְּלָיֹת וְיֹתֶרֶת הַכָּבֵד:
(כז) וַיָּשִׂימוּ אֶת־הַחֲלָבִים עַל־הֶחָזוֹת וַיְקַטֵּר הַחֲלָבִים
הַמִּזְבֵּחָה: (כח) וְאֶת הֶחָזוֹת וְאֶת שׁוֹק הַיָּמִין הֵנִיף אַהֲרֹן
תְּנוּפָה לִפְנֵי יְהוָה כַּאֲשֶׁר צִוָּה מֹשֶׁה: (כט) וַיִּשָּׂא אַהֲרֹן
אֶת־יָדָו אֶל־הָעָם וַיְבָרְכֵם וַיֵּרֶד מֵעֲשֹׂת הַחַטָּאת וְהָעֹלָה

ידיו קרי

---

ni felhõ leszálland és a' szent hajléknak felette megállapo-

IX. (1) És lőn nyolczad napon, szólitá Móseh Áhront és fiait és Jiszrael véneit. — (2) És monda Áhronnak: Végy egy tinót vétekáldozatúl, és egy kost égőáldotúl, mind ketten épek legyenek, és azokat vedd Jehova elé. — (3) Jiszrael fiaihoz is szólj, mondván: Vegyetek egy kecskebakot vétekáldozatúl és egy éves borjút és bárányt, épeket égőáldozatúl. — (4) És egy ökröt és kost hálaáldozatúl, hogy áldozzatok Jehova előtt, és olajjal elegyített lisztáldozatot; mert mai nap Jehova megjelenik nektek. — (5) Elvivék tehát a' miket parancsolt Móseh az összejövet sátora elé, és mind az egész község előjövén, állának Jehova elibe. — (6) És monda Móseh: Ezt a' dolgot, mellyet parancsolt Jehova, megcselekedjétek, és megjelenik nektek Jehova dicsősége. — (7) És monda Móseh Áhronnak: Közelits az oltárhoz és csináld meg vétekáldozatodat és égőáldozatodat, és tégy engesztelést magadért és a' népért, azután csináld meg a' nép áldozatát, és tegy engesztelést érettek, a' mint parancsolta Jehova. — (8) Áhron tehát az oltárhoz járulván, leölé a' vétekáldozatra való borjút, melly övé vala. — (9) És vivék Áhron fiai hozzá a' vért, és ő belé mártván ujját a' vérbe, megkené az oltár szarvait, a' többi vért pedig kiönté az oltár aljára. — (10) A' kövért pedig, a' veséket és a' máj hártyáját a' vétekáldozatból hagyá füstben fölszálla-

---

mert mai nap Jehova megjelenék nektek. Az iste-

ט (ח) וַיְהִי בַּיּוֹם הַשְּׁמִינִי קָרָא מֹשֶׁה לְאַהֲרֹן וּלְבָנָיו
וּלְזִקְנֵי יִשְׂרָאֵל: (ג) וַיֹּאמֶר אֶל־אַהֲרֹן קַח־לְךָ
עֵגֶל בֶּן־בָּקָר לְחַטָּאת וְאַיִל לְעֹלָה תְּמִימִם וְהַקְרֵב לִפְנֵי
יְהוָה: (ג) וְאֶל־בְּנֵי יִשְׂרָאֵל תְּדַבֵּר לֵאמֹר קְחוּ שְׂעִיר־עִזִּים
לְחַטָּאת וְעֵגֶל וָכֶבֶשׂ בְּנֵי־שָׁנָה תְּמִימִם לְעֹלָה: (ד) וְשׁוֹר
וָאַיִל לִשְׁלָמִים לִזְבֹּחַ לִפְנֵי יְהוָה וּמִנְחָה בְּלוּלָה בַשָּׁמֶן כִּי
הַיּוֹם יְהוָה נִרְאָה אֲלֵיכֶם: (ה) וַיִּקְחוּ אֵת אֲשֶׁר צִוָּה מֹשֶׁה
אֶל־פְּנֵי אֹהֶל מוֹעֵד וַיִּקְרְבוּ כָּל־הָעֵדָה וַיַּעַמְדוּ לִפְנֵי יְהוָה:
(ו) וַיֹּאמֶר מֹשֶׁה זֶה הַדָּבָר אֲשֶׁר־צִוָּה יְהוָה תַּעֲשׂוּ וְיֵרָא
אֲלֵיכֶם כְּבוֹד יְהוָה: (ז) וַיֹּאמֶר מֹשֶׁה אֶל־אַהֲרֹן קְרַב אֶל־
הַמִּזְבֵּחַ וַעֲשֵׂה אֶת־חַטָּאתְךָ וְאֶת־עֹלָתֶךָ וְכַפֵּר בַּעַדְךָ וּבְעַד
הָעָם וַעֲשֵׂה אֶת־קָרְבַּן הָעָם וְכַפֵּר בַּעֲדָם כַּאֲשֶׁר צִוָּה יְהוָה:
(ח) וַיִּקְרַב אַהֲרֹן אֶל־הַמִּזְבֵּחַ וַיִּשְׁחַט אֶת־עֵגֶל הַחַטָּאת
אֲשֶׁר־לוֹ: (ט) וַיַּקְרִבוּ בְּנֵי אַהֲרֹן אֶת־הַדָּם אֵלָיו וַיִּטְבֹּל
אֶצְבָּעוֹ בַּדָּם וַיִּתֵּן עַל־קַרְנוֹת הַמִּזְבֵּחַ וְאֶת־הַדָּם יָצַק אֶל־
יְסוֹד הַמִּזְבֵּחַ: (י) וְאֶת־הַחֵלֶב וְאֶת־הַכְּלָיֹת וְאֶת־הַיֹּתֶרֶת
מִן־הַכָּבֵד מִן־הַחַטָּאת הִקְטִיר הַמִּזְבֵּחָה כַּאֲשֶׁר צִוָּה יְהוָה

IX. (1) ביום השמיני nyolczad napon t. i. a' fölavatásnak nyolczad napján l. felj, 8. f. 33. v. — (4) כי היום וכו'

meglógattatá azokat Jehova előtt. — (28) Azután elvevén azokat Móseh kezeikből, füstben hagyá azokat fölszállani az oltáron az égőáldozat mellett; fölszentelés áldozata, kedves illatúl, tűzre való Jehovának. — (29) Elvevé pedig Moseh a' szögyet és meglógatá Jehova előtt, és ez a' fölszentelés kosából Mósehnek lőn része, a' mint parancsolta Jehova Mósehnek. — (30) És vőn Móseh a' kenet olajából és a' vérből, melly az oltáron vala, és hinté Áhronra és ruháira, fiaira és fiainak ruháira vele együtt, és megszentelé Áhront és ruháit, fiait és fiainak ruháit vele együtt. — (31) És mondá Móseh Áhronnak és fiainak: Főzzétek meg a' hust az összejövet sátorának ajtajában, és ott egyétek meg azt, és a' kenyeret, melly a' fölszentelés kosárában van, a' mint parancsoltam, mondván: Áhron és fiai egyék meg azt. — (32) A' mi pedig megmarad a' husból és a' kenyérből, tűzzel égessétek meg. — (33) Az összejövet sátorának ajtájából pedig ki ne menjetek hét napig, mig el nem teltek fölszenteléstek napjai. Mert hét napig igtatand be titeket. — (34) A' mikép cselekvének azon nap, parancsolta Jehova, hogy úgy cselekedjünk, hogy engesztelést tegyünk érettetek. — (35) Az összejövet sátorának ajtajában üljetek nappal és éjel hét napig, és tartsátok meg a' megtartandót Jehova iránt, hogy meg ne haljatok; mert így hagyatott meg nekem. — (36) És cselekvének Áhron és fiai mind azon dolgokat, a' mellyeket parancsolt vala Jehova Móseh által. —

וַיָּנֵף אֹתָם תְּנוּפָה לִפְנֵי יְהוָה: (כא) וַיִּקַּח מֹשֶׁה אֹתָם
מֵעַל כַּפֵּיהֶם וַיַּקְטֵר הַמִּזְבֵּחָה עַל־הָעֹלָה מִלֻּאִים הֵם
לְרֵיחַ נִיחֹחַ אִשֶּׁה הוּא לַיהוָה: (כב) וַיִּקַּח מֹשֶׁה אֶת־הַחָזֶה
וַיְנִיפֵהוּ תְנוּפָה לִפְנֵי יְהוָה מֵאֵיל הַמִּלֻּאִים לְמֹשֶׁה הָיָה
לְמָנָה כַּאֲשֶׁר צִוָּה יְהוָה אֶת־מֹשֶׁה: שביעי (כג) וַיִּקַּח מֹשֶׁה
מִשֶּׁמֶן הַמִּשְׁחָה וּמִן־הַדָּם אֲשֶׁר עַל־הַמִּזְבֵּחַ וַיַּז עַל־אַהֲרֹן
עַל־בְּגָדָיו וְעַל־בָּנָיו וְעַל־בִּגְדֵי בָנָיו אִתּוֹ וַיְקַדֵּשׁ אֶת־אַהֲרֹן
אֶת־בְּגָדָיו וְאֶת־בָּנָיו וְאֶת־בִּגְדֵי בָנָיו אִתּוֹ: (כד) וַיֹּאמֶר
מֹשֶׁה אֶל־אַהֲרֹן וְאֶל־בָּנָיו בַּשְּׁלוּ אֶת־הַבָּשָׂר פֶּתַח אֹהֶל
מוֹעֵד וְשָׁם תְּאכְלוּ אֹתוֹ וְאֶת־הַלֶּחֶם אֲשֶׁר בְּסַל הַמִּלֻּאִים
כַּאֲשֶׁר צִוִּיתִי לֵאמֹר אַהֲרֹן וּבָנָיו יֹאכְלֻהוּ: (כה) וְהַנּוֹתָר
בַּבָּשָׂר וּבַלֶּחֶם בָּאֵשׁ תִּשְׂרֹפוּ: מפטיר (כו) וּמִפֶּתַח אֹהֶל
מוֹעֵד לֹא תֵצְאוּ שִׁבְעַת יָמִים עַד יוֹם מְלֹאת יְמֵי מִלֻּאֵיכֶם
כִּי שִׁבְעַת יָמִים יְמַלֵּא אֶת־יֶדְכֶם: (כז) כַּאֲשֶׁר עָשָׂה בַּיּוֹם
הַזֶּה צִוָּה יְהוָה לַעֲשׂת לְכַפֵּר עֲלֵיכֶם: (כח) וּפֶתַח אֹהֶל
מוֹעֵד תֵּשְׁבוּ יוֹמָם וָלַיְלָה שִׁבְעַת יָמִים וּשְׁמַרְתֶּם אֶת־
מִשְׁמֶרֶת יְהוָה וְלֹא תָמֻתוּ כִּי־כֵן צִוֵּיתִי: (כט) וַיַּעַשׂ אַהֲרֹן
וּבָנָיו אֵת כָּל־הַדְּבָרִים אֲשֶׁר־צִוָּה יְהוָה בְּיַד־מֹשֶׁה: ס

---

zetét. — (31) והנותר וכו' a' mi megmarad t. i. a' következő napra, mint Exod. 29. 34. v.

az oltárra körösleg. — (20) És a' kost elszeldelé darabjaira, és hagyá füstben fölszállani Moseh a' fejt, a' tagokat és a' kövért. — (21) A' bélet pedig és a' szárakat megmosá vizzel; és hagyá Moseh füstben fölszállani az egész kost az oltáron, égőáldozat, kedves illatúl, tüzre valója Jehovának, a' mint parancsolta Jehova Mósehnek. — (22) Azután előhozá a' másik kost, a' fölszentelés kosát, és tevék Áhron és fiai kezeiket annak a' kosnak fejére. — (23) És leölé és vön Móseh annak véréből, és megkené azzal Áhron jobb fülének czimpáját, és jobb keze hüvelykét, és jobb lába hüvelykét. — (24) És elővezeté Áhron fiait, és kene Móseh a' vérből jobb fülök czimpájára, és jobb kezök hüvelykére, és jobb lábok hüvelykére, a' többi vért pedig elhinté Moseh az oltárra körösleg. — (25) És vevé a' kövért és a' farkot, a' belet beborító kövért, a' máj hártyáját, és a' két vesét a' rajtok lévő kövérrel, és a' jobb czombot. — (26) És a' kovásztalan kenyereknek Jehova előtt lévő kosarából vön egy kovásztalan lepényt, és egy olajos kovászos lepényt, és egy pogácsát, és raká mind azokat a' kövér darabjaira és a' jobb czombra. — (27) És mind ezeket Áhron és fiainak kezeire rakván,

---

berekesztve egyszersmind a' papok hivatalba lépését közvetlen bevezeté; és csakugyan az e' kossali bánás is különbözék a' rendes hálaáldozatokkali bánásmódtól, mint, péld. hogy belőle a' czomb elégetteték. — (23) l. Exod. 29. f. 21. v. jegy-

(כ) וְאֶת־הָאַיִל נְתַח לְנְתָחָיו וַיַּקְטֵר מֹשֶׁה אֶת־הָרֹאשׁ
וְאֶת־הַנְּתָחִים וְאֶת־הַפָּדֶר: (כא) וְאֶת־הַקֶּרֶב וְאֶת־הַכְּרָעַיִם
רָחַץ בַּמָּיִם וַיַּקְטֵר מֹשֶׁה אֶת־כָּל־הָאַיִל הַמִּזְבֵּחָה עֹלָה הוּא
לְרֵיחַ־נִיחֹחַ אִשֶּׁה הוּא לַיהוָה כַּאֲשֶׁר צִוָּה יְהוָה אֶת־מֹשֶׁה:
ששי (כב) וַיַּקְרֵב אֶת־הָאַיִל הַשֵּׁנִי אֵיל הַמִּלֻּאִים וַיִּסְמְכוּ
אַהֲרֹן וּבָנָיו אֶת־יְדֵיהֶם עַל־רֹאשׁ הָאָיִל: (כג) וַיִּשְׁחָט
וַיִּקַּח מֹשֶׁה מִדָּמוֹ וַיִּתֵּן עַל־תְּנוּךְ אֹזֶן־אַהֲרֹן הַיְמָנִית וְעַל־
בֹּהֶן יָדוֹ הַיְמָנִית וְעַל־בֹּהֶן רַגְלוֹ הַיְמָנִית: (כד) וַיַּקְרֵב אֶת־
בְּנֵי אַהֲרֹן וַיִּתֵּן מֹשֶׁה מִן־הַדָּם עַל־תְּנוּךְ אָזְנָם הַיְמָנִית
וְעַל־בֹּהֶן יָדָם הַיְמָנִית וְעַל־בֹּהֶן רַגְלָם הַיְמָנִית וַיִּזְרֹק מֹשֶׁה
אֶת־הַדָּם עַל־הַמִּזְבֵּחַ סָבִיב: (כה) וַיִּקַּח אֶת־הַחֵלֶב וְאֶת־
הָאַלְיָה וְאֶת־כָּל־הַחֵלֶב אֲשֶׁר עַל־הַקֶּרֶב וְאֵת יֹתֶרֶת הַכָּבֵד
וְאֶת־שְׁתֵּי הַכְּלָיֹת וְאֶת־חֶלְבְּהֶן וְאֵת שׁוֹק הַיָּמִין: (כו) וּמִסַּל
הַמַּצּוֹת אֲשֶׁר | לִפְנֵי יְהוָה לָקַח חַלַּת מַצָּה אַחַת וְחַלַּת
לֶחֶם שֶׁמֶן אַחַת וְרָקִיק אֶחָד וַיָּשֶׂם עַל־הַחֲלָבִים וְעַל שׁוֹק
הַיָּמִין: (כז) וַיִּתֵּן אֶת־הַכֹּל עַל־כַּפֵּי אַהֲרֹן וְעַל כַּפֵּי בָנָיו

---

nyolczadik napig, a' mikor hivatalok elkezdődött. — (22) Ez a' másik kos kiválólag fölszentelés kosának איל המלואים mondaték, minthogy ez a' beigtatás szertartását

hét ízben, és fölkené az oltárt és ennek minden eszközeit és a' medenczét, ennek lábával, hogy megszentelné azokat. — (12) És tölte a' kenet olajából Áhron fejére és fölkené öt, hogy megszentelné öt. — (13) És oda állitá Moseh Áhron fiait, és fölöltözteté őket foszlányokba, és körülövedzé őket övvel, és fölköté nekik a' süvegeket, a' mint parancsolá Jehova Mosehnek. — (14) És elővezeté a' vétekáldozatra való tulkot, és tevék Áhron és fiai kezeiket a' vétekáldozatra való tulok fejére. — (15) És leölé, es vön Móseh véréből, és tön az oltár szarvaira körösleg ujával, és megtisztitá az oltárt, a' vért pedig tölté az oltár aljára, hogy megszentelné azt, hogy engesztelést tennének rajta. — (16) És vevé az egész kövért, melly a' bélen, és a' máj hártyáját, és a' két vesét és azoknak kövérét, és hagyá Moseh azt füstben fölszállani az oltáron. — (17) A' tulkot pedig bőrével, húsával, és ganéjával együtt elégeté a' táboron kivül, a' mint parancsolá Jehova Mosehnek. — (18) És elővezeté az égőáldozatra való kost, és tevék Áhron és fiai kezeiket a' kos fejére. — (19) Mellyet miután leölt volna, Moseh hinté annak vérét

---

nyilván megmondatik — a' kenet olajával csak meghintettek, midőn a' fő-pap megkülönböztetésül a' szent olajjal felülről beöntetett, és ezen megkülönböztetésnél fogva neveztetett, fölkentnek הכהן המשיח κατ' εξοχην. — (15) משה Móseh ויישחט-ra is viszonylik. Valamint általában minden hét beigtatási nap alatt, Mósehnek kellett az áldozási szolgálatot vinnie, és a' papoknak nem volt szabad semmit tenniök a'

פְּעָמִים וַיִּמְשַׁח אֶת־הַמִּזְבֵּחַ וְאֶת־כָּל־כֵּלָיו וְאֶת־הַכִּיֹּר
וְאֶת־כַּנּוֹ לְקַדְּשָׁם: (יב) וַיִּצֹק מִשֶּׁמֶן הַמִּשְׁחָה עַל רֹאשׁ
אַהֲרֹן וַיִּמְשַׁח אֹתוֹ לְקַדְּשׁוֹ: (יג) וַיַּקְרֵב מֹשֶׁה אֶת־בְּנֵי
אַהֲרֹן וַיַּלְבִּשֵׁם כֻּתֳּנֹת וַיַּחְגֹּר אֹתָם אַבְנֵט וַיַּחֲבֹשׁ לָהֶם
מִגְבָּעוֹת כַּאֲשֶׁר צִוָּה יְהוָה אֶת־מֹשֶׁה: חמישי (יד) וַיַּגֵּשׁ
אֶת פַּר הַחַטָּאת וַיִּסְמֹךְ אַהֲרֹן וּבָנָיו אֶת־יְדֵיהֶם עַל־רֹאשׁ
פַּר־הַחַטָּאת: (טו) וַיִּשְׁחָט וַיִּקַּח מֹשֶׁה אֶת־הַדָּם וַיִּתֵּן עַל־
קַרְנוֹת הַמִּזְבֵּחַ סָבִיב בְּאֶצְבָּעוֹ וַיְחַטֵּא אֶת־הַמִּזְבֵּחַ וְאֶת־
הַדָּם יָצַק אֶל־יְסוֹד הַמִּזְבֵּחַ וַיְקַדְּשֵׁהוּ לְכַפֵּר עָלָיו: (טז) וַיִּקַּח
אֶת־כָּל־הַחֵלֶב אֲשֶׁר עַל־הַקֶּרֶב וְאֵת יֹתֶרֶת הַכָּבֵד וְאֶת־
שְׁתֵּי הַכְּלָיֹת וְאֶת־חֶלְבְּהֶן וַיַּקְטֵר מֹשֶׁה הַמִּזְבֵּחָה: (יז) וְאֶת־
הַפָּר וְאֶת־עֹרוֹ וְאֶת־בְּשָׂרוֹ וְאֶת־פִּרְשׁוֹ שָׂרַף בָּאֵשׁ מִחוּץ
לַמַּחֲנֶה כַּאֲשֶׁר צִוָּה יְהוָה אֶת־מֹשֶׁה: (יח) וַיַּקְרֵב אֵת אֵיל
הָעֹלָה וַיִּסְמְכוּ אַהֲרֹן וּבָנָיו אֶת־יְדֵיהֶם עַל־רֹאשׁ הָאָיִל:
(יט) וַיִּשְׁחָט וַיִּזְרֹק מֹשֶׁה אֶת־הַדָּם עַל־הַמִּזְבֵּחַ סָבִיב:

---

ször alkalmaztatott. — (13) A' fiak fölkenéséről itt említés sem történik, és a' rendelésnél Exod. 29. f. 7. v. (l. ott jegyzetemet) világosan csak a' fő-pap neveztetik; azonban Exod. 30. f. 30. v. és 40. f. 16. v. a' fölkenés Áhron fiaira is viszonylíttatik; ezt Nachmanides (רמב"ן) és mások oda magyarázzák, hogy Áhron fiai, vagy a' közpapok — mint tov. 30. v.

zatnak, valamint a' beigtató- és a' hálaáldozatoknak. — (38) Mellyet parancsolt Jehova Mosehnek Szináj hegyén, midőn parancsolatot adott Jiszrael fiainak hogy vinnék áldozataikat Jehovának Szináj pusztájában. —

VIII. (1) És szóla Jehova Mósehez, mondván: — (2) Vedd Áhront és fiait vele egybe, és az öltözeteket, és a' kenet olaját, és a' vétekáldozat tulkát, és a' két kost, és a' kosárt a' kovásztalan kenyérrel. — (3) Az egész községet pedig gyűjtsd egybe, az összejövet sátorának ajtaja elé. — (4) És cselekvék Moseh a' mint parancsolta vala neki Jehova, és egybegyüle a' község az összejövet sátorának ajtajába. — (5) És monda Moseh a' községnek: Ez a' dolog, mellyet Jehova parancsolt cselekedni. — (6) És előállitván Moseh Áhront és fiait megmosá őket vizzel. — (7) És reá adá foszlányt, körülövedzé őt övvel, és fölöltözteté a' köntösbe, reá tevé az Éfodot, és körülövedzé őt az Éfod szoritójával, és rákötè az Éfodot avval. — (8) És reá tevé a' mellrevalót, és tevé a' mellrevalóba az urimot és túmimot. — (9) És föltevé fejére a' csalmát, és elöl a' süvegen felül bigyeszté az arany lemezt, a' szentséges koronát; a' mint parancsolta vala Jehova Mosehnek. — (10) Ezután vevé Moseh a' kenet olaját, és fölkené a' hajlékot, és mindent a' mi benne vala, hogy megszentelné azokat. — (11) És hinte abból az oltárra

---

fejteték, vihették véghez a' már Exod. 29. f. 36—40. v. parancsolt beigtatási szertartást, mellynél e' szabályzat legelő-

וְלַמְּלוּאִים וְלִזֶּבַח הַשְּׁלָמִים: (לח) אֲשֶׁר צִוָּה יְהוָה אֶת־
מֹשֶׁה בְּהַר סִינָי בְּיוֹם צַוֹּתוֹ אֶת־בְּנֵי יִשְׂרָאֵל לְהַקְרִיבָ אֶת־
קָרְבְּנֵיהֶם לַיהוָה בְּמִדְבַּר סִינָי: פ רביעי

ח (א) וַיְדַבֵּר יְהוָה אֶל־מֹשֶׁה לֵאמֹר: (ב) קַח אֶת־אַהֲרֹן
וְאֶת־בָּנָיו אִתּוֹ וְאֵת הַבְּגָדִים וְאֶת שֶׁמֶן הַמִּשְׁחָה
וְאֵת פַּר הַחַטָּאת וְאֵת שְׁנֵי הָאֵילִים וְאֵת סַל הַמַּצּוֹת:
(ג) וְאֶת כָּל־הָעֵדָה הַקְהֵל אֶל־פֶּתַח אֹהֶל מוֹעֵד: (ד) וַיַּעַשׂ
מֹשֶׁה כַּאֲשֶׁר צִוָּה יְהוָה אֹתוֹ וַתִּקָּהֵל הָעֵדָה אֶל־פֶּתַח אֹהֶל
מוֹעֵד: (ה) וַיֹּאמֶר מֹשֶׁה אֶל־הָעֵדָה זֶה הַדָּבָר אֲשֶׁר־צִוָּה
יְהוָה לַעֲשׂוֹת: (ו) וַיַּקְרֵב מֹשֶׁה אֶת־אַהֲרֹן וְאֶת־בָּנָיו וַיִּרְחַץ
אֹתָם בַּמָּיִם: (ז) וַיִּתֵּן עָלָיו אֶת־הַכֻּתֹּנֶת וַיַּחְגֹּר אֹתוֹ בָּאַבְנֵט
וַיַּלְבֵּשׁ אֹתוֹ אֶת־הַמְּעִיל וַיִּתֵּן עָלָיו אֶת־הָאֵפֹד וַיַּחְגֹּר אֹתוֹ
בְּחֵשֶׁב הָאֵפֹד וַיֶּאְפַּד לוֹ בּוֹ: * (ח) וַיָּשֶׂם עָלָיו אֶת־הַחֹשֶׁן
וַיִּתֵּן אֶל־הַחֹשֶׁן אֶת־הָאוּרִים וְאֶת־הַתֻּמִּים: (ט) וַיָּשֶׂם אֶת־
הַמִּצְנֶפֶת עַל־רֹאשׁוֹ וַיָּשֶׂם עַל־הַמִּצְנֶפֶת אֶל־מוּל פָּנָיו אֶת
צִיץ זְהַב נֵזֶר הַקֹּדֶשׁ כַּאֲשֶׁר צִוָּה יְהוָה אֶת־מֹשֶׁה: (י) וַיִּקַּח
מֹשֶׁה אֶת־שֶׁמֶן הַמִּשְׁחָה וַיִּמְשַׁח אֶת־הַמִּשְׁכָּן וְאֶת־כָּל־
אֲשֶׁר־בּוֹ וַיְקַדֵּשׁ אֹתָם: (יא) וַיַּז מִמֶּנּוּ עַל־הַמִּזְבֵּחַ שֶׁבַע

* תצי תורה בפסוקים

VIII. (2) Csak miután az áldozatok szabályzata meg-

m. tegyetemi könyvtár Budapest

vérét szöggyel egybe vigye föl: A' szögyet hogy meglógassa Jehova előtt. — (31) És hagyja a' pap füsthen fölszállani a' kövért az oltáron; a' szögy pedig legyen Áhroné és az ő fiaié. — (32) A' jobb czombot is adjátok ajándékúl a' papnak hálaáldozataitokból. — (33) A' ki Áhron fiai közül áldozza a' hálaáldozat vérét, annak jusson a' jobb czomb osztály részül. — (34) Mert a' meglógatott szögyet és a' fölemelt czombot kiválasztottam Jiszrael fiainak hálaáldozataiból, és adtam azokat Áhron a' papnak és fiainak örökre kiszabott élelem-díjjúl Jiszrael fiaitól. — (35) Ez Áhron és fiainak járandósága Jehovának tüzre valójából, a' naptól fogva, mellyen előállitta öket hogy paposkodnának Jehovának. — (36) Mellyet parancsolt Jehova, hogy adnának neki Jiszrael fiai, (a' napon mellyen fölkenték öket) örökre kiszabott élelem-díjjúl. — (37) Ez szabályzata az égő-, a' liszt-, a' vétek- és a' bünáldo-

---

áldozatokból, a' mi megmaradt, mi után az elégetésre egy maroknyi elvétetett belőle, a' papnak járandósága. — משחת A' Septuagintában χρίσις, a' Vulgatában szinte unctio, és igy minden régi fordító, Saadiast (רביכו סעדיה גאון) kivéve a' ki*) adat, kiszabott díj, járandósággal fordítja, és valóban ez a' szó jelentése az arab, syr. chald. és samarit. nyelvekben, és ez משחת szónak jelentése itt 's még világosabban Num. 18. f. 8., a' hol a' Septuag. szinte γέρας szabott részszel fordítja (Geddes).

---

*) حصة

אֶת אִשֵּׁי יְהוָה אֶת־הַחֵלֶב עַל־הֶחָזֶה יְבִיאֻנּוּ אֵת הֶחָזֶה
לְהָנִיף אֹתוֹ תְּנוּפָה לִפְנֵי יְהוָה: (לא) וְהִקְטִיר הַכֹּהֵן אֶת־
הַחֵלֶב הַמִּזְבֵּחָה וְהָיָה הֶחָזֶה לְאַהֲרֹן וּלְבָנָיו: (לב) וְאֶת שׁוֹק
הַיָּמִין תִּתְּנוּ תְרוּמָה לַכֹּהֵן מִזִּבְחֵי שַׁלְמֵיכֶם: (לג) הַמַּקְרִיב
אֶת־דַּם הַשְּׁלָמִים וְאֶת־הַחֵלֶב מִבְּנֵי אַהֲרֹן לוֹ תִּהְיֶה שׁוֹק
הַיָּמִין לְמָנָה: (לד) כִּי אֶת־חֲזֵה הַתְּנוּפָה וְאֶת־שׁוֹק הַתְּרוּמָה
לָקַחְתִּי מֵאֵת בְּנֵי־יִשְׂרָאֵל מִזִּבְחֵי שַׁלְמֵיהֶם וָאֶתֵּן אֹתָם
לְאַהֲרֹן הַכֹּהֵן וּלְבָנָיו לְחָק־עוֹלָם מֵאֵת בְּנֵי יִשְׂרָאֵל:
(לה) זֹאת מִשְׁחַת אַהֲרֹן וּמִשְׁחַת בָּנָיו מֵאִשֵּׁי יְהוָה בְּיוֹם
הַקְרִיב אֹתָם לְכַהֵן לַיהוָה: (לו) אֲשֶׁר צִוָּה יְהוָה לָתֵת
לָהֶם בְּיוֹם מָשְׁחוֹ אֹתָם מֵאֵת בְּנֵי יִשְׂרָאֵל חֻקַּת עוֹלָם
לְדֹרֹתָם: (לז) זֹאת הַתּוֹרָה לָעֹלָה לַמִּנְחָה וְלַחַטָּאת וְלָאָשָׁם

áldozatok kövére és vére is eltiltatott, mert nem minden lakhelyeikben és nem minden időkben áldozhatnak. — (34) Előkelőnek — azt jegyzi itt meg Michaelis — két félekép mutathatni be alázattal ajándékot, vagy fölemelve, vagy lábaihoz lerakva. Az alázatos bemutatás e' két neme tehát vala az áldozatnál utánozandó és ez a' תנופה és תרומה. E' magyarázat igen okszerű. Azonban a' Thalmud másképen értette, 's szerinte e' szertartás négy felé való meglógatásban állott מעלה ומוריד מוליך ומביא l. Menachoth מנחות 62. l. 1. — (35) זאת ez a' 6. v-től fogva név szerint elősorozott t, i. az égőáldozatból, a' bőr, a' vétek- és bűnáldozatból, a' hús 's a' hálaáldozatból, a' szögy és a' jobb czomb, és végre a' liszt-

hováé, és tisztátalansága rajta van, az ollyan ember kiirtassék népéből. — (21) Mikor valaki tisztátalant illet, akár ember tisztátalanságát, akár tisztátalan barmot, vagy akármit, a' mi utálatos, és eszik a' hálaáldozat húsából, melly Jehováé, annak személye kiirtassék népéből. — (22) És szóla Jehova Mósehez, mondván. — (23) Szólj Jiszrael fiaihoz mondván: Az ökör, a' bárány és a' kecske kövérét meg ne egyétek. — (24) A' dögnek és vadtól megszaggatottnak kövére akármi munkára fordíttathatik, de semmikép meg ne egyétek. — (25) Mert valaki megeendi a' féle állatok kövérét, mellyekből az ember tűzre valót áldozik Jehovának, az az ember, ki azt eendi, kiirtassék népéből. — (26) És vért ne egyetek minden lakóhelyeitekben, se madárét, se baromét. — (27) Valaki vért eendik, annak személye kiirtassék népéből. — (28) És szóla Jehova Mósehez, mondván: — (29) Szólj Jiszrael fiaihoz, mondván: A' ki Jehovának áldozik hálaáldozattal, vigye föl maga áldozatát Jehovának hálaáldozatjából. — (30) Saját kezei vigyék a' tüzrevalót Jehovának; a' kö-

---

e' tilalom a' dög és az elszaggatott marha kövérére is viszonylik, mert itt nem mondatik hogy a' kövér áldozott marhától hanem, hogy a' féle marhától legyen, mellyet az ember áldozhatik — tiszta baromból. Aben Ezra azonban azt nem úgy értette, és véleménye szerint a' tilalom csak az áldozatok kövérét illeti, 's ennél fogva a' faggyú egyébként tiltva nem volna. — (26) Az ide toldott בכל מושבותיכם minden ti lakóhelyeitekben nyilván mutatja, hogy nem

הַשְּׁלָמִים אֲשֶׁר לַיהוָה וְטֻמְאָתוֹ עָלָיו וְנִכְרְתָה הַנֶּפֶשׁ הַהִוא
מֵעַמֶּיהָ: (כא) וְנֶפֶשׁ כִּי־תִגַּע בְּכָל־טָמֵא בְּטֻמְאַת אָדָם
אוֹ בִּבְהֵמָה טְמֵאָה אוֹ בְּכָל־שֶׁקֶץ טָמֵא וְאָכַל מִבְּשַׂר־זֶבַח
הַשְּׁלָמִים אֲשֶׁר לַיהוָה וְנִכְרְתָה הַנֶּפֶשׁ הַהִוא מֵעַמֶּיהָ:
(כב) וַיְדַבֵּר יְהוָה אֶל־מֹשֶׁה לֵאמֹר: (כג) דַּבֵּר אֶל־בְּנֵי
יִשְׂרָאֵל לֵאמֹר כָּל־חֵלֶב שׁוֹר וְכֶשֶׂב וָעֵז לֹא תֹאכֵלוּ:
(כד) וְחֵלֶב נְבֵלָה וְחֵלֶב טְרֵפָה יֵעָשֶׂה לְכָל־מְלָאכָה וְאָכֹל
לֹא תֹאכְלֻהוּ: (כה) כִּי כָּל־אֹכֵל חֵלֶב מִן־הַבְּהֵמָה אֲשֶׁר
יַקְרִיב מִמֶּנָּה אִשֶּׁה לַיהוָה וְנִכְרְתָה הַנֶּפֶשׁ הָאֹכֶלֶת מֵעַמֶּיהָ:
(כו) וְכָל־דָּם לֹא תֹאכְלוּ בְּכֹל מוֹשְׁבֹתֵיכֶם לָעוֹף וְלַבְּהֵמָה:
(כז) כָּל־נֶפֶשׁ אֲשֶׁר־תֹּאכַל כָּל־דָּם וְנִכְרְתָה הַנֶּפֶשׁ הַהִוא
מֵעַמֶּיהָ: פ (כח) וַיְדַבֵּר יְהוָה אֶל־מֹשֶׁה לֵאמֹר: (כט) דַּבֵּר
אֶל־בְּנֵי יִשְׂרָאֵל לֵאמֹר הַמַּקְרִיב אֶת־זֶבַח שְׁלָמָיו לַיהוָה
יָבִיא אֶת־קָרְבָּנוֹ לַיהוָה מִזֶּבַח שְׁלָמָיו: (ל) יָדָיו תְּבִיאֶינָה

---

het. — (19) A' két והבשר vitetik az áldozat húsára. — (23) A' hálaáldozat szabályzatához hozzá kapcsoltatik, mint felj. 3. f. 1. 6. és 17. v. a' tilalom azon állatoknak mellyek áldoztathattak (ökör, juh és kecske) faggyával 's a' barom és szárnyasállatok vérével élni, mintegy kijelentve, hogy bár megengedtetett avatlannak is a' hálaáldozat húsával élni, azt még sem szabad mindenestől megenni, minthogy a' faggyú és a' vér általában még nem szent marhából is, (חולין) tiltva van. — (25) A' Thalmud szerint

gyitett lepényeket. — (13) Kovászos lepények mellett mutassa be ezen áldozatát, az ő hálaáldozatával egybe. — (14) És áldozzék belőle, egyet az egész áldozatból, ajándékúl Jehovának; és legyen a' papé, ki a' hálaáldozat vérét hinti. — (15) A' hálaáldozat húsa pedig az áldozás napján megétessék; ne hagyjon abból reggelig. — (16) Hogyha pedig fogadás vagy szabad akaratból való az ő áldozata, a' melly napon áldozzák, azon nap egyék meg, és másod nap is a' mi megmaradt belőle, megétethetik. — (17) A' mi pedig ezen áldozat húsából tovább maradna, harmad nap tüzzel égettessék meg. — (18) Ha pedig valaki hálaáldozata húsából még harmad nap is szándékozik enni, nem lesz az kedves; a' ki áldozta azt, nem vétetik attól jó néven, utálatos legyen, az pedig ki eendik abból, bünét viselendi. — (19) Azon húst melly valami tisztátalant ért, meg ne egyék, tüzzel emésztessék meg: a' mi egyébkint illeti a' húst, minden ki tiszta eheti. — (20) A' ki pedig húst eendik a' hálaáldozatból, melly Je-

---

még csak szabad midőn az első nap kötelesség. A ו, והנותר szóban nem fölösleg való és itt annyit jelent mint „is" m. Deut. 1. f. 18. v. Prov. 24. f. 27. v. — (18) האכל יאכל szavakat ugy fordítottam, mint azokat a' Thalmud érti, mert azonkívül, hogy a' fordítás nyelvészetileg helyes, más oldalról át nem láthatni, hogy a' tulajdonostól miért nem vétetnék föl kedvesen az áldozat, mikor egy idegen valaki harmad nap evett áldozatából, pedig a' közönséges fordítás szerint mint például Comárominál „ha pedig évén esznek az ő hálaadó áldozattyának húsából harmad napon" azt csak ugyan érteni le-

מְרֻבֶּכֶת חַלֹּת בְּלוּלֹת בַּשָּׁמֶן: (יג) עַל־חַלֹּת לֶחֶם חָמֵץ
יַקְרִיב קָרְבָּנוֹ עַל־זֶבַח תּוֹדַת שְׁלָמָיו: (יד) וְהִקְרִיב מִמֶּנּוּ
אֶחָד מִכָּל־קָרְבָּן תְּרוּמָה לַיהוָה לַכֹּהֵן הַזֹּרֵק אֶת־דַּם הַשְּׁלָמִים
לוֹ יִהְיֶה: (טו) וּבְשַׂר זֶבַח תּוֹדַת שְׁלָמָיו בְּיוֹם קָרְבָּנוֹ יֵאָכֵל
לֹא־יַנִּיחַ מִמֶּנּוּ עַד־בֹּקֶר: (טז) וְאִם־נֶדֶר אוֹ נְדָבָה זֶבַח
קָרְבָּנוֹ בְּיוֹם הַקְרִיבוֹ אֶת־זִבְחוֹ יֵאָכֵל וּמִמָּחֳרָת וְהַנּוֹתָר
מִמֶּנּוּ יֵאָכֵל: (יז) וְהַנּוֹתָר מִבְּשַׂר הַזֶּבַח בַּיּוֹם הַשְּׁלִישִׁי
בָּאֵשׁ יִשָּׂרֵף: (יח) וְאִם הֵאָכֹל יֵאָכֵל מִבְּשַׂר־זֶבַח שְׁלָמָיו
בַּיּוֹם הַשְּׁלִישִׁי לֹא יֵרָצֶה הַמַּקְרִיב אֹתוֹ לֹא יֶחָשֵׁב לוֹ
פִּגּוּל יִהְיֶה וְהַנֶּפֶשׁ הָאֹכֶלֶת מִמֶּנּוּ עֲוֹנָהּ תִּשָּׂא: (יט) וְהַבָּשָׂר
אֲשֶׁר־יִגַּע בְּכָל־טָמֵא לֹא יֵאָכֵל בָּאֵשׁ יִשָּׂרֵף וְהַבָּשָׂר כָּל־
טָהוֹר יֹאכַל בָּשָׂר: (כ) וְהַנֶּפֶשׁ אֲשֶׁר־תֹּאכַל בָּשָׂר מִזֶּבַח

---

felj. 3. f. — (13) על חלות לחם חמץ יקריב rosszúl Károli Gáspárnál „a' béleseknek kívűle kovászos kenyeret is vigyen az áldozatra," mert לחם חמץ nem lehet itt egyéb mint melléknév חלות névhez, mint fölebb מצות volt annak mellékneve. — (14) A' nevezett négy pogácsa nemek mindegyikéből áldozzék egyet. A' Thalmud szerint 40 pogácsának kellett lenni, hogy a' pap mint tizedet mindenik nemből egy egész pogácsát kaphasson, a' többi pogácsa valamint a' főáldozat húsa, mellyből a' pap szögyet és czombot kapott, a' tulajdonosok lakomájára szolgált. — (16) Az ék (Accentus נגינה) elválasztja ובכל szót וממחרת-tól, minthogy másod napon enni belőle

VII. (1) Ez a' bűnáldozat szabályzata, felette szentséges az. — (2) A' melly helyen leölik az égőáldozatot, ugyan ott öljék le a' bűnáldozatot, annak vérét pedig hintsék el az oltárra körösleg. — (3) De minden kövérét áldozzék belőle: a' farkát és a' kövért, melly befedi a' bélet; — (4) És a' két vesét a' kövérrel, melly azokon és az ágyék belsején van, és a' máj hártyáját a' vesékkel egybe vegye el. — (5) És hagyja azókat a' pap füstben fölszállani az oltáron, tűzre való Jehovának. — (6) Minden férfi a' papok között eheti azt, szent helyen egyék meg; felette szent ez. — (7) Vétek- és bűnáldozatnak mind egy szabályzata legyen; a' papé, ki engesztelést teszen az által, legyen. — (8) A' melly pap áldozza valakinek égőáldozatát, azon égőáldozat bőre, mellyet áldozott, azé a' papé legyen. — (9) És minden lisztáldozat, melly kemenczében süttetik, és minden a' mi bögrében, vagy serpenyőben készittetik, a' papé legyen, ki azt áldozza. — (10) És minden olajjal elegyített és száraz lisztáldozat Áhron minden fiaié legyen; egyiké szintúgy mint a' másiké. — (11) Ez szabályzata a' hálaáldozatnak, mellyet áldoznak Jehovának. — (12) Ha hálaadás végett áldozik, vigyen a' hálaáldozatával kovásztalan, olajjal elegyített lepényeket és kovásztalan, olajjal megkent pogácsákat és lisztlángot jól megforralva, mint olajjal ele-

---

ra. — (10) איש כאחיו egyiké szintugy mint a' másiké — hasonló részekre osztassék el a' papok között. — (11) l.

ז (ז) וְזֹאת תּוֹרַת הָאָשָׁם קֹדֶשׁ קָדָשִׁים הוּא: (ב) בִּמְקוֹם
אֲשֶׁר יִשְׁחֲטוּ אֶת־הָעֹלָה יִשְׁחֲטוּ אֶת־הָאָשָׁם וְאֶת־
דָּמוֹ יִזְרֹק עַל־הַמִּזְבֵּחַ סָבִיב: (ג) וְאֵת כָּל־חֶלְבּוֹ יַקְרִיב
מִמֶּנּוּ אֶת הָאַלְיָה וְאֶת־הַחֵלֶב הַמְכַסֶּה אֶת־הַקֶּרֶב: (ד) וְאֵת
שְׁתֵּי הַכְּלָיֹת וְאֶת־הַחֵלֶב אֲשֶׁר עֲלֵיהֶן אֲשֶׁר עַל־הַכְּסָלִים
וְאֶת־הַיֹּתֶרֶת עַל־הַכָּבֵד עַל־הַכְּלָיֹת יְסִירֶנָּה: (ה) וְהִקְטִיר
אֹתָם הַכֹּהֵן הַמִּזְבֵּחָה אִשֶּׁה לַיהוָה אָשָׁם הוּא: (ו) כָּל־זָכָר
בַּכֹּהֲנִים יֹאכְלֶנּוּ בְּמָקוֹם קָדוֹשׁ יֵאָכֵל קֹדֶשׁ קָדָשִׁים הוּא:
(ז) כַּחַטָּאת כָּאָשָׁם תּוֹרָה אַחַת לָהֶם הַכֹּהֵן אֲשֶׁר יְכַפֶּר־
בּוֹ לוֹ יִהְיֶה: (ח) וְהַכֹּהֵן הַמַּקְרִיב אֶת־עֹלַת אִישׁ עוֹר
הָעֹלָה אֲשֶׁר הִקְרִיב לַכֹּהֵן לוֹ יִהְיֶה: (ט) וְכָל־מִנְחָה אֲשֶׁר
תֵּאָפֶה בַּתַּנּוּר וְכָל־נַעֲשָׂה בַמַּרְחֶשֶׁת וְעַל־מַחֲבַת לַכֹּהֵן
הַמַּקְרִיב אֹתָהּ לוֹ תִּהְיֶה: (י) וְכָל־מִנְחָה בְלוּלָה־בַשֶּׁמֶן
וַחֲרֵבָה לְכָל־בְּנֵי אַהֲרֹן | תִּהְיֶה אִישׁ כְּאָחִיו: פ שלישי
(יא) וְזֹאת תּוֹרַת זֶבַח הַשְּׁלָמִים אֲשֶׁר יַקְרִיב לַיהוָה:
(יב) אִם עַל־תּוֹדָה יַקְרִיבֶנּוּ וְהִקְרִיב | עַל־זֶבַח הַתּוֹדָה חַלּוֹת
מַצּוֹת בְּלוּלֹת בַּשֶּׁמֶן וּרְקִיקֵי מַצּוֹת מְשֻׁחִים בַּשָּׁמֶן וְסֹלֶת

VII. (1) i. felj. 5. f. — (2) על המזבח az oltárra. A' Septuagintaban ἐπὶ τὴν βάσιν τοῦ θυσιαστηρίου az oltár aljá-

be fölkenetik, cselekedje azt, örökkévaló rendelés ez, Jehovának mindenestől füstben szálljon föl. — (16) A' Pap minden lisztáldozatjának mindenestől meg kell égettetnie, meg ne étessék. — (17) És szóla Jehova Mósehnek mondván: — (18) Szólj Áhron és fiaihoz mondván: ez a' vétekáldozat szabályzata: a' melly helyen leszokták ölni az égőáldozatot, ölessék le a' vétekáldozat Jehova előtt; felette szentséges az. — (19) A' melly pap áldozza e' vétekáldozatot, egye meg azt, szent helyen étessék meg az összejövet sátorának pitvarában. — (20) Valami annak húsát éri, szent legyen; és ha annak véréből valami ruhájára esik valakinek, azt mire a' vér esett, mossad meg szent helyen. — (21) A' cserépedény, a' mellyben főzetett, eltöressék, hogyha pedig réz edényben főzetett megdörzsöltessék és vizzel kiöblitessék. — (22) Minden férfi a' papok között eheti azt; felette szent ez. — (23) Valamelly vétekáldozat véréből bévisznek az összejövet sátorába engesztelés tételre a' szentségben, meg ne étessék; tűzzel megégetessék. —

---

lott sajátlag az egész engesztelés. — (21) A' Thalmud szerint a' cserépedénynek azért kellett eltöretnie, mivel hogy az az áldozat húsának levét beszíja, és ezt a' levet az azután főzött étel újra kiszíhatná, a' mi által a' vétekáldozatból valami tovább maradna, mint szabad volt; de az érczedénynél ez nem történhetik.

תַּחְתָּיו מִבָּנָיו יַעֲשֶׂה אֹתָהּ חָק־עוֹלָם לַיהוָה כָּלִיל תַּקְטֵר׃
(טז) וְכָל־מִנְחַת כֹּהֵן כָּלִיל תִּהְיֶה לֹא תֵאָכֵל׃ פ
(יז) וַיְדַבֵּר יְהוָה אֶל־מֹשֶׁה לֵאמֹר׃ (יח) דַּבֵּר אֶל־אַהֲרֹן
וְאֶל־בָּנָיו לֵאמֹר זֹאת תּוֹרַת הַחַטָּאת בִּמְקוֹם אֲשֶׁר תִּשָּׁחֵט
הָעֹלָה תִּשָּׁחֵט הַחַטָּאת לִפְנֵי יְהוָה קֹדֶשׁ קָדָשִׁים הִוא׃
(יט) הַכֹּהֵן הַמְחַטֵּא אֹתָהּ יְאכְלֶנָּה בְּמָקוֹם קָדֹשׁ תֵּאָכֵל
בְּחַצַר אֹהֶל מוֹעֵד׃ (כ) כָּל אֲשֶׁר־יִגַּע בִּבְשָׂרָהּ יִקְדָּשׁ וַאֲשֶׁר
יִזֶּה מִדָּמָהּ עַל־הַבֶּגֶד אֲשֶׁר יִזֶּה עָלָיו תְּכַבֵּס בְּמָקוֹם
קָדֹשׁ׃ (כא) וּכְלִי־חֶרֶשׂ אֲשֶׁר תְּבֻשַּׁל־בּוֹ יִשָּׁבֵר וְאִם־בִּכְלִי
נְחֹשֶׁת בֻּשְּׁלָה וּמֹרַק וְשֻׁטַּף בַּמָּיִם׃ (כב) כָּל־זָכָר בַּכֹּהֲנִים
יֹאכַל אֹתָהּ קֹדֶשׁ קָדָשִׁים הִוא׃ (כג) וְכָל־חַטָּאת אֲשֶׁר
יוּבָא מִדָּמָהּ אֶל־אֹהֶל מוֹעֵד לְכַפֵּר בַּקֹּדֶשׁ לֹא תֵאָכֵל
בָּאֵשׁ תִּשָּׂרֵף׃ פ

---

három helyt ollyan, hogy a' szó való értelme felett világosságot nem nyujt. Én a' forditásban Raschi gyanitását követtem. תפיני απ. λεγ. a' Thalmud véleménye szerint אפה sütni gyökből származik. — (16) וכל מנחת כהן Papnak minden lisztáldozata ÷ nem csak a' parancsolt beigtatás áldozata, hanem minden egyéb központól szabad akaratból hozott lisztáldozat. — (18) l. felj. 1. f. 3. v. s. tov. — (19) הכהן המחטא אתה a' melly pap áldozza a' vétekáldozatot ÷ a' melly pap hinti vérét, mert a' vér hintésében ál-

hovának az oltár elibe. — (8) És egyik közülök vegyen ki abból markával a' lisztáldozat lisztlángjából, és olajából, és a' lisztáldozaton lévő minden tömjént, és hagyja füstben fölszállani kedves illatúl, mint emlékáldozatot Jehovának. — (9) A' mi pedig megmaradt belőle, Áhron és fiai egyék meg, kovásztalanúl étessék meg a' szent helyen, az összejövet sátorának udvarában egyék meg azt. — (10) Ne süttessék kovászosan; osztályul adtam azt nekik tűzrevalóimból; felette szentséges az, mint a' vétek és bűnáldozat. — (11) Minden férfi Áhron fiai közül eheti azt: örökkévaló rendelés jövő időkre Jehovának tűzre való áldozatából. Minden, ki illeti azokat, szent legyen. — (12) És szóla Jehova Mósehez, mondván. — (13) Ez Áhron és fiainak áldozata, mellyet áldozzanak Jehovának fölkenetésök napján: egy tized Éfa lisztláng állandó lisztáldozatúl, annak felét reggel, felét pedig estve. — (14) Serpenyőben olajjal készitessék el, jól megforralva hozzad, jól megsütve lisztáldozatul, darabokban áldozzad kedves illatúl Jehovának. — (15) A' melly pap fiai közül helyé-

---

hivatalba léptökkor mindenek előtt áldozzanak lisztáldozatot. ביום sokan így fordítják: a' naptól fogva minthogy egész életében valamíg hivatalában volt a' fő-pap naponta hozta saját költségén ezen áldozatot (l. Flav. Jos. Archeol. 3. 10.); azonban a' ב ragnak soha — tól fogva értelme nincs, csak מנחה תמיד szavakból vehetjük ki, hogy ez állandó áldozat. — (14) מרבכת szó még kétszer fordul elő a' sz. irásban, tovább 7. f. 12. v. és 1. Paralipom. 23. f. 29. v. de a' szöveg mind a'

אֹתָהּ בְּנֵי־אַהֲרֹן לִפְנֵי יְהוָה אֶל־פְּנֵי הַמִּזְבֵּחַ: (ח) וְהֵרִים
מִמֶּנּוּ בְּקֻמְצוֹ מִסֹּלֶת הַמִּנְחָה וּמִשַּׁמְנָהּ וְאֵת כָּל־הַלְּבֹנָה
אֲשֶׁר עַל־הַמִּנְחָה וְהִקְטִיר הַמִּזְבֵּחָה רֵיחַ נִיחֹחַ אַזְכָּרָתָהּ
לַיהוָה: (ט) וְהַנּוֹתֶרֶת מִמֶּנָּה יֹאכְלוּ אַהֲרֹן וּבָנָיו מַצּוֹת
תֵּאָכֵל בְּמָקוֹם קָדֹשׁ בַּחֲצַר אֹהֶל־מוֹעֵד יֹאכְלוּהָ: (י) לֹא
תֵאָפֶה חָמֵץ חֶלְקָם נְתַתִּי אֹתָהּ מֵאִשַּׁי קֹדֶשׁ קָדָשִׁים הִוא
כַּחַטָּאת וְכָאָשָׁם: (יא) כָּל־זָכָר בִּבְנֵי אַהֲרֹן יֹאכְלֶנָּה חָק־
עוֹלָם לְדֹרֹתֵיכֶם מֵאִשֵּׁי יְהוָה כָּל אֲשֶׁר־יִגַּע בָּהֶם יִקְדָּשׁ: פ שני
(יב) וַיְדַבֵּר יְהוָה אֶל־מֹשֶׁה לֵאמֹר: (יג) זֶה קָרְבַּן אַהֲרֹן
וּבָנָיו אֲשֶׁר־יַקְרִיבוּ לַיהוָה בְּיוֹם הִמָּשַׁח אֹתוֹ עֲשִׂירִת
הָאֵפָה סֹלֶת מִנְחָה תָּמִיד מַחֲצִיתָהּ בַּבֹּקֶר וּמַחֲצִיתָהּ בָּעָרֶב:
(יד) עַל־מַחֲבַת בַּשֶּׁמֶן תֵּעָשֶׂה מְרֻבֶּכֶת תָּבִיאֶנָּה תֻּפְינֵי
מִנְחַת פִּתִּים תַּקְרִיב רֵיחַ־נִיחֹחַ לַיהוָה: (טו) וְהַכֹּהֵן הַמָּשִׁיחַ

---

(12) יקדש kétértelmű kitétel, mert jelentheti szent legyen ÷ nem tisztátalan a' mint Rasbam (רשב"ם) vélekedik, — vagy nem avatlan, hanem pap legyen, a' mi Rosenmüller gondolata —; de jelentheti azt is; szentté legyen és akkor érteleme az: ha kevésbé szent, vagy teljesen szenttelen hús megilleti a' 10-vben nevezett áldozatok húsát, szintolly szent legyen mint az. Igy érti a' Thalmud. — (13) אהרן ובניו Áhron és fiai mindég annyit tesz mint: fő- és közpap, és igy az értelem lesz: a' fő- és közpap egyaránt

pap Jehova előtt, és megbocsáttatik neki akármit cselekedett, mi által bűnbe esett. —

VI. (1) És szóla Jehova Mósehhez mondván: — (2) Parancsolj Áhronnak és fiainak, mondván: Ez az égőáldozat törvénye: az égőáldozat tűzhelyén, az oltáron maradjon egész éjel reggelig, és az oltár tüze égjen rajta. — (3) És öltözze föl a' pap len köntösét, és len lábra valóit öltözze föl szemérmére, és takarítsa el a' hamvat, miután megemésztette a' tűz az égőáldozatot az oltáron, és tegye azt az oltár mellé. — (4) És vesse le az ő ruháit és öltözzék más ruhába, és vigye ki a' hamvat a' táboron kivül, tiszta helyre. — (5) A' tűz pedig az oltáron égjen, el ne aludjék, és gyujtson rá azon a' pap reggelenkint fát, és rakja rá az égőáldozatot, és hagyja füstben fölszállani a' hálaáldozat kövérét. — (6) A' tűz szüntelen égjen az oltáron, és soha el ne aludjék. — (7) Ez pedig a' lisztáldozat törvénye: Áhron fiai mutassák be azt Je-

---

latosság nincs; mert a' pogányoknál az úgy nevezett örökké való tűz nem eszköz gyanánt tekintetett, hanem mint magának az istenségnek jelképe: azt leginkább a' magától Rosenmüllertől más helyt (Altes und neues Morgenl. 1. B. 260. S.) idézett Homér szavai mutatják. Ezek az eredetiben így hangoznak:

Ὦ πάτερ, ἦ μέγα θαῦμα τόδ' ὀφθαλμοῖσιν ὁρᾶμαι.
ἔμπης μοι τοῖχοι μεγάρων, καλαί τε μεσόδμαι,
εἰλάτιναί τε δοκοὶ καὶ κίονες ὑψοῦ ἔχοντες,
φαίνονθ' ὀφθαλμοῖς, ὡσεὶ πυρὸς αἰθομένοιο.
ἦ μάλα τις θεὸς ἔνδον, οἳ οὐρανὸν εὐρὺν ἔχουσιν.

לִפְנֵי יְהוָה וְנִסַּלַח לוֹ עַל־אַחַת מִכָּל אֲשֶׁר־יֵעָשֶׂה לְאַשְׁמָה
בָּהּ׃ פ פ פ

ו (ה) וַיְדַבֵּר יְהוָה אֶל־מֹשֶׁה לֵאמֹר׃ (ב) צַו אֶת־אַהֲרֹן
וְאֶת־בָּנָיו לֵאמֹר זֹאת תּוֹרַת הָעֹלָה הִוא הָעֹלָה
עַל מוֹקְדָה עַל־הַמִּזְבֵּחַ כָּל־הַלַּיְלָה עַד־הַבֹּקֶר וְאֵשׁ הַמִּזְבֵּחַ
תּוּקַד בּוֹ׃ (ג) וְלָבַשׁ הַכֹּהֵן מִדּוֹ בַד וּמִכְנְסֵי־בַד יִלְבַּשׁ
עַל־בְּשָׂרוֹ וְהֵרִים אֶת־הַדֶּשֶׁן אֲשֶׁר תֹּאכַל הָאֵשׁ אֶת־הָעֹלָה
עַל־הַמִּזְבֵּחַ וְשָׂמוֹ אֵצֶל הַמִּזְבֵּחַ׃ (ד) וּפָשַׁט אֶת־בְּגָדָיו
וְלָבַשׁ בְּגָדִים אֲחֵרִים וְהוֹצִיא אֶת־הַדֶּשֶׁן אֶל־מִחוּץ לַמַּחֲנֶה
אֶל־מָקוֹם טָהוֹר׃ (ה) וְהָאֵשׁ עַל־הַמִּזְבֵּחַ תּוּקַד־בּוֹ לֹא
תִכְבֶּה וּבִעֵר עָלֶיהָ הַכֹּהֵן עֵצִים בַּבֹּקֶר בַּבֹּקֶר וְעָרַךְ עָלֶיהָ
הָעֹלָה וְהִקְטִיר עָלֶיהָ חֶלְבֵי הַשְּׁלָמִים׃ (ו) אֵשׁ תָּמִיד תּוּקַד
עַל־הַמִּזְבֵּחַ לֹא תִכְבֶּה׃ ס (ז) וְזֹאת תּוֹרַת הַמִּנְחָה הַקְרֵב

מ׳ זשירא

VI. (3) מִדּוֹ amyi mint מַדּוֹ Zsolt. 109. f. 18. v. egy a testet egész hosszában elfedő köntös. בשרו sajátlag húsát euphemicus kitétel a' szeméremre l. tov. 15. f. 2. v. — (6) אש תמיד וכו׳. A' tűz szüntelen égjen az oltáron. A' Thalmud szerint még szombaton is. Lehető hogy e' szünteleniil élesztett tűz jelképleg Jehova szünet nélküli tisztelteteését jelentette. Rendesen itt a' pogány népeknél szüntelenül élesztett tűzre emlékeztettek (l. Rosenmüller altes und neues Morgenland 2. B. 156. S.); de itt teljességgel semmi hason-

csolati közül, miket nem kell cselekedni, és nem tudja, azonban bűnbe esik, és viseli igy vétkét. — (18) Vigyen egy ép kost a' nyájból becsülésed szerint bűnáldozatúl a' paphoz, és tegyen engesztelést érette a' pap vétsége miatt, mellyel vétett és nem tudta, és megbocsáttatik neki. — (19) Bűnáldozat az; vétkezett Jehova ellen. — (20) És szóla Jehova Mósehhez, mondván: — (21) Ha ki vétkezendik és hűtelenséget követ el Jehova ellen; ha eltagadja felebarátjának a' reá bizottat, vagy máskép kezében letettet — vagy elragadott valamit, vagy nyomorgatja felebarátját. — (22) Vagy elvesztett marhát talál, és eltagadja és megesküszik hamisan; akármiben mit az ember bűn nélkül nem cselekedhetik. — (23) Legyen tehát a' hogy vétkezett és bűnbe esett, ekkép téritse meg a' ragadmányt mellyet elragadott, vagy a' kizsaroltat, vagy reá bizottat vagy az elveszett marhát, mellyet talált. — (24) Vagy akármi, a' min megesküdt volt hamisan; fizesse meg értékét, és ötöd részét adja hozzá; annak kié volt adja, bűnének vallomása napján. — (25) Bűnáldozatát pedig vigye Jehovának, ép kost a' nyájból, becsülésed szerint, bűnáldozatúl a' papnak. — (26) És tegyen érette engesztelést a'

Ezra szerint: a' mi mind a' két kézzel ⁺⁄₊ társaságban περὶ κόινωνίας, בשותפות, föl vállaltatott, mások pedig ugy értik: a' mi kezébe = hatalmába adatott, például kölcsön. או בגזל vagy vétkezik ragadozás által. Helyesen jegyzi itt meg Clericus „de mire tanu nincs" mert ha tanú volna, akkor a' polgári büntető törvény elibe tartozik. —

אֲשֶׁר לֹא תֵעָשֶׂינָה וְלֹא־יָדַע וְאָשֵׁם וְנָשָׂא עֲוֹנוֹ׃ (יח) וְהֵבִיא
אַיִל תָּמִים מִן־הַצֹּאן בְּעֶרְכְּךָ לְאָשָׁם אֶל־הַכֹּהֵן וְכִפֶּר עָלָיו
הַכֹּהֵן עַל שְׁגִגָתוֹ אֲשֶׁר־שָׁגָג וְהוּא לֹא־יָדַע וְנִסְלַח לוֹ׃
(יט) אָשָׁם הוּא אָשֹׁם אָשַׁם לַיהוָה׃ פ

(כ) וַיְדַבֵּר יְהוָה אֶל־מֹשֶׁה לֵאמֹר׃ (כא) נֶפֶשׁ כִּי תֶחֱטָא
וּמָעֲלָה מַעַל בַּיהוָה וְכִחֵשׁ בַּעֲמִיתוֹ בְּפִקָּדוֹן אוֹ־בִתְשׂוּמֶת
יָד אוֹ בְגָזֵל אוֹ עָשַׁק אֶת־עֲמִיתוֹ׃ (כב) אוֹ־מָצָא אֲבֵדָה
וְכִחֵשׁ בָּהּ וְנִשְׁבַּע עַל־שֶׁקֶר עַל־אַחַת מִכֹּל אֲשֶׁר־יַעֲשֶׂה
הָאָדָם לַחֲטֹא בָהֵנָּה׃ (כג) וְהָיָה כִּי־יֶחֱטָא וְאָשֵׁם וְהֵשִׁיב
אֶת־הַגְּזֵלָה אֲשֶׁר גָּזָל אוֹ אֶת־הָעֹשֶׁק אֲשֶׁר עָשָׁק אוֹ אֶת־
הַפִּקָּדוֹן אֲשֶׁר הָפְקַד אִתּוֹ אוֹ אֶת־הָאֲבֵדָה אֲשֶׁר מָצָא׃
מפטיר (כד) אוֹ מִכֹּל אֲשֶׁר־יִשָּׁבַע עָלָיו לַשֶּׁקֶר וְשִׁלַּם אֹתוֹ
בְּרֹאשׁוֹ וַחֲמִשְׁתָּיו יֹסֵף עָלָיו לַאֲשֶׁר הוּא לוֹ יִתְּנֶנּוּ בְּיוֹם
אַשְׁמָתוֹ׃ (כה) וְאֶת־אֲשָׁמוֹ יָבִיא לַיהוָה אַיִל תָּמִים מִן־
הַצֹּאן בְּעֶרְכְּךָ לְאָשָׁם אֶל־הַכֹּהֵן׃ (כו) וְכִפֶּר עָלָיו הַכֹּהֵן

---

kor cselekedte, eszébe nem jutott hogy tiltott; itt pedig még abban kétkedik, valljon tett-e valami tiltottat, például mikor nem tudja, valljon az a' mit evett tiltott volt-e vagy nem. ספק חלב וספק שומן חכל. Ezen áldozatot a' rabbik azért אשם-val czímezik. — (21) תשמת יד nem fordul többé elő a' szent irásban, és jelenti a' Septuag., Onkelos és Aben

lékáldozatúl, és hagyja füstben fölszállani Jehova tűzre valója mellett, vétekáldozat az. — (13) És tegyen a' pap engesztelést érte vétke miatt, mellyet elkövetett valamellyikben e' dolgok közül, és megbocsáttatik neki; és legyen a' papé mint az lisztáldozat. — (14) És szóla Jehova Mósehhez, mondván: — (15) Ha ki hűtelenséget elkövet és vétkezik vétségből Jehova szentségein, hozzon bünáldozatot Jehovának, ép kost a' nyájból, becsülésed szerint, ezüst sekelekben, a' szentség sekele szerint bűnáldozatúl. — (16) És a' mit vétett a' szentségen, azt téritse meg, és tegye hozzá annak ötöd részét is és adja a' papnak, igy tegyen engesztelést érette a' pap a' bünáldozat kosával és megbocsáttatik neki. — (17) Ha ki vétkezendik és cselekedendik egyet Jehova minden paran-

---

lyett hiszik itt állani, ugy hogy שקלים itt annyit jelent mint két sekel, és arra hasonló mondatot idéznek 1. Sam. 29. f. 3. v. és Ez. 47. f. 13. v. De akkor teljességgel fölösleg volna az előtte való becsülésed szerint. Én azért azt hiszem, hogy כסף שקלים hypallage שקלי כסף helyett; mint 2. Sam. 24. f. 24. v. Neh. 5. f. 15 v. Az egész vers értelme tehát e' lesz: Ha ki hűtelenséget elkövet és vétkezik vétségből Jehova szentségein; vagy hozzon áldozatúl vétkeért ép kost; vagy teljes és igaz mértékű (בשקל הקדש l. Exod. 30. f. 13. és vesd össze 25. f. 10. v. ével.) ezüst sekeleket, a' mennyit becsülend a' pap. (Rosenmüller). — (17) Hogy az itt említett vétekért más áldozat jön, mint a' feljebb 4. f. 27. v. előadottért, az világosan mutatja, hogy itt más vétekről is van szó mint ott. A' Thalmud szerint a' fölebb előadott esetben bizonnyal tudja, hogy valami tiltottat cselekedett, csak hogy akkor mi-

אֶת־אֲזָבָרָתָהּ וְהִקְטִיר הַמִּזְבֵּחָה עַל אִשֵּׁי יְהוָה חַטָּאת
הִוא: (יג) וְכִפֶּר עָלָיו הַכֹּהֵן עַל־חַטָּאתוֹ אֲשֶׁר־חָטָא
מֵאַחַת מֵאֵלֶּה וְנִסְלַח לוֹ וְהָיְתָה לַכֹּהֵן כַּמִּנְחָה: ס (יד) וַיְדַבֵּר
יְהוָה אֶל־מֹשֶׁה לֵאמֹר: (טו) נֶפֶשׁ כִּי־תִמְעֹל מַעַל וְחָטְאָה
בִּשְׁגָגָה מִקָּדְשֵׁי יְהוָה וְהֵבִיא אֶת־אֲשָׁמוֹ לַיהוָה אַיִל תָּמִים
מִן־הַצֹּאן בְּעֶרְכְּךָ כֶּסֶף־שְׁקָלִים בְּשֶׁקֶל־הַקֹּדֶשׁ לְאָשָׁם:
(טז) וְאֶת אֲשֶׁר חָטָא מִן־הַקֹּדֶשׁ יְשַׁלֵּם וְאֶת־חֲמִשְׁתּוֹ
יֹסֵף עָלָיו וְנָתַן אֹתוֹ לַכֹּהֵן וְהַכֹּהֵן יְכַפֶּר עָלָיו בְּאֵיל
הָאָשָׁם וְנִסְלַח לוֹ: פ
(יז) וְאִם־נֶפֶשׁ כִּי תֶחֱטָא וְעָשְׂתָה אַחַת מִכָּל־מִצְוֹת יְהוָה

---

hisz nehány csöppel és szemmel is beérhettek volna, hanem mivel vétekáldozat vala, mellyet azért szabad nem volt olly kedvesnek csinálni mint az önkényt hozott hálaáldozatot. — (13) והיתה לכהן és legyen a' papé a' mi az egy marokon kivül megmaradt. E' fejezet első versétől idáig elősorozott áldozatok, közös névvel, עולה ויורד föl és leszállóknak is mondattak, minthogy a' gazdagság állapotja szerint változtak. — (15) בערכך előtt או vagy szócskát kell pótolni, mint Deut. 18. f. 11. v. 1. Sam. 20. f. 22. v. Jes. 18. f. 6. v. Hasonlag a' tizedet is szabad vala megváltani, miről l. Deut. 14. f. 23. v. בערכך becsülésed szerint, Moses becsülése szerint, mert ő hozzá van intézve a' beszéd l. 14. v. Moses halála után pedig e' becsülés kétség kivül a' polgári hatóság dolga volt. כסף שקלים. E' szavak magyarázatában különböznek a' vélemények. Többek és azok közt a' Vulgata a' többest kettős he-

ha bűnössé lett egyikben azok közül, és megvallja, hogy vétkezett abban. — (6) Hozzon bűnáldozatául Jehovának elkövetett vétke miatt, nőstény juhot vagy kecskét nyájából vétekáldozatul, és így tegyen engesztelést érte a' pap. — (7) Hogy ha egy bárány vagyonából ki nem telik, hozzon bűnáldozatául vétkeért két gerliczét vagy két galambfit Jehovának, egyet vétekáldozatúl és egyet égőáldozatúl. — (8) És vigye azokat a' paphoz, és mutassa be azt mi vétekáldozatúl jön elsőben, és szakassza meg fejét nyakcsigájánál, de el ne válassza. — (9) És hintsen a' vétekáldozat véréből az oltár oldalára, a' megmaradt vér pedig nyomassék ki az oltár aljára, vétekáldozat ez. — (10) A' másikat pedig csinálja égőáldozatnak, annak rendje szerint, és tegyen engesztelést érte a' pap vétke miatt, mellyet elkövetett, és megbocsáttatik neki. — (11) Hogy ha pedig két gerlicze vagy két galambfi sem telik ki vagyonából, hozzon áldozatúl vétkeért egy tized-éfa lisztlángot vétekáldozatúl ne öntsön reá olajt, se ne tegyen hozzá tömjént, mert vétekáldozat az. — (12) És vigye azt a' paphoz, és vegyen a' pap abból tele markával em-

---

tudatlanúl elkövetett vétek felől meggyőzetett. — החטאת והאשם שהחטא בשניהם הוא על החטא, כי החטאת הוא כשיזדון והאשם שחטא בשגגה, שכיפר הוא בצווי מסופק לו מעשה עבר על תומס מעות לו מעשה, לפי שלא עבר והאשם בפירוש (תוספתא כ"ל). — (11) כי חטאת הוא mert vétekáldozat az ÷ olajjal és tömjénnel nem azért nem éltek ezen áldozatnál, mivel talán e' két ingrediens igen drága vala, mert

מֵאֵלֶּה וְהִתְוַדָּה אֲשֶׁר חָטָא עָלֶיהָ: (ו) וְהֵבִיא אֶת־אֲשָׁמוֹ
לַיהוָה עַל חַטָּאתוֹ אֲשֶׁר חָטָא נְקֵבָה מִן־הַצֹּאן כִּשְׂבָּה
אוֹ־שְׂעִירַת עִזִּים לְחַטָּאת וְכִפֶּר עָלָיו הַכֹּהֵן מֵחַטָּאתוֹ:
(ז) וְאִם־לֹא תַגִּיעַ יָדוֹ דֵּי שֶׂה וְהֵבִיא אֶת־אֲשָׁמוֹ אֲשֶׁר
חָטָא שְׁתֵּי תֹרִים אוֹ־שְׁנֵי בְנֵי־יוֹנָה לַיהוָה אֶחָד לְחַטָּאת
וְאֶחָד לְעֹלָה: (ח) וְהֵבִיא אֹתָם אֶל־הַכֹּהֵן וְהִקְרִיב אֶת־
אֲשֶׁר לַחַטָּאת רִאשׁוֹנָה וּמָלַק אֶת־רֹאשׁוֹ מִמּוּל עָרְפּוֹ
וְלֹא יַבְדִּיל: (ט) וְהִזָּה מִדַּם הַחַטָּאת עַל־קִיר הַמִּזְבֵּחַ
וְהַנִּשְׁאָר בַּדָּם יִמָּצֶה אֶל־יְסוֹד הַמִּזְבֵּחַ חַטָּאת הִוא:
(י) וְאֶת־הַשֵּׁנִי יַעֲשֶׂה עֹלָה כַּמִּשְׁפָּט וְכִפֶּר עָלָיו הַכֹּהֵן
מֵחַטָּאתוֹ אֲשֶׁר־חָטָא וְנִסְלַח לוֹ: ס שביעי (יא) וְאִם־
לֹא תַשִּׂיג יָדוֹ לִשְׁתֵּי תֹרִים אוֹ לִשְׁנֵי בְנֵי־יוֹנָה וְהֵבִיא
אֶת־קָרְבָּנוֹ אֲשֶׁר חָטָא עֲשִׂירִת הָאֵפָה סֹלֶת לְחַטָּאת לֹא־
יָשִׂים עָלֶיהָ שֶׁמֶן וְלֹא־יִתֵּן עָלֶיהָ לְבֹנָה כִּי חַטָּאת הִוא:
(יב) וְהֵבִיאָהּ אֶל־הַכֹּהֵן וְקָמַץ הַכֹּהֵן מְמֶנָּה מְלוֹא קֻמְצוֹ

---

gyobb vagy kisebb módositással Venema, Reland, Bauer és végre Winer és Bähr is követtek. Ezek szerint a' bűnáldozat אשם az alanyi valamint a' vétekáldozat חטאת a' tárgylagos vétkekre hozaték. Bűnáldozatot hozott, ki vétkéről teljesen nem vala meggyőzödve, de magát lelkiösmeretében vádlotta; vétekáldozatot pedig, ki bizonyos, de ön-

(34) És vegyen a' pap a' vétekáldozat véréből ujával, és kenje azt az égőáldozat oltárának szarvaira, a' többi vért pedig öntse az égőáldozat oltárának aljára. — (35) És minden kövérét válassza el, a' mint elválasztatott a' bárány kövére a' hálaáldozatnál, és hagyja azt a' pap füstben fölszállani Jehovának tűzre valója mellett; igy tegyen érte a' pap engesztelést vétke miatt, mellyet elkövetett, és megbocsáttatik neki. —

V. (1) Ha valamelly ember vétkezendik, és hallja a' megesketés szavát mint tanu, és ő látta vagy tudja másként; ha be nem jelenti és igy bünét hordozza; — (2) Vagy ha valaki illet valami tisztátalan dolgot, akár tisztátalan vadnak, akár tisztátalan baromnak, akár tisztátalan féregnek holt testét, és észre nem vétetett tőle, és ő tisztátalan és bűnössé lett; — (3) Vagy ha illeti az embernek akármelly tisztátalanságát, a' mint az ember tisztátalanná lesz, és észre nem vétetett tőle, és azután értette meg hogy bűnös. — (4) Vagy ha az ember esküszik szájából kiszalasztván, hogy valami gonoszt vagy jót követend el maga magán, mindenben mit az ember esküvel ejteni szokott, és észre nem vétetik tőle, azután pedig értette meg, hogy vétett egyikben azok közül: — (5) És leend,

---

akarva követné el, kiirtással büntettetnék. — (3) יהוה ירע E' szavakat a' második vers végéhez is kell pótolni. — (5) Az חטאת és אשם közti kölömbségről számtalanok a' gyanitások. Legvalószinübb Philo véleménye, mellyet Josephus és na-

אֶת־הָעֹלָה׃ (לד) וְלָקַח הַכֹּהֵן מִדַּם הַחַטָּאת בְּאֶצְבָּעוֹ וְנָתַן
עַל־קַרְנֹת מִזְבַּח הָעֹלָה וְאֶת־כָּל־דָּמָהּ יִשְׁפֹּךְ אֶל־יְסוֹד
הַמִּזְבֵּחַ׃ (לה) וְאֶת־כָּל־חֶלְבָּהּ יָסִיר כַּאֲשֶׁר יוּסַר חֵלֶב הַכֶּשֶׂב
מִזֶּבַח הַשְּׁלָמִים וְהִקְטִיר הַכֹּהֵן אֹתָם הַמִּזְבֵּחָה עַל אִשֵּׁי
יְהוָה וְכִפֶּר עָלָיו הַכֹּהֵן עַל־חַטָּאתוֹ אֲשֶׁר־חָטָא וְנִסְלַח לוֹ׃ פ

ה (א) וְנֶפֶשׁ כִּי־תֶחֱטָא וְשָׁמְעָה קוֹל אָלָה וְהוּא עֵד אוֹ
רָאָה אוֹ יָדָע אִם־לוֹא יַגִּיד וְנָשָׂא עֲוֹנוֹ׃ (ב) אוֹ
נֶפֶשׁ אֲשֶׁר תִּגַּע בְּכָל־דָּבָר טָמֵא אוֹ בְּנִבְלַת חַיָּה טְמֵאָה
אוֹ בְּנִבְלַת בְּהֵמָה טְמֵאָה אוֹ בְּנִבְלַת שֶׁרֶץ טָמֵא וְנֶעְלַם
מִמֶּנּוּ וְהוּא טָמֵא וְאָשֵׁם׃ (ג) אוֹ כִי יִגַּע בְּטֻמְאַת אָדָם
לְכֹל טֻמְאָתוֹ אֲשֶׁר יִטְמָא בָּהּ וְנֶעְלַם מִמֶּנּוּ וְהוּא יָדַע
וְאָשֵׁם׃ (ד) אוֹ נֶפֶשׁ כִּי תִשָּׁבַע לְבַטֵּא בִשְׂפָתַיִם לְהָרַע אוֹ
אוֹ לְהֵיטִיב לְכֹל אֲשֶׁר יְבַטֵּא הָאָדָם בִּשְׁבֻעָה וְנֶעְלַם מִמֶּנּוּ
וְהוּא־יָדַע וְאָשֵׁם לְאַחַת מֵאֵלֶּה׃ (ה) וְהָיָה כִּי־יֶאְשַׁם לְאַחַת

V. (1) A' vers értelme: ha valaki megeskettetik, hogy tegyen vallomást mint tanu dologban, mellyet valamikép körülményesen ismer, és ő az eskűnek ellenére ki nem vallja az igazat, most pedig megbánja és viseli a' bün terhét szivén. — Az utómondat következik tov. 6.v. (2) והוא טמא ואשם és ő tisztátalan és bűnössé lett bemenvén ugyan is a' nélkül, hogy tisztult volna a' szentségbe, vagy élvén szent étellel, vagy szent dolgot illetvén; melly vétkekre, ha kész-

bak fejére, és ölje le azt a' helyen hol leszokták ölni az égő áldozatot, Jehova előtt: vétekáldozat ez. — (25) És vegyen a' pap a' vétekáldozat véréből ujával, és kenje azt az égőáldozat oltárának szarvaira, többi vérét pedig öntse az égőáldozat oltárának aljára. — (26) És minden kövérét hagyja füstben fölszállani, mint a' hálaáldozat kövérét, és tegyen érette engesztelést a' pap vétke miatt, és megbocsáttatik neki. — (27) Hogy ha pedig a' földnép közül valaki vétkezendik vétségből cselekedvén egyet Jehova parancsai közül, miket nem szabad tennie, és bűnössé lesz. — (28) Ha tehát tudtára esik vétke, mellyet elkövetett, hozza el áldozatát ép nőstény kecskét vétke miatt, mellyet elkövetett. — (29) És tegye kezét a' vétekáldozat fejére, és ölje le azon vétekáldozatot az égőáldozat helyén. — (30) És vegyen a' pap annak véréből ujával és kenje azt az égőáldozat oltárának szarvaira, minden többi vérét pedig öntse az oltár aljára. — (31) És minden kövérét válassza el a' mint elválasztatott a' kövér a' hálaáldozatból és hagyja a' pap füstben fölszállani az oltáron kedves illatúl Jehovának. Igy tegyen engesztelést érte a' pap, és megbocsáttatik neki. — (32) Ha pedig bárányt hoz vétekáldozatúl, ép nőstényt vigyen. — (33) És tegye kezét a' vétekáldozat fejére, és ölje le vétekáldozatúl, a' helyen hol leszokták ölni az égőáldozatot. —

Csak a' főpap, a' király és a' tanács állott a' földi népnek fölötte.

אֹתוֹ בְּמִקוֹם אֲשֶׁר־יִשְׁחַט אֶת־הָעֹלָה לִפְנֵי יְהוָה חַטָּאת
הוּא: (כה) וְלָקַח הַכֹּהֵן מִדַּם הַחַטָּאת בְּאֶצְבָּעוֹ וְנָתַן עַל־
קַרְנֹת מִזְבַּח הָעֹלָה וְאֶת־דָּמוֹ יִשְׁפֹּךְ אֶל־יְסוֹד מִזְבַּח
הָעֹלָה: (כו) וְאֶת־כָּל־חֶלְבּוֹ יַקְטִיר הַמִּזְבֵּחָה כְּחֵלֶב זֶבַח
הַשְּׁלָמִים וְכִפֶּר עָלָיו הַכֹּהֵן מֵחַטָּאתוֹ וְנִסְלַח לוֹ: פ ששי
(כז) וְאִם־נֶפֶשׁ אַחַת תֶּחֱטָא בִּשְׁגָגָה מֵעַם הָאָרֶץ בַּעֲשֹׂתָהּ
אַחַת מִמִּצְוֹת יְהוָה אֲשֶׁר לֹא־תֵעָשֶׂינָה וְאָשֵׁם: (כח) אוֹ
הוֹדַע אֵלָיו חַטָּאתוֹ אֲשֶׁר חָטָא וְהֵבִיא קָרְבָּנוֹ שְׂעִירַת
עִזִּים תְּמִימָה נְקֵבָה עַל־חַטָּאתוֹ אֲשֶׁר חָטָא: (כט) וְסָמַךְ
אֶת־יָדוֹ עַל רֹאשׁ הַחַטָּאת וְשָׁחַט אֶת־הַחַטָּאת בִּמְקוֹם
הָעֹלָה: (ל) וְלָקַח הַכֹּהֵן מִדָּמָהּ בְּאֶצְבָּעוֹ וְנָתַן עַל־קַרְנֹת
מִזְבַּח הָעֹלָה וְאֶת־כָּל־דָּמָהּ יִשְׁפֹּךְ אֶל־יְסוֹד הַמִּזְבֵּחַ:
(לא) וְאֶת־כָּל־חֶלְבָּהּ יָסִיר כַּאֲשֶׁר הוּסַר חֵלֶב מֵעַל זֶבַח
הַשְּׁלָמִים וְהִקְטִיר הַכֹּהֵן הַמִּזְבֵּחָה לְרֵיחַ נִיחֹחַ לַיהוָה וְכִפֶּר
עָלָיו הַכֹּהֵן וְנִסְלַח לוֹ: פ (לב) וְאִם־כֶּבֶשׂ יָבִיא קָרְבָּנוֹ
לְחַטָּאת נְקֵבָה תְּמִימָה יְבִיאֶנָּה: (לג) וְסָמַךְ אֶת־יָדוֹ עַל
רֹאשׁ הַחַטָּאת וְשָׁחַט אֹתָהּ לְחַטָּאת בִּמְקוֹם אֲשֶׁר יִשְׁחַט

---

képviselője. — (28) עם הארץ földi népnek mondatott Jiszraelben az egész nép, a' papokat és levitákat sem véve ki.

tal bűnösökké levének. — (14) És azután megtudatik a' vétek, mellyet elkövettek; a' gyülekezet áldozzon egy tulkot vétekáldozatúl, és vigye azt az összejövet sátora elibe. — (15) És tegyenek a' község vénei kezeiket a' tulok fejére Jehova előtt, és öljék le a' tulkot Jehova előtt. — (16) És vigyen be a' fölkent pap a' tulok véréből a' gyülekezet sátorába. — (17) És mártsa belé a' pap az ő ujját a' vérbe, és hintsen a' vérből hét izben Jehova előtt, a' kárpit felé. — (18) És kenjen azon vérből azon oltár szarvaira, melly Jehova előtt az összejövet sátorában van; a' tulok minden többi vérét pedig öntse az égőáldozat oltárának aljára, melly van az összejövet sátorának ajtajában. — (19) Minden kövérét pedig válassza el belőle, és hagyja füstben fölszállani az oltáron. — (20) És ugy cselekedjék azzal a' tulokkal, a' mint cselekvék a' vétekáldozat tulkával; akkép cselekedjék vele, és tegyen érettök engesztelést a' pap, és megbocsáttatik nekik. — (21) És vigye ki a' tulkot a' táboron kivül, és égesse meg azt, miképen megégette az első tulkot: a' gyülekezet vétekáldozata ez. — (22) Hogy ha fejedelem vétkezendik, és cselekedendik egyet Jehova Istene parancsainak közül, miket nem szabad tennie, vétségből, és bűnössé lesz. — (23) Ha tehát tudtára esik vétke, mellyet elkövetett, hozza el áldozatát, egy ép kecske bakot. — (24) És tegye kezét a'

---

sonló a' főpapéhez, minthogy ez sem egyéb mint a' község

(יד) וְנוֹדְעָה הַחַטָּאת אֲשֶׁר חָטְאוּ עָלֶיהָ וְהִקְרִיבוּ הַקָּהָל
פַּר בֶּן־בָּקָר לְחַטָּאת וְהֵבִיאוּ אֹתוֹ לִפְנֵי אֹהֶל מוֹעֵד׃
(טו) וְסָמְכוּ זִקְנֵי הָעֵדָה אֶת־יְדֵיהֶם עַל־רֹאשׁ הַפָּר לִפְנֵי
יְהוָה וְשָׁחַט אֶת־הַפָּר לִפְנֵי יְהוָה׃ (טז) וְהֵבִיא הַכֹּהֵן
הַמָּשִׁיחַ מִדַּם הַפָּר אֶל־אֹהֶל מוֹעֵד׃ (יז) וְטָבַל הַכֹּהֵן
אֶצְבָּעוֹ מִן־הַדָּם וְהִזָּה שֶׁבַע פְּעָמִים לִפְנֵי יְהוָה אֶת פְּנֵי
הַפָּרֹכֶת׃ (יח) וּמִן־הַדָּם יִתֵּן עַל־קַרְנֹת הַמִּזְבֵּחַ אֲשֶׁר לִפְנֵי
יְהוָה אֲשֶׁר בְּאֹהֶל מוֹעֵד וְאֵת כָּל־הַדָּם יִשְׁפֹּךְ אֶל־יְסוֹד
מִזְבַּח הָעֹלָה אֲשֶׁר־פֶּתַח אֹהֶל מוֹעֵד׃ (יט) וְאֵת כָּל־חֶלְבּוֹ
יָרִים מִמֶּנּוּ וְהִקְטִיר הַמִּזְבֵּחָה׃ (כ) וְעָשָׂה לַפָּר כַּאֲשֶׁר
עָשָׂה לְפַר הַחַטָּאת כֵּן יַעֲשֶׂה־לּוֹ וְכִפֶּר עֲלֵהֶם הַכֹּהֵן
וְנִסְלַח לָהֶם׃ (כא) וְהוֹצִיא אֶת־הַפָּר אֶל־מִחוּץ לַמַּחֲנֶה
וְשָׂרַף אֹתוֹ כַּאֲשֶׁר שָׂרַף אֶת הַפָּר הָרִאשׁוֹן חַטַּאת הַקָּהָל
הִוא׃ פ

(כב) אֲשֶׁר נָשִׂיא יֶחֱטָא וְעָשָׂה אַחַת מִכָּל־מִצְוֹת יְהוָה
אֱלֹהָיו אֲשֶׁר לֹא־תֵעָשֶׂינָה בִּשְׁגָגָה וְאָשֵׁם׃ (כג) אוֹ־הוֹדַע
אֵלָיו חַטָּאתוֹ אֲשֶׁר חָטָא בָּהּ וְהֵבִיא אֶת־קָרְבָּנוֹ שְׂעִיר
עִזִּים זָכָר תָּמִים׃ (כד) וְסָמַךְ יָדוֹ עַל־רֹאשׁ הַשָּׂעִיר וְשָׁחַט

---

a' táboron kivül. — (14) A' község vétekáldozata teljesen ha-

vigye be azt az összejövet sátorába. — (6) És mártsa belé a' pap az ujját a' vérbe, és hintsen a' vérből hét izben Jehova előtt, a' szentség kárpitja felé. — (7) És tegyen a' pap a' vérből a' füszerek füstelgése oltárának szarvaira Jehova előtt, melly oltár az összejövet sátorában van; a' tulok minden többi vérét pedig ontsa az égőáldozat oltárának aljára, melly van az összejövet sátorának ajtajában. — (8) De a' vétekáldozat tulkának minden kövérét válassza el belőle; a' kövért, melly befedi a' belt, és minden kövért a' bélen. — (9) És a' két vesét a' kövérrel melly azokon, és az ágyék helsején van, és a' máj hartyáját a' vesékkel egybe vegye el. — (10) Miképen elválasztatik a' hálaáldozat tulkából; és hagyja azokat a' pap füstben fölszállani az égőáldozat oltárán. — (11) A' tulok bőrét pedig és húsát, fejével és czombjaival egybe, belét és ganéját. — (12) Igy hát az egész tulkot vitesse ki a' táboron kivül tiszta helyre, a' hová a' hamut töltik, és égesse meg azt fán tűzzel, ott égessék meg a' hová a' hamut töltik. — (13) Hogy ha pedig Jiszrael egész községe vétkezendik, valami dolog ugyan is a' gyülekezet szemei előtt rejtve vala, és cselekvének Jehova parancsainak, miket nem szabad tenni, egyike ellen, mi ál-

---

bőr, a' fej és a' czomb nem választatának el itt, mint az égőáldozatnál, a' béle sem tisztittatott meg, hanem minthogy semmi sem jött az oltárra, egészben a' mint vala, kiviteték

(ו) וְטָבַל הַכֹּהֵן אֶת־אֶצְבָּעוֹ בַּדָּם וְהִזָּה מִן־הַדָּם שֶׁבַע
פְּעָמִים לִפְנֵי יְהוָה אֶת־פְּנֵי פָּרֹכֶת הַקֹּדֶשׁ: (ז) וְנָתַן הַכֹּהֵן
מִן־הַדָּם עַל־קַרְנוֹת מִזְבַּח קְטֹרֶת הַסַּמִּים לִפְנֵי יְהוָה אֲשֶׁר
בְּאֹהֶל מוֹעֵד וְאֵת וכָּל־דַּם הַפָּר יִשְׁפֹּךְ אֶל־יְסוֹד מִזְבַּח
הָעֹלָה אֲשֶׁר־פֶּתַח אֹהֶל מוֹעֵד: (ח) וְאֶת־כָּל־חֵלֶב פַּר
הַחַטָּאת יָרִים מִמֶּנּוּ אֶת־הַחֵלֶב הַמְכַסֶּה עַל־הַקֶּרֶב וְאֵת
כָּל־הַחֵלֶב אֲשֶׁר עַל הַקֶּרֶב: (ט) וְאֵת שְׁתֵּי הַכְּלָיֹת וְאֶת־
הַחֵלֶב אֲשֶׁר עֲלֵיהֶן אֲשֶׁר עַל־הַכְּסָלִים וְאֶת־הַיֹּתֶרֶת עַל־
הַכָּבֵד עַל־הַכְּלָיֹת יְסִירֶנָּה: (י) כַּאֲשֶׁר יוּרַם מִשּׁוֹר זֶבַח
הַשְּׁלָמִים וְהִקְטִירָם הַכֹּהֵן עַל מִזְבַּח הָעֹלָה: (יא) וְאֶת־
עוֹר הַפָּר וְאֶת־כָּל־בְּשָׂרוֹ עַל־רֹאשׁוֹ וְעַל־כְּרָעָיו וְקִרְבּוֹ
וּפִרְשׁוֹ: (יב) וְהוֹצִיא אֶת־כָּל־הַפָּר אֶל־מִחוּץ לַמַּחֲנֶה אֶל־
מָקוֹם טָהוֹר אֶל־שֶׁפֶךְ הַדֶּשֶׁן וְשָׂרַף אֹתוֹ עַל־עֵצִים בָּאֵשׁ
עַל־שֶׁפֶךְ הַדֶּשֶׁן יִשָּׂרֵף: פ

(יג) וְאִם כָּל־עֲדַת יִשְׂרָאֵל יִשְׁגּוּ וְנֶעְלַם דָּבָר מֵעֵינֵי הַקָּהָל
וְעָשׂוּ אַחַת מִכָּל־מִצְוֹת יְהוָה אֲשֶׁר לֹא־תֵעָשֶׂינָה וְאָשֵׁמוּ:

---

szoktak. (6) A' főpap méltóságához illő volt, hogy az áldozat a' lehető legpompásabb és legszentebb legyen, a' vér hintése is azért bent a' szentségben viteték véghez. — (11) A'

szabad tennie, egyike ellen, és cselekedendik egyet azok közül. — (3) Ha a' fölkent pap vétkezik, a' mi a' népet is bűnbe keveri, hozzon vétkeért, mellyet elkövetett, ép tulkot Jehovának vétek áldozatúl. — (4) És vigye a' tulkot az összejövet sátorának ajtajához Jehova elibe, és tegye kezét a' tulok fejére, és ölje le a' tulkot Jehova előtt. — (5) És vegyen a' fölkent pap a' tulok véréből, és

---

theocratiai jellemű, azaz nem a' közönséges erkölcsi, hanem Jiszrael népének adott positiv vallási törvény elleni. Csak theocratiai vétkekért ösmerünk az isteni törvényben áldozatokat, nem pedig sajátképeni erkölcsi vétkekért. Csak „Mind a' mi készakarva elkövetve kiirtás büntetést, (כל שבודונו כרת חייב על שגגתו חטאת Isten népéből l. Gen. 17. f. 14. v. és Exod. 12. f. 15. v. jegyz.) vétségképen vétekáldozatot von maga után.“ De soha a' gyilkosság vagy lopás bűneért áldozat általi megengesztelés nem rendeltetett. Azokra a' törvény büntetéseket szabott, 's még ha vétséghől is követtettek el, akkor sem bűnhődtek áldozattal] l. Núm. 35. f. 11. v. — (Bähr. Symbolik des Mosaischen Cultus 2. T. 386. S.) — (3) הכהן המשיח a' fölkent pap =fő-pap. לאשמת העם a' mi a' népet is bűnbe keveri minthogy nép-pásztor létére példáját a' nép is követi, vagy a' mint Raschi magyarázza — minthogy a' népnek Isten előtti megengesztelése a' fő-paptól függ, annak az eljárásban elkövetett hibája, a' népnek is fölrovathatnék. Az arab e' szavakat így fordítja: *) mi módon az emberek vétni

---

*) على سبيل خطاء الناس

יְהוָה אֲשֶׁר לֹא תֵעָשֶׂינָה וְעָשָׂה מֵאַחַת מֵהֵנָּה: (ג) אִם
הַכֹּהֵן הַמָּשִׁיחַ יֶחֱטָא לְאַשְׁמַת הָעָם וְהִקְרִיב עַל חַטָּאתוֹ
אֲשֶׁר חָטָא פַּר בֶּן־בָּקָר תָּמִים לַיהוָה לְחַטָּאת: (ד) וְהֵבִיא
אֶת־הַפָּר אֶל־פֶּתַח אֹהֶל־מוֹעֵד לִפְנֵי יְהוָה וְסָמַךְ אֶת־יָדוֹ
עַל־רֹאשׁ הַפָּר וְשָׁחַט אֶת־הַפָּר לִפְנֵי יְהוָה: (ה) וְלָקַח
הַכֹּהֵן הַמָּשִׁיחַ מִדַּם הַפָּר וְהֵבִיא אֹתוֹ אֶל־אֹהֶל מוֹעֵד:

---

czélra, melly a' bűnekérti engesztelés. Minthogy pedig ez általában minden áldozatoknak is czélja, ez, mint azon nevet különösön viselő, természetesen abban fog különbözni a' többi áldozatoktól, hogy midőn ezek az elkövetett vétkekért általában, az bizonyos, határozott vétkekért jövend. Ezen utólsókról pedig, halljuk miként nyilatkozik a' törvény versünkben: „Ha valamelly ember vétségből vétkezendik Jehova parancsainak, miket nem szabad tennie, egyike ellen, és cselekedendik egyet azok közül.“ Micsoda parancsokról szó van, az a' későbbi, a' vétekáldozatok különbféle nemeit tárgyazó határozatokból lesz világossá. Ugyan is a' vétkezőnek az Isten népében való mindenkori állása, és nem az elkövetett vétek, különbféleségе szerint különböztetik, részint az áldozat állat, részint az avvali bánásmód. A' mi fejezetünkben rendében meg van határozva, először a' fő-pap vétekáldozata, továbbá a' községnek, folytatva a' fejedelemnek és végre a' nemzet minden tagjának vétekáldozata; e' határozatoknak mindegyike az idézett általános szabállyal nyittatik meg. Abból az következik, hogy midőn a' vétekáldozat mineműsége a' theocratiai viszonyhoz és nem magához a' vétekhez van mérve, a' szóban forgó vétek, szinte általában

melly befedi a' bélt, és minden kövért a' bélen. — (10) És a' két vesét, a' kövérrel, melly azokon, és az ágyék belsején van, és a' máj hártyáját a' vesékkel egybe vegye el. — (11) És hagyja azt a' pap füstben fölszállani az oltáron, tűzre való eledelül Jehovának. — (12) Ha pedig kecske az ő áldozata, hozza Jehova elibe. — (13) És tegye kezét a' fejére, és ölje le azt az összejövet sátora előtt, Áhron fiai pedig hintsék vérét az oltárra körösleg. — (14) És áldozzék belőle tűzre való áldozatját Jehovának, a' kövért, melly befedi a' bélt, és minden kövért a' bélen. — (15) És a' két vesét a' kövérrel, melly azokon, és az ágyék belsején van, és a' máj hártyáját a' vesékkel egybe vegye el. — (16) És hagyja azokat a' pap füstben fölszállani, tűzre való eledel kedves illatúl. Minden kövér Jehováé. — (17) Örök rendelés jövő időkre minden lakhelyeitekben, hogy semmi kövérséget, se vért meg ne egyetek. —

IV. (1) És szóla Jehova Mósehhez, mondván: — (2) Szólj Jiszrael fiaihoz, mondván: Ha valamelly ember vétségből vétkezendik Jehova parancsainak, miket nem

---

kimondottat ki kell egészíteni. (17) כל חלב וכו' l. tov. 7. f. 23—27. v. és 17. f. 10—14. v.

IV. (2) Az eddigi önkénti áldozat-nemek után, (נדבות) e' fejezet elkezdi a' rendeléseket a' parancsolt áldozatok iránt (קרבנות חובה). Ezen áldozatok első neme חטאת vétekáldozat, már neve által mutat határozattan és közvetlenül a'

הַקֹּרֶב: (י) וְאֵת שְׁתֵּי הַכְּלָיֹת וְאֶת־הַחֵלֶב אֲשֶׁר עֲלֵהֶן אֲשֶׁר
עַל־הַכְּסָלִים וְאֶת־הַיֹּתֶרֶת עַל־הַכָּבֵד עַל־הַכְּלָיֹת יְסִירֶנָּה:
(יא) וְהִקְטִירָו הַכֹּהֵן הַמִּזְבֵּחָה לֶחֶם אִשֶּׁה לַיהוָה: פ
(יב) וְאִם־עֵז קָרְבָּנוֹ וְהִקְרִיבוֹ לִפְנֵי יְהוָה: (יג) וְסָמַךְ אֶת־
יָדוֹ עַל־רֹאשׁוֹ וְשָׁחַט אֹתוֹ לִפְנֵי אֹהֶל מוֹעֵד וְזָרְקוּ בְּנֵי
אַהֲרֹן אֶת־דָּמוֹ עַל־הַמִּזְבֵּחַ סָבִיב: (יד) וְהִקְרִיב מִמֶּנּוּ
קָרְבָּנוֹ אִשֶּׁה לַיהוָה אֶת־הַחֵלֶב הַמְכַסֶּה אֶת־הַקֶּרֶב וְאֵת
כָּל־הַחֵלֶב אֲשֶׁר עַל־הַקֶּרֶב: (טו) וְאֵת שְׁתֵּי הַכְּלָיֹת וְאֶת־
הַחֵלֶב אֲשֶׁר עֲלֵהֶן אֲשֶׁר עַל־הַכְּסָלִים וְאֶת־הַיֹּתֶרֶת עַל־
הַכָּבֵד עַל הַכְּלָיֹת יְסִירֶנָּה: (טז) וְהִקְטִירָם הַכֹּהֵן הַמִּזְבֵּחָה
לֶחֶם אִשֶּׁה לְרֵיחַ נִיחֹחַ כָּל־חֵלֶב לַיהוָה: (יז) חֻקַּת עוֹלָם
לְדֹרֹתֵיכֶם בְּכֹל מוֹשְׁבֹתֵיכֶם כָּל־חֵלֶב וְכָל־דָּם לֹא
תֹאכֵלוּ: פ חמישי

ד (א) וַיְדַבֵּר יְהוָה אֶל־מֹשֶׁה לֵאמֹר: (ב) דַּבֵּר אֶל־בְּנֵי
יִשְׂרָאֵל לֵאמֹר נֶפֶשׁ כִּי־תֶחֱטָא בִשְׁגָגָה מִכֹּל מִצְוֹת

---

zék, mellyet szabad élni. (l. erre Wesseli jegyzétét). (12) A' kecskékből hozott hálaáldozat szintugy mint a' juhokból vagy baromból bemutatott akár him, akár nőstény lehetett, csak hogy a' rendelések minden egyes állatnemeknél, szabatosan nincsenek ismételve, és igy minden egyes nemnél a' másnál

hozzon Jehova elibe. — (2) És tegye kezét áldozatja fejére, 's ölje le azt az összejövet sátor ajtajában; Áhron fiai pedig a' papok hintsék a' vért az oltár körül. (3) És mutasson be a' hálaáldozatból tűzre valót Jehovának, a' kövért, melly befedi a' bélt, és minden kövért a' bélen. — (4) A' két vesét, és a' kövért, melly azokon, és áz ágyék belsején van, és a' máj hártyáját, a' vesékkel egybe vegye el. — (5) És hagyják azt Áhron fiai füstben fölszálláni az oltáron az égőáldozattal, melly a' tüzen lévő fán van egybe; tűzre való kedves illatúl Jehovának. — (6) Ha pedig juhokból van áldozata hálaáldozatúl Jehovának, akár hím, akár nőstény legyen, csak épet mutasson be. — (7) Ha bárányt mutat be áldozatúl, hozza Jehova elibe. — (8) És tegye kezét áldozata fejére, és ölje le az összejövet sátora előtt, és hintsék Áhron fiai vérét az oltárra körösleg. — (9) És áldozzék a' hálaáldozatból tűzre valót Jehovának, annak javát, az egész farkat — a' hát gerezd végénél vágja azt el — és a' kövért,

---

állat fejére itt is meg van a' maga jelentősége, l. felj. 1. f. 4. v. — (9) Keleten a' juhok egy különös neme tenyészik, mellyet zsirfarkuaknak nevezik, és mellyeknek egész farka csak ugyan egy kövérség, ugy hogy a' keletiek ayval, mint nálunk az irós vajjal, azt kenyérre kenve élnek. חלבי szót azért itt máskép kell fordítani mint közönségesen, minthogy ezen zsirfark kövére, nem a' faggyú חלב-hez, mellyet csak áldozni, de enni nem volt szabad, hanem a' kövér שומן-hez tarto-

(3) וְסָמַךְ יָדוֹ עַל־רֹאשׁ קָרְבָּנוֹ וּשְׁחָטוֹ פֶּתַח אֹהֶל מוֹעֵד
וְזָרְקוּ בְּנֵי אַהֲרֹן הַכֹּהֲנִים אֶת־הַדָּם עַל־הַמִּזְבֵּחַ סָבִיב:
(ג) וְהִקְרִיב מִזֶּבַח הַשְּׁלָמִים אִשֶּׁה לַיהוָה אֶת־הַחֵלֶב
הַמְכַסֶּה אֶת־הַקֶּרֶב וְאֵת כָּל־הַחֵלֶב אֲשֶׁר עַל־הַקֶּרֶב:
(ד) וְאֵת שְׁתֵּי הַכְּלָיֹת וְאֶת־הַחֵלֶב אֲשֶׁר עֲלֵהֶן אֲשֶׁר עַל־
הַכְּסָלִים וְאֶת־הַיֹּתֶרֶת עַל־הַכָּבֵד עַל־הַכְּלָיוֹת יְסִירֶנָּה:
(ה) וְהִקְטִירוּ אֹתוֹ בְּנֵי־אַהֲרֹן הַמִּזְבֵּחָה עַל־הָעֹלָה אֲשֶׁר
עַל־הָעֵצִים אֲשֶׁר עַל־הָאֵשׁ אִשֵּׁה רֵיחַ נִיחֹחַ לַיהוָה: פ
(ו) וְאִם־מִן־הַצֹּאן קָרְבָּנוֹ לְזֶבַח שְׁלָמִים לַיהוָה זָכָר אוֹ
נְקֵבָה תָּמִים יַקְרִיבֶנּוּ: (ז) אִם־כֶּשֶׂב הוּא־מַקְרִיב אֶת־
קָרְבָּנוֹ וְהִקְרִיב אֹתוֹ לִפְנֵי יְהוָה: (ח) וְסָמַךְ אֶת־יָדוֹ עַל־
רֹאשׁ קָרְבָּנוֹ וְשָׁחַט אֹתוֹ לִפְנֵי אֹהֶל מוֹעֵד וְזָרְקוּ בְּנֵי אַהֲרֹן
אֶת־דָּמוֹ עַל־הַמִּזְבֵּחַ סָבִיב: (ט) וְהִקְרִיב מִזֶּבַח הַשְּׁלָמִים
אִשֶּׁה לַיהוָה חֶלְבּוֹ הָאַלְיָה תְּמִימָה לְעֻמַּת הֶעָצֶה יְסִירֶנָּה
וְאֶת־הַחֵלֶב הַמְכַסֶּה אֶת־הַקֶּרֶב וְאֵת כָּל־הַחֵלֶב אֲשֶׁר עַל־

---

noktól hozatott, kik vagy nagy veszedelmekből szabadultak ki, vagy nagy, jótéteményekkel áldattak meg. — (2) Habár a' hálaáldozatoknál nem a' megengesztelés vala a' czél, minden esetre a' jó, mellyben az ezen áldozatot hozó egyén részesült, mint annak következete vala nézhető, és annyiban a' megengesztelés szükséges vala, így a' kéz föltevésnek az

frigysava lisztáldozatodból; minden áldozataidnál sót mutass be. — (14) Mikor pedig a' gabona zsengéjének lisztáldozatát viszed Jehovának, tűznél megpörkölt kalászokat, teljes gabona fők megtört szemeiből mutassad be zsengéid' lisztáldozatát. — (15) Tölts olajt reá, és tégy tömjént reá; mert lisztáldozat. — (16) És hagyja a' pap füstben fölszállani az emlékáldozatot, a' megtört gabona szemekből, az olajból, minden tömjénestől, tűzre való Jehovának. —

III. (1) Hogy ha hálaadó áldozat lesz áldozatja: ha baromból viszi, akár hím, akár nőstény legyen, de épet

---

tését is jelenti, 's akkor értelme גמל szó jelentésével összeesik. A' hiányzónak kiegészítése személyek között, egy a' béke helyreállításával és így béke is jeleltetik שלם szóval, és a' mennyiben a' béke kivált a' keletinek gondolatmódjánál fogva, minden szerencsének, minden üdvnek kútfeje שלם szó üdvöt is jelent. Innen jön az ingás e' szó fordításában, mert sem hálaáldozat, mint én fordítottam, sem békeáldozat, mint mások fordítják, a' szó fogalmát ki nem meritik, mert a' szó, mind a' kettőt jelenti egyszerre. Három nemét külömböztették meg a' hálaáldozatoknak. זבח תודה hálaáldozat saját értelemben, זבח נדר fogadás áldozatja vagy זבח נדבה ajándék áldozat l. tov. 7, f. 11—17. v. Ezeket Carpzov (Appar. crit. Antiqu. p. 706) helyesen ugy bélyegzi: 1) נדבה ajándék, mikor valaki ön, szabad jámbor akarattól vezéreltetve, a' törvénytől nem lévén rá szoritva, Istennek áldozatot hoz. 2) נדר fogadás, midőn valaki fogadással előre lekötelezi magát áldozni. 3) תודה hálaáldozat megnyert javakért, és jobbára olya-

מֵעַל מִנְחַת־דָּ֑ךְ עַל כָּל־לְבֹנָתָהּ תַּקְרִ֖יב מֶ֥לַח: ס (יד) וְאִם־
תַּקְרִ֥יב מִנְחַת בִּכּוּרִ֖ים לַיהוָ֑ה אָבִ֣יב קָלִ֗י בָּאֵשׁ גֶּ֚רֶשׂ כַּרְמֶ֔ל
תַּקְרִ֖יב אֵ֥ת מִנְחַ֥ת בִּכּוּרֶֽיהָ: (טו) וְנָתַתָּ֥ עָלֶ֖יהָ שֶׁ֑מֶן וְשַׂמְתָּ
עָלֶ֥יהָ לְבֹנָ֖ה מִנְחָ֥ה הִֽוא: (טז) וְהִקְטִ֣יר הַכֹּהֵ֔ן אֶת־אַזְכָּרָתָ֖הּ
מִגַּרְשָׂ֣הּ וּמִשַּׁמְנָ֑הּ עַ֚ל כָּל־לְבֹנָתָ֔הּ אִשֶּׁ֖ה לַיהוָֽה: פ רביעי
ג (א) וְאִם־זֶ֣בַח שְׁלָמִ֗ים קָרְבָּנ֔וֹ אִם מִן־הַבָּקָ֥ר הוּא֙ מַקְרִ֔יב
אִם־זָכָ֥ר אִם־נְקֵבָ֖ה תָּמִ֣ים יַקְרִיבֶ֑נּוּ לִפְנֵ֖י יְהוָֽה:

---

vetséget még most is „só frigy" nek nevezik. — (14) Hogy ha a' versben, mint sokan (Aben Ezra és mások) akarják, az önkényti magán-lisztáldozatokról volna szó, akkor annak az illyen lisztáldozatokat általában illő 8. vers előtt kellett volna jönnie; igy pedig hihetőbb Raschi és többek véleménye, melly szerint itt a' parancsolt nemzeti áldozat az árpaaratásból értetik (במכתת העומר מכמוש מדבר), melly alkalommal az aratott és még nem teljesen ki száradt teljes gabona fejek (כרמל) megpörköltettek, a' megpörkölt szemek darává megőrlettek, és arra a' dara (Menach. 66. l. szerint) 13. szor megszitáltatott, míg nem az egész éfából csak tized része egy עמר igen finom lisztláng maradt meg. (עיין בזה׳ הירח וויזל).

III. (1) A' felette szent égőáldozatok és lisztáldozatok (קדשי קדשים) után, következnek itt a' csupán szent hálaáldozatok (קדשים קלים).—„Hálaáldozat" שלמים szó jelentőségét ki nem meríti, 's azért kéntelenek vagyunk azt itt magyarázatban közelebb kifejteni. שלם gyök jelent bevégezni, tökélletesíteni. A' mennyiben pedig a' tökélletesités hiányt föltételez, שלם egyszersmind a' hiányzónak kiegészi-

az. — (7) Hà pedig áldozatod bögrében készitett lisztáldozat, lisztlángból készitessék olajban. — (8) És mutasd be az ezekből készittetett lisztáldozatot Jehovának: és azt a' papnak elhozván, ez vigye el azt az oltárhoz. — (9) És vegyen a' pap a' lisztáldozatból emlékáldozatot, és hagyja füstben fölszállani az oltáron, tűzre való kedves illatúl Jehovának. — (10) A' mi pedig megmarad a' lisztáldozatból, Áhron és az ő fiaié, felette szentséges Jehovának tűzre való áldozatai között. — (11) Semmi lisztáldozat, mellyet bemutattok Jehovának, ne készitessék kovásszal: mert kovászból vagy mézből ne hagyjatok semmit mint tűzre valót füstben fölszállani Jehovának. — (12) A' zsengék áldozatával hozzátok azokat Jehovának; de az oltárra ne jöjjenek kedves illatúl. — (13) És minden lisztáldozatidat sózd meg, és soha el ne maradjon Istened

---

gától értetik, de méz is elegyittetett a' kenyér és a' pogácsákba, a' mi így igen kedvelt sütemény vala. De az áldozatnál mind a' kettő azért vala — így látszik — eltiltva, minthogy mind a' kettő rothadást eszközlő, melly a' romlottság jelképe, és így azok egyikének a' tészta közé való elegyitése által a' lisztáldozat elvesztené fő jellemét melly az épség, tökélyesség és tisztaság. — (12) קרבן ראשית l. tov. 23. f. 17. v. — (13) A' só a' régieknél a' romolhatlanság és enyészhetlenségnek volt jelképe. Arabiában a' fejedelmek szövetségeiket a' képen kötik meg, hogy mindegyik, sót hintve egy falatka kenyérre e' szavakat ejti: „Salam (béke)! Barátidnak barátja és ellenségidnek ellensége vagyok.“ Az ekép kötött szö-

שלישי (ז) וְאִם־מִנְחַת מַרְחֶשֶׁת קָרְבָּנֶךָ סֹלֶת בַּשֶּׁמֶן תֵּעָשֶׂה׃
(ח) וְהֵבֵאתָ אֶת־הַמִּנְחָה אֲשֶׁר יֵעָשֶׂה מֵאֵלֶּה לַיהוָה
וְהִקְרִיבָהּ אֶל־הַכֹּהֵן וְהִגִּישָׁהּ אֶל־הַמִּזְבֵּחַ׃ (ט) וְהֵרִים הַכֹּהֵן
מִן־הַמִּנְחָה אֶת־אַזְכָּרָתָהּ וְהִקְטִיר הַמִּזְבֵּחָה אִשֵּׁה רֵיחַ נִיחֹחַ
לַיהוָה׃ (י) וְהַנּוֹתֶרֶת מִן־הַמִּנְחָה לְאַהֲרֹן וּלְבָנָיו קֹדֶשׁ
קָדָשִׁים מֵאִשֵּׁי יְהוָה׃ (יא) כָּל־הַמִּנְחָה אֲשֶׁר תַּקְרִיבוּ לַיהוָה
לֹא תֵעָשֶׂה חָמֵץ כִּי כָל־שְׂאֹר וְכָל־דְּבַשׁ לֹא תַקְטִירוּ
מִמֶּנּוּ אִשֶּׁה לַיהוָה׃ (יב) קָרְבַּן רֵאשִׁית תַּקְרִיבוּ אֹתָם
לַיהוָה וְאֶל־הַמִּזְבֵּחַ לֹא־יַעֲלוּ לְרֵיחַ נִיחֹחַ׃ (יג) וְכָל־קָרְבַּן
מִנְחָתְךָ בַּמֶּלַח תִּמְלָח וְלֹא תַשְׁבִּית מֶלַח בְּרִית אֱלֹהֶיךָ

γανόν (Rosenmüller). — (7) A' lisztáldozatok negyedik neme מנחת מרחשת abban különbözött a' harmadik neműektől hogy mélyecske, olajjal telt edényben készittetvén, puha pogácsákból állott, midőn a' harmadik nemüek lapos serpenyőben süttetvén kemények valának. — (10) Valamint az első nemű lisztáldozatból, ugy a' többi három nemből is csak az egy maroknyi áldoztatott föl, a' maradékkal pedig mint felette szentségessel, csak a' papok, és a' pitvaron belül élhettek, nem úgy mint csupán a' szent hálaáldozatoknál, miknek maradékival az avatlan is élhetett, még pedig mindenhol. — (11) A' növény országból való áldozatok minőségét a' törvény csak nemlegesen határozza meg, eltiltván azokat mézzel vagy kovásszal elegyiteni. Mind a' kettő ugyan is különben az életben igen használatban volt. A' kovászról ma-

lassza el begyét tollaival, és vesse az oltár mellé keletre, a' hamu helyére. — (17) És hasítsa meg azt szárnyainál, de el ne válassza, és hagyja a' pap füstben fölszállani az oltáron, a' tüzen lévő fán, égőáldozat az, tüzre való, kedves illatúl Jehovának. —

II. (1) Ha ki lisztáldozatot visz Jehovának, lisztláng legyen áldozata: és öntsön arra olajt, és tömjént tegyen felül rá. — (2) És vigye azt Áhron fiaihoz a' papokhoz, és vegyen abból a' pap tele markával, annak lisztlángjából, és annak olajából, minden tömjénestől és ezen emlékáldozatot hagyja a' pap füstben fölszállani az oltáron, tüzre való, kedves illatúl Jehovának. — (3) A' mi pedig megmarad a' lisztáldozatból, Áhron és az ő fiaié, felette szentséges Jehovának tüzre való áldozatai között. — (4) Ha pedig kemenczében sült lisztáldozatot mutatsz be áldozatúl, legyenek kovásztalan, olajjal elegyített lisztláng lepények, és kovásztalan, olajjal megkent pogácsák. — (5) Ha áldozatod serpenyőben készült lisztáldozat, olajjal elegyített, kovásztalan, lisztlangból légyen. — (6) És törd el darabokra és önts olajt reá, lisztáldozat

---

liszt mielőtt áldoztatott, megsüttetett. A' mi pedig a' sütemények nemeit illeti l. Exod. 29. f. 2. v. — (5) A' lisztáldozat harmadik neme מנחה על המחבת. Ezen מחבת lapos serpenyő vala, a' minő még most is használatban van az Araboknál hasonló czélra, 's mellyet tágen-nek neveznek, (Niebuhr Descr. Arab. p. 52.) kitétel, mellyet a' Sept. is átvett τη-

אֹתָהּ אֲצֶל הַמִּזְבֵּחַ קֵדְמָה אֶל־מְקוֹם הַדֶּשֶׁן׃ (יז) וְשִׁסַּע
אֹתוֹ בִּכְנָפָיו לֹא יַבְדִּיל וְהִקְטִיר אֹתוֹ הַכֹּהֵן הַמִּזְבֵּחָה עַל־
הָעֵצִים אֲשֶׁר עַל־הָאֵשׁ עֹלָה הוּא אִשֵּׁה רֵיחַ נִיחֹחַ לַיהוָה׃ ס
ב (א) וְנֶפֶשׁ כִּי־תַקְרִיב קָרְבַּן מִנְחָה לַיהוָה סֹלֶת יִהְיֶה
קָרְבָּנוֹ וְיָצַק עָלֶיהָ שֶׁמֶן וְנָתַן עָלֶיהָ לְבֹנָה׃
(ב) וֶהֱבִיאָהּ אֶל־בְּנֵי אַהֲרֹן הַכֹּהֲנִים וְקָמַץ מִשָּׁם מְלֹא קֻמְצוֹ
מִסָּלְתָּהּ וּמִשַּׁמְנָהּ עַל כָּל־לְבֹנָתָהּ וְהִקְטִיר הַכֹּהֵן אֶת־
אַזְכָּרָתָהּ הַמִּזְבֵּחָה אִשֵּׁה רֵיחַ נִיחֹחַ לַיהוָה׃ (ג) וְהַנּוֹתֶרֶת
מִן־הַמִּנְחָה לְאַהֲרֹן וּלְבָנָיו קֹדֶשׁ קָדָשִׁים מֵאִשֵּׁי יְהוָה׃ ס
(ד) וְכִי תַקְרִב קָרְבַּן מִנְחָה מַאֲפֵה תַנּוּר סֹלֶת חַלֹּת מַצֹּת
בְּלוּלֹת בַּשָּׁמֶן וּרְקִיקֵי מַצּוֹת מְשֻׁחִים בַּשָּׁמֶן׃ ס (ה) וְאִם־
מִנְחָה עַל־הַמַּחֲבַת קָרְבָּנֶךָ סֹלֶת בְּלוּלָה בַשֶּׁמֶן מַצָּה תִּהְיֶה׃
(ו) פָּתֹת אֹתָהּ פִּתִּים וְיָצַקְתָּ עָלֶיהָ שָׁמֶן מִנְחָה הִוא׃ ס

II. (2) קמץ értelme a' tov. 9. f. 17. v. וימלא כפו-ból világos. Össze hasonlíthatni még e' szót גמץ (Cf=σκαμμα) g ödörrel, mellyet képez a' marok. אוכרתה l. Genesis 8. f. 21. v. — (3) Ezen az lső verstől eddig előadott lisztáldozat, első német tette a' lisztáldozatoknak általában, mellyet akkor hoztak, ha az ember a' fogadásban meg nem határozta micsoda lisztáldozatot akar hozni. (מנחה סתם) Ezen lisztáldozat abban különbözék a' lisztáldozatok többi nemeitől, hogy magából a' lisztből vétetett egy maroknyi áldozatúl. — (4) A' lisztáldozatok e' második neménél (מנחה מאפה תנור) a'

hokból van áldozata, a' bárányokból vagy kecskékből, égőáldozatúl, hímet és épet áldozzék. — (11) És öljék le azt az oltár északi oldalánál Jehova előtt, és hintsék Áhron fiai, a' papok vérét az oltárra körösleg. — (12) És vagdalják el ezt darabjaira és az ő fejét és kövérét rakja a' pap a' fára, melly az oltáron lévő tüzen van. — (13) Annak belét pedig és szárait mossa meg vízzel, és áldozza mind azokat a' pap, és hagyja füstben fölszállani az oltáton: égőáldozat az; tüzrevaló, kedves illatúl Jehovának. — (14) Ha pedig madárból van az égőáldozat Jehovának: hozza gerliczékből vagy galambfikból áldozatát. — (15) És vigye azt a' pap az oltárhoz, és körmével szakítsa le fejét, és hagyja füstben fölszállani az oltáron, miután kinyomatott vére az oltár oldalára. — (16) És vá-

---

jelent csupán egész-et. E' szóval pedig a' keleti két fogalmat köt össze: az egész neki, először egyértelmű az általánossal a' mennyiben azt az egyesre viszonyolja, másodszor jelent neki annyit mint ép (integrum) a' mennyiben azt a' hiányossal hozza viszonyba, az első viszonyban tehát jelent neki általánost, a' másodikban tökélyest. Az עולה tehát nem valami egyes esetre viszonyló, nem valami alkalmi, hanem általános áldozat, melly így az áldozat általános eszméjét legtisztábban képviseli. És valólag az egész áldozati ritualisban nincs eset, hol ez hiányzott volna, valamint más részről nincs mint más áldozatoknál, különösön kifejtve, hogy mi bűnre jött engesztelésül, a' honnan a' תכמומת megjegyzése על יסרתל עוכתיהם על מכפרת עולה és a' Thalmud véleménye עולה בחה על המחשבה. —

קָרְבָּנוֹ מִן־הַבְּהֵמָה אוֹ מִן־הַצֹּאן לְעֹלָה זָכָר תָּמִים יַקְרִיבֶנּוּ׃
(יח) וְשָׁחַט אֹתוֹ עַל יֶרֶךְ הַמִּזְבֵּחַ צָפֹנָה לִפְנֵי יְהוָה וְזָרְקוּ
בְּנֵי אַהֲרֹן הַכֹּהֲנִים אֶת־דָּמוֹ עַל־הַמִּזְבֵּחַ סָבִיב׃ (יט) וְנִתַּח
אֹתוֹ לִנְתָחָיו וְאֶת־רֹאשׁוֹ וְאֶת־פִּדְרוֹ וְעָרַךְ הַכֹּהֵן אֹתָם
עַל־הָעֵצִים אֲשֶׁר עַל־הָאֵשׁ אֲשֶׁר עַל־הַמִּזְבֵּחַ׃ (כ) וְקִרְבּוֹ
וְכְרָעָיִם יִרְחַץ בַּמָּיִם וְהִקְרִיב הַכֹּהֵן אֶת־הַכֹּל וְהִקְטִיר
הַמִּזְבֵּחָה עֹלָה הוּא אִשֵּׁה רֵיחַ נִיחֹחַ לַיהוָה׃ פ שני
(כא) וְאִם מִן־הָעוֹף עֹלָה קָרְבָּנוֹ לַיהוָה וְהִקְרִיב מִן־הַתֹּרִים
אוֹ מִן־בְּנֵי הַיּוֹנָה אֶת־קָרְבָּנוֹ׃ (כב) וְהִקְרִיבוֹ הַכֹּהֵן אֶל־
הַמִּזְבֵּחַ וּמָלַק אֶת־רֹאשׁוֹ וְהִקְטִיר הַמִּזְבֵּחָה וְנִמְצָה דָמוֹ עַל
קִיר הַמִּזְבֵּחַ׃ (כג) וְהֵסִיר אֶת־מְרָאָתוֹ בְּנַצָּתָה וְהִשְׁלִיךְ

---

tessék le az oltárnak, a' barom áldozatokat is illeti. — (15) מלק A' Septuagintában van αποκνίσει abfneipen. Pseudo Jonathanban van חום lem etszette. Az egyetlen helyből, a' hol e' szó még egyszer előfordúl (tov. 5. f. 8. v.) azt lehetne gondolni, hogy a fő nem teljesen szakíttatott le, minthogy utána következik ולא יבדיל és el ne válassza, ha ezen hely maga olly határozatlan nem volna, hogy szint ugy gyanítni lehet, hogy e' szavak az egész galambra viszonylanak, mellyet nem szabad ketté választani, mint tov. 17. v. (Geddes). Az égőáldozat fogalma két nevezetéből עולה és כליל-ból világos. Az első, melly עלה tűzben fölszállani hajtyni, elégetni igéből származik, jelent valami egészen, הכל כליל (főlebb 9. v.) tűzben fölemésztetendőt; másik elnevezése

áldozata a' baromból, hímet és épet áldozzon, az összejövet sátorának ajtajába vigye azt megkegyelmeztetésére Jehova elibe. — (4) És tegye kezét az égő áldozat fejére; és kegyelmesen fölvétetendik megengesztelésére. — (5) És öljék le a' tulkot Jehova előtt, Áhron fiai pedig a' papok hozzák elő azt a' vért, és hintsék el azt a' vért az oltárra körösleg, melly az összejövet sátorának ajtajában van. — (6) És nyúzzák meg az égő áldozatot és vagdalják el darabjaira. — (7) És csináljanak Áhron fiai tüzet az oltárra, és rakjanak fát a' tüzre. — (8) És rakják Áhron fiai a' papok a' tagokat, a' fejét és kövérét a' fára, melly az oltáron lévő tüzen van. — (9) Annak belét pedig és szárait mossa meg vízzel, és hagyja a' pap' mind azt füstben fölszállani az oltáron égőáldozatúl, tüzre való az, kedves illatúl Jehovának. — (10) Hogyha a' ju-

---

nál, hol a' mint Herodottól tudjuk, szinte az áldozó minden bal esetet melly őt és házáját érendő vala, az áldozat fejére szállani esedezék. *καταρέονται δέ τάδε λεγοντες τῆσι κεφαλῆσι, εἴ τι μέλλοι ἢ σφίσι τοῖσι θυουσι, ἢ Αἰγυπτῳ τῇ συναπάσῃ κακον γενέσθαι, ες κεφαλὴν ταὐτην τραπέσθαι.* (Herodoti Lib. II. cap. 39), Erre pedig Bochartus azt jegyzi meg: Non est dubium, quin inde ad Aegyptios manaverit similis ritus ??. — (5) ושחט וכו' és öljék le a' tulkot, kik akarják, a' leölése, megnyúzása és szétbonczolása az áldozatnak akárkire bizatathatván, שחיטת כשרה בזר; de vérének elhintése stb. csak pap által történhetett. — (10) A' juhokbóli égőáldozatokat illető rendelések ugyan azok, mint a' baromnál, valamint az a' mi itt 11 v. közelebb meghatároztatik, t. i. melly oldalán öle-

הַבָּקָר זָכָר תָּמִים יַקְרִיבֶנּוּ אֶל־פֶּתַח אֹהֶל מוֹעֵד יַקְרִיב
אֹתוֹ לִרְצֹנוֹ לִפְנֵי יְהוָה: (ד) וְסָמַךְ יָדוֹ עַל רֹאשׁ הָעֹלָה
וְנִרְצָה לוֹ לְכַפֵּר עָלָיו: (ה) וְשָׁחַט אֶת־בֶּן הַבָּקָר לִפְנֵי
יְהוָה וְהִקְרִיבוּ בְּנֵי אַהֲרֹן הַכֹּהֲנִים אֶת־הַדָּם וְזָרְקוּ אֶת־
הַדָּם עַל־הַמִּזְבֵּחַ סָבִיב אֲשֶׁר־פֶּתַח אֹהֶל מוֹעֵד: (ו) וְהִפְשִׁיט
אֶת־הָעֹלָה וְנִתַּח אֹתָהּ לִנְתָחֶיהָ: (ז) וְנָתְנוּ בְּנֵי אַהֲרֹן הַכֹּהֵן
אֵשׁ עַל־הַמִּזְבֵּחַ וְעָרְכוּ עֵצִים עַל־הָאֵשׁ: (ח) וְעָרְכוּ בְּנֵי
אַהֲרֹן הַכֹּהֲנִים אֶת הַנְּתָחִים אֶת־הָרֹאשׁ וְאֶת־הַפָּדֶר עַל־
הָעֵצִים אֲשֶׁר עַל־הָאֵשׁ אֲשֶׁר עַל־הַמִּזְבֵּחַ: (ט) וְקִרְבָּו
וּכְרָעָיו יִרְחַץ בַּמָּיִם וְהִקְטִיר הַכֹּהֵן אֶת־הַכֹּל הַמִּזְבֵּחָה
עֹלָה אִשֶּׁה רֵיחַ־נִיחוֹחַ לַיהוָה: ס (י) וְאִם־מִן־הַצֹּאן

áldozat jelentősége, melly abban állott, hogy a' lelki lét a' mennyiben állati — Istennek föláldoztatik, hogy hozzá, mint a' valóságos léthez (a' szent) az által közeledhessünk és magunk is szentesítessünk. Innen Raschi magyarázata חבת כפים ומסמך ידו על ראש העולה (4) — תכפר על הכפים és tegyc kezét az égőáldozat fejére. E' szertartással az áldozó jelképleg mintegy átszállitotta vétkeit az áldozandó állatra I. tov. 16. f. 21. v. a' hol az engesztelés napján a' pusztára küldött bakról, az mondatik: És rátevén Áhron mind a' két kezét a' bak fejére, vallja meg azon Jiszrael fiainak minden vétkeit, minden gonoszságait és minden bűneit, *és rakja azokat a' bak fejére.* Hasonló szertartás az áldozás alkalmával szokásban volt az Egyptiaiak-

LEVITICUS I.

Móses harmadik könyve.

I. (1) És szólitá Moseht és beszéle vele Jehova az összejövet sátorából mondván: — (2) Szólj Jiszrael fiaihoz és mond meg nekik: ha ki közületek áldozatot akar hozni Jehovának az állatokból, a' baromból vagy a' juhokból hozzatok az áldozatot. — (3) Ha égőáldozat az

---

általános áldozat: בכור elsőszülött מעשר tized és פסח Peszach áldozatja. Mind ezen áldozatnemekről tovább külön külön szó lesz. Ha a' szertartás jelentését és eszméjét akarjuk kutatni, legbiztosabb kalauzúl annak különbféle elnevezéseit vehetjük. Legelső és legáltalanosb elnevezése קרבן a' héber קרב közeledni gyökből, Istenhez való közeledést fejez ki, és az által az áldozat szoros kapcsolatba jő a' papsággal (l. Exod. 28. f. 1. v.) mellynek hivatása szinte közbenjárása által az embereket közel hozni Istenhez ÷ szentesíteni. Ha már most azt kérdezzük, mi teszi az áldozatot eszköznek Istenhezi közeledésre; tov. 17. f. 11. v. ében találjuk kifejezve: „Mert a' test lelke a' vérben van, én pedig rendelém azt nektek az oltárra, megengesztelésűl lelkeitekért; mert a' vér a' lélek által szerez engesztelést.“ E' versből világos: 1-ör hogy sajátkép a' véres áldozatok a' legfontosabbak, 's azért אין כפרה אלא בדם (l. Num. 15. f. 1—12 v.) 2-or kitetszik az

131941

ויקרא א׳

א (א) וַיִּקְרָא אֶל־מֹשֶׁה וַיְדַבֵּר יְהוָה אֵלָיו מֵאֹהֶל מוֹעֵד
לֵאמֹר: (ב) דַּבֵּר אֶל־בְּנֵי יִשְׂרָאֵל וְאָמַרְתָּ אֲלֵהֶם
אָדָם כִּי־יַקְרִיב מִכֶּם קָרְבָּן לַיהוָה מִן־הַבְּהֵמָה מִן־הַבָּקָר
וּמִן־הַצֹּאן תַּקְרִיבוּ אֶת־קָרְבַּנְכֶם: (ג) אִם־עֹלָה קָרְבָּנוֹ מִן־

א׳ זעירא

I. (1) Ezen első vers vitetik Exod. 40. f. 35. v. ére. Ott ugyan is láttuk, miként Moseh elejinte be nem mehetett a' szent hajlékba, azért szükséges volt hogy Isten őt magához szólítsa. A' vallási szertartások, mellyek teszik e' könyv foglalatját, kétfélék: áldozás és tisztulás. Itt előbb csak az elsőről szólandunk. Minden, Istennek bizonyos ünnepéllyel a' szentségben bemutatott ajándékok közönséges névvel קרבנות áldozatoknak mondattak. Ezek vagy az állatok országából vétettek, 's akkor sajátabb névvel זבחים véres áldozatoknak neveztettek; vagy a' növény országából, a' hol megkülönböztették az italáldozatokat נסכים mellyek borból, és a' lisztáldozatokat מנחות mellyek liszt, olaj és tömjénből állottak. A' külömböző czélokat illetőleg az áldozatok ismét négyfélék עולה égőáldozat, חטאת vétekáldozat, אשם bűnáldozat, és שלמים hálaáldozatok, mikhez hozzá járul három, a' hálaáldozatokhoz közel járó

EGYETEMI KÖNYVTÁR DEBRECEN

MÓSES ÖT KÖNYVE.

MAGYARRA FORDÍTOTTA

ÉS

JEGYZETEKKEL FÖLVILÁGÍTOTTA

BLOCH MÓRICZ.

A' MAGY. TUD. TÁRSASÁG LEV. TAGJA.

3.

LEVITICUS.

BUDÁN,

A' MAGYAR KIR. EGYETEM' BETŰIVEL.

1841.

6056/936

חמשה חמשי תורה

מתורגמים ומבוארים

הונגרית

על ידי

מרדכי בלאך
חבר לעקד חכמי הונגרי'

ויקרא

אפען
געדרוקט אין דער קעניגל. אונגארישען אוניפערזיטי בוכדרוקעריא
תר"א לפ"ק.

חמשה חמשי תורה׳

MÓSES ÖT KÖNYVE.

